Amin Maalouf

Grădinile luminii

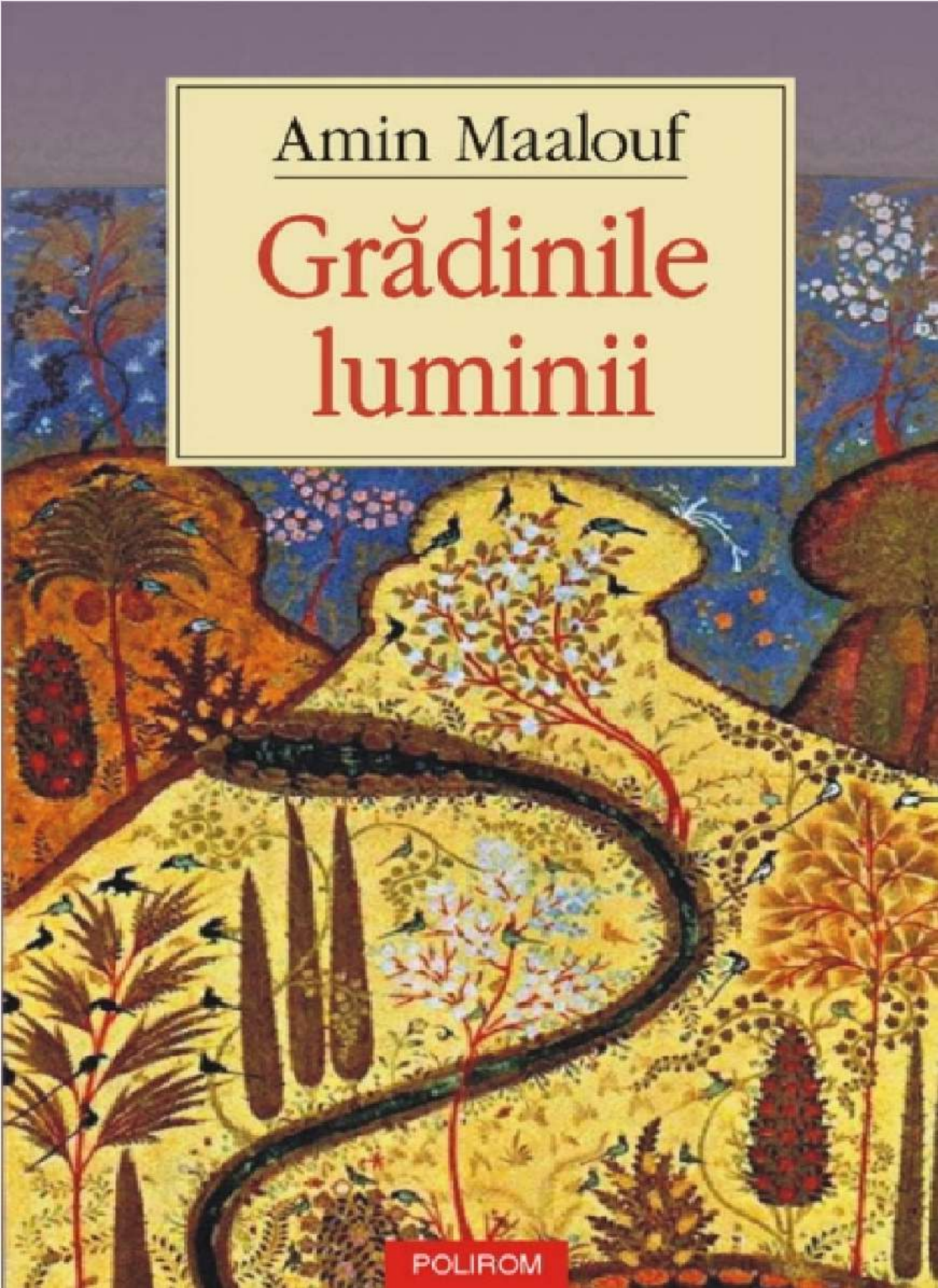

POLIROM

Amin Maalouf

CUPRINS:

Prolog.

Partea întâi.

Grădina de palmieri a Veşmintelor-Albe…

Partea a doua.

De la Tigru la Ind…

Partea a treia în preajma regilor…1

Partea a patra.

Izgonirea înţeleptului…2

Epilog

Prolog.

Spre deosebire de Nil, pe cursul căruia poţi cobori dus de curent sau urca după cum te ajută pânzele, Tigrul este un fluviu cu sens unic. În Mesopotamia, vânturile se scurg, precum apele, dinspre munte spre mare, niciodată spre interiorul pământurilor, astfel încât bărcile sunt nevoite să se împovăreze la dus cu măgari şi

catâri care, la întoarcere, le vor remorca spre târgul de legătură, hâţânându-le carcasa pleoştită pe drumurile uscate.

În extremul nord, acolo unde izvorăşte, Tigrul neîmblânzit se prăvale printre stânci şi doar câţiva luntraşi armeni se încumetă să-l treacă, nescăpând din ochi clocotul apei viclene.

O rută stranie pe care trecătorii nu-şi încrucişează paşii, nu se depăşesc unii pe alţii, nu schimbă între ei nici urări pentru drum, nici sfaturi. De aici impresia îmbătătoare că navighezi de unul singur, fără demon proteguitor, fără vreo altă escortă în afară de cocotierii de pe maluri.

Apoi, ajungând în oraşul Ctesifon, metropola ţinutului Babei şi reşedinţa regilor părţi, Tigrul se cuminţeşte, oamenii se pot apropia de el fără precauţii, nu mai e decât un gigantic braţ fluid pe care-l poţi trece de pe un mal pe celălalt în nişte coşuri rotunde cu fundul plat în care se înghesuie oameni şi mărfuri, care se afundă până la margini, iar uneori se învârt ca un titirez fără ca totuşi să se ducă la fund, un soi de panere cât se poate de obişnuite, din trestie împletită, ce-i răpesc acestui fluviu al potopului orice semeţie. El devine atunci atât de blând încât poţi vedea bălăcindu-se sinistre perechi îmbrăţişate: piei de animale decapitate, golite de măruntaie, cusute şi umflate, de care se agaţă înotători într-o încleştare corp la corp, ca într-un dans al supravieţuirii.

Povestea lui Mani începe în zorii erei creştine, la mai puţin de două veacuri de la moartea lui Iisus. Pe malurile Tigrului încă mai zăbovesc o sumedenie de zei. Unii s-au ivit din potop şi din cele dintâi scrieri, ceilalţi au venit o dată cu învingătorii sau cu negustorii. La Ctesifon, puţini credincioşi îşi rezervă rugăciunile unui idol unic, ei se preumblă de la un templu la altul, potrivit diferitelor ceremonii.

Oamenii se grăbesc să vină la jertfa adusă lui Mithra pentru a-şi merita partea de festin; caută la ceasul siestei un colţişor umbrit în grădinile lui Ishtar, iar la sfârşitul zilei, dau lârcoale sanctuarului lui Nanai, pândind sosirea caravanelor; călătorii fac popas pentru noapte în preajma Marii Zeiţe.

Preoţii îi întâmpină, le oferă apă parfumată, apoi îi poftesc să se încline în faţa statuii binefăcătoarei lor. Cei ce vin de departe îi pot da lui Nanai numele unei zeităţi familiare, grecii o numesc uneori Afrodita, perşii – Anahita, egiptenii -

Isis, romanii – Venus, arabii – Aliat, pentru fiecare ea este o mamă care-i hrăneşte, iar sânul ei generos miroase a pământ cald şi roşu, cel irigat de fluviul etern.

Nu departe de acolo, pe colina care domină podul de la Seleucia, se înalţă templul lui Nabu. Zeu al cunoaşterii, zeu al lucrului scris, el veghează asupra ştiinţelor, oculte şi evidente. Emblema sa este un stilet, preoţii săi sunt medici şi astrologi, credincioşii îi depun la picioare tăbliţe, cărţi sau pergamente, pe care le preferă oricărei alte ofrande. In zilele de glorie ale Babilonului, numele acestui zeu îl preceda pe cel al suveranilor, care se numeau astfel Nabunasar, Nabupolasar, Nabucodonosor. Astăzi, doar cărturarii mai vizitează templul lui Nabu, norodul preferă să-l venereze de la distanţă; când oamenii trec prin faţa porticului său mergând să se închine altor divinităţi, grăbesc pasul, aruncă spre sanctuar priviri nesigure. Căci Nabu, zeul scribilor, Este şi scribul zeilor, singurul care are sarcina de a înscrie în cartea veşniciei faptele trecute şi viitoare. Unii bătrâni îşi acoperă în grabă chipul atunci când merg de-a lungul zidului galben-brun al templului. Poate că Nabu a uitat că ei încă se mai află pe lume, de ce să i-o amintească?

Cărturarii îşi rid de spaimele gloatei. Ei, care îndrăgesc învăţătura mai mult decât puterea sau bogăţia, mai mult chiar decât fericirea, pretind că-l venerează pe Nabu mai mult decât pe orice alt zeu. Miercurea, zi consacrată idolului lor, ei se adună în

incinta templului. Copişti, negustori sau funcţionari regali alcătuiesc mici cercuri însufleţite care discută cu eleganţă, preumblându-se, fiecare după cum s-a deprins. Unii o iau pe aleea centrală, dau ocol sanctuarului şi ajung la bazinul oval în care înoată peştii sacri. Ceilalţi preferă aleea laterală, mai umbrită, care duce la ţarcul în care sunt ţinute animalele pentru jertfă. De obicei, gazelele, mieii, păunii şi iezii sunt lăsaţi slobozi în grădini; rămân închişi doar câţiva tauri şi doi lupi captivi; în ajunul ceremoniilor însă, sclavii din slujba templului strâng animalele pentru a lăsa aleile libere şi a preveni orice încercare de braconaj.

Printre cei ce se plimbă pe acolo în zi de miercuri, Pattig poate fi lesne recunoscut. Poartă un pantalon din mătase verde, încreţit după moda persană şi care se îngustează coborând pe picior spre breteaua care trece pe sub tălpi, braţele-i slabe se agită pe sub pelerina din brocart, iar deasupra acestei siluete fragile, drapată în culori vii, tronează un cap ce pare furat de la o statuie a unui uriaş; barbă brună şi bogată, buclată ca un ciorchine, păr des şi înfoiat, reţinut pe frunte de o fâşie din serj brodat cu însemnul castei sale, aceea a războinicilor. Numai că asta nu e decât o rămăşiţă, căci Pattig nu se mai ocupă nici de război, nici de vânătoare. In ochii săi, orice violenţă s-a stins şi un tremur îi agită necontenit buzele, ca şi cum o întrebare îndelung reţinută s-ar pregăti să ţâşnească.

Deşi nu are decât optsprezece ani, acest tânăr din înalta nobilime partă ar putea fi înconjurat de o nesfârşită consideraţie, dacă n-ar avea în priviri o candoare copilăroasă care îi răpeşte orice măreţie. Cum să nu întâmpini cu un zâmbet îngăduitor pe cineva care dă năvală în faţa unui necunoscut, prezentându-i-se cu aceste cuvinte: „Sunt un căutător al adevărului!”

Căci întocmai cu aceste cuvinte i s-a adresat miercuri Pattig unui personaj înveşmântat în alb, care stă deoparte, aplecat peste bazinul oval, ţinând în mână un toiag lung şi noduros, cu o

măciulie strâmbă pe care o bate uşurel cu palma, cu un gest ocrotitor.

— Căutător al adevărului, repetă omul fără urmă de ironie. Cum să nu fii aşa ceva, în veacul ăsta în care găseşti atâta evlavie alături de atâta necredinţă!

Tânărul part simte că se află pe teren propice.

— Mă numesc Pattig. Sunt de baştină din Ecbatana.

— Iar eu sunt Sittai, din Palmyra.

— Veşmântul tău nu e cel al oamenilor din oraşul tău.

— Vorbele tale nu sunt cele ale oamenilor din casta ta.

Omul şi-a însoţit răspunsul cu un gest de agasare. Pattig, care n-a băgat de seamă nimic, continuă:

— Palmyra! E adevărat că a fost înălţat acolo un sanctuar fără statuie, închinat „zeului necunoscut”?

Celălalt lasă să se scurgă un lung moment, înainte de a răspunde cu o plictiseală evidentă:

— Aşa se spune.

— Aşadar, se pare că n-ai vizitat niciodată locul acela!

Ţi-ai părăsit, desigur, de multă vreme oraşul.

Dar palmyrenianul se mulţumeşte să-şi dreagă glasul.

Trăsăturile feţei i s-au înăsprit, se uită în zare de parcă ar desluşi un prieten întârziat, iar Pattig nu mai stăruie. Şopteşte un cuvânt de rămas-bun şi se alătură cercului cel mai apropiat, continuând să-l supravegheze pe acel om cu coada ochiului.

Cel care s-a înfăţişat sub numele de Sittai este tot în acelaşi loc, singur, jucându-se cu toiagul. Când i se oferă o cupă cu vin, o ia, îi adulmecă aroma, se preface c-o ridică la gură, dar, observă Pattig, de îndată ce slujitorul s-a întors cu spatele, varsă băutura la picioarele unui copac, până la ultima picătură; când cineva îi aduce o frigare cu lăcuste fripte, atitudinea sa e aceeaşi: începe prin a refuza, dar, pentru că celălalt insistă, ia una, o lasă curând să cadă îndărătul său, după care o îndeasă cu călcâiul în pământ, aplecându-se apoi deasupra bazinului pentru a-şi clăti degetele.

Absorbit de spectacolul ăsta, Pattig nu-şi mai ascultă interlocutorii care, iritaţi, se îndepărtează. II distrage doar glasul unui tânăr preot, care proclamă că ceremonia va începe curând şi-i invită pe credincioşi să se grăbească spre scara cea mare care duce la sanctuar. Unii încă mai ţin în mâini o cupă sau un rhyton, sporovăiesc mergând, dar încep să grăbească pasul, nimeni n-ar vrea să piardă primele momente ale ceremoniei.

Mai cu seamă astăzi. Căci, într-adevăr, s-a răspândit un zvon potrivit căruia Nabu s-ar fi agitat ieri pe soclu, semn evident al dorinţei de a se mişca. Se pare chiar că fuseseră zărite picături de sudoare brobonindu-i tâmplele, fruntea, barba, iar Marele Preot i-ar fi făgăduit, în genunchi, să organizeze o procesiune în această zi de miercuri, la asfinţitul soarelui. După o străveche tradiţie, Nabu îşi conduce el însuşi alaiurile; preoţii se mulţumesc să-l ducă pe braţe, foarte sus deasupra capetelor, iar zeul, prin imperceptibile îndemnuri, la arată direcţia de urmat. Uneori e ca un dans pe care îi pune să-l execute, alteori un lung traseu în linie dreaptă care îi duce spre un loc unde el cere să fie lăsat jos.

Cele mai mici mişcări sunt tot atâtea oracole pe care ghicitorii cu creştetul capului tuns se străduiesc să le interpreteze; căci idolul vorbeşte despre recolte, războaie, epidemii, adresându-i uneori câte unui personaj semne de bucurie sau de moarte.

În vreme ce credincioşii pătrund în grupuri în interiorul sanctuarului, iar cântul oficianţilor creşte deja în intensitate, Sittai, rămas singur afară, se plimbă încoace şi încolo în perimetrul care duce de la scara cea mare la poarta dinspre răsărit.

Soarele nu mai e decât o geană de un cărămiziu încins, departe, dincolo de Tigru, purtătorii torţelor fac cerc în jurul altarului, preoţii tămâiază statuia lui Nabu, rapsozii recită o incantaţie, acompaniindu-se la un chimval monoton:

Nabu, fiu al lui Marduk, îţi aşteptăm vorbele!

Din toate zările am venit să te contemplăm!

Când întrebăm, tu eşti cel ce răspunde!

Când căutăm adăpost, tu eşti cel ce ocroteşte!

Eşti cel care ştie, eşti cel care spune!

Cine mai mult decât tine merită a fi urmat?

Cine mai mult decât tine merită ofrandele noastre?

Nabu, fiu al lui Marduk, planetă strălucitoare, Mare e locul tău printre zei.

Nabu surâde la lumina tremurătoare a torţelor, soarbe din ochi mulţimea fidelilor. Tronează în picioare, barba îi coboară până la mijlocul pieptului strâns într-o centură mulată, tunica din lemn străbătut de vinişoare se evazează, alcătuind un soclu. Şase preoţi se apropie, mişcă din loc statuia, o instalează pe o targa de lemn pe care o ridică pe umeri, apoi mai sus, deasupra capetelor. În timp ce se formează cortegiul, zeul se înalţă la fiecare pas, plutind parcă prin văzduh. Celor ce-l poartă li se pare foarte uşor, mâinile lor întinse abia de-l ating, parcă zboară pe deasupra gloatei care

se înghesuie cu strigăte de extaz. Purtătorii se răsucesc pe călcâie, desenează apoi un cerc mai amplu, îndreptându-se spre ieşire. Închinătorii se dau la o parte.

Acum, alaiul este afară, în mica piaţă din faţa templului.

Zeul execută un fel de mic dans în jurul fântânii cu ape purificatoare şi se năpusteşte spre scară. Atunci, un prim preot se împiedică, încearcă să-şi recapete echilibrul, mai înainte ca următorul să se învârtă la rândul lui, prăbuşindu-se. Scăpată din mâini, statuia pare să ţâşnească spre scara monumentală, pe care coboară în goană, ţopăind, urmărită din ochi de mulţimea încremenită.

Oricât de războinic, oricât de part ar fi, Pattig nu-şi poate reţine lacrimile. Ceea ce îl copleşeşte nu este funesta prevestire. Pentru el este vorba de altceva: i-a fost insultată râvna.

A vrut să creadă în Nabu, simţea nevoia să-l contemple, în fiecare săptămână, cum sta masiv pe tron, desăvârşit, fără vârstă, zâmbind în faţa decăderii împărăţiilor, bătându-şi joc de nenorociri. Şi, brusc, prăvălirea asta!

Între timp, prinde să se închege o idee care-l împiedică să se lase în voia tânguirilor. Îngenunchind la locul dramei, nu-i vine greu să descopere capătul unui toiag. Înfipt între două lespezi de marmură. Îl trage afară. Îl cercetează. Fără doar şi poate, vârful a fost tăiat. „Palmyrenian blestemat!” murmură Pattig, care-l vede în minte pe Sittai cum se preumblă prin faţa templului, se opreşte şi înfige toiagul în pământ, apoi îl răsuceşte şi-l smulge cu un gest brusc, aşa cum faci cu o buruiană. Pattig se ridică, îl caută cu privirea de jur împrejur pe omul cu straie albe. Degeaba. „Palmyrenian blestemat!” mormăie el, ispitit să ţipe „ucigaşul”, „profanatorul” şi să asmuţă mulţimea pe urmele nelegiuitului.

Dar iată preoţii care urcă din nou, ducând cu inutile precauţii bucăţile sfărâmate ale statuii, o parte de braţ încă prins de umăr, un smoc de barbă agăţat de lobul urechii.

Mânia lui Pattig s-a preschimbat într-o tristeţe resemnată.

Aproape că îi este ciudă pe Nabu că oferă un astfel de spectacol. Şi se îndepărtează, cu gândul să rătăcească până în zori pe potecile templului. Instinctiv, paşii lui regăsesc drumul spre bazinul oval. Cu ochii încă împăienjeniţi, se uită spre locul unde stătea afurisitul acela.

Sittai e acolo. Pe aceeaşi lespede. În aceeaşi atitudine.

Alb tot, din creştet până la sandale. Mâna lui bate uşurel în măciulia unui toiag ciudat de scurt. Pattig se proţăpeşte în faţa lui, îl înşfacă de tunică, îl zgâlţâie.

— Vai de tine, palmyrenianule! De ce ai făcut asta?

Omul nu lasă să se vadă nici surpriză, nici îngrijorare şi nu încearcă să se desprindă. Vorba îi este calmă şi sigură.

— Dacă Nabu a condus cu adevărat paşii preoţilor săi, el este cel care i-a făcut să se împiedice. Sau poate că nu ştia, în pofida atotştiinţei sale, că îmi rupsesem toiagul în locul acela?

— De ce eşti pornit împotriva zeului Nabu? Te-a pedepsit în vreun fel? A refuzat să salveze un copil bolnav?

— Să fiu pornit împotriva buşteanului ăluia sculptat? El nu poate nici să facă rău, nici să vindece. Ce ar putea face Nabu pentru tine sau pentru mine dacă nu poate face nimic pentru el însuşi?

— Iată că ai ajuns la blasfemie. Nu respecţi divinitatea?

— Zeul la care mă închin nu cade, nu se face zob, nu se teme nici de toiagul meu, nici de ironiile mele. Doar el merită un zel precum cel pe care-l arăţi.

— Ce nume are?

— El este cel care dă nume fiinţelor şi lucrurilor.

— Şi pentru el ai sfărâmat statuia?

— Nu, am făcut-o pentru tine, om din Ecbatana. Tu, care cauţi adevărul, încă îl mai aştepţi din gura lui Nabu?

Pattig renunţă să mai lupte şi merge să se aşeze pe marginea bazinului, cu un aer absent. Deja învins. Sittai înaintează către el şi-i pune palma mâinii pe creştetul capului.

Gest de posesiune, însoţit de aceste cuvinte:

— Adevărul este un stăpân pretenţios, Pattig, nu tolerează nici o nestatornicie, i se cuvine întreaga ta abnegaţie, toate momentele vieţii tale îi aparţin. Chiar adevărul este ceea ce cauţi?

— Nimic altceva.

— II doreşti atât de mult încât să laşi totul pentru el?

— Totul.

— Şi dacă tocmai ţie ţi s-ar cere mâine să sfărâmi un idol, ai face-o?

Pattig tresare, se răzgândeşte.

— Pentru ce m-aş lega de Nabu? În templul ăsta am fost primit ca un frate, şi-au împărţit cu mine vinul şi bucăţile de carne. Iar uneori, în jurul acestui bazin, au fost femei care m-au îmbrăţişat.

— Începând din această zi, nu vei mai bea vin, nu vei mai mânca nici carne, nu te vei mai apropia de nici o femeie!

— De nici o femeie? Am acasă o soţie, în satul Mardinu!

Sună ca o implorare, Pattig simte că ideile i-au luat-o razna. Dar Sttai nu-i lasă nici un răgaz:

— Va trebui s-o părăseşti.

— Trebuie să nască peste câteva săptămâni. De abia aştept să-mi admir primul prunc! Ce tată aş mai fi dacă i-aş abandona pe amândoi?

— Dacă ceea ce cauţi, Pattig, este chiar adevărul, nu în îmbrăţişarea unei femei îl vei afla, şi nici în scâncetele unui nou-născut. Ţi-am mai spus-o, adevărul este exigent; îl mai doreşti sau ai renunţat deja?

*

Când Mariam, alergând în întâmpinarea lui pe drumul de costişă, i se aruncă de gât, gâfâind, iar el o respinge rece cu amândouă mâinile, ea îşi spune că, poate din discreţie, soţul ei nu vrea ca străinul care-l însoţeşte să fie martor la efuziunile lor.

Se simte un pic jignită, totuşi. Dar se fereşte s-o arate şi pune să li se aducă celor doi bărbaţi ciubere cu apă şi ştergare, ca să se poată spăla de praful drumurilor. Ea însăşi s-a făcut nevăzută în spatele unei draperii. Când reapare după un ceas, trimite spre terasă un adevărat festin. În timp ce ea înaintează ducând trufandalele, două cupe cu cel mai bun vin produs de pământul din Mardinu, o slugă o urmează cu braţele încărcate cu o tavă mare din aramă pe care sunt aşezate, unele peste altele, farfurii şi vase de lut.

Robit cu totul de spusele omului în straie albe, Pattig nici măcar nu i-a auzit apropiindu-se.

Mariam îi face semn servitorului să nu scoată nici un zgomot când aşază în ordine felurile de mâncare pe masa joasă. Dacă două farfurii se ciocnesc, se încruntă; în clipa următoare însă, se linişteşte văzând micile dulciuri după care Pattig se dă-n vânt, gălbenuşuri tari de ou încununate cu un strop de miere, felioare subţiri de fazan cu pastă de curmale. In zilele în care bărbatul ei se duce la Ctesifon, aşa îşi ocupă ea timpul, bătându-şi capul să-i prepare mâncărurile cele mai gustoase; astfel, el se va grăbi mereu să se întoarcă, iar dacă este cu prieteni, decât să meargă să uite de sine în vreo tavernă, mai curând îi va aduce mândru acasă, sigur fiind că aici vor fi trataţi mai bine decât oaspeţii de la masa unui rege.

După o ultimă privire pentru a verifica dacă totul este în ordine, Mariam se aşază pe o pernă la celălalt capăt al încăperii. Când soţul ei este singur, cinează uneori cu el; niciodată însă atunci când el are oaspeţi. Dar nu se îndepărtează prea mult, grijulie să se asigure în fiecare clipă că mesenii nu duc lipsă de nimic.

Se scurg câteva minute lungi. Prinşi în vorbăria lor, Pattig şi Sittai încă n-au întins mâna spre masă. Oare au băgat de seamă festinul care le este oferit, au simţit oare aroma care umple terasa? Mariam se întristează pe tăcute. Chiar dacă s-au oprit pe drum spre a-şi potoli foamea, s-ar cuveni, din pură politeţe, să ia măcar o găluşcă de carne, o măslină, o înghiţitură din cupele pe care ea le-a pus chiar dinaintea lor.

Iată însă că oaspetele scoate de sub tunică un soi de eşarfă pe care o întinde pe genunchi, dă la iveală o pâine cafenie pe care o rupe, ducând o bucată la gură. Mariam uită şi să mai respire. Aşadar, individul ăsta dă la o parte cu dispreţ tot ce a pregătit ea, ca să mestece un coltuc amărât!

Şi asta nu e totul. Iată-l că desface şi mai mult eşarfa, dă la iveală doi castraveciori zbârciţi pe care îi înmoaie într-o carafă cu apă, dându-i apoi unul gazdei sale. Pattig, vizibil încurcat, rămâne cu leguma în mână, dar palmyrenianul şi-o ronţăie ostentativ pe a sa.

Nemairezistând, Mariam înaintează spre ciudatul personaj.

— Se află pe masă ceva ce-l deranjează pe oaspetele nostru?

Omul nu zice nimic. Privirea lui se fereşte. Iar cel care intervine este Pattig:

— Musafirul nostru nu poate mânca din hrana asta.

Mariam priveşte masa cu mâhnire.

— Despre ce hrană vorbeşti? Sunt aici atâtea lucruri diferite. Mâncăruri pregătite cu ulei, altele cu grăsime, altele fripte sau fierte, cărnuri, legume crude, şi până şi castraveţi. Oaspetele nostru nu se poate atinge de nimic din toate astea?

— Nu stărui, Mariam, du-te, îl deranjezi pe musafirul nostru.

— Dar ţie, Pattig, nu ţi-e foame după drum?

Cu o mişcare a mâinii, soţul ei repetă acelaşi gest de îndepărtare pe care l-a avut când a sosit. După care adaugă:

— Ia toate astea de aici, Mariam, nici lui, nici mie nu ne e foame, nu dorim nici o hrană. Chiar nu poţi să ne laşi singuri?

Nici n-a ieşit bine din încăpere că a izbucnit în plâns. Dă fuga în odaia ei ţinându-se cu mâna de pântece de parcă acesta avea să i se rostogolească la picioare. Bătrâna Utakim, slujnica ei, singura ei prietenă, care s-a grăbit să vină după ea, o găseşte stând năucă pe jos, cu respiraţia caldă şi tânguitoare.

— E adevărat, aşadar, ce se spune despre bărbaţi, e de ajuns o vrăjitorie, o întâlnire, un elixir, pentru ca dragostea să-i năpădească, pentru ca dragostea să zboare!

Utakim a văzut-o pe Mariam născându-se. Când mama ei a murit la naştere, ea a fost cea care a alăptat-o, iar în ajunul nunţii, ea a fost cea care a îmbrăcat-o şi a împodobit-o. Cine ar putea s-o împace mai bine decât ea?

— II ştii pe bărbatul tău, de îndată ce o idee nu-i dă pace, uită să mai şi mănânce, îşi pierde culoarea din obraji, începe să slăbească, parcă ar fi îndrăgostit. Nu ştii că aşa e el? Azi îl are pe musafirul ăsta, se hrăneşte cu vorbele lui, mâine o să-l dea uitării, o să fie iarăşi un iubit stăruitor, un tată nerăbdător. Aşa a fost mereu, aşa l-ai îndrăgit.

— Ochii lui, Utakim, dacă i-ai fi văzut ochii! De obicei, îmi e de ajuns să-i prind privirea o clipă ca să uit de dureri şi de nelinişte. Dacă ochii lui mi-ar fi vorbit, n-aş fi dat atenţie vorbelor ieşite de pe buzele lui şi gesturilor mâinilor lui. Dar ochii lui nu mi-au spus nimic în seara asta.

Utakim o mustră pe un ton degajat:

— Parcă tu nu ştii că un bărbat nu e niciodată tandru de faţă cu un străin! În curând oaspetele se va duce la culcare, iar stăpânul va veni la tine. Hai, lasă-mă să-ţi despletesc cosiţele!

Mariam se lasă în voia mâinilor care n-au contenit s-o alinte. Se face deja noapte şi bărbatul ei va veni. Niciodată până atunci n-a plecat de lângă trupul ei. S-a culcat, cu capul aşezat pe o pernă, cu picioarele goale pe o alta, mai înălţată.

Utakim s-a aşezat pe marginea unui cufăr de la căpătâiul patului, ţine în mână degetele stăpânei ei, pe care le mângâie îndelung, ducându-le uneori la buze. Cuprinde cu privirea ei iubitoare chipul trandafiriu încadrat de pletele cu reflexe violacee. Ar vrea

să-i spună: „Te cunosc bine, Mariam. Ai mâini netede ca ale fiicelor de regi şi inima fragilă a acelora pe care tatăl lor le-a iubit prea mult. Copilă, ai fost înconjurată de jucării; adolescentă, ai fost acoperită de giuvaericale şi dăruită bărbatului pe care tu l-ai ales. Apoi ai venit să trăieşti în acest ţinut al belşugului şi soţul tău te-a luat de mână. La fel ca în prima zi, păşiţi împreună prin livezile care-s ale voastre, în fiecare anotimp mii de roade trebuie culese. Iar pântecele tău poartă deja un copil. Biată fetiţă, trăieşti atât de fericită de atâta timp, că e de ajuns să bănuieşti în ochii bărbatului tău cea mai mică neatenţie, cea mai trecătoare absenţă, ca să te pierzi cu firea, iar lumea din jurul tău să se întunece.”

Cu degetele mari de la mâini, Utakim desenează conturul sprâncenelor umede ale celei care va fi mereu, pentru ea, o fetiţă. Iar Mariam, care începea să aţipească, deschide iarăşi ochii şi o roagă pe slujnică să se ducă după veşti.

— Vorbesc, nu mai contenesc cu vorbitul. Sau, mai curând, musafirul e cel care vorbeşte, iar stăpânul se fereşte să-l întrerupă.

Dacă mintea i-ar fi fost mai puţin înceţoşată, Mariam ar fi desluşit în glasul lui Utakim tremurul minciunii. Aceasta a auzit într-adevăr zgomotul unei conversaţii, însă cei doi bărbaţi nu mai sunt pe terasă, iar Pattig a pus să fie întinsă o rogojină în camera de oaspeţi pentru a-şi petrece noaptea acolo.

La rândul ei, Utakim este îngrijorată, pierzându-şi chiar somnul, dar se preface că doarme, vechi şiretlic de doică, plin de efect asupra lui Mariam pe când era copilă, rămas şi acum eficace. Este adevărat că oricât de soţie şi viitoare mamă ar fi, stăpâna ei nu are mai mult de paisprezece ani. Foarte repede, respiraţia ei se face mai înceată, mai regulată, chiar dacă la răstimpuri câte un suspin aminteşte că fetiţa a adormit cu inima grea.

Pe perete, lampa tocmai îşi termină uleiul când Mariam se ridică dintr-un salt.

— Fiul meu! Mi-au răpit fiul!

Urlă şi se agaţă furioasă de aşternuturi. Utakim o apucă cu putere de umeri.

— Ai avut un vis urât, Mariam! Nimeni nu ţi-a luat copilul, este acolo, în pântecele tău, la adăpost, iar noi nu ştim încă dacă va fi un fiu sau o fiică.

Mariam nu se linişteşte.

— Mi-a apărut un înger, zbura şi bâzâia ca o libelulă uriaşă, apoi s-a aşezat în faţa mea. Când am dat să fug, mi-a spus să nu-mi fie teamă, şi de altfel părea atât de blând, că l-am lăsat să vină mai aproape. Când deodată, ca un fulger, şi-a întins mâinile cu degete încovoiate ca nişte gheare, mi-a înhăţat copilul din măruntaie şi a zburat cu el în văzduh, atât de sus că nu i-am mai putut zări.

Utakim nu mai găseşte vorbele potrivite pentru a o alina.

Ea ştie că un vis nu e niciodată nevinovat şi îşi făgăduieşte să se ducă să-i întrebe pe bătrânii ţinutului despre această prevestire.

Printr-o ferestruică cu gratii pătrunde întâia licărire a zilei. Mariam plânge în hohote. Soţul ei n-a venit. Slujnica se ridică şi intră cu paşi furioşi în camera de oaspeţi. Sittai, deja treaz, se roagă în genunchi; Pattig doarme. II scutură, prefăcându-se că şi-a pierdut capul:

— Stăpâna mea se simte rău! Are nevoie de tine!

Cu chipul încă răvăşit de somn, Pattig dă fuga spre soţia sa care, văzându-l, începe să geamă.

— Am avut un vis înspăimântător, te-am chemat, iar tu n-ai venit.

— N-am auzit nimic.

— De ce eşti atât de străin, Pattig? De ce fugi de mine?

Dacă, în firescul trezirii, se năpustise la căpătâiul soţiei sale, atunci când şi-a venit în fire, Pattig şi-a regăsit toată răceala din ajun. Vizibil stingherit în camera lui Mariam, iată-l acum ferindu-se să se aşeze pe pat, propriul său pat nupţial, iată-l incapabil să-şi desprindă privirea de uşă, de parcă s-ar fi temut de venirea celui ce-l ţinea din scurt. Iar la reproşurile soţiei sale, devine aspru.

— Atunci când primeşti un oaspete, declară el, se cuvine să stai alături de el, nu ştii asta?

— Cine e omul ăsta? Mă sperie.

— Te-ar speria mai puţin dacă ai fi în stare să-i primeşti cuvintele înţelepte.

— Despre ce cuvinte este vorba? Omul ăsta nu mi s-a adresat nici măcar o singură dată!

— Ce spune el, o femeie nu poate pricepe.

— Dar ce spune el aşa de important?

— Îmi vorbeşte despre zeul său, zeul unic, mi-a făgăduit să mă conducă spre el. Numai că trebuie să-l merit, să-mi ispăşesc anii de închinare la idoli. N-am să mai mănânc din hrana nelegiuiţilor, n-am să mai beau vin, n-am să mă mai culc niciodată alături de o femeie. Nici alături de tine, nici de altcineva.

— Eu nu sunt nici mâncare, nici băutură! Eu sunt mama copilului tău. Nu spuneai tu că sunt soţia ta, prietena ta?

Trebuie oare să-i părăseşti pe toţi oamenii ca să trăieşti ca un pustnic?

— Am să trăiesc într-o comunitate de credincioşi unde nu sunt decât bărbaţi. Nici o femeie nu e admisă.

— Nici măcar soţia ta?

— Nici măcar tu, Mariam. Acesta este un zeu pretenţios.

— Cine e zeul ăsta gelos pe o femeie?

— Zeul ăsta e zeul meu şi, dacă vrei să huleşti, am să plec imediat de aici şi n-ai să mă mai vezi niciodată!

— Iartă-mă, Pattig.

Lacrimile ei calde de copil curg pe tăcute, mintea ei e golită de orice aşteptare, îşi reazemă timidă fruntea de braţul bărbatului ei, încetişor, fără să apese, făcându-se la fel de uşoară ca o şuviţă din propriile-i cosiţe. Va mai trăi ea oare vreodată alături de soţul ei aceste clipe de pace, în care febra este prospeţime, căldura jilavă este parfum, iar trezirea, uitare? Cu o mână încă stângace, dar deja înduioşată, Pattig îi atinge uşor părul; în linişte şi în penumbră, el regăseşte gesturile afectuoase ce-i sunt fireşti; din ochi îi scapă şi câteva lacrimi.

În timpul ăsta, prin uşa lăsată deschisă, pătrunde glasul lui Sittai care, isprăvindu-şi rugăciunea, reclamă prezenţa gazdei.

— Pattig! Îl cheamă el, trebuie să plecăm, drumul e încă lung.

Oare nu s-ar cuveni ca soţul să-l blesteme pe cel ce-i stinghereşte? Nu, căci Mariam e cea pe care o respinge el cu bruscheţe. Deja aleargă, fără să se mai uite înapoi.

Partea întâi.

Grădina de palmieri a Vesmintelor-Albe „în mijlocul acelor oameni am umblat cu prudenţă şi dibăcie…”

Mani.

I.

Copilul pe care îl aştepta Mariam era Mani.

Se spune că s-a născut în anul 527 potrivit astronomilor din Babei, în a opta zi a lunii Nissan – pentru era creştină

14 aprilie 216, într-o duminică. La Ctesifon domnea Artaban, ultimul suveran part, iar la Roma făcea ravagii Caracalla.

Tatăl lui plecase deja. Nu aşa de departe dacă socotim drumul, ci către o lume stranie şi închisă. Mai jos de Mardinu, la două zile de mers de-a lungul marelui canal săpat de cei din vechime la răsărit de Tigru, se găsea grădina de palmieri peste care domnea în chip de stăpân şi de îndrumător Sittai.

Trăiau acolo cam şaizeci de bărbaţi, oameni de toate vârstele, de origini diferite, oameni cu ritualuri excesive pe care istoria i-ar fi uitat dacă drumul nu li s-ar fi încrucişat într-o bună zi cu cel al lui Mani. După modelul altor comunităţi ivite în vremea aceea pe malul Tigrului, dar şi pe malurile Orontelui, Eufratului sau Iordanului, îşi ziceau creştini şi evrei totodată, proclamându-se drept singurii adevăraţi creştini şi singurii adevăraţi evrei. Mai preziceau şi că sfârşitul lumii era aproape; fără doar şi poate că o anumită lume era pe ducă…

În limba ţinutului, se numeau „Halle Heware”, cuvinte arameene care însemnau „Veşmintele-Albe”.

Oamenii aceştia aleseseră vecinătatea apei, aşteptând de la ea puritate şi mântuire, îi invocau pe Ioan Botezătorul şi pe Adam, pe Iisus din Nazareth şi pe Toma pe care-l numeau geamănul acestuia, şi mai presus de toate pe un obscur profet pe nume Elchasai, de la care îşi aveau cartea sfântă şi învăţătura: „Oameni, nu vă încredeţi în foc, el nu e decât dezamăgire şi înşelăciune, îl

vedeţi aproape, când el e departe, Îl vedeţi departe, când el e aproape, focul este magie şi alchimie, este sânge şi chin. Nu vă adunaţi în jurul altarelor unde se înalţă focul jertfelor, îndepărtaţi-vă de cei ce măcelăresc făpturile crezând că-i fac plăcere Ziditorului, despărţiţi-vă de cei care aduc jertfă şi care ucid. Fugiţi de înfăţişarea focului, urmaţi mai curând calea apei, tot ceea ce ea atinge îşi recapătă puritatea dintru început, din apă se naşte orice viaţă. Dacă vreunul dintre voi este muşcat de un animal dăunător, să se ducă degrabă spre cursul de apă cel mai apropiat, să se afunde în el chemând cu încredere numele Celui Preaînalt; dacă vreunul dintre voi este bolnav, să se cufunde de şapte ori în râu, fierbinţeala se va risipi în răcoarea apei."

A doua zi după sosirea sa în grădina de palmieri, Pattig fusese dus cu alai spre cortul unde se făceau botezurile. II însoţea întreaga comunitate. Erau acolo şi câţiva copii, apoi câteva capete cu păr coliliu, dar majoritatea păreau să aibă între douăzeci şi treizeci de ani. Fiecare se apropiase de noul venit spre a-l cerceta cu privirea şi a îngâna pentru el un crâmpei dintr-o rugăciune.

La un semn al lui Sittai, Pattig intrase atunci îmbrăcat în apa din canal, afundându-se până la frunte, apoi, ridicându-se, îşi lepădase unul câte unul toate straiele, podoabe ale unui timp al nelegiuirii de care se dezbărase cu dezgust, aşteptând ca un curent blând să le ducă mai departe. În vreme ce se înălţa un cântec, tânărul, care rămăsese slab şi gol sub privirea cercetătoare a atâtor ochi, încerca să se acopere cu amândouă mâinile, care-i tremurau. Căci, dacă soarele primăvăratec era deja cald, apa Tigrului mai păstra încă, răcoroasă, amintirea zăpezilor munţilor Taurus.

Dar aceasta nu era decât prima încercare. Trebuia să se cufunde încă o dată în canal, să lase să i se tundă barba şi părul înainte de a fi afundat cu capul o ultimă oară în apă, în timp ce răsunau aceste cuvinte: „Omul cel vechi tocmai a murit, omul cel nou tocmai s-a născut, botezat de trei ori în apa purificatoare. Fii

binevenit printre fraţii tăi. Şi atâta timp cât vei trăi, ţine minte acest lucru: comunitatea noastră este precum măslinul. Cel neştiutor îi culege fructul şi muşcă din el; părându-i-se amar, îl azvârle. Dar acelaşi fruct, cules de cel iniţiat, când e copt şi îngrijit, îi va dezvălui un gust minunat, iar în plus îi va da ulei şi lumină. Aceasta este religia noastră. Dacă îţi pierzi curajul la primul gust amar, nu vei ajunge niciodată la Mântuire."

Pattig ascultase cu căinţă, îşi trecuse mâna fără regret peste capul tuns scurt şi peste rămăşiţa de barbă, făgăduindu-şi să întoarcă spatele vieţii sale trecute şi să se supună fără vreun frison de îndoială regulilor comunităţii.

Ştia totuşi că, în grădina de palmieri, timpul nu era decât un şir de constrângeri. Mai întâi rugăciunea, cântările şi acţiunile rituale, botezuri zilnice, furişe sau solemne, stropiri şi abluţiuni diverse, cea mai mică pângărire reală sau bănuită fiind pretext pentru purificări reînnoite; venea apoi studierea textelor sfinte, Evanghelia după Toma, Evanghelia după Filip sau Apocalipsa lui Petru, de sute de ori recitite şi comentate de către Sittai, neobosit copiate de aceia dintre „fraţi" care se remarcau prin caligrafia cea mai dibace; acestor obligaţii, care măguleau zelul lui Pattig şi neostoita sa curiozitate, li se adăugau altele, care nu erau deloc pe gustul lui.

Veşmintele-Albe se făleau, pe bună dreptate, că aveau pământurile cel mai bine întreţinute şi cele mai roditoare din împrejurimi, acestea le dădeau cele necesare hranei, precum şi un surplus îmbelşugat pe care se duceau să-l vândă în localităţile învecinate. Această din urmă activitate, Pattig o detesta; să plece în zori cu un transport de pepeni galbeni sau de dovleci, să-şi întindă marfa în piaţa satului, să aştepte la soare vreun client supărăcios, să înghită glume proaste… Cum putea suporta aşa ceva acel descendent al nobilimii parte? Ii spuse într-o zi lui Sittai ce avea pe suflet, dar răspunsul acestuia a fost fără drept de apel: „Ştiu că îndrăgeşti rugăciunea şi studiul, că afli în ele satisfacţie.

Munca la câmp şi vânzarea fructelor noastre în sat sunt singurele activităţi pe care tu ţi le impui pentru bucuria Celui Preaînalt, iar tu ai vrea să fii scutit?” Lucrurile erau limpezi. Vreme de mulţi ani de atunci încolo, Pattig avea să se istovească să are câmpurile comunităţii, în timp ce la două zile de mers depărtare, la marginea aceluiaşi canal, propriii săi ţărani arau ogoarele ce-i aparţineau, dar de pe urma cărora el renunţase să se mai hrănească.

Căci Veşmintele-Albe se supuneau unor stricte reguli alimentare; nu numai că-şi interziceau consumul de carne şi băuturile fermentate, respectând frecvente perioade de post, dar nu duceau niciodată la gură ceva ce provenea din exterior. Nu mâncau decât azima fără drojdie scoasă din cuptorul lor, cine frângea pâine grecească fiind în ochii lor un nelegiuit. Tot astfel, nu consumau decât fructele şi legumele produse de pământul lor, vorbind în legătură cu ele despre „plante masculine”, tot ce era cultivat în alte părţi fiind numit „plantă femelă” şi interzis membrilor sectei.

De ce să ne mirăm de o asemenea denumire? Ceea ce este femelă e interzis, ceea ce este interzis e femelă, pentru oamenii aceia era o echivalenţă perfectă. In predicile lui Sittai, cuvântul ăsta revenea neîncetat, cu sensul de „nefast”, „diabolic”, „tulbure” sau „primejdios pentru suflet”. El însuşi se ferea să le numească pe femeile din Scripturi, pomenindu-le poate doar pentru a ilustra calamitatea căreia îi putuseră fi cauză. Le amintea cu uşurinţă pe Eva şi Batşeba şi mai cu seamă pe Salomeea, dar rareori pe Sara, Măria sau Rebeca. Pattig află foarte curând că în grădina de palmieri era un lucru prost văzut să aminteşti de soţie sau de mamă; până şi cuvântul „naştere” nu era convenabil decât dacă se vorbea despre botez sau despre intrarea în Comunitate; în caz contrar, era preferabil să se spună „venire”.

Interzicerea căsătoriei era totuşi un lucru neobişnuit în comunităţile de pe firul apei; Ioan Botezătorul nu-şi luase soţie? Dar Sittai dorise să stabilească o regulă mai riguroasă, cu care adepţii săi se mândreau: când, pentru a câştigaCerul, cineva a

ales calea cea îngustă, cel mai merituos nu e oare cel care suferă cel mai mult şi se abţine şi renunţă?

De aceea Pattig nici măcar n-a încercat să afle dacă Mariam născuse în absenţa lui şi cărui copil îi era de acum tată. Cum să-i ceară lui Sittai îngăduinţa de a se duce să-l vadă pe nou-născut fără a-l face să creadă că avea remuşcări, şovăieli sau că avea de gând să reînnoade cu viaţa lui de mai înainte? Atunci se resemna, curiozitatea lui se stinse treptat, iar în cele din urmă nu se mai gândi deloc la ce lăsase în urmă, sau foarte puţin.

Aşadar, mare îi fu surpriza când Sittai în persoană îi ceru, după câteva luni, să se ducă la ai săi:

— Dacă a venit pe lume o fată, să rămână cu mama ei; dar dacă e un băiat, locul său e printre noi, nu-l poţi lăsa pentru totdeauna pe mâini impure.

Pattig o porni la drum spre Mardinu, însoţit, e adevărat, de doi „fraţi”.

Ajuns în faţa casei sale, rămase dinaintea porţii şi strigă:

— Utakim!

Slujnica, ieşită afară desculţă, cu un scutec în mână, se văzu nevoită să vină mai aproape de vizitator pentru a-i recunoaşte capul tuns şi parcă mai mic. Pattig se lăsă privit.

— Spune-mi, Utakim, stăpâna ta a născut?

— Doar n-ai fi vrut să rămână însărcinată treisprezece luni!

Însoţitorii lui Pattig zâmbiră. El se mulţumi numai să întrebe:

— E băiat?

— Da, un băiat voinic, mâncăcios şi gălăgios.

Evocându-l pe noul născut, chipul slujnicii se lumină de o bruscă jovialitate pe care Pattig nu se osteni s-o bage de seamă.

— I s-a dat vreun nume?

— Se numeşte Mani, aşa cum ai hotărât.

— Spune-i stăpânei tale că am să vin să-mi iau fiul de îndată ce o să fie înţărcat.

Mesajul odată transmis, se întorcea deja pe călcâie ca să plece, cu gesturi de somnambul, când Utakim ţipă:

— Nu vrei măcar să ştii dacă stăpâna mea a supravieţuit?

Efectul a fost imediat. Tresări, se întoarse din drum, vizibil contrariat că nu-şi poate duce la bun sfârşit misiunea, aşa cum plănuise; fu nevoit să facă un efort pentru a rosti:

— Mariam e sănătoasă?

A fost atunci rândul lui Utakim să-i întoarcă spatele, cu un aer îndurerat. Fără a scoate o vorbă, se îndreptă cu un pas greoi spre casă, în timp ce Pattig se agita, o chema, o soma să se oprească, să-i răspundă. Dar slujnica rămase surdă. El şovăi, îi consultă din privire pe cei doi însoţitori care, neliniştiţi de întorsătura evenimentelor, îl sfătuiră să plece. Dar cum putea s-o facă? Trebuia să ştie cum stăteau lucrurile. Trecu de gard şi se năpusti spre casă ca şi cum aceasta ar fi fost iarăşi a sa.

În clipa aceea, Mariam, care trebăluia în grădina de zarzavat, îndărătul bucătăriei, veni în fugă, gata să-l strige;

Utakim, înspăimântată, îi făcu semne disperate să tacă, să se facă nevăzută. Ar fi vrut ca Pattig să pătrundă în casă, să scape pentru o clipă de paznicii săi, dar Mariam n-o văzu.

Striga numele soţului ei pe care-l credea întors acasă. Liniştit că o găseşte în viaţă şi nevrând să ştie mai mult, acesta o lua deja la sănătoasa pentru a-şi ajunge din urmă „fraţii”.

Tustrei se îndepărtară strângându-şi pulpanele straielor albe. Mariam îşi dădu seama că nu-l va mai putea prinde din urmă.

În agitaţia care o mâna, tânăra mamă nu mai ştia la ce mijloc să recurgă, la ce zeu să se închine, chiar dacă îl excludea din capul locului pe cel al lui Sittai. Trebuia oare să-şi ducă fiul cât mai departe, spre Media, patria ei de baştină? Dar în ce casă putea să trăiască? Tatăl ei murise, Iar fraţii îşi împărţiseră domeniul. Dacă stătea să chibzuiască, nu-şi putea părăsi proprietatea, pământurile, slugile, nu putea renunţa la orice speranţă de a-şi vedea soţul înapoi, pentru a merge să rătăcească pe drumuri, în căutarea aceluia sau aceleia care ar fi vrut să-i ofere adăpost.

Atunci, ce era de făcut? Să-şi alăpteze fiul, aşteptând ca un tată imprevizibil să vină să i-l smulgă pentru totdeauna?

Acele vremuri de îngrijorare pentru Mariam erau totodată şi vremuri de restrişte pentru Mesopotamia. În anul acela, se vorbise totuşi despre pace între romani şi părţi.

Împăratul Caracalla ceruse chiar mâna fiicei lui Artaban, care îşi dăduse acordul. O ceremonie trebuia să-i unească la Ctesifon, în templul lui Mithra, singura divinitate venerată cu egală evlavie de amândoi suveranii. Oraşul se pregătea aşadar să serbeze şi pacea, şi nunta.

Şi iată că într-o bună zi Caracalla îşi făcu apariţia, îmbrăcat cu lunga-i haină galică, înconjurat îndeaproape de pretorieni şi urmat de falange. Dar abia trecuseră podul spre Seleucia că un strigăt ţâşni din rândurile lor. Era semnalul convenit pentru ca fiecare roman să se arunce cu paloşul înălţat asupra celui mai apropiat part. Fiii nobilimii, fardaţi şi încorsetaţi în ţinuta de

ceremonie, au fost masacraţi, printre ei aflându-se şi membri ai clanului Kamsagaran căruia îi aparţinea şi Mariam; au urmat orăşenii, atât bărbaţi cât şi femei, precum şi copii ce se înghesuiau ca să fie martori la acele întâlniri demne de a fi ţinute minte. Romanii jefuiră, incendiară palate şi temple, cel al lui Nabu în primul rând, pentru a împlini parcă funestul oracol al statuii.

Atunci Artaban şi şefii celor şapte mari familii îşi adunară, se spune, trupele în grădina Aspanabr spre a-i respinge pe năvălitori. Dar la ce bun? Nu era vorba de invazie, era o simplă lovitură îndrăzneaţă, în stilul lui Caracalla.

După o oră, romanii părăseau deja oraşul pentru a se alătura grosului trupelor, care poposiseră în afara zidurilor, în jurul trecătoarei Mahoze. Nemuritorii, corpul de elită, ar fi vrut să pornească în urmărirea lor, dar Artaban îi opri, temându-se de o capcană, convins fiind că acţiunea lui Caracalla nu viza decât să aţâţe armata partă pentru a o face să iasă din oraş şi a o măcelări.

După trei zile, dezamăgiţi desigur că înfruntarea nu avusese loc, romanii au încercat să se răzbune. Vreme de săptămâni şi de luni întregi, în timpul primului an de viaţă al lui Mani, uraganul Caracalla a devastat Mesopotamia, sfărâmând sarcofagele vechilor regi, dând foc lanurilor de grâu, smulgând viţa de vie, decapitând ţărani şi palmieri.

E un miracol că Mardinu a fost cruţat. Trupele romane ajunseseră la marginea satului, Mariam se închisese în casă cu fiul ei, alături de Utakim, de slugi şi de câţiva ţărani sclavi. Aşteptau inevitabilul. Numai că inevitabilul îi ocolise.

Într-o zi se răspândi un zvon, care împânzi nu se ştie cum ulicioarele pustii: Caracalla murise, ucis la Harran, în nordul Mesopotamiei, de propriii lui soldaţi. De la Roma la Ctesifon, crima a fost primită fără manifestări de tristeţe.

De-a lungul acestui an vijelios, Pattig nu mai veni niciodată să pună piciorul la Mardinu, nu ceru niciodată veşti.

Nu-şi făcu din nou apariţia decât mult mai târziu, când Mani tocmai împlinise trei ani. Ca şi mai înainte, se înfăţişă împreună cu doi „fraţi” cu rol de paznici; la fel ca prima dată, rămase în faţa porţii.

— Utakim! Am venit să-mi iau fiul.

Slujnica nu se arătă deloc amabilă. Rezemată de uşă, îi vorbi de departe, de la celălalt capăt al micii curţi, folosind tonul pe care-l iau oamenii de la ţară atunci când au ceva de transmis.

— Mariam îl alăptează. Poţi să aştepţi afară. Dacă nu vrei cumva să intri ca să-i vezi.

Numai la gândul de a se pomeni în faţa soţiei sale dezbrăcate, alăptându-şi copilul, Pattig se făcu roşu la faţă şi întoarse spre tovarăşii săi o privire constrânsă, în chip de justificare, căutând să-şi ţină cumpătul.

— Nu vreau să intru, Utakim, nu e nevoie. Crezi că mai stă mult să-l alăpteze?

— Soţia ta abia l-a pus la sân. Când va isprăvi cu unul, îl va pune la celălalt. Asta cere timp.

— Nu vorbesc doar de azi, îşi pierdu Pattig răbdarea.

Copilul merge pe patru ani, vreau să ştiu cât timp îl va mai hrăni astfel.

— Vino s-o întrebi, intră! Ea nu se poate ridica deocamdată, dar nimic n-o împiedică să-ţi vorbească.

— Nu am venit ca să intru în această casă. N-ai putea să-mi răspunzi chiar tu? Doar ai alăptat şi tu când erai tânără!

— Am văzut zeci de mame alăptând, şi nu ştiu să fie două la fel. Unele au atât de puţin lapte, că pruncul părăseşte pieptul fără să fie sătul; altele hrănesc vreme de ani de zile câte patru copii odată. Mariam este generoasă, sânii ei sunt plini de lapte şi de o albeaţă strălucitoare, laptele ei n-o să secе prea curând.

— Totuşi, copilul va trebui să fie înţărcat într-o bună zi!

— Ai dreptate, stăpâne, nu va fi bine pentru el să mai sugă multă vreme; va trebui înţărcat înainte de Nuruz.

— Viitorul Nuruz? Dar sărbătoarea tocmai a trecut, voi fi nevoit să aştept încă un an!

— E cu putinţă ca Mani să fie înţărcat mai înainte, dar la ce bun să faci zece călătorii degeaba? Dacă vii de Nuruz, copilul va fi gata îmbrăcat de plecare, iar lucrurile lui vor fi pregătite, ţi-o făgăduiesc.

Pattig abia se îndepărtase, luând-o pe drumul de costişă, la umbra migdalilor cu ramurile încărcate de petale albe ca zăpada, că „fraţii” tăbărâră cu gura pe el:

— Tare mai eşti naiv ca să te laşi dus de nas în felul ăsta de vrăjitoarea aia bătrână şi desculţă. Am trudit două zile pe drum în bătaia soarelui şi mai trebuie să trudim încă două la întoarcere, iar tu te laşi îndepărtat cu câteva vorbe mieroase. Ce-o să spună mar Sittai, părintele nostru? Chiar de ar fi trebuit să aşteptăm, măcar să fi stăruit să vezi copilul, ca să te asiguri că mai e încă aici!

Prea zdruncinat pentru a mai fi în stare să ia o hotărâre, Pattig se învoi să se întoarcă. În curticică, chiar în locul unde stătuse Utakim, Mariam era aşezată pe o lespede, ţinând în mâini un evantai des din crenguţe de mentă proaspătă, din care dădea la o parte câteva fire uscate.

„Fraţii” rânjiră şi mai abitir. Pattig se simţea umilit.

— Aşadar, Utakim şi-a bătut joc de mine.

Mariam roşi.

— Îl alăptam pe fiul tău, tocmai a isprăvit.

— Când am sosit, abia începuse şi avea să stea destul; nici nu m-am întors bine şi a şi isprăvit, tu ai cules menta, ai ales deja jumătate! Aş putea măcar să-mi văd fiul?

Mariam se grăbi să-l cheme pe Mani, iar acesta se năpusti în cadrul uşii şi rămase nemişcat, cercetând cu privirea şi lăsându-se cercetat. Pe chipul lui se puteau desigur desluşi trăsăturile fine, abia schiţate, atât de proprii unui obraz de copil. Şi totuşi, ceea ce se vedea în primul rând erau sprâncenele, late şi negre, care se uneau şi se arcuiau formând deasupra nasului un fel de a treia sprinceană; apoi privirea, dreaptă, directă, dar strălucind de emoţii reţinute şi de nesfârşite întrebări.

Iar când, după câteva clipe, înainta spre necunoscuţii aceia, merse târându-şi piciorul drept. Nu ca pe o ramură uscată, ci într-un fel maiestuos, aşa cum ar trage cineva după sine o mantie de ceremonie.

— Şchioapătă, constată Pattig pe un ton oarecum acuzator.

— S-a născut cu piciorul strâmb, o să şchioapete toată viaţa. Îl mai vrei?

Ghicind supărarea pe care vocea arţăgoasă a mamei sale o dădea la iveală prin acele vorbe, copilul veni să se cuibărească lângă ea. Întinse apoi un deget spre Pattig, bâiguind:

— Calacalacala.

— Ce zice?

— Caracalla! E numele cu care sunt speriaţi copiii din Mardinu când nu e în preajmă nici un tată ca să-i facă să stea cuminţi. Dacă refuză să doarmă sau să mănânce, dacă se îndepărtează de casă, dacă îşi murdăresc aşternuturile, Caracalla o să vină să le taie gâtul. Aşa cum le-a tăiat beregata verilor mei, cum a fost cât pe ce să ne taie beregata şi nouă aici, la toţi, mari şi mici, acum nici doi ani.

— Nu ştiam că romanii au ajuns până la Mardinu.

— In ce lume trăieşti tu, Pattig?

— Într-o lume fără pârjol şi fără război.

Adăugă, din nou indiferent:

— Asta e lumea în care va creşte Mani.

— Şi eu ce fac, Pattig? In ce fel de lume am să trăiesc fără soţul şi fără copilul meu?

— Ai încredere în planurile lui Dumnezeu. Şi nu-l mai ascunde pe copilul ăsta, dă-mi-l, sunt tatăl lui, iar el îmi aparţine.

Se apropie pentru a lua copilul, când Mariam începu să tremure. Utakim se ivi pe dată.

— Mi-ai făgăduit că ai să vii să-l iei la viitorul Noruz.

— Tu care m-ai minţit şi înşelat, cum cutezi tu să-mi vorbeşti mie de făgăduială?

— Te implor, Pattig, plângea Mariam în hohote. Acolo unde trăieşti, n-ai să găseşti doică să-l alăpteze, mai lasă-mi-l aste câteva luni, doar ai să-l ţii cu tine toată viaţa!

Prin gesturi de dojana, însoţitorii lui Pattig îl îndemnau să-şi ia fiul fără să mai zăbovească, dar el cedă iarăşi în faţa lacrimilor

unei femei pe care o făcuse deja atât de mult să sufere, în faţa privirii înspăimântate a unui copil care-l lua drept un monstru crud.

La întoarcerea în grădina de palmieri, vinovatul fu chemat de Sittai, care-i porunci să asculte, stând în genunchi, cele ce avea să-i spună:

— Dacă ţi-am dat această misiune este pentru că te credeam cel mai capabil s-o duci la bun sfârşit. Dar nu te lăsa înşelat, Pattig, ţine minte că acest copil nu mai e al tău, el aparţine comunităţii, îi aparţine lui Dumnezeu, altfel pentru ce motiv l-ar fi adus El pe lume când tu îţi părăseai soţia şi casa? Nu vezi aici un semn, o poruncă a Celui de Sus? De acum, hotărârea mea este luată, nu te vei mai duce tu la Mardinu, îl voi aduce eu pe copil. Mâine voi fi pe drum, mă vor însoţi doisprezece fraţi şi nu-mi voi pierde vremea discutând cu nişte femei.

II.

Fără doar şi poate că Mani s-a zbătut în ziua când veşmintele-Albe au venit să-l răpească. Fără îndoială că a ţipat când l-au afundat de trei ori în apa canalului, când i-au smuls hainele de pe el. Dar, în ciuda vârstei lui fragede, a fost nevoit să se conformeze legilor lor, să poarte tunică albă, să mănânce aceeaşi hrană ca ei, să le îngâne gesturile, să le îngaime rugăciunile. Foarte curând copilul nu mai ştiu nici măcar cine era, şi nici prin ce minune se pomenise în mijlocul acelor străini.

Pe mama sa nu avea s-o mai vadă vreodată. Vreme de ani de zile, nici măcar nu avea să mai audă vorbindu-se despre ea. Cât despre tatăl lui, se poate oare spune că a trăit alături de el? Treceau unul pe lângă altul, aşa cum treceau toţi „fraţii” din grădina de palmieri, dar Mani era fiul nimănui, el nu era decât fiul Comunităţii. Doar lui Sittai trebuia să-i spună „tată”, doar lui

trebuia să-i dea ascultare, aşa cum şi Pattig îi spunea acestuia „tată”, dându-i ascultare.

Să asculte, să cedeze, să îngenuncheze, copilul nu putea face altceva. Cu toate astea, încă din prima clipă a sechestrării sale, o parte din firea lui rămase rebelă. Ca o bucăţică de suflet răzvrătit.

În peisajul tern al bigoţilor, ce altă vizuină putea fi mai bună decât singurătatea? Mani învăţă foarte repede s-o cucerească, s-o cultive, s-o apere împotriva tuturor. La distanţă de Comunitate, îşi încropi un spaţiu de destindere, o împărăţie de copil în care nu călca picior de om mare. Dădea fuga acolo de îndată ce avea o clipă de răgaz. Era un loc în care canalul Tigrului şerpuia printre şiruri de palmieri, unii drepţi ca luminarea, strânşi în semicerc, trunchi lângă trunchi, alţii aplecaţi peste apă de parcă ar fi vrut să bea. Trebuia să aibă curaj să treacă peste ei şi atunci se pomenea într-un fel de peninsulă de arome şi de umbră, o umbră care nu alunga lumina, ci o aspira, filtrând-o, distilând-o, pentru a o dărui mai apoi celor care ştiau s-o culeagă. Acolo, Mani se aşeza sau se întindea pe jos, plângea, se bucura sau visa. Şi adesea vorbea de unul singur, cu voce tare, fără să se teamă că se va trăda.

Dar clipele astea erau rare, nu era niciodată timp de pierdut în grădina de palmieri. Se trăia mereu între două ritualuri, între două corvezi. Mani era nevoit în mod constant să se smulgă din refugiul lui ca să se amestece fără nici o plăcere în mulţimea informă a Veşmintelor-Albe.

Dintre aceşti oameni, care-şi spuneau cu toţii „fraţi”, niciunul nu ştiuse să-i fie prieten. In ochii speriaţi ai copilului, ei rămăseseră vreme de opt ani încheiaţi nişte temniceri care nu se deosebeau între ei, înveşmântaţi în straie lipsite de bucurie şi cu graiul repezit. Iar dacă Mani le maimuţărea cucernic riturile, părându-le aidoma lor, era pentru că gustase din pedepsele pe care Sittai le dădea şi adulţilor şi copiilor la cea mai mică abatere: posturi silite,

flagelări, căratul apei în butoaie ce dădeau pe dinafară, nesfârşite litanii de pocăinţă.

Uneori penitenţa era mai puţin obişnuită, devenind un prilej de zâmbet sau de râs foarte apreciat de „fraţi”, ca atunci când bătrânul Simeon, vinovat de a fi rostit înjurături obscene, a fost condamnat să se caţere într-un palmier şi să stea acolo agăţat până ce Sittai urma să-i dea voie să coboare.

Dar cel care cădea cel mai des victimă acestui umor pedepsitor rămânea Malchos, originar din Tyr, cel mai rotofei dintre „fraţi” şi cel mai tânăr, cu excepţia lui Mani. Era chiar şi mai nou decât acesta în comunitate. Tatăl lui, un negustor cu aer prosper, sosise pe neaşteptate la grădina de palmieri cu trei ani mai înainte, fără ca cineva să cunoască, la drept vorbind, motivele reale ale unei credinţe atât de subite. Se şoptise atunci că avusese parte de necazuri, că-şi pierduse familia şi bunurile şi că, încolţit de creditori, îşi căutase refugiul în acel loc pentru a-şi ascunde nenorocirile şi a se face uitat. Murise înecat după câteva luni – probabil că-şi pierduse cheful de viaţă. Malchos se pomenise astfel, ca şi Mani, fiu al nimănui.

Era totuşi o diferenţă: Mani părăsise Mardinu de foarte tânăr şi prea mulţi ani se scurseseră de la plenitudinea copilăriei petrecute între Mariam şi Utakim, aceea a zilelor fericite care erau îngropate undeva într-un ungher tulbure al memoriei. Cele mai frumoase amintiri legate de mirosuri şi savori rămâneau amestecate cu amărăciune, amărăciunea de neînvins a copilului cedat, părăsit, abandonat sau, în orice caz, neocrotit de fiinţa cea mai dragă. De atunci, în el nu se afla decât acea vitregie zilnică, învăluitoare, zidul acela opac care se înălţa de la grădina de palmieri până la cer şi dincolo de care nimic nu mai îndrăznea să existe. Pe când Malchos trăise în lumea largă o copilărie adevărată, din care rămăsese cu nostalgia şi cu tot felul de deprinderi.

Ca să se convingă cineva de acest lucru, era de ajuns să-l audă râzând. La Veşmintele-Albe, dacă cineva râdea, începea prin a-şi drege glasul, apoi râsul culmina într-un rânjet horcăit şi se încheia printr-o formulă de umilinţă. Râsul lui Malchos venea de altundeva. Creştea, bubuia şi gâlgâia; dacă nimeni nu-i răspundea ca un ecou, se hrănea din propriul suflu; iar când îl credeai reprimat, ţâşnea şi mai abitir, mai cu seamă în momentele de intensă reculegere colectivă. Asemenea abateri îi aduceau tânărului tyrian pedepse doar un pic mai uşoare decât cele pe care le îndura la întoarcerea dintr-una din evadările lui; acestea din urmă nu erau decât absenţe de câteva ceasuri, dar Sittai îl acuza pe adolescent că profită de ele ca să se îndoape cu tot feluri de mâncăruri interzise. Probabil că nu se înşela prea tare. Văzându-l pe Malchos pântecos şi rotofei printre toate acele chipuri invariabil supte, era limpede că acesta se resemna greu cu frugalitatea din jur.

Ca în ziua aceea, la ceasul celei de a doua mese, cea de la asfinţitul soarelui, când, după obicei, toţi „fraţii" erau strânşi în trapeză, aşezaţi la trei mese lungi paralele – Sittai în capul celei din mijloc, înconjurat de cei mai vârstnici, iar Malchos la celălalt capăt al aceleiaşi mese, lângă uşă. La început, porniseră să se roage. A crede cumva că era vorba de vreun mormăit oarecare, repede expediat, însemna să nu cunoşti uzanţele de la grădina de palmieri. După ce recitase obişnuita rugăciune de mulţumire, Sittai se lansă într-o predică tărăgănată. „Fraţii" stăteau cu toţii în picioare, cu capul plecat, aşteptând să termine spre a se năpusti asupra hranei. Dar învăţătorul lor nu se grăbea deloc. Foamea este un duşman, explica el, decât s-o satisfacă, bărbatul virtuos trebuie mai curând s-o supună, cum ar trebui să poată supune toate poftele trupului. Asta era tema lui preferată la ceasul poftei de mâncare: trupul, zicea el, e un catâr, călăreţul e spiritul, el trebuie să se oprească uneori pentru a hrăni animalul, dar nu acesta alege drumul sau opririle, vai şi amar de călăreţul care cedează în faţa capriciilor animalului pe care călăreşte.

La mesele Veşmintelor-Albe se serveau lucruri sobre: măsline, castraveţi, migdale, napi, câteva fructe, pâine, apă.

Şaizeci de perechi de ochi priveau totuşi pe furiş hrana asta modestă. Ultima masă, luată chiar după rugăciunea din zori, fusese urmată de o dură zi de muncă la câmp. Cu toate astea se cuvenea să aibă răbdare, să cugete, să se smerească, deoarece la foame se adăugau ruşinea de a-ţi fi foame şi remuşcarea dinainte simţită pentru fiecare înghiţitură plăcută.

Nemairezistând, Malchos întinse o mână temurătoare spre coşuleţul cel mai apropiat, nu înainte de a fi verificat că în jurul lui toate capetele erau plecate şi toate pleoapele coborâte.

Apucă o curmală galbenă, proaspătă şi zemoasă, pe care se grăbi s-o vâre întreagă în gură, după care îşi reluă aerul cel mai cucernic.

Mai aşteptă câteva clipe până să înceapă să mestece, încet şi fără zgomot, cu gâtul atât de vârât între umeri, încât maxilarul îi atingea pieptul de fiecare dată când mesteca. Înfundându-se uşor în miezul fructului, dinţii lui lăsau să scape un suc dulce pe care-l aduna pe limbă, îl plimba în gură, apoi îl lăsa să se scurgă pe gât la vale cu o vinovată plăcere.

Încă se mai delecta când „tatăl” îşi isprăvi în sfârşit discursul, iar „fraţii”, cu o grabă prost ascunsă, luară loc precum un singur om pe băncile înalte. Ameţit de vacarmul din jurul lui, Malchos începu să mestece fără să se mai ferească, numai că, în timp ce se aşeza, o clipă în urma celorlalţi, nişte ochi acuzatori îl fixară, cei ai „fratelui” din faţa Iui, Gara, chiar nepotul lui Sittai. Malchos îi adresă un zâmbet angelic, dar celălalt, dând ascultare doar datoriei, se aplecă la urechea vecinului său, şoptindu-i o acuzaţie; acesta, după ce îi aruncă băiatului aceeaşi privire indignată, susură mai departe vestea propriului său vecin, provocând astfel

un adevărat lanţ de delaţiune care, de la un capăt la celălalt al mesei, transmise ştirea crimei.

Ştirea ajunse la Pattig. Acesta ascultă grav denunţul, blama printr-o încruntătură micul păcat de neiertat al adolescentului, dar, când să se aplece la urechea vecinului său, păru că şovăie. El, care fusese crescut după moravurile nobilimii parte, cum s-ar fi putut el lăsa în voia celei mai vulgare dintre delaţiuni? Cu toate astea, tocmai pentru că Sittai îi reproşase de prea multe ori ascendenţa, tresăririle de mândrie, dispreţul pentru anumite munci, îşi impunea acum să evite orice atitudine care l-ar fi făcut să se deosebească de turma adepţilor. Acesta era spiritul Comunităţii, astfel că orice compasiune, orice îngăduinţă, orice indulgenţă deveneau suspecte, orice gest de mărinimie părea un gest de trufie.

Incorigibilul Pattig, mereu gata să urmeze calea cea mai proastă pentru cel mai bun motiv din lume! În faţa lui Sittai, tremura mai mult decât oricare altul dintre „fraţi", îngenunchea şi îşi lovea pieptul şi se smerea, când i-ar fi fost de ajuns să părăsească grădina aceea de palmieri, ţinându-şi fiul de mână, pentru a avea parte de o viaţă plăcută. Dar nici prin gând nu-i trecea una ca asta. Vreme de opt ani încheiaţi, nu cutezase nici măcar să-i dezvăluie lui Mani legătura de sânge care-i unea, mulţumindu-se să-i adreseze de departe zâmbete enigmatice, de care băiatul se ferea, iritat. Cu toate astea, Pattig nu era un laş sau, dacă era, atunci era vorba de o laşitate foarte stranie: era gata să-şi rişte viaţa, dar nu sufletul. Şi această pioasă poltronerie se afla la originea tuturor meschinăriilor lui.

Când grava problemă a curmalei ronţăite de Malchos a fost adusă la cunoştinţa lui Sittai, acesta se ridică, sumbru, ceremonios, ofensat.

— Care dintre noi ar vrea să mănânce alături de un putregai? Oare nu pentru a ne sustrage stricăciunii lumii am venit noi în

acest loc binecuvântat? Dar toate strădaniile noastre sunt pierdute, toate sacrificiile noastre sunt în zadar dacă unul singur dintre noi cedează în faţa ispitei josnice, dacă putreziciunea lumii pune stăpânire pe trupul şi pe sufletul lui, căci suntem cu toţii atinşi de murdărie.

Căzu atunci sentinţa:

— Malchos, vei trece printre „fraţii” tăi cu un castronaş în mână, în care fiecare va arunca sâmburele curmalei pe care a mâncat-o. Asta îţi va fi singura hrană. Apoi vei veni să-mi arăţi castronaşul gol. Deoarece curmala te-a tras spre păcat, vei putea aprecia, dincolo de gustul ei suav, şi realitatea ei osoasă.

Sentinţa a fost urmată de un vacarm vesel, deşi foarte repede estompat. In acea adunare care se îngrijea atât de mult de interdicţiile alimentare, mesele erau însoţite de un ritual plin de gravitate. Erau departe banchetele în cinstea lui Nabu, Dionysos sau Mithra, festinurile orgiastice în cursul cărora trupul devenea un templu care celebra zgomotos toate savorile pământului. Trapeza era un loc posac în care orice plăcere, pentru că era de la bun început vinovată, trebuia să se compenseze prin diverse privaţiuni. În vreme ce unul dintre „fraţi” dădea citire unui text sacru, adepţii, suiţi pe bănci înalte şi siliţi astfel să se încovoaie în poziţia gâtului de lebădă deasupra meselor, apucau alimentele între degetul mare şi arătător, şi le cufundau într-o strachină cu apă, psalmodiind la fiecare îmbucătură „Mârâme barekh!”, adică „Doamne, binecuvântează!”.

Aşadar Malchos trecu printre ei cu strachina în mână, însoţit de un concert de şoapte, iar „fraţii” îi dădură fiecare de pomană câte un sâmbure, fără să scoată o vorbă, dar cu înfăţişarea unor rumegătoare jignite şi dispreţuitoare. Unul dintre aceste virtuoase personaje, dându-şi seama că sâmburele pe care-l lăsase era prea mic, se grăbi să mai adauge unul, satisfăcut că nu-şi încălcase rolul de justiţiar.

Doar Mani procedă diferit. Când îi veni rândul să-şi depună obolul, băgă hotărât degetele în strachină şi adună o mână zdravănă de sâmburi pe care o strecură pe furiş în buzunar, făcând din buze un semn binevoitor şi plin de consolare.

Malchos, la rându-i, ferindu-se să-şi manifeste recunoştinţa, se duse la locul lui şi începu cina aceea neobişnuită. Dar faptul că ştia că avea un prieten, în strânsura aceea de oameni, îi alină sufletul. Sâmburii păstraseră, i se păru, o urmă de gust dulce şi uşor crocant. Unii dintre „fraţi", băgând de seamă aerul lui senin, foarte puţin căit, uneori chiar neruşinat de vesel, îl crezură stăpânit de diavol.

Din ziua aceea, Malchos nutri faţă de tânărul său binefăcător mai mult decât recunoştinţă, o adevărată devoţiune.

Îşi făgădui să-l urmeze pretutindeni, să-l ocrotească împotriva tuturor, să sufere în locul lui mii de flagelări şi nenumărate zile de post. Pentru câţiva sâmburi de curmală făcuţi pierduţi, pentru o strâmbătură vag complice, era gata să împartă cu Mani tot ce avea mai de preţ pe lume.

Chiar a doua zi după incident, în momentul când Comunitatea se reunea în Casa Sfântă pentru cultul din zori, Malchos veni în fugă, plin de entuziasm. Ştia că va trebui, o dată mai mult, să îngaime interminabilul ritual, dar n-avea importanţă, astăzi un prieten avea să fie acolo, reproducând în aceeaşi clipă, în aceeaşi sală friguroasă şi goală, aceleaşi gesturi. La ieşire, mergând unul lângă altul şi îndepărtându-se de ceilalţi „fraţi", tyrianul întrebă grav:

— Dacă îţi spun secretul meu, îmi făgăduieşti să nu mă trădezi niciodată?

Mani se simţi sâcâit. Înţelegea lesne că Malchos era în căutarea unui prieten, dar el, unul, depăşise etapa asta.

După atâţia ani petrecuţi printre Veşmintele-Albe, izbutise să-şi consolideze singurătatea, acea dragă singurătate de neînlocuit în care se înfăşură ca într-o armură. Împărţind-o cu cineva, însemna s-o piardă. De fiecare dată când avea răgazul, îi plăcea să-şi regăsească discretul său refugiu, singur, fără nimeni în preajmă. De ce să-şi umple urechile cu freamătul oamenilor? Nedorind să-l jignească pe tânărul atât de des luat drept ţap ispăşitor de către Sittai sau de atâţia alţi „fraţi", schiţă în direcţia lui un zâmbet binevoitor.

Dar neglija să-i răspundă şi grăbi pasul. Tyrianul se agăţa însă de el, îl urma, mergând când înaintea, când îndărătul lui, sărind de pe un picior pe altul, neobosit şi surd la toate reticenţele:

— Făgăduieşte că nu mă vei pârî niciodată!

De data asta, Mani dădu din umeri, spunând degajat, cu tonul cuiva care nu-şi mai aminteşte despre ce vorbeau:

— Să te pârăsc? Am pârât eu vreodată pe cineva?

Aparent liniştit, Malchos îşi trase sufletul mai înainte de a da drumul, dintr-o dată, de parcă era vorba despre un singur cuvânt:

— Cunosc-o-femeie.

Apoi, cu gura deschisă, aşteptă avalanşa de întrebări pe care, desigur, tânărul său prieten avea să le reverse asupra lui.

Dar nimic. Nici o tresărire de surpriză la Mani, nici o exclamaţie. Oare Malchos avea să se simtă jignit, descurajat?

Dimpotrivă. Impasibilitatea camaradului său i se păru expresia celei mai desăvârşite uimiri. II crezu subjugat, năucit de mirare şi de admiraţie, se simţi aproape triumfător şi o luă razna:

— Eu n-am să mai stau mult în blestemata asta de grădină de palmieri. De îndată ce am să împlinesc cincisprezece ani, am să plec. Ea are să vină cu mine. O să mergem să trăim la Ctesifon. Am să găsesc acolo o slujbă de ajutor la vreun negustor din Ţyr sau din Palmyra. Am să însoţesc caravane spre Egipt, India şi Armenia. O şi văd, frumoasă ca o statuie grecească, înveşmântată într-o rochie lungă de mătase brodată cu aur şi nestemate, coborând încet scara palatului meu din Ctesifon, înconjurată de douăsprezece sclave albe şi negre.

Renunţând la tăcerea lui, Mani intră pentru o clipă în jocul interlocutorului său, doar pentru a semăna un pic de îndoială:

— Cum ai făcut ca să construieşti un palat, tu care nu eşti decât ajutor la un negustor din Ctesifon?

Ar fi fost nevoie de ceva mai mult pentru ca Malchos să se fâstâcească.

— N-am să rămân multă vreme ajutor, o să am curând propria mea afacere, cu reprezentanţi în Antiohia, la Palmyra, la Petra, la Deb, la Berenice. Am să pot construi atunci un palat la Ctesifon şi un altul la Tyr. Şi un al treilea, dacă vreau, în munţii Mediei, unde am să-mi instalez doamna de fiecare dată când va dori să fugă de arşiţă şi de epidemii.

Nu mai trecea nici măcar o zi fără ca Malchos să nu vorbească de „doamna” lui, în cuvintele cele mai delicate, dar uneori şi cele mai pompoase. Iar dacă Mani nu-l încuraja deloc, dacă se ferea întotdeauna să-i pună întrebări despre ea, despre numele sau vârsta ei, nu mai manifesta totuşi aceeaşi indiferenţă, îl asculta adesea cu atenţie, împărtăşea unele din emoţiile lui; iar când tyrianul plutea în voia flecarelor lui reverii, se îmbarca alături de el în tăcere. I se mai întâmpla şi să se gândească el însuşi la „doamna” cu pricina, surprinzându-se, în singurătatea lui, că

dorea să ghicească întrucâtva cum arăta ea, pe sub ce copaci putuse Malchos s-o cunoască.

Aveau şi unul şi celălalt obiceiul să meargă, la fel ca toţi „fraţii”, la piaţa din satul învecinat pentru a vinde produsele Comunităţii. Era unicul loc unde le era dat să întâlnească femei, cel mai adesea ţărănci cu siluetă de tigvă, împovărate de coşuri, care păşeau sacadat, cu paşi osteniţi. Aruncau de altfel priviri dispreţuitoare Veşmintelor-Albe, acei bărbaţi care nu erau bărbaţi, fiinţe costelive, palide la faţă, care adunau, an după an, aurul îmbelşugatelor lor recolte fără ca nici o femeie şi nici un copil să profite de pe urma lui, hoardă fugară şi nedorită în seama căreia erau puse viciile cele mai rele şi năravurile cele mai greu de mărturisit.

E adevărat că unora dintre aceste femei, văzându-l pe Mani singur, ghemuit în mijlocul roadelor înşirate pe jos, visător şi nefericit, li se făcea milă, îi atingeau fruntea spunându-i „fiule” şi, până la urmă, cumpărau de la el ultimele moşmoane cu ultimul lorpashiz de aramă sau din aliaj de aramă, cositor şi plumb. „Fiul” se străduia să pară cât mai absent, dar tandreţea lor îl făcea să simtă un fel de căldură în piept şi tare ar fi mai dorit să reţină încă puţin privirea ochilor acelora zbârciţi care-i zâmbeau.

Uneori, femei mai tinere le însoţeau. Cu vârste cuprinse între doisprezece şi treisprezece ani, mascate de fard, aveau mersul acela rând pe rând stângaci, supus şi ghiduş, atât de caracteristic acelora a căror copilărie e pe sfârşite, a căror soartă e pecetluită, acelora care aveau să fie văzute în anul următor însărcinate şi greoaie şi care, un an mai târziu, aveau să fie confundate cu mamele lor. Îndeosebi în privinţa lor obişnuia Sittai să-i prevină pe „fraţi”: „Nu luaţi nimic de la ele, din mâna lor, nu vă aşezaţi acolo unde au stat ele, şi mai cu seamă nu zăboviţi să le priviţi, sunt frumoase cât ţine o recoltă şi se ofilesc de îndată ce sunt culese.”

Să fi fost una dintre ele „doamna” lui Malchos?

Într-o zi, când cei doi băieţi se întorceau de la o corvoadă care-i dusese până la marginea satului, o piatră trecu pe lângă urechea lui Mani, atingându-l uşor, iar Mani tresări.

Cel care a urlat a fost însă Malchos, înşfăcând iute de pe jos o piatră de mărimea unui ou şi strigând, după ce luase poziţie de apărare, cu braţul adus în chip de scut:

— Arată-te, dacă eşti bărbat!

În loc de răspuns, le ajunse la urechi un fluierat ştrengăresc şi zăriră atunci, printre ramurile unui piersic, o mânuţă care flutura. Liniştit, Malchos lăsă să cadă piatra peste umăr, zvârlind o înjurătură.

— O cunoşti? Se miră Mani.

— Poate, răspunse Malchos, care, în mod vizibil, ar fi preferat să se găsească în altă parte.

— Cine e?

— O fată.

Când aceasta ajunse în faţa lor, Mani observă că genunchii ei purtau încă juliturile unor recente căzături, că părul ei deschis la culoare era strâns sub o bonetă zdrenţuită şi că în chip de podoabă purta un şirag de codiţe de cireşe împletite, în mâna care nu azvârlea pietre avea o piersică, furată chiar atunci din livada Comunităţii şi din care muşca cu poftă. Îşi ridică o pulpană a bluzei ca să se şteargă pe bărbie.

Era doar o fetiţă.

— Sper că nu te-am rănit, îi spuse ea lui Mani.

— Nu curge sânge, răspunse Malchos. Dar ai fi putut să-i scoţi un ochi!

— Cum te cheamă? Reluă puştoaica.

— Mani, îi răspunse tot Malchos.

— Prietenul la toartă de care mi-ai vorbit?

Spusese asta apropiindu-se de Mani, căruia îi cerceta ostentativ chipul.

— Mi-ai zis că citeşte mult, că are un scris frumos, trei sprâncene şi un picior strâmb. Ai uitat să-mi spui că e mut.

Mani îşi reluă drumul cu demnitate. Malchos îl strigă, fata alergă după el.

— Pe mine mă cheamă Chloe. Ne jucăm adesea, Malchos şi cu mine, ai putea să vii şi tu.

Mani îşi continuă drumul, iar Chloe dădu din umeri.

Malchos mai rămase un moment în urmă, apoi alergă după prietenul lui.

— N-ar fi trebuit să-i spun despre piciorul tău. Iartă-mă.

I-am vorbit foarte mult despre tine şi voiam să te recunoască dacă te-ar vedea trecând într-o zi.

— Nu trebuie să te scuzi pentru atâta lucru, niciodată n-am avut de gând să-mi ascund infirmitatea.

Departe de a se simţi jignit, Mani arboră, dimpotrivă, un aer extrem de vesel, spunând apoi:

— Aşadar, ea este doamna despre care mi-ai împuiat urechile. Presupun că dacă mi-ai descris-o atât de fidel e ca s-o pot şi eu recunoaşte într-o zi, în caz că am s-o văd trecând. Ea e cea pe care o comparai cu o statuie grecească?

— Ea e! Făcu Malchos pe fanfaronul.

— E adevărat că există statui de toate dimensiunile…

Dar spunând aceste cuvinte şi vrând parcă să îndulcească efectul propriilor zeflemeli, puse un braţ prietenos peste umerii tyrianului. Iar acesta îşi luă inima în dinţi:

— Recunosc, ţi-am ascuns unele lucruri, dar n-am spus nici o minciună. Dacă aş vedea în prunul ăsta un mugure înflorit şi aş spune „uite o prună”, ar însemna că mint? Nici vorbă, aş lua-o doar cu un anotimp înaintea adevărului.

III

„Doamna”, fata băieţoasă care fluiera, se numea aşadar Chloe. Totuşi, în satul ei, cel ale cărui pământuri se învecinau cu domeniul grădinii de palmieri, nimeni nu se gândise vreodată s-o numească astfel. Nici femeile cărora le dădea câte o mână de ajutor la despicarea smochinelor pentru a le lăsa la uscat pe acoperişuri, nici ţăranii care o lăsau să culeagă din copaci fructul pe care voia să-l ronţăie. Intra peste tot fără să bată la uşă, atâta timp cât încă îşi mai putea îngădui s-o facă, atâta timp cât încă nu ajunsese la împovărătoarea demnitate de fată bună de măritat. O iubeau cu toţii pe Chloe, hoaţă şi generoasă, dar hoaţă de poame şi generoasă în zâmbete. Pentru ei, ea era şi avea să fie mereu „fata grecului”.

Aparţinea într-adevăr uneia dintre acele familii de colonişti al cărei strămoş venise odinioară cu armata lui Alexandru să se războiască în Orient, iar apoi, la moartea macedoneanului, hotărându-se să rămână pe pământul cucerit, îşi făcuse o

gospodărie şi se însurase, ca să întemeieze o familie. Tatăl lui Chloe purta încă mândru numele strămoşului său, Charias, şi continua să creadă că trăieşte, ca şi acela, sub steaua lui Alexandru. Rarele momente de pasiune de care avea uneori parte erau cele în care izbutea să strângă un public în faţa căruia să povestească, o dată în plus, marea bătălie de la Arbela, când armata Cuceritorului măcelărise trupele lui Darius şi când se întâlniseră atâţia viteji – traci, odrişi, călăreţi peonieni, arcaşi cretani, mercenarii Andromacăi, Falanga şi Camarazii. Mai cu seamă acei Camarazi de neînlocuit despre care tatălui lui Chloe vorbea cu familiaritate, Imitându-l pe unul, dojenindu-l pe altul, până în clipa crucială a povestirii când îl făcea să intervină pe propriul său strămoş, spunând „noi, Charias", şi desfătându-se de tulburarea pe care o citea în ochii ascultătorilor săi.

Bătălia de la Arbela avusese loc, se cuvine s-o amintim, cu douăzeci de generaţii în urmă, dar ce-are a face, timpul este ca un soi de poloboc în care miturile ajung, precum vinul, la maturitate – mitul lui Alexandru mai mult decât oricare altul, şi mai cu seamă în Mesopotamia, pe acel pământ care l-a văzut triumfând, apoi murind. Tânăr îl îngropase, tânăr îl păstrase, etern logodnic fără urmă de rid, iar anii săi, treizeci şi trei la număr, reprezentau vârsta nemuririi. El, Alexandru, supraveghea scurgerea timpului. N-au ales astronomii din Babei data morţii sale ca început al erei celei noi? De atunci mulţi regi se succedaseră, dar nu făcuseră altceva decât să domnească în umbra macedoneanului; primii fuseseră propriii lui generali, apoi urmaşii acestora, apoi, când puterea era în mâinile părţilor, suveranii lor se îngrijiseră să adauge constant numelor lor titlul de „filoelen", „prieten al grecilor", pentru a se afirma la rândul lor ca legitimi păstrători ai nobilei moşteniri a lui Alexandru.

Dacă regele regilor în persoană simţea nevoia, cinci veacuri mai târziu, să evoce amintirea Cuceritorului, se putea cineva mira să-l vadă pe tatăl lui Chloe cultivându-şi bucăţica lui de legendă, el

care nu avea nici cel mai mărunt aer de măreţie, care nu poseda nici pământuri, nici aur, nici cai, nici slujnice? Era un om în vârstă şi firav, cu barbă ruginie, care rătăcea printr-o casă imensă, dar dărăpănată; trăiau acolo singuri, el şi cu Chloe, copil ce i se născuse târziu, de la o sclavă, astăzi dispărută. Tatăl şi fiica nu ocupau decât o aripă, şi aceea prea mare pentru ei, restul nefiind decât acoperişuri prăbuşite, ziduri crăpate, uşi smulse de cât erau de tocite şi de roase de cari.

Fetiţa se plimba printre acele ruine, nesecate ascunzători, rămăşiţe de colb şi piatră peste care călca fără regret.

Malchos venise să se joace acolo uneori, când izbutea să fugă, iar într-o caldă zi de tammuz îl convinsese pe Mani să-l însoţească. Erau de corvoadă la târgul din sat, iar un negustor din Nippur le cumpărase din capul locului toată încărcătura, oferindu-le astfel răgazul să hoinărească. Nădăjduiau să dea peste Chloe; numai că cel care dădea târcoale pe acolo era tatăl ei, căzut pe gânduri, ţinând în mână un toiag.

— Ai cui sunteţi, măi copii?

— Am venit s-o vedem pe Chloe, preferă să zică Mani.

— Pe fata mea?

— Da. Domnul s-o binecuvânteze!

— Domnul s-o binecuvânteze! Domnul s-o binecuvânteze!

Repetă Charias, zâmbind jovial din gura-i cam ştirbă.

II privea de sus în jos pe ciudatul şugubăţ care se exprima astfel.

— Dă-te mai aproape ca să te văd, copile, n-oi fi cumva vreunul din ticniţii din grădina de palmieri?

Insă grecul văzu în trăsăturile adolescentului o asemenea blândeţe, o asemenea nevinovăţie şi o gravitate atât de melancolică, încât până la urmă se simţi liniştit.

— Nu-mi păreţi deloc nişte personaje de temut. Veniţi după mine, fata mea nu e prea departe. O să vă dau nişte sirop de mure. Asta o să vă răcorească.

Trecând peste diverse rămăşiţe şi dărâmături, ajunseră în partea locuită a casei. Chloe nu era încă acolo, dar tatăl ei nu se prea sinchisea de lipsa ei, fiind mult mai încântat că pusese mâna pe nişte ascultători noi şi candizi în faţa cărora putea încă o dată să istorisească despre isprăvile strămoşului său şi gloria lui Alexandru. Vorbea gesticulând mult, în dialectul arameean din ţinut, dar presărat cum se cuvine cu cuvinte greceşti, mai ales în cazul termenilor militari. Malchos îl asculta fascinat. Spre deosebire de tânărul lui prieten care, puţin sensibil la vitejiile războinice, era atras de nişte ciudate urme de pe zid.

Ar fi putut să fie nişte simple dâre de murdărie pe care un proprietar mai avut le-ar fi acoperit cu var. Dar ochiul lui Mani desluşea acolo linii şi culori. Apropiindu-se, începu să zgârie la suprafaţă cu unghia, obţinând o pulbere albăstruie pe care o întinse pe dosul mâinii, apoi începu să redeseneze febril cu arătătorul contururile decolorate. Charias, care îl urmărea cu privirea de câteva clipe, îşi întrerupse povestirea pentru a da un răspuns întrebărilor lui neformulate:

— Scena asta a fost zugrăvită de un meşter din Dura Europos. Culorile erau strălucitoare, se spune, şi înviorate de foiţe din aur. În această casă de pe domeniu au poposit numeroşi oaspeţi de seamă. Chiar aici, în sala asta, îşi ţineau ospeţele, cele mai vesele şi mai bine stropite din toată Mesopotamia, poţi să-mi dai crezare.

Se scurseră mai multe săptămâni până când cei doi băieţi să aibă iarăşi prilejul de a-l vizita pe Charias. În casa acestuia se repetă

aceeaşi scenă: în sala cea mare care găzduise odinioară fastuoasele banchete, Malchos asculta cu plăcere un episod din cavalcada macedoniană, în vreme ce Mani, la câţiva paşi mai încolo, stând pe jos cu picioarele încrucişate sub el şi întors cu faţa spre zid, cu bărbia înălţată, contempla absorbit o frescă pe care doar el o desluşea. În timpul ăsta, Chloe plutea dintr-un colţ într-altul după cum o mâna plictiseala, ascultând un crâmpei de epopee, căutând apoi în van să ghicească în ochii vrăjiţi ai lui Mani viziunea de nepătruns care-l fermeca.

În cursul acelor lungi momente de tăcere şi de încântare, Mani simţi cum creşte pentru prima oară în sufletul lui dorinţa de neînfrânt de a zugrăvi la rândul său. Dorinţă stranie pentru cineva din comunitatea Veşmintelor-Albe, dorinţă nelegiuită, dorinţă vinovată. În mediul acela refractar la orice frumuseţe, la orice culoare, la orice eleganţă a formelor, în acea comunitate pentru care icoana cea mai modestă trăda un cult idolatru, prin ce miracol oare s-au putut naşte talentul şi lucrarea lui Mani? Mani care ne apare din perspectiva veacurilor ce s-au scurs ca adevăratul întemeietor al picturii orientale, Mani al cărui penel avea să dea naştere, în Persia şi în India, în Asia Centrală, în China, în Tibet, la mii de vocaţii artistice. Astfel încât, în anumite regiuni, se spune încă „e un Mani” despre cineva considerat drept „un pictor, unul adevărat”.

În ziua aceea, când să-şi ia rămas-bun, puştiul, căci era încă un puşti, avu un gest straniu, care ar fi putut părea caraghios dacă n-ar fi fost plin de emoţie. Înclinându-se cu un soi de rezervă în faţa tatălui lui Chloe, îi ceru voie să refacă el zugrăveala de pe zid. Charias se feri să râdă, căci simţea că băiatul era gata să izbucnească în plâns. Nu putu decât să bâiguie încurcat că se învoieşte, lucru la care Mani răspunse printr-o matură strângere de mână.

Privindu-l cum se îndepărtează şchiopătând, grecul şovăia între stinghereala că încredinţase o astfel de sarcină unui copil, şi

sentimentul că avea totuşi de a face cu o fiinţă cu totul deosebită care, dintr-un motiv anume, îl tulbura, pe el, bătrânul Charias, şi-l intimida.

În săptămânile care au urmat, Mani trecu la pregătiri.

Începu cu pensulele, migălite de el însuşi din trestii la capătul cărora lega fire de păr de care făcuse rost în sat, păr de capră pentru că era mătăsos, şi păr des de iepure. Au venit la rând culorile, mai temperate sau mai tari, pe care le descoperea sau le compunea singur cu pasiune şi ingeniozitate: din nisip, separa boabele colorate în ocru sau cărămizii; pisând coji de ouă, obţinea nuanţa sidefie; cu ajutorul petalelor, bobitelor de fructe sau pistilurilor, completa reflexele şi nuanţele; pentru a le fixa, le amesteca cu răşină pe care o lua de pe trunchiurile migdalilor.

Când i s-a oferit prilejul unei noi vizite în casa grecului, Mani se înfăţişă cu toată panoplia, pe care începu s-o desfacă fără grabă. În zăduful verii mesopotamiene, vopselele şi răşinile răspândeau o întreagă paletă de mirosuri. Charias şi Malchos se duseră pe terasă, sporovăind ca un tată cu fiul său la umbra unui palmier cu coroană bogată, în timp ce Chloe tăia felii de pepene verde cu care să-şi răcorească gurile însetate.

Apropiindu-se de Mani ca să-l servească, nu văzu decât culori amestecate, albastru-cenuşiu pentru fond, apoi porţiuni neclare, pământii sau sângerii. Rămase în picioare în spatele lui ca să se uite. Şi iată că încet, în hăţişul liniilor şi lucirilor, i se păru că desluşeşte un chip. Degetele lui Mani se tot agitau în jurul lui şi, de fiecare dată când trecea cu pensula pe deasupra, trăsăturile se accentuau. Un personaj apăru ca un călător răsărind din ceaţa toamnei, sprâncenele lui, nasul, buzele păreau că se ivesc din perete, reluându-şi locul la banchetul celor vii.

Vrăjită, Chloe se apropie şi mai tare de adolescentul care se opri din lucru şi se dădu un pas înapoi pentru a-şi admira personajul.

Era leoarcă de sudoare. Cu un gest plin de naivitate, fata grecului îşi ridică pulpana bluzei ca să şteargă picătură cu picătură sudoarea adunată pe tâmple, în jurul ochilor şi pe puful care mijea şi în care poposiseră câţiva stropi, aidoma celor de rouă rămaşi agăţaţi pe firele de iarbă.

Plăcutul miros ce venea dinspre Chloe, acel şăgalnic iz de fruct, lui Mani îi plăcea să-l simtă în preajmă, dar în clipa aceea nu-l mai adulmeca, ci îl respira, căci aroma umplea aerul din jurul lui, îl învăluia, îl năpădea. De fiecare dată când veşmintele fetei îi atingeau obrazul, gesturile lui parcă amorţeau, suflarea îi slăbea, ochii i se micşorau. Curând nu mai văzu nimic altceva decât pensula, capătul de trestie pe care-l ţinea prosteşte ridicat în dreptul buzelor. Privirea i se prinse de pensulă ca şi cum tot restul încetase subit să mai existe. Cu toate membrele, cu întreg trupul nu mai simţea, nu mai recunoştea decât mâna care ţinea pensula, care o strângea, care se încleşta, pierdută, pe lemnul ei de trestie.

Iar când fata grecului se dădu la o parte pentru ca el să-şi poată relua lucrul, îl văzu nemişcat, cu pensula suspendată, de parcă s-ar fi pregătit să pună o ultimă tuşă de culoare.

Atunci Chloe îi făcu semn tatălui ei să vină mai aproape fără să facă zgomot. Când intră însă în încăpere, Charias nu-şi mai putu reţine bucuria:

— Aşa era! Pe vremea străbunilor mei, exact aşa trebuie să fi fost colţul ăsta de zid!

Pentru el, în mod evident, nu putea exista compliment mai bun. Chipul readus de penel la viaţă părea că stă mărturie pentru epoca de glorie pe care obişnuia s-o evoce.

— Cine e personajul ăsta? Întrebă Malchos.

— Ioan Botezătorul, rosti Mani de parcă ar fi descifrat numele pe zid.

— Nici vorbă, îl zeflemisi grecul, n-a existat nici un Botezător în sala asta. E vorba mai degrabă de zeiţa Demetra, Maica Orzului, sau de Artemis, zeiţa vânătorii, ori poate de zeul Dionysos, divinităţile cărora le erau închinate toate banchetele noastre. Sau chiar…

Se apropie iarăşi de chipul dat la iveală.

— Mai era şi zeul Mithra, pictorul venit de la Dura Europos era la curent cu toate Misterele sale. El este înfăţişat aici, acum sunt sigur. Priveşte, se văd încă urmele razelor de soare zugrăvite în jurul chipului său!

— Mithra, murmură Mani, cuprins de spaimă, şi, dând drumul pensulei din mână, ieşi în goană.

— Blestemat! Blestemat! Blestemat! Repeta el necontenit.

Nu fusese el învăţat de când era mic să fugă de greci, nu i se interzisese să mănânce din pâinea lor şi să treacă pragul locuinţelor lor? Prin ce nebunie trufaşă îşi luase dreptul de a încălca acele îndemnuri? Şi iată-l acum pe cale să zugrăvească idoli. Nelegiuit, necredincios, blestemat.

Unde s-ar fi putut refugia dacă nu în peninsula lui, pe care nici măcar Malchos n-o cunoştea? Ar fi vrut să se închidă acolo, să uite de sine, să se înmormânteze acolo, şi nimeni să nu-i găsească vreodată trupul. Fără să-şi recapete suflul, se aplecă deasupra apei pentru a-şi calma ochii.

Stătea acum lungit, cu coatele rezemate pe marginea canalului, cu obrazul lipit de suprafaţa apei, cu apărătorile pentru palme plutind ca nişte pânze de corabie naufragiate.

Rămase o bună bucată de vreme amorţit, poate chiar aţipise.

Când privi din nou, îşi văzu chipul care se reflecta, la început ca înceţoşat, apoi tot mai limpede pe măsură ce suprafaţa apei se liniştea. Niciodată nu-şi văzuse chipul de atât de aproape. De buzele-i întredeschise atârna o picătură de apă.

Mai spuse o dată: „Blestemat!” Buzele lui din apă rămaseră însă nemişcate.

Voia să se strâmbe făcând o mutră întristată, dar buzele din apă nu se crispau. Zâmbeau. Iar buzele lui, încet, încet, le imitară. Acum nu apa era cea care-i reflecta chipul, ci chipul său îl mima pe acel alter ego pe care-l zărea în apă.

Şi dintr-o dată cuvinte începură să i se rostogolească de pe buze, cuvinte care nu-i aparţineau, dar pe care le rostea cu propria-i voce:

— Salut, Mani, fiu al lui Pattig!

Maxilarul îi tremură provocându-i durere. Ar fi dorit să răspundă, să pună întrebări, dar cuvintele, propriile sale cuvinte, rămâneau nerostite, în timp ce cuvintele celuilalt ieşeau din gura lui îmblânzită:

— Te salut, Mani, din partea mea şi din partea Celui ce m-a trimis.

Această stranie scenă de la malul apei este povestită de însuşi Mani. Pentru el, pentru cei care vor fi numiţi cândva maniheişti, ea marchează începutul Revelaţiei. Astfel se nasc credinţele, vor spune unii: o alunecare a imaginarului la ieşirea din pubertate; o întâlnire cu femeia, femeia interzisă; şi dorinţa iese la iveală…

S-ar putea. În acea oglindă a copilului, Mani trebuia să se contemple pentru a lipi cioburile memoriei sale sparte.

Adevărul în legătură cu originea sa, cu sosirea sa în grădina de palmieri, îl bănuia, culesese deja nişte crâmpeie, dar nu cuteza să le pună cap la cap; a fost nevoie ca „glasul” acela să-l cheme „fiu al lui Pattig”; a fost nevoie să audă din gura „apariţiei” numele lui Mariam.

„La doisprezece ani, am aflat în sfârşit ce femeie m-a conceput şi m-a adus pe lume, cum am fost zămislit în acel trup de carne şi de la cine provenea sămânţa de dragoste care m-a făcut să mă nasc.”

Acestea sunt propriile cuvinte ale lui Mani, transcrise, ani mai târziu, de ucenicii lui.

Copil al veacului său, el aşternea totuşi peste aceste lucruri o privire candidă şi arzătoare. Chipul pe care-l văzuse sau crezuse că-l vede, lumina aceea poposită pe suprafaţa apei, o numeşte în cărţile sale „Geamănul meu”, „Dublul meu”, şi vorbeşte despre el ca despre un adevărat camarad. Un camarad de nefericire pentru adolescentul răzvrătit, şi mai cu seamă un preţios aliat împotriva Veşmintelor-Albe, împotriva dogmelor şi opreliştilor lor.

Astfel, în ziua acelei prime întâlniri, când, îngrozit totuşi de apariţie, voi să se căiască pentru că zugrăvise pe perete chipul zeului Mithra, auzi din gura „Geamănului” său răspunsul pe care-l aştepta: „Desenează ce-ţi place, Mani, Cel ce mă trimite nu are seamăn, orice frumuseţe reflectă frumuseţea Lui.”

IV.

Copilul putea aşadar picta fără teamă, fie şi chipul unui idol? „Geamănul” său îi mai spuse şi alte lucruri pe care dorea să le audă: că toate acele credinţe ale Veşmintelor-Albe nu erau şi ale sale, că el nu aparţinuse niciodată religiei lor, că puritatea lor nu era decât trufie şi perversitate. Şi că, într-o bună zi, când va fi copt ca să înfrunte lumea, va părăsi grădina de palmieri.

Despre toate aceste lucruri, Mani îşi făgădui să nu vorbească cu nimeni. Numai că din el emana o asemenea bucurie, încât s-ar fi zis că sufletul lui, în loc să fie scindat, sfâşiat sau dedublat, tocmai se sudase la loc după o lungă înstrăinare. Nu părăsise el casa lui Charias de parcă ar fi scăpat dintr-o cârciumă cuprinsă de flăcări? Iată-l întorcându-se aici, câteva zile mai târziu, reluându-şi locul din faţa peretelui, ridicându-şi pensula căzută pe jos şi înviorând din câteva mişcări pline de avânt razele care împodobeau capul lui Mithra. Nu-l evitase el pe Malchos fără un gest măcar de consideraţie? Iată-l întorcându-se din nou spre el, mai atent, mai stăruitor în prietenie.

Ţyrianul vedea că prietenul lui se schimbase, că era diferit, dar prin ce anume?

Când cei doi adolescenţi îngenuncheau unul lângă celălalt în Casa Sfântă, lăcaşul de cult, Mani nu cânta. Mişca din buze, din bărbie, din sprâncene, pentru a da iluzia că şi el cânta, dar din gura lui nu ieşea nici un sunet. Iar într-o zi, când erau împreună de corvoadă în livada Comunităţii, Malchos îşi dădu seama că Mani nici nu mai muncea. Îşi ridica anevoie sapa, o lăsa încet jos, atât de încet că, atunci când atingea pământul, abia îl zgâria, apoi, la răstimpuri, arătându-se la fel de ostenit ca şi cum ar fi săpat de-adevăratelea, se oprea şi rezema cu grijă unealta de trunchiul neted al unui rodiu, ca să răsufle.

În ziua aceea, Malchos nu se putu împiedica să nu-l întrebe de ce proceda astfel. Mani luă atunci de pe jos o creangă tăiată, deja ofilită, dar încă verde, pe care o răsuci în mâini, plesnind-o ca pe un bici.

— Ascultă şuierul ăsta! Geme aerul pentru că l-am rănit.

Dacă ai şti să asculţi, l-ai auzi spunând: fă-te mai uşor pe pământul ăsta, mergi fără să apeşi, evită gesturile grăbite, nu ucide copacii şi nici florile. Fă-te că ari pământul, dar nu-l răni,

mulţumeşte-te să-l mângâi. Iar când ceilalţi zbiară cât îi ţine gura, mişcă doar din buze şi nu urla şi tu.

Evocându-şi anii de tinereţe în grădina de palmieri a Veşmintelor-Albe, Mani avea să spună mai târziu: „Printre oamenii aceia am păşit cu şiretenie şi înţelepciune, respectându-le pacea, nefăcând nedreptăţi, neprovocând nici un fel de suferinţă, neurmându-le legea, nevorbind ca ei.”

De şiretenie era nevoie ca să poată trăi zi după zi în sânul acelei Comunităţi fără a se conforma vreodată obiceiurilor lor, dar şi fără să pară că-i contrazice. Căci adolescentul trebuia să-şi păstreze adevărul ascuns, să înveţe, să mediteze, să se maturizeze vreme de ani îndelungaţi, până ce avea să fie pregătit să înfrunte lumea. Până atunci, trebuia să trăiască prefăcându-se, păstrând aparenţa, ascunzându-se.

Se străduia de altfel cu tenacitate, iar dacă i se întâmpla să-şi piardă curajul sau stăruinţa, îşi repeta: „Doar când imiţi faptele lumii înveţi zădărnicia lor.”

Era însă un domeniu în care Mani se ferea totuşi să se prefacă. Dintre toate clădirile grădinii de palmieri, uneia singure, biblioteca, îi trecea pragul fără lehamite. Din păcate, în acea clădire alesese şi Sittai să locuiască. Nu ocupa decât o chilie foarte modestă. Dar era acolo, foarte aproape de cărţi şi de cititori. Atâta vreme cât Mani se mulţumea să consulte lucrări pe care „tatăl” le aproba, nu se simţea neliniştit. Dar de îndată ce se încumeta să răsfoiască vreun alt manuscris, era sigur că avea să-l vadă apropiindu-se în clipele următoare pe Sittai sau pe vreun alt „frate” aflat la ordinele acestuia, rostind ameninţări şi blesteme.

Or, în biblioteca aceea, la urma urmei foarte bogată şi peste care nimeni nu s-ar fi aşteptat să nimerească într-un colţ pierdut din valea Tigrului, rare erau lucrările la care adepţii aveau acces, mai cu seamă cei tineri. Era de ajuns ca autorul să fi fost păgân

pentru ca scrierile sale să fie considerate în mod firesc nelegiuite. Scăpau de aceste oprelişti doar anumite tratate vechi de medicină, lucrări despre plante, aştri, călătorii. Dacă autorul era evreu, trebuia să se verifice dacă nu cumva adusese jertfă de animale pe altar, după modelul lui Avraam, sau dacă fusese făţiş de acord cu astfel de practici; ceea ce explică faptul că Biblia, aşa cum era ea citită în comunitatea grădinii de palmieri, era amputată de o importantă parte a textelor ei. Iar dacă, în sfârşit, autorul era creştin, existau din capul locului puternice bănuieli de erezie la adresa lui; astfel, din cele douăzeci de evanghelii din care biblioteca poseda exemplare, doar două sau trei erau agreate, restul abia bucurându-se de ceva mai multă consideraţie decât epistolele lui Pavel din Tars, căruia oamenii sectei nu-i acordaseră niciodată epitetul de „sfânt", ci doar pe acela de nelegiuit, de trădător şi de principe al ereticilor, deoarece, după formula lui Sittai, „denaturase doctrina lui Iisus pentru a o face pe placul grecilor".

Rarele cărţi care nu-i erau interzise, Mani le citea, le recitea, până învăţa pe de rost pasaje întregi care îi plăcuseră, care îl uimiseră sau îl intrigaseră. Iar uneori, când parcurgea cu un ochi leneş câte un text pe care-l cunoştea deja cuvânt cu cuvânt, se pomenea că vede sub formă de imagini scena evocată. Atunci creştea în el dorinţa de a picta. Începea întotdeauna printr-o lungă confruntare cu pagina, apoi aceasta se transforma, jur-împrejurul scrierii aramaice, într-o scenă plină de personaje, flori şi animale mitice. Nu avea totuşi nici o clipă impresia că însoţeşte textul, că îl ilustrează sau îl împodobeşte cu miniaturi, înluminându-l, deşi acest ultim cuvânt îl încânta; era convins, dimpotrivă, că dacă imaginile sale ar fi fost privite cu atenţie, substanţa lor ar fi fost înţeleasă fără a fi nevoie de cuvinte.

Arta lui Mani înflorea astfel pe marginile cărţilor, fără premeditare, dar cu frenezia abilă a maturităţii precoce.

Desena mai întâi cu cerneala copiştilor fragilele contururi ale fiinţelor şi lucrurilor, apoi le dădea volum şi limpezimi.

Clipe de fericire, sustrase zi de zi vigilenţei „fraţilor”.

Trebuia însă ca până la urmă acest lucru să iasă la iveală.

Prima oară când unul din cei cu veşminte albe îl văzu pe Mani „murdărind” paginile unei cărţi sfinte, alergă să-l avertizeze pe Sittai despre sacrilegiul care se înfăptuia. Băiatul nu vru nici să implore iertarea, nici să fugă. Cuprins de beţia clipei de creaţie, nu cedă nici în faţa spaimei, nici a prudenţei pe care singur şi-o impusese. Iar când magistrul apăru în faţa lui, riscă o mărturisire insolentă:

— Nu mi-am isprăvit încă desenul.

Înşfăcând cartea, un exemplar din Evanghelia după Toma, Sittai dădu încă de la început peste o pictură care-l prezenta pe Iisus printre apostoli. Nici un personaj nu era înfăţişat cu trupul, nu erau acolo decât treisprezece chipuri, cu Nazarineanul în mijlocul lor, având îndărătul capului un disc solar, asemenea zeităţilor din Palmyra. Lângă el se afla Toma, geamănul lui după credinţa sectei; iar în jurul lor, celelalte chipuri gravitând ca nişte planete pe un cer albastru-întunecat. Sittai rămase fără grai. In spatele Iui, adepţii îi aşteptau în tăcere verdictul.

Dar verdictul întârzia. Magistrul merse să lase cartea pe o masă, cea mai apropiată de fereastră, şi, la lumina zilei, se cufundă din nou în contemplare. Chipul acela pe care-l privea îl privea şi el, el exista dincolo de pagina cărţii, şi rămase convins că nu se putuse naşte din închipuirea adolescentului.

Trăsăturile i se scofâlciră, privirea i se întunecă, de parcă era cuprins de teamă.

În vreme ce Sittai stătea apatic, Mani îşi plimba privirea peste pereţii lângă care erau stivuite pergamente, papirusuri făcute sul, cărţi din frunze de palmier legate cu sforicele uzate. Băiatul recunoştea fiecare lucrare după legătură, şi buzele lui începură să murmure în joacă numele autorilor:

Ptolemeu, Arian, Marcion, Bardesan... Ar fi putut sta astfel ceasuri întregi fără să obosească, reamintindu-şi cele învăţate de la fiecare, iar uneori şi ceea ce fusese ispitit să deseneze. Un zâmbet înflori pe chipul său de copil încântat. Deja, nimic altceva nu mai exista în jurul lui... Până ce această fragilă seninătate se frânse la primul cuvânt auzit.

— Pictura asta ţi-a inspirat-o Dumnezeu sau Satana?

Spuse Sittai, ai cărui ochi şi glas trădau tulburarea şi care se întoarse imediat şi ieşi, pentru a da de înţeles că nu aştepta nici un răspuns din gura lui Mani.

În zilele următoare, stăpânul sectei se arătă la fel de tenebros, ca şi cum s-ar fi gândit la vreo acţiune exemplară care s-ar fi înscris pe veci în memoria încă neformată a adolescentului. La rândul lor, „fraţii", cu excepţia lui Malchos, aveau grijă să nu schimbe vreo vorbă cu vinovatul, de teamă să nu-i ajungă mânia lui Sittai, dar şi din pricina groazei sacre pe care le-o inspira tuturor păcatul încă nepedepsit.

Zilele treceau, aerul din grădina de palmieri deveni fierbinte, soarele verii mesopotamiene neavând însă nici o vină.

De data asta, vecinătatea Tigrului nu-l atenua cu nimic.

Stăpânul se simţea ameninţat în puterea sa. „Oare nu am fost eu acela, îşi spunea el, care, ascultând de un subit îndemn, m-am hotărât într-o bună zi să mă duc la Ctesifon, la templul idolului Nabu, ca să pescuiesc de pe marginea bazinului un ciudat prinţ part căutător al adevărului? Nu eu, Sittai, am stăruit să fie adus

acest copil în Comunitatea asta, iar când Pattig s-a dovedit slab, nu m-am deplasat eu însumi ca să-l iau pe copil? N-am fost în această acţiune unealta unei Voinţe Supreme? Şi n-am devenit eu întrucâtva naşul lui Mani, părintele lui în Comunitate?

Şi cu toate astea, acest băiat pe care eu îl cred ales de providenţă este cel care ne violează legea, cel care cutează să înfăţişeze, cu degetele lui murdare, trăsăturile Chipului Sfânt! Ce limbă să-i vorbesc, ce atitudine să adopt şi, mai cu seamă, cum să-l împiedic să răspândească lipsa de respect şi tulburarea în această grădină de palmieri?”

Căci tulburarea fusese deja semănată printre „fraţi”. Unii dintre ei, puţini la număr, e adevărat, se întrebau: oare nu la doisprezece ani, la ieşirea din vârsta copilăriei, se dezvăluie Aleşii, iar înţelepciunea lor iese la iveală în faţa adulţilor? Aşa cum le apăruse Iisus doctorilor legii în Templul din Ierusalim, tot astfel apăruse şi Mani! Comparaţia asta irita majoritatea Veşmintelor-Albe, care-i reproşau acum lui Sittai lipsa lui de fermitate în faţa nelegiuitului. De când fusese secta întemeiată, cu patruzeci de ani în urmă, era pentru întâia oară când conducătorul ajungea să fie contestat. „Dacă Mani, spuneau adversarii lui, ar fi acea fiinţă sfântă aleasă de Providenţă, şi-ar fi putut lua drept tovarăş, dintre atâţia adepţi plini de virtute, pe altcineva decât pe depravatul ăsta de Malchos, care ne încalcă în fiecare zi regulile de viaţă şi care nu arată Comunităţii noastre decât dispreţ!”

Este adevărat că tânărul tyrian nu putea trece nicicum drept un model de evlavie. Mergea pe cincisprezece ani, vârsta recunoscută ca fiind cea a începutului maturităţii, şi nu-şi mai ascundea dorinţa de a părăsi grădina de palmieri.

După cum nu se sfia să le vorbească tuturor despre Ctesifon, despre viitorul lui negoţ, despre palatul şi caravanele sale.

Sittai şi celelalte Veşminte-Albe renunţaseră de altfel să-i mai împiedice escapadele, conştienţi fiind că el nu mai aparţinea legii lor.

Mare a fost aşadar surpriza lui Malchos când, într-o seară, la întoarcerea lui din sat, trei „fraţi", adevăraţi zdrahoni, Săriră asupra lui, îl puseră la pământ, târându-l apoi până în pragul Casei Sfinte, unde îl legară de palmierul penitenţilor şi, fără nici o explicaţie, începură să-l snopească în bătaie.

Când Mani veni în goană, cele trei bice din liane împletite se năpusteau peste spatele şi picioarele prietenului său cu o implacabilă regularitate, însoţite de obişnuitele îndemnuri: „Mărturiseşte-ţi greşelile!", „Recunoaşte!", „Căieşte-te!" Urletele tyrianului se făceau de fiecare dată şi mai prelungi, şi mai dureroase.

La un gest al lui Sittai, mâna călăilor se făcu şi mai grea, iar adolescentul urlă deodată, într-o tresărire de furie:

— Nu sunt singurul care evadează de aici, de ce mă pedepsiţi pe mine?

Un surâs lumină chipul lui Sittai. Iată că în sfârşit se producea denunţul pe care-l aştepta. De aceea, ca şi cum doar aceste cuvinte le-ar fi aşteptat, se apropie de cel bătut, pentru ca aceia care făceau pe călăii să-şi oprească pe dată loviturile.

— Cine mai era cu tine?

Venindu-şi în fire, Malchos se stăpâni.

— Nimeni! Eram singur!

— În seara asta, ai plecat singur, ştiu. Dar în celelalte zile, care dintre fraţi te-a însoţit?

— Niciunul!

Nu se mai auzea decât gâfâitul tânărului bătut când Sittai, întorcându-se solemn către Mani, spuse pe un ton triumfător:

— Ştiu că tu eşti, Mani, cel care îl însoţeşte în escapadele lui, şi o ştiu şi majoritatea fraţilor. Dar aş fi dorit s-o aud din gura ta!

Sittai aproape că strigase, apoi le făcuse semn călăilor să-şi reia îndeletnicirea. Mani se grăbi să răspundă:

— Dacă un singur cuvânt din gura mea îl poate cruţa pe Malchos de chinul ăsta, îl voi spune.

— Ei bine, rosteşte-l, urlă Sittai.

— Acesta e adevărul, l-am însoţit pe Malchos în unele plimbări.

— Şi unde vă duceaţi?

Ceea ce Sittai pretindea să afle acum nu mai era o mărturisire curajoasă, ci un adevărat denunţ.

— Ne duceam în sat, admise Mani.

— Asta bănuiam deja, dar la cine anume v-aţi dus?

— La diverse persoane.

— La greci?

— Uneori.

— O singură dată şi e deja prea mult. V-aţi tăvălit în necurăţenie şi nelegiuire!

Un strigăt de aprobare însoţea acum fiecare frază a lui Sittai, care continuă, pe un ton tot mai jignit, tot mai denunţător:

— Şi când vă duceaţi acasă le greci, nu vi s-a întâmplat niciodată să mâncaţi din pâinea lor?

Mani are deja răspunsul în minte: a făcut un pas înainte, şi-a înălţat capul şi se pregăteşte să spună cu glas mândru: „Da, am mâncat pâinea grecilor, aşa cum înaintea mea au făcut-o apostolii lui Iisus. Când i-a trimis să propovăduiască neamurilor, n-au luat cu ei nici piatră de moară, nici tavă de copt pâinea. Nu duceau cu ei decât veşmântul pe care-l purtau.” Abia ce-ar rosti aceste cuvinte că Sittai ar roşi, iar Veşmintele-Albe ar protesta, luând partea lui Sittai. Dar, când să vorbească, după ce deja a făcut un pas neîncrezător înainte, mintea i se tulbură, membrele i se înmoaie, nu mai poate comanda buzelor sale şi nici mâinilor, rămâne locului, buimac, jalnic, plângând cu sughiţuri.

Sittai e triumfător. Şi-a redobândit autoritatea şi pune botniţă răzmeriţei. II măsoară pe Mani cu privirea, de sus în jos, după care încheie, cu mărinimie:

— Unii dintre voi, fraţii mei, ar dori ca eu să-i alung în clipa asta din Comunitate pe cei doi tineri neştiutori care ne-au încălcat legea, ne-au dispreţuit tradiţia şi au dat dovadă de atâta trufie şi aroganţă. Dar nu-i pot trata pe aceşti doi păcătoşi în acelaşi mod. Malchos n-a aparţinut niciodată în mod legitim religiei noastre. Cei care au venit aici deja adulţi au făcut o alegere pioasă pentru care vor fi răsplătiţi, cei care au venit copii au crescut în legea noastră.

Malchos nu aparţine nici unora, nici celorlalţi, l-am ţinut aici din fidelitate faţă de răposatul lui părinte, dar trebuie să admitem că el nu va face parte din Comunitatea noastră; el aparţine impurităţii lumii şi către ea trebuie să se îndrepte acum. Să-l ţinem aici înseamnă să ne asumăm riscul de a-l vedea corupându-i pe cei mai tineri dintre adepţii noştri, doar am avut dovada în seara asta.

Fără influenţa nefastă a lui Malchos, fără ispitele permanente la care îl supune, Mani va redeveni foarte repede mieluşelul cel mai blând al acestei turme.

V în seara aceea, când Mani se întinse pe rogojina care dintotdeauna îi servea drept pat, dormitorul era întunecos şi gol, „fraţii” fiind încă adunaţi în Casa Sfântă pentru rugăciunile de seară. La răstimpuri, glasurile lor amestecate îi ajungeau la urechi. Apoi se lăsa iarăşi o lungă perioadă de tăcere. Mani se ridică, îşi îndoi piciorul stâng, piciorul sănătos pe care se aşeză, cu faţa întoarsă spre fereastră, spre luna plină, până ce haloul acesteia îi impregna ochii, pe care şi-i închise ca să reţină parcă lumina astfel captată.

Se desenă atunci în mintea lui aceeaşi imagine pe care o mai văzuse cândva în apa canalului, propria sa imagine, aceea a „Geamănului” său. Pentru ca tânărul să poată plânge, singur cu ea.

— Pentru ce m-am umilit astfel în faţa întregii Comunităţi? Pentru ce nu i-am putut răspunde lui Sittai, dându-l de gol?

„N-a sosit încă ceasul”, răspunse Celălalt.

— De ce să nu le spun acestor oameni adevărul?

„N-ai citit niciodată cuvintele lui Iisus? Nu arunci mărgăritare porcilor! Adevărul nu le este dezvăluit decât acelora care îl merită. Tu ai misiunea să-i supui pe regi, să clatini credinţele, să zdruncini lumea din temelii, iar tu nu te gândeşti decât cum să-i uimeşti pe câţiva dintre cei cu veşminte albe!”

— Totuşi, aici am trăit încă din copilărie, oamenii ăştia sunt singurii pe care îi ştiu.

„Tu n-ai aparţinut niciodată Veşmintelor-Albe, altul e destinul tău, n-ai să îmbătrâneşti printre aceşti oameni.”

Încetă să mai plângă atunci când aceste cuvinte se formară pe buzele sale şi, preţ de o clipă, nutri un vis: dacă ar pleca cu Malchos încă de pe acum? Dar, în faţa nerăbdării lui, Celălalt adoptă masca senină a timpului abolit: „Nu, Mani, nu te poţi încă arăta, e prea devreme ca să înfrunţi lumea, nimeni nu ar pleca urechea la spusele unui copil.”'

Deşi alungat în toată regula, lui Malchos i se îngădui să mai rămână totuşi câteva săptămâni în grădina de palmieri.

O îngăduinţă care nu era lipsită de legătură cu rănile mult prea vizibile care îi fuseseră provocate. Călăul lui, Sittai, nu dorea să le ofere oamenilor din sat un spectacol în stare să le alimenteze neîncrederea.

Mani era convins că prietenul lui avea să respingă clemenţa asta târzie şi suspectă, şi să profite de prima noapte ca să fugă. Dar tyrianul nu dispreţui răgazul ce îi era propus. „N-aş vrea să ajung acasă la greci într-un asemenea hal!” îi explică el lui Mani. Nu voia să se înfăţişeze dinaintea celei pe care o considera femeia vieţii sale şi dinaintea viitorului său socru ca un adolescent bătut cu biciul şi umilit.

Din moment ce putea aştepta la umbră să dispară urmele!

În realitate, Malchos nu mai părea atât de grăbit să plece.

Iar când, la douăzeci de zile de la incident, un „frate” veni să-i transmită din partea lui Sittai că trebuia să-şi ia tălpăşiţa, păru descumpănit.

— E timpul să-ţi mărturisesc, Mani, te-am minţit. Te-am minţit mult.

— Nu e momentul să faci acum mărturisiri, minciunile tale le-am uitat. Şi lasă tonul ăsta de rămas-bun, o să ne mai vedem.

— Nu vorbeam de minciuni trecute. E vorba de acum.

Te-am lăsat să crezi că grecii mă aşteaptă, că sunt nerăbdători să mă primească de îndată ce am să părăsesc grădina de palmieri. Ei bine, am minţit!

— Charias nu te vrea ginere?

— Chiar crezi că am cutezat să-i vorbesc?

— Haide, haide, v-am văzut de atâtea ori împreună sporovăind şi râzând, ţine la tine ca la un fiu.

— Atâta timp cât îl întreb despre isprăvile strămoşului său la bătălia de Ia Arbela! Dar dacă ar fi bănuit măcar o singură clipă că eu visam să-i iau unica fiică pentru a o duce la Ctesifon, nu mi-ar mai fi deschis în veci uşa.

— Ce ştii tu? Sunt sigur că dacă i-ai fi cerut cu adevărat mâna lui Chloe, ar fi acceptat fără nici o şovăială.

— Oare cine ar refuza mâna fiicei sale unuia dintre Veşmintele-Albe?

Cei doi prieteni se pomeniră râzând. Nu prea tare totuşi, putea să-i audă cineva.

Mani nu mai avu nici o veste de la el. El însuşi era sub o constantă supraveghere; de fiecare dată când trecea de micul zid împrejmuitor, doi „fraţi" îl însoţeau. Nu-şi găsea liniştea decât în bârlogul lui secret. Printr-un adevărat miracol, Veşmintele-Albe nu-l sâcâiau niciodată când se ducea acolo sau se întorcea de acolo, s-ar fi zis că locul acela îl făcea invizibil, iar timpul petrecut acolo nu-i era pus la socoteală.

Într-o zi, totuşi, trecând peste palmierul care servea ca un soi de barieră, îşi dădu seama de o prezenţă străină.

— Chloe! Cum ai ajuns până aici?

Tonul era tăios. Nici o altă fiinţă omenească nu mai pusese până atunci piciorul în peninsula lui.

— Te-am urmărit odată, demult. Numai că tu păreai atât de pierdut în gânduri, încât n-am îndrăznit să mă apropii.

Mani îşi reluă pe dată tonul afectuos pe care-l avea întotdeauna cu fata grecului. Vizita ei nepoftită era deja iertată.

— Ce veşti ai de la Malchos?

— Şi-a găsit unde să locuiască, de cealaltă parte a canalului, la un fermier care avea nevoie de ajutor pentru strânsul recoltei. Munceşte din zori şi până în noapte, când cade mort de oboseală. N-a venit decât o singură dată pe la noi. Ne lipsesc vizitele voastre. Tata m-a întrebat ieri dacă n-ai mai vrea să refaci şi alte zugrăveli pe pereţi.

Pletele ei de fetiţă erau ţinute sub o basma de femeie şi avea gesturi pudice pe care Mani nu i le mai văzuse până atunci.

— Păstrez o minunată amintire acelor escapade. Parcă îl văd pe tatăl tău împreună cu Malchos, erau atât de limbuţi...

— Mani, când veneai să ne vezi, eu la tine mă uitam mai mult.

De parcă n-ar fi auzit, încercă să păstreze aceeaşi intonaţie veselă.

— Bătălia de la Arbela care nu se mai sfârşea, strămoşul care sosea la ţanc pentru a-l salva pe Alexandru. Şi râsul vesel al lui Malchos...

Dar Chloe îşi luă o înfăţişare gravă.

— Mani, eu pe tine te-am privit întotdeauna. Şi tata ţine la tine.

Un zâmbet începuse să destindă trăsăturile lui Mani. Dar şi-l înăbuşi, făcând apoi un pas îndărăt.

— Şi Malchos?

— Între el şi mine nu a fost niciodată vreo făgăduială.

— De ani de zile visează…

— Trebuie oare să mă încarc cu visele altora?

— Dar eu am făgăduit, bâigui Mani.

Înconjură cu braţul stâng trunchiul unui copac de care se simţea ataşat, cerându-i parcă sprijinul înainte de a rosti cuvintele ce aveau s-o îndepărteze de el pe „doamna” lui Malchos.

— În grădina asta de palmieri am făcut jurământ să nu mă căsătoresc niciodată. Priveşte, mi-am răsucit frânghia asta în jurul mijlocului…

Ca şi cum ar fi vrut s-o împace pe Chloe, adăugă:

— Pe atunci nu te cunoşteam.

— Nu, nu mă cunoşteai. Ai mai cunoscut şi altceva decât grădina asta de palmieri? Ai să mai cunoşti vreodată şi altceva? Ai să iubeşti vreodată pe cineva?

J

— Am rostit nişte legăminte! Stărui Mani, străduindu-se să ia tonul cel mai sec.

Atunci Chloe fugi. Basmaua ei, prost înnodată, se agăţă de o creangă, dar fata nu se opri s-o desprindă.

Mani aşteptă ca ea să fie departe pentru a plânge, pentru a-i cere în tăcere iertare. Şi pentru a-l ierta şi el pe Malchos.

O lună mai târziu, Mani află din zvonurile ajunse până la grădina de palmieri că Malchos tocmai o luase de soţie pe fata grecului şi că plecaseră împreună spre Ctesifon.

VI.

Mani se văzu nevoit să aibă răbdare încă multă vreme, mult peste anii săi de adolescenţă. Potrivit tradiţiei consemnate în scrierile ucenicilor săi, abia la vârsta de douăzeci şi patru de ani primi el, „de pe buzele Geamănului său", cuvintele atât de aşteptate: „Iată că a sosit pentru tine ceasul de a te face cunoscut în ochii lumii. Şi de a părăsi grădina aceasta de palmieri."

Dacă zăbovise atât de mult în preajma Veşmintelor-Albe, când de fapt le respingea practicile şi credinţele, când suferea zi de zi că era silit să le stea alături, era poate şi pentru că dorinţa lui de a pleca era însoţită de o teamă de nemărturisit. El, care-şi trăise întreaga tinereţe în universul închis al sectei – univers represiv şi protector în care cel astfel ocrotit îmbătrâneşte şi se înăcreşte fără a se maturiza cu adevărat, univers chircit şi neîncrezător, ghemuit asupra propriilor obsesii şi, până la urmă, neştiutor de toate câte se puteau întâmpla dincolo de zidul împrejmuirii – cum ar fi putut el privi cu inima uşoară confruntarea faţă către faţă cu lumea?

Aşadar, lăsase să se scurgă zilele, săptămânile, toate semănând între ele, posace, apăsătoare. Până în dimineaţa aceea de aprilie, dimineaţa eliberării când, trezindu-se, merse să-şi stropească obrajii cu apa din canalul Tigrului. Stătu minute în şir aplecat, nemişcat, mult după plecarea tuturor „fraţilor". Apoi, ridicându-se încet, privi pofticios în zare. Soarele era uşor acoperit, aerul era călduţ şi melancolic, crengile cocotierilor se legănau triste ca nişte imense aripi captive.

Timpul vieţii lui îi păru dintr-o dată preţios.

Hotărârea lui era luată: înainte de căderea serii, avea să plece!

„Plecarea, îşi tot spunea Mani, e o sărbătoare, singura poate, sub mii de forme, sub mii de veşminte, fie ele din ţesătură de mătase sau din lemn de stejar. Veşnici ostateci ai zării, au serbat oare vreodată oamenii altceva?”

Pentru plecarea sa din grădina de palmieri nu alese nici prefăcătoria, nici fuga, ci atitudinea ţanţoşă, sfruntarea pe faţă şi ceremonioasă: mai întâi gestul de a se dezbrăca, de a desprinde încet de pe pielea sa cealaltă piele, cea albă, care de douăzeci de ani îl învăluia şi-l sufoca, apoi gestul de a respira în toată goliciunea sa, de a măsura de sus vechitura de rasă întinsă pe jos, trântită, golită de orice conţinut de viaţă.

Apoi gestul de a renaşte în culori: „Mani purta un pantalon larg, cu cracul vopsit în galben-ruginiu şi verde-prăzuliu”, relatează o cronică foarte veche. Pe umeri avea o haină de lână cu glugă de un albastru ca cerul, iar bluza lui, deşi albă la culoare, era smălţată de flori pictate de el însuşi în posomoritele anotimpuri cât aşteptase, visător, aşa cum e brodat un trusou de nuntă. Cu toate astea, mai târziu, când aveau să evoce ziua aceea de ruptură, ucenicii lui Mani vor prefera să vorbească despre o zi a Nativităţii, uitând de Mariam, de Mardinu şi de scutecele păstrate de Utakim.

Nu, aveau ei să spună, de la pântecele unei femei până la pântecele unei comunităţi nu era o naştere, era doar o gestaţie neajunsă la termen; de altceva era nevoie, de douăzeci de ani de lentă călătorie în jurul sinelui. Punerea în mişcare a lumii se zămisleşte cu multă răbdare.

După ce Mani isprăvi în ziua aceea cu împodobitul, se înfăţişă Veşmintelor-Albe adunate sub bolta scundă a Casei Sfinte, privind

drept în faţa lui şi ţinând un toiag în mână şi o carte sub braţ. În atitudinea lui se simţea siguranţa, dar tuleiele bărbii rare lăsau încă să se ghicească o oarecare fragilitate.

Intră ultimul. Deşi rugăciunea începuse deja, apariţia lui dădu naştere la murmure. Umerii înveşmântaţi în alb se întorceau, iar dacă vreunul dintre „fraţi” continua să şadă în reculegere, vecinul lui îl scutura ca să i-l arate pe infamul cutezător, făcându-i semn cu bărbia sau cu cotul. Doar preotul, Sittai, dădu să-şi continue slujba. Însă ultima cântare, de obicei atât de fierbinte, fu expediată în două măsuri grăbite, apoi adepţii ieşiră de-a-ndăratelea, cu capul plecat, ferindu-se să treacă prin naosul central, în mijlocul căruia stătea Mani, îmbrăcat în culori provocatoare. Ca să se retragă de acolo, se prelinseră de-a lungul pereţilor laterali, ca nişte vâslaşi la galere, lipsiţi însă de vâsle, sau ca nişte pescari fără năvoade.

Odată ajunşi afară, se strânseră lângă uşă, izbucnind în imprecaţii împotriva provocatorului, simţindu-se ultragiaţi de îmbrăcămintea lui împopoţonată, de brusca lui nebunie, de criminala lui nelegiuire. Iar când, un ceas mai târziu, Mani se încumetă în sfârşit să iasă, rumoarea crescu. Mâinile se întindeau să-l apuce, să-l înşface de veşmintele bălţate spre a-l face să plătească pentru sfidare, însă Pattig, amintindu-şi parcă brusc că era părinte şi că avea nişte îndatoriri, se aşeză între ei, îşi trase băiatul cu fermitate de braţ şi-l duse spre marginea canalului, acolo unde „fraţii” nu-i puteau iscodi.

Mani se lăsă purtat într-acolo fără să-şi piardă nimic din seninătate, şi nici din semeţie: îngrijorat, descumpănit era mai curând Pattig, deşi, dacă îi cerceta cineva înfăţişarea, putea descoperi urmele unei fericiri de nemărturisit: aceea de a se pomeni pentru prima oară în viaţă în situaţia de a-şi ocroti fiul, de a-l feri din calea primejdiilor. Este adevărat că între ei, după ani de îndepărtare şi de aparentă indiferenţă, se înjghebase o discretă prietenie o dată cu plecarea lui Malchos. Dar niciodată Pattig nu

mai avusese prilejul unei asemenea familiarităţi, apucându-l pe Mani de braţ, trăgându-l la distanţă de Comunitate pentru a-l dojeni ca un adevărat tată:

— Ce idee ridicolă ţi-a putut trece prin minte încât să te deghizezi în felul ăsta!

— Cu siguranţă urechile mă mint, îi răspunse fiul, să fie oare chiar unul dintre Veşmintele-Albe cel care încearcă să mă înveţe cum se cuvine să mă îmbrac ca să plec în lume?

Pattig se aştepta la un răspuns mai supus.

— Pentru ce vorbeşti pe tonul ăsta, de parcă ai fi înconjurat de duşmani? Nu ai aici decât fraţi. Haide, vino după mine, să mergem la mar Sittai. Ştii cât de mult te preţuieşte, sunt sigur că se va arăta gata să uite acest incident stupid.

— Nu vreau să-l uite. Vreau să-i păstreze pe veci imaginea în faţa ochilor, iar peste douăzeci de ani să-l mai vadă încă pe Mani în veşminte colorate.

— Trezeşte-te, Mani, vino-ţi în fire, a trecut momentul bravadelor copilăreşti, consiliul bătrânilor se va reuni ca să poruncească să fii alungat. Poate mai am încă timp să le vorbesc, să le potolesc mânia.

— Doresc să plec, iar consiliul vrea şi el să plec, de ce să mă tem să-i înfrunt? Ei, care cred că mă pedepsesc, nu fac decât să-mi grăbească eliberarea.

— Să pleci, să pleci, doar vorbele astea le rosteşti, dar unde să te duci? Ai trăit dintotdeauna în această Comunitate. Odată ieşit de aici, vei fi pierdut. Te vor aduna curând de pe marginea drumului ca pe un balot stricat.

— Vrei să zici că e suficient loc pentru mine în această jalnică grădină de palmieri şi că în lumea mare m-aş simţi stingher?

— Aici mai găseşti încă oameni care să te asculte şi să stea de vorbă cu tine, suntem singura ta familie. Cât despre mine care-ţi vorbesc, tu eşti carne din carnea mea şi sânge din sângele meu. Ştii asta?

Aceste cuvinte, Pattig nu le mai spusese niciodată până atunci; le-a rostit acum neavând alte argumente, în speranţa evidentă că-l va descumpăni pe Mani. Acesta este, într-adevăr, tulburat. Privirea îi rămâne goală, absentă. Inima îi pulsează sângele spre tâmple. Se teme să nu dea greş, mâna lui caută un zid de care să se sprijine, Pattig îi întinde palma deschisă ca pentru a-l culege, dar, de îndată ce fiul i-o atinge, de îndată ce-i simte căldura jilavă greu de suportat, se trage înapoi şi se îndreaptă, rostind cu voce plată:

— E prea târziu acum pentru ca un om să fie tatăl meu.

Până în acel moment, niciunul dintre ei nu încercase să amintească, fie doar şi în mod aluziv, legătura de sânge care îi unea; fiecare se mulţumea să ştie că celălalt ştie, iar acea mută complicitate păstra o emoţie nealterată relaţiei lor. Cuvintele rostite de Pattig trădaseră aşadar nu doar o tacită şi înţeleaptă convenţie, ci, spuse în acele împrejurări, cu asemenea gânduri ascunse, căpătaseră în urechile lui Mani ceva agresiv şi obscen. Se văzu nevoit să-şi controleze cu greu suflarea înainte de a adăuga, pe un ton ce se dorea decisiv:

— Stă scris încă din zorii timpurilor că tu aveai să fii calea prin care eu puteam veni în acest trup. Dar n-ai să fii o piedică în drumul meu.

Bătrânii Comunităţii se adunaseră în sala consiliului, vecină cu Casa Sfântă. Erau acolo Sittai care prezida, nepotul lui, Gara, un

„frate” din Edessa, un altul din Farat şi încă unul din Kaşkar. In total, cinci judecători instalaţi pe toată lăţimea mesei masive, iar în picioare, în faţa lor, acuzatul, cu chipul impasibil.

Lui Sittai îi revenea sarcina de a vorbi cel dintâi.

— Nu ne-am adunat ca să te pedepsim, Mani, ci ca să te invităm să te căieşti. Vreme de douăzeci de ani ai purtat albul purităţii şi al smereniei, şi iată că acum reiei culorile trufiei. Ai trăit printre noi ca un miel cuminte, ca o logodnică timidă şi decentă, ţi-ai păstrat curăţenia trupului, n-ai pus în gură decât alimente pure, prin ce nebunie vrei să pierzi astăzi câştigul unui asemenea har?

Mani părea că fixează un punct pe perete, deasupra capetelor cenzorilor săi.

— Alimentele, pure sau impure, sfârşesc prin a deveni dejecţii; există oare, după părerea voastră, dejecţii pure şi altele impure?

— Te-am convocat pentru a te asculta cu indulgenţă.

Pentru ce te arăţi atât de dispreţuitor încă de la primul cuvânt?

— Nu există în mine nici o urmă de resentiment, numai că voi vă lăudaţi că m-aţi făcut să trăiesc în puritate, iar eu vă răspund că această puritate pe care o propovăduiţi nu se potriveşte cu nimic. Pretindeţi că roadele care provin din pământul Comunităţii sunt „masculine” şi pure, nu aşa spuneţi? De ce le vindeţi atunci în afară, sătenilor nelegiuiţi care le sfărâmă în dinţii lor impuri?

— Unde vrei să ajungi?

— Este curată superstiţie să vorbiţi de alimente pure sau impure; este curată prostie să vorbiţi de oameni puri sau impuri – în orice lucru şi în fiecare dintre noi Lumina şi tenebrele stau alături.

— Şi pentru a protesta împotriva exigenţei noastre de puritate te-ai dezbrăcat de straiele tale albe?

— Nu. M-am îmbrăcat astfel pentru că mă pregătesc să plec.

Făcu un pas spre uşă. Sittai îl chemă înapoi.

— Tocmai ţi-ai expus ideile, n-am discutat încă cu tine, nici n-am dezbătut între noi, iar tu deja te îndepărtezi.

Este adevărat că, în această confruntare, Mani era cel care dovedea cea mai multă agresivitate. Mai târziu avea să-l ierte pe Sittai că-l smulsese de lângă mama lui, că-l sechestrase şi terorizase vreme de douăzeci de ani. Mai târziu va putea vorbi fără supărare despre stăpânul sectei şi despre fascinaţia reciprocă stabilită între ei. Deocamdată însă, trebuia să ştie să se despartă, să se elibereze, să scape.

Să ştie să plece.

Â

— Nu plec din pricina vreunei neînţelegeri cu voi, ci pentru că am un mesaj de transmis oamenilor.

— Şi care este mesajul?

— Nu în acest loc se cuvine să-l fac cunoscut. Îmi veţi auzi strigătul atunci când lumea vă va trimite ecoul lui.

— Nu eşti chibzuit. Ne-am adunat ca să te ascultăm, iar tu ai vrea să pleci fără nici o explicaţie? Când un ţăran găseşte o sămânţă nouă, o încearcă mai întâi pe un petic de pământ; dacă face rădăcină, îşi poate îngădui s-o semene pe toate ogoarele. Explică-ne mesajul tău, îţi vom spune părerea noastră, te vom ajuta să deosebeşti adevărul de minciună.

— Ceea ce este adevărat este adevărat, ceea ce este minciună este minciună, părerile voastre sau ale mele au prea puţină importanţă.

Glasul lui Sittai se făcu mai ferm, fără să pară totuşi ostil.

— Nu este vorba doar de păreri, suntem aici cinci bătrâni, credincioşi cărţilor şi tradiţiilor noastre, te-am văzut crescând, te-am învăţat fiecare lucru pe care-l ştii, nu poţi merge cu trufia până acolo încât să pretinzi că părerea ta şi numai a ta are mai multă importanţă decât a noastră!

— Tu m-ai învăţat asta, Sittai; nu există majoritate care să deţină adevărul. Pe toate meleagurile, mulţimi de oameni cultivă cele mai absurde superstiţii, marele lor număr dă oare mai multă valoare credinţelor lor?

— Dar fraţii în faţa cărora te afli acum nu sunt gloata informă, sunt cei mai învăţaţi, cei mai savanţi dintre oameni!

— Legile universului nu sunt votate de adunări de cărturari. Ele sunt ceea ce sunt, prin ce le-ar putea modifica părerile voastre?

— Pari foarte sigur de tine.

— Nu sunt sigur decât de mesajul care mi-a fost revelat.

— Mai trebuie şi să ştii dacă acest mesaj îţi vine de la Dumnezeu sau de la diavol. Pentru ce te-ar fi ales Cerul pe tine, te-ai întrebat asta vreodată? Eşti tu cel mai sfânt, cel mai evlavios, cel mai plin de virtute?

— Eu nu cercetez planurile Sale. Poate că sunt preferatul Său.

Sittai ajunsese la capătul răbdării, dar se strădui încă să se stăpânească.

— Să presupunem că Cel de Sus te-a desemnat într-adevăr pe tine, Mani. A vrut aşadar să remarce grădina asta de palmieri, nu crezi? Dacă tu eşti sfânt şi binecuvântat, arborele care te-a purtat este şi el binecuvântat.

— La naşterea mea, ce s-a făcut cu apa murdară în care am stat vreme de nouă luni? A fost aruncată. Grădina asta de palmieri este apa în care au stat copilăria şi adolescenţa mea.

Era prea din cale-afară. Sittai, nevrând să-şi creadă ochilor, ar fi dorit să-l facă pe insolent să repete fraza pe care o proferase, dar Gara, nepotul său, ţâşnise deja de la locul lui urlând: „Ereticule!” In clipa următoare, răspunzând parcă acestui semnal, uşa se deschise şi o hoardă de Veşminte-Albe năvăli în sală vociferând, năpustindu-se asupra lui Mani, împroşcându-l cu noroi şi încercând să-i smulgă hainele colorate.

Sittai interveni:

— Orice om care se află la mai puţin de trei paşi de el va fi excomunicat pe loc!

Loviturile se opriră. Dar când Mani, deja căzut, cuteză să-şi înalţe capul, o salvă de noroi i se strivi de frunte, rostogolindu-i-se apoi de-a lungul sprâncenelor şi mai jos, pe obraji. Se prăbuşi iarăşi. Cu mare trudă izbuti Pattig să-l ridice şi să-l smulgă furiei hoardei.

Atunci, printre lacrimi, Mani îşi regăsi zâmbetul. Cum se putea arăta el surprins că fusese maltratat? Oare credea că aveau să-l ducă în triumf pe cel care le batjocorise legea?

La drept vorbind, el fusese cel ce se dovedise lamentabil. O palmă, o împroşcătură de noroi, şi iată-l pierzând orice ţinută, plângând ca un copil în braţele tatălui său!

Îşi şterse încet obrazul cu dosul mânecii, se îndreptă, ridică uşor capacul cufăraşului din lemn neprelucrat în care îşi orânduia obiectele, scoase uneltele pentru scris şi pensulele, Înfăşurându-le într-o năframă de în pe care şi-o înnodă în jurul mijlocului.

Apoi se ridică. Dar rămase încă un lung moment cu braţele bălăbănindu-i-se, neînstare să pună un picior înaintea celuilalt. Ca şi cum ar fi aşteptat de la vocea sa lăuntrică o ultimă confirmare: „Da, Mani, fiu al ţinutului Babei, eşti singur, lipsit de toate, respins de ai tăi, dar pleci să cucereşti universul.

După asta se recunosc adevăratele începuturi.”

Partea a doua De la Tigru la Ind „Speranţa mea a ajuns până la răsăritul lumii şi în toate locurile pământului locuit.”

Mani Mani părăsi pentru totdeauna grădina de palmieri a Veşmintelor-Albe în luna aprilie a anului 240. O pagină a istoriei sale era întoarsă: până atunci trăise sedentar şi ascuns; de acum înainte avea să trăiască pe drumuri.

Prima sa etapă a fost Ctesifon. Marea cetate din valea Tigrului era, la naşterea lui Mani, reşedinţa regilor părţi, iar dacă între timp imperiul lor dispăruse, măturat de cel al perşilor sasanizi, noii stăpâni ai ţării se stabiliseră în aceeaşi capitală, care îşi păstrase astfel prestigiul şi prosperitatea.

Numele de Ctesifon este astăzi aproape uitat. El a fost totuşi cel al uneia dintre marile metropole ale lumii antice, leagănul maniheismului, dar şi un sanctuar al creştinătăţii orientale. Nu departe de amplasamentul unde, cinci secole mai târziu, arabii aveau să întemeieze oraşul Bagdad, pot fi încă admirate vestigiile palatului în care Mani a reuşit cucerirea sa cea mai spectaculoasă.

Însă, a doua zi după plecarea sa din grădina de palmieri, lucrurile mai aveau mult până să ajungă acolo. Dacă fiul ţinutului Babei

avea deja un suflet de cuceritor, înfăţişarea sa era cu totul alta, aceea a unui călugăr rătăcitor cu straie ciudat colorate.

Plecat pe jos, cu capul înfăşurat într-o eşarfă protectoare, ar fi trebuit să ajungă în oraş în patru-cinci zile. Dar se revărsaseră pe neaşteptate apele Tigrului, spulberând digurile, inundând drumurile, iar călătoria se prelungise. Nu ajunse în cetate decât în a zecea zi, la asfinţitul soarelui, fiind pe dată înghiţit de gloata ce se înghesuia acolo zi de Zi. Cei mai bogaţi locuitori din Ctesifon erau într-adevăr obişnuiţi să aibă o mulţime de animale, cai şi turme bogate pe care ciobanii sclavi le duceau la păscut în fiecare dimineaţă în afara zidurilor, spre spaţiile cu nutreţ de la Nassir sau Mahoze, şi le aduceau înapoi seara, învăluind porţile oraşului într-un nor de lână şi de mirosuri, sub îndrumarea bâtelor ciobăneşti.

Ca mulţi alţi călători, fiul ţinutului Babei fu nevoit să intre pe urmele lor, împins din spate, tuşind, deja ameţit de vacarmul citadin, deoarece străzile, amorţite la amiază, se reînsufleţeau la ceasul amurgului, când soarele scăpata.

Slugi ale neguţătorilor, hamali, telali, soldaţi, îngrijitori de cămile, dispăruţi pe durata siestei, îşi reîncepeau forfota grăbită căreia i se alăturau oamenii ieşiţi la plimbare, cu fiecare oră tot mai numeroşi de-a lungul malurilor, unde îi aşteptau bărcile neguţătorilor ambulanţi care le ofereau împletituri din pai, tichii şi flecuşteţe preţioase. Pumni întregi de monede cădeau cu zgomot dintr-o pungă într-alta. Acesta era Ctesifonul. Nu pentru aerul răcoros ieşeau oamenii la plimbare, ci pentru a se împăuna, pentru a-şi arăta copiii graşi şi slugile, dar mai cu seamă soţiile, de preferinţă cu pielea albă ca laptele şi dolofane, împovărate de coliere pe piepturile decoltate şi de brăţări înşirate câte două, câte patru, până la cot. In acel oraş oamenii purtau pe ei tot ce aveau, tot ce putea arăta ce erau sau ce pretindeau că sunt.

Iar dacă, uneori, câte unuia din cerşetorii prăvăliţi lângă zidul unui templu i se arunca una dintre acele brăţări, gestul era făcut doar pentru a ului gloata.

Când cerul se întuneca şi mai mult, când plimbarea lua sfârşit, oameni şi animale se întorceau acasă pentru a mânca şi a bea, cârciumile nefiind destinate decât călătorilor şi câtorva derbedei. Orice bun cetăţean care se respecta nu se îmbăta decât la el acasă, stând culcat, totdeauna culcat, pentru a bea, înconjurat de fiinţe dragi sau glumeţe. Şi aici se cuvenea să ştii să te fuduleşti, să dovedeşti că ai mijloacele de a te îmbăta, să oferi vin din burdufuri pântecoase prietenilor, Vecinilor, clienţilor, şi apoi să te faci criţă. Oare nu aşa se purta şi regele regilor? Pe lingă paharnici şi cei care-i gustau mâncarea, nu avea el un conţopist însărcinat cu treburile legate de beţie şi care ţinea un catastif cu tot ce decreta suveranul în stare de suverană chercheleală, astfel ca la trezire să-i amintească, ajutându-l să repare? Dacă acesta avusese o beţie darnică în ajun, făcându-l să abolească patru ani de impozite, trebuia ca scribul să le poată reintroduce; dacă fusese mânios la beţie, deposedându-l de funcţia sa pe mai-marele astrologilor vinovat că refuzase să danseze, trebuia să-l poată reaşeza în funcţie.

Ctesifon. Beţia ordonată. Ctesifon, moştenitor al Babilonului şi rival al Romei; între zidurile sale avea să doarmă Mani în noaptea aceea.

Dar mai întâi, pentru a da un chip oraşului, trebuia să dea de urma prietenului său. Mani întrebă un trecător care părea mai puţin grăbit decât alţii. Cunoştea el cumva, din întâmplare, un negustor tyrian pe nume Malchos? Malchos, repetă omul făcând ochii mici. Păi să fie vreo zece-doisprezece care se numesc aşa. Nevasta lui e grecoaică, zici dumneata.

Şi astfel ajunse Mani în cartierul unde era templul lui Nabu, nu departe de Piaţa Movilelor, în faţa unei case cu două caturi,

strălucind de albul varului proaspăt, adăpostită de o împrejmuire de palmieri. Portarul îl conduse pe oaspete în faţa stăpânului care, ivindu-se la capătul unei alei, îşi deschise larg braţele.

— Nu e palatul pe care l-am făgăduit, dar mi-am clădit deja chiţimia asta, bubuia cu modestie Malchos, ghiftuit şi prosper, înfloritor în rotunjimile sale.

Chloe dădu şi ea fuga, necrezându-şi ochilor. Se schimbase foarte puţin. De n-ar fi fost copilaşul bucălat pe care-l ţinea cu o mână, sprijinindu-l de şoldul deja deprins cu el, se putea spune că era aceeaşi fată veselă şi ghiduşă căreia Mani îi păstrase cea mai vie afecţiune, iar părul ei deschis La culoare respira aceeaşi dezordine. În scurta privire pe care o schimbară, se putea ghici o bucurie neprefăcută; şi poate şi o rămăşiţă de regret. Dar nu de ambiguitate.

— Ce-i cu haina asta? Spuse ea.

— Da, am părăsit Veşmintele-Albe.

— Pentru totdeauna?

— Şi chiar mai mult.

Făcu un pas spre ea şi, cu o mână emoţionată, atinse uşor obrajii copilului, o fetiţă de nici doi ani care se lăsă alintată de oaspetele necunoscut şi-l răsplăti chiar cu un zâmbet, agăţându-se apoi, timidă, de bluza maică-sii.

— Eşti binevenit aici, spuse Malchos, casa asta e şi a ta, o ştii doar.

— Dacă s-ar putea ca o casă din lumea asta să fie a mea, atunci asta ar fi. Dar eu sunt doar în trecere.

— Unde te duci?

— Nu ştiu încă. Până atunci, mă găzduieşti în seara asta?

— Seara asta, mâine seară şi în fiecare seară a vieţii mele.

— Pentru ziua de mâine, am să te întreb din nou mâine.

Malchos ar fi vrut să protesteze, dar recunoscu la prietenul lui tonul acela distant, brusc detaşat, ca al unui somnambul. Nu avea nici un rost să stăruie. Mai bine schimba subiectul.

— Mâine am să te duc să-mi vezi magaziile şi atelierele, apoi palatul, noul câmp de curse…

Dar prietenul lui îl întrerupse, luându-i mâna într-a sa cu un gest de scuză.

— Nu, Malchos, am mai cu seamă nevoie să hoinăresc prin oraşul ăsta, la întâmplare. E timpul să mă uit cum trăiesc oamenii.

Întorcându-se a doua zi acasă pentru a prinzi şi a dormi, Malchos îşi conducea catârca, la fel ca în fiecare zi, luând-o pe o scurtătură printr-o grădină neîngrijită, un fel de livadă în î Paragină, când îl văzu pe Mani stând pe o piatră, în mijlocul unei mici mulţimi. Apropiindu-se, observă că prietenul lui ţinea pe genunchi o carte deschisă pe care părea că desenează ceva, stând de vorbă totodată cu persoanele care-l înconjurau. Tyrianul se pregătea tocmai să descalece, când, recunoscând cele cinci-şase capete care se înghesuiau în jurul pictorului, se răzgândi şi îşi continuă drumul uitându-se în altă parte.

Ajuns acasă, se aşeză să mănânce fără să scoată o vorbă.

— Nu vrei să-l aştepţi pe Mani? Îl întrebă Chloe pe un ton de reproş.

— O să mănânce când o să vină. Mi-e foame.

Când îşi lua înfăţişarea înciudată, Malchos părea şi mai durduliu decât de obicei, iar barba lui rotundă se înfoia.

— Ai iarăşi probleme cu conducătorii de caravane, îşi dădu ea cu părerea...

Dar soţul ei tăcea şi-şi înghiţea cu lăcomie pâinea, dumicat după dumicat, privindu-şi doar degetele. Chloe nu mai stărui, continuând să se agite în jurul lui.

După ce mâncă şi fructe, nu-şi mai făcu siesta, ci se duse să se aşeză pe o pernă, prefirându-şi furios boabele mătăniilor de chihlimbar. Un ceas mai târziu se ivi şi Mani. Malchos nu-şi ridică privirea către el.

— Când am traversat grădiniţa, te-am văzut... Erai în plină discuţie cu nişte indivizi... Ii cunoşti?

— Nu. Tocmai desenam o ghirlandă cu cerneală roşie, au venit la mine, iar eu le-am vorbit.

— Fără să-i cunoşti?

— In afara celor din casa ta, nu cunosc pe nimeni în acest oraş.

— Am să-ţi spun cine sunt acei oameni: nişte trântori, oameni de nimic, ţicniţi, beţivi, toţi cei care n-au altceva mai bun de făcut dimineaţa decât să piardă vremea pe maidane. Nu spui nimic! Puţin îţi pasă că cei ce te ascultă sunt cei mai răi derbedei din cartier!

Mani tăcea. Era însă atâta nevinovăţie în muţenia acestui copil de douăzeci şi patru de ani, a acestui copil mare, bărbos şi înveşmântat în straie bălţate, încât Malchos nu mai stărui.

Îşi lăsă braţele în jos, închizând ochii pe jumătate, şi se duse să-şi facă siesta inutil amânată.

În zilele următoare, tyrianul se feri să mai treacă prin grădină. Prefera să facă un ocol mare decât să nimerească iarăşi peste cunoştinţele de proastă calitate ale lui Mani. Să fi fost din curiozitate, din lehamite sau din simplă nebăgare de seamă că-şi reluă, o săptămână mai târziu, vechiul drum?

Spectacolul era, de data asta, diferit. Vreo cincisprezece persoane îl înconjurau acum pe pictor, printre ele şi vreo doi-trei dintre acei gură-cască din prima zi, dar şi oameni de toate condiţiile, printre care un vecin, tyrian ca şi Malchos, şi bogat, şi respectat. Stând, ca de obicei, cu piciorul stâng îndoit sub el, fiul ţinutului Babei îşi ţinea cartea deschisă în faţă, dar se oprise din pictat şi-şi pusese pensula după ureche. Descălecând, prietenul său se apropie ca să-l asculte, abia ascuns îndărătul unui chiparos tânăr. Nedând impresia că-i remarcase prezenţa, Mani continuă să vorbească:

—. La începuturile universului existau două lumi, despărţite una de cealaltă: lumea Luminii şi cea a întunericului, în Grădinile Luminii se găseau toate lucrurile care puteau fi dorite, în Tenebre sălăşluia dorinţa, o dorinţă puternică, poruncitoare, furtunoasă. Şi deodată, la fruntariile celor două lumi, s-a produs un şoc, cel mai violent şi cel mai cumplit pe care universul l-a cunoscut vreodată. Particulele Luminii s-au amestecat atunci cu Tenebrele în mii de feluri diferite şi astfel au apărut toate creaturile, corpurile cereşti şi apele, natura şi omul…

Cuvintele lui rămaseră ca suspendate, pândind parcă inspiraţia. Apoi se porniră din nou.

— În orice fiinţă, la fel ca în orice lucru, stau alături, combinându-se, Lumina şi întunericul. Dintr-o curmală pe care o mâncaţi, pulpa ei vă hrăneşte trupul, dar gustul suav, A parfumul şi culoarea ei vă hrănesc spiritul. Lumina care este în voi se nutreşte cu frumuseţe şi cunoaştere, gândiţi-vă s-o nutriţi necontenit, nu vă mulţumiţi să îmbuibaţi trupul.

Simţurile voastre sunt concepute ca să culeagă frumuseţea, s-o atingă, s-o respire, s-o guste, s-o asculte, s-o contemple.

Da, fraţilor, cele cinci simţuri ale voastre distilează Lumina.

Oferiţi-le parfumuri, muzică şi culori. Feriţi-le de duhoare, de răcnete, de murdărie.

În timp ce ascultătorii săi aşteptau urmarea, Mani se ridică sprijinindu-se de toiagul pe care-l ţinea mereu în mână, şi toţi se dădură respectuoşi la o parte pentru a-l lăsa să plece, agăţaţi încă de aerul rătăcit al chipului său scofâlcit de adolescent. Apoi, ca şi cum nişte fire subţiri îi legau de el, îl urmară unul după altul, subjugaţi şi muţi.

Fără îndoială că Malchos se liniştise în ce priveşte relaţiile prietenului său, dar temerile nu i se risipiseră totuşi.

Ieri se temea să nu-l vadă luat de vreun străjer zelos drept unul dintre derbedeii cartierului; astăzi se temea să nu-l vadă înhăţat pentru motive mult mai serioase. Nu putea nimeni aduna în fiecare zi pe străzile din Ctesifon zeci de cetăţeni, curând poate chiar sute, fără să fie acuzat că urzeşte vreun complot. Ceea ce tocmai auzise din gura prietenului său nu conţinea, desigur, vreo vorbă instigatoare. Dar Malchos era neîncrezător. II cunoştea destul de bine pe Mani pentru a ghici că propovăduirea lui era abia la început, presimţind că el nu se va limita la nesfârşit să facă doar consideraţii visătoare asupra începuturilor universului. Într-o zi, care ar putea fi destul de aproape, prietenul lui va rosti poate acea frază în plus care va stârni ireparabilul. Pe măsură ce tyrianul întorcea lucrul ăsta pe toate feţele în minte, pericolul i se părea tot mai evident, mai inevitabil. Se vedea deja pe sine însuşi azvârlit în temniţă pentru complicitate, îşi vedea negoţul ruinat şi toate speranţele spulberate, soţia sa ajunsă cerşetoare...

— Trebuie să vorbim, Mani, spuse el brusc.

Tonul nu era ostil, se dorea doar grav şi sincer. Fiul ţinutului Babei începu să zâmbească.

— Nu te mai încrunta, aerul ăsta întunecat nu se potriveşte cu faţa ta bucălată. Dar vorbeşte, spune-mi ce ai pe suflet…

— Ne-am trăit, tu şi cu mine, întreaga tinereţe în grădina aia de palmieri, departe de lume, de bucuriile şi de constrângerile ei, iar tu, mai mult chiar decât mine, ai trăit printre cărţi, nimeni nu cunoaşte mai bine ca tine medicina şi teologia; îţi admir ştiinţa, talentul, elanul, oamenii ca tine lasă urme pe pământul pe care au călcat şi în inimile celor apropiaţi. Dar există o sumedenie de lucruri care-ţi scapă şi pe care omul cel mai simplu le pricepe mai bine ca tine, eşti de acord cu mine?

Mani încuviinţă, iar prietenul lui se simţi încurajat să continue.

— Mai întâi, mi se pare că ai uitat că stăpânul Ctesifonului şi al întregii împărăţii este Ardaşir sasanidul, regele regilor.

Ţin să-ţi amintesc numele său, pe cel al dinastiei sale şi să-ţi aduc aminte că şi-a clădit puterea măturând de pe suprafaţa pământului împărăţia părţilor şi ucigându-l pe Artaban, cel din urmă suveran al acestora. Îţi repet acest lucru dacă totuşi cumva n-ai înţeles, sasanizii şi-au clădit împărăţia pe ruinele celei a părţilor, i-au urmărit pe aceştia prin toată ţara Mesopotamiei, în Media, până la porţile Arabiei şi Indiei. Iar tu, Mani, ţine mereu minte că eşti part, în ochii noilor stăpâni tu eşti un principe part, mai înainte de orice. Nu doar tatăl tău este din nobila familie Haskaniya, dar despre mama ta se spune că se trage din neamul Kamsaragan, încă şi mai vechi şi mai nobil, care a fost asociat domniei părţilor.

— Multă vreme nu am cunoscut această ascendenţă, iar când am aflat-o, nu i-am dat importanţă. Pentru mine nu există, după cum ştii, nici rase, nici caste.

— Ştiu, Mani, şi te respect pentru asta, dar lumea nu vede lucrurile astfel. Chiar diseară, o mână răuvoitoare îi Poate face regelui regilor un raport despre un principe part, pe nume Mani, care organizează adunări pe străzile capitalei sale. Iar asta ar însemna sfârşitul aventurii tale.

— De ce s-ar lua de mine, eu nu mă ocup de treburile statului, eu nu vorbesc decât despre Cer, nu chem la răzvrătire.

— Nu mi-ai spus tu adineauri că nu crezi nici în rase, nici în caste? Ar fi de ajuns să rosteşti aceste cuvinte în public pentru a te face vinovat de lezmaiestate, căci regele regilor este mândru de casta sa, la fel cum este de rasa din care provine. Şi chiar de ai vorbi doar despre Cer, crezi că ar fi suficient pentru a te scuza? Poate că tu nu eşti conştient de acest lucru, dar timpurile s-au schimbat. Pe vremea verilor tăi părţi, toate credinţele erau îngăduite. Am printre vecinii mei creştini care îşi practicau cultul fără să se ascundă.

Şeful politic al evreilor din Babilonia era pe atunci un obişnuit al palatului, şi nici măcar nu se ştia care era religia prinţului. Dar Ardaşir este altfel. S-a lăsat înconjurat de un grup de astrologi care încearcă să impună cultul focului pe toată întinderea imperiului. Într-o grădină de palmieri uitată de pe malul Tigrului mai poţi încă practica religia pe care ţi-ai ales-o. Dar aici, în capitală, oamenii tac, se ascund, iar dacă cineva ţine să-l evoce pe Iisus sau pe Baal, pe Nabu sau pe Moise, o face la adăpostul zidurilor.

— Cuvintele tale nu mă sperie, Malchos. Dacă vor veni să mă aresteze, pentru mine va fi o şansă ca să-mi expun mesajul în faţa stăpânului imperiului.

— Îţi recunosc naivitatea. Îţi aminteşti că ai citit în cărţile tale vreo veche poveste despre un acuzat care este adus dinaintea regelui,

şi te închipui deja pe tine însuţi în faţa monarhului, discutând cu el, fermecându-l şi convertindu-l.

Trezeşte-te, Mani, renunţă la visele astea de adolescent! Nu dinaintea regelui regilor ai să fii condus, nefericitule, ci au să te azvârle într-o temniţă plină de noroi, unde nu vei putea sta de vorbă decât cu şobolanii şi cu gândacii.

— Aici te înşeli. Eu ştiu că într-o bună zi am să le vorbesc regilor…

Malchos începu să-şi studieze prietenul, încercând să desluşească motivele unei astfel de certitudini, când apăru Chloe, cu privirea şovăielnică a celei care nu ştie dacă vestea pe care o aduce iscă bucurie sau încurcătură.

— A sosit Pattig, zise ea.

Mani se sculă, făcu un pas spre uşă; gazda lui, în schimb, nu se ridică decât cu lehamite, încă îngrijorat, preocupat, dar, când Pattig intră în încăpere, purtând aceleaşi straie ca Veşmintele-Albe, îl primi cu braţele deschise. Bătrânul „frate” nu-i acordă decât o îmbrăţişare fugară. Nu avea ochi decât pentru fiul său. Totuşi, nu se apropie de el, contemplându-l de la distanţă, ca pe o arătare arzătoare şi nesigură, oarecum primejdioasă.

— Eram convins că n-am să te mai văd niciodată! Când ai plecat, am plâns, am vrut să nu mănânc nimic până mor.

Şi Sittai a plâns, de parcă şi-ar fi pierdut adevăratul fiu. Au venit apoi nişte fraţi care te-au văzut trecând podul de la Seleucia. Am presupus că te-ai dus să-l cauţi pe Malchos, doar nu cunoşti pe nimeni altcineva în aceste oraşe. Aşa că am pornit după tine. Toţi fraţii doreau să vină cu mine în alai. Plecarea ta i-a mâhnit şi i-a zdruncinat. Dacă te-aş putea aduce înapoi în grădina noastră de palmieri, întreaga Comunitate s-ar bucura. Nimeni, auzi tu,

nimeni n-ar avea de gând să-ţi reproşeze nimic, ai putea vorbi cu voce tare, ţi-ai putea expune ideile…

Chipul lui Mani se întuneca tot mai mult cu fiecare vorbă rostită de tatăl său.

— Dacă doar ca să-mi spui asta ai venit, mai bine ai fi rămas la Veşmintele-Albe. Să ştii o dată pentru totdeauna, nu mă voi mai întoarce niciodată în grădina ta de palmieri, eu nu mai aparţin acelei religii.

— Bine, Mani, dar la mine te-ai gândit măcar o clipă? Am lăsat în urmă lumea cu plăcerile ei, mi-am părăsit soţia ca să trăiesc în Comunitatea asta, crezând că voi găsi acolo puritate şi fraternitate, şi iată că propriul meu fiu îmi spune acum că sacrificiul unei vieţi întregi a fost zadarnic. Dacă Te ascult, reneg toate lucrurile cărora m-am dedicat, iar dacă rămân legat de comunitate, îmi pierd singura fiinţă care mi-este apropiată. Nu te mai am decât pe tine pe lumea asta.

— Rămâi atunci cu mine. Ascultă-mi cuvintele. Dacă ele răspund aşteptării tale, mă vei urma pe drumul ales de mine, aşa cum în trecut l-ai urmat pe Sittai. Dacă nu, te vei întoarce la grădina de palmieri.

Mani îi vorbise tatălui său ca unui străin. Sau ca unui rival. Efuziunile lui Pattig le simţea ca adevărate agresiuni, iar orice aluzie la legătura lor de sânge i se părea deplasată.

Malchos şi Chloe observau scena cu pudoare, martori stingheriţi la o încheiere a socotelilor între două destine. Tatăl îşi silise fiul şi pe toţi ai săi să accepte capriciile evlavioasei lui rătăciri. Iar acum venea incredibila revanşă: Pattig căzu deodată în genunchi, ca la un îndemn divin.

— Am să rămân cu tine, Mani, am să-ţi ascult cuvintele şi am să mă străduiesc să le fac să pătrundă în inima mea.

Aşază-ţi mâinile pe capul meu, îţi voi fi cel dintâi ucenic.

Mani nu răspunse. Cu ochii închişi, plutea în mijlocul amintirilor sale în căutarea unui semn, a unei preziceri care i-ar fi putut vesti ciudata scenă pe care o trăia. Nicicând nu şi-ar fi putut închipui că lucrurile aveau să se petreacă astfel.

Apoi, deschizându-şi uşurel pleoapele, îşi aşeză palma mâinii drepte pe capul părintelui său îngenuncheat. Fără s-o ştie, el repeta astfel, şi într-o oarecare măsură ştergea, tocmai gestul prin care Sittai îl luase cândva în stăpânire pe Pattig, în grădina templului închinat lui Nabu.

În atelierele lui, în cursul zilelor următoare, Malchos bombănea, sucindu-se şi învârtindu-se de colo-colo, tuna şi fulgera împiedicând pe toată lumea, nefiind în stare să facă nici cea mai măruntă treabă utilă. Cu siguranţă, Mani îl intrigase mereu, dar nu-i păruse niciodată atât de derutant, de greu de înţeles ca acum. Avea uneori gesturi de magistru înconjurat de discipoli, pentru ca, în clipa următoare, să Aibă gesturi de-a dreptul copilăreşti; uneori Malchos îl admira, aproape că-l venera, pentru ca mai apoi să simtă doar dorinţa de a-l ocroti, ca pe un frate mai tânăr.

Dar, mai ales, tyrianul rumega în minte cele petrecute în ajun: o Biserică ciudată se născuse în casa lui, ivită din jurământul de credinţă împotriva firii al unui tată în faţa fiului său. Oare ce rol avea să fie pus să joace el, Malchos din Tyr, neguţător consacrat, sectant pocăit, care fugise de Biserici şi de Comunităţi?

Exista, în raporturile cu prietenul lui, o neînţelegere ale cărei implicaţii şi amploare nu le măsurase până atunci. Şi unul şi celălalt părăsiseră grădina de palmieri a Veşmintelor-Albe, dar motivaţiile lor erau diferite. El ştiuse întotdeauna cu certitudine ce voia de la viaţă: avere, femeia iubită, locuinţă prosperă, în aşteptarea construirii unui palat... Dar Mani? La ce visa el când

părăsise secta? La o nouă religie? Exista desigur la el dorinţa aceea de a propovădui, aluziile acelea, acum frecvente, la o voce din Ceruri…

Dar atunci, cum se explica faptul că Malchos auzise din gura lui, chiar în seara sosirii lui Pattig, fraza aceasta descumpănitoare: „Mă întreb uneori dacă nu cumva stăpânul Tenebrelor este cel care inspiră religiile, doar cu scopul de a desfigura chipul lui Dumnezeu!”?

Erau oare acestea vorbele unui om credincios?

II în cursul acestei prime etape în afara grădinii de palmieri, tatăl şi fiul vorbiră despre Mariam. Niciodată până atunci nu amintiseră de ea şi, chiar şi în seara aceea, Mani reuşi să nu-i rostească numele. El spuse doar atât:

— Ai aflat vreodată ce s-a întâmplat cu ea?

Mergeau unul lângă altul pe o alee liniştită din Ctesifon, îngânduraţi amândoi de ceva vreme. Era în zori, soarele încă nu-şi slobozise dogoarea peste oraşul care se trezea încet, sub suflul blând al unei brize ce venea dinspre fluviu. Pattig nu avu nici o ezitare. Ca şi cum era de la sine înţeles că umbra care plutea între ei de un sfert de veac se cuvenea să se alăture în sfârşit acelei tardive reuniri.

— Am trecut cu câţiva ani în urmă prin Mar dinu. Mi-au arătat mormântul ei în grădina fostei noastre case. Aş vrea să-ţi explic anumite lucruri, Mani…

Dar fiul s-a oprit, atât de brusc încât toiagul i s-a înfipt în pământ. Palma lui înălţată lângă obrazul lui Pattig a făcut gestul pe care acesta îl folosea cândva pentru a-şi domoli soţia, un gest care însemna „nici o vorbă mai mult”.

Pattig se supuse. În afara casei lui, ştiuse mereu să se supună. Iar când Mani îşi reluă mersul cu paşi mai mari, îl urmă. În tăcere, şi la doi paşi în spate.

Subiectul ăsta avea să rămână de atunci pentru totdeauna închis. Subiectul, nu şi rana, pe care unele vorbe stângace o vor scormoni uneori.

Între Pattig şi Mani aveau să se ţească cele mai ciudate relaţii care se pot concepe între un părinte şi fiul său. De-a Lungul anilor, o prietenie avea să se nască şi să crească, o afecţiune reală, profundă, dar care nu datora nimic legăturii lor de sânge. Ba dimpotrivă, ea avea să se nască în pofida acestei legături, şi parcă pentru a o nega întrucâtva.

Pattig avea să fie până la moarte un apropiat discipol al lui Mani, cel mai fidel tovarăş de drum al lui, ascultătorul lui cel mai zelos.

Zelos, dar, la început, foarte circumspect. De fiecare dată când Malchos trecea prin grădina unde prietenul său îşi luase obiceiul să picteze şi să propovăduiască, îl vedea pe tatăl acestuia aşezat ceva mai îndărăt pe un trunchi de copac doborât, cu urechea ciulită spre vorbitor, veşnic absorbit, cu un aer chinuit. Tyrianul venea uneori să i se aşeze alături, salutându-l cu un gest amorţit şi cu un zâmbet stins, ferindu-se să rostească vreo vorbă ce l-ar fi putut distrage.

Stătea şi el să asculte spusele lui Mani, pândind totuşi reacţiile celorlalţi şi încercând să recunoască nişte chipuri cunoscute. Pentru cineva care l-ar fi observat, n-ar fi părut mai puţin chinuit decât Pattig, deşi motivele erau diferite.

Temerile pe care le avea de la sosirea prietenului său urmau să se dovedească pe deplin justificate, deoarece într-una din zile, pe când Mani vorbea cu glas tare în faţa unei mulţimi mai dese decât de obicei, atenţia lui Malchos fu atrasă de un zgomot de paşi,

nişte paşi greoi care făceau să scârţâie iarba uscată. Când se întoarse, ochii i se încrucişară cu cei ai unui gzyr, ofiţer însărcinat cu ordinea, care-l chemă cu un gest scurt.

— Cine e omul acela?

— Un tânăr preot din ţinutul Babei. Numele său este Mani.

— Despre ce vorbeşte?

— Despre rugăciune şi despre post.

— Ce religie urmează?

Malchos ar fi vrut şi el s-o ştie! Numai că i se păru mai prudent să răspundă, strâmbându-se:

— Pe aceea a Nazarineanului, cred.

Ofiţerul înscrise acest lucru în catastiful din mintea lui.

— Dar tu cine eşti, te-am mai văzut deja prin cartier.

— Mă numesc Malchos, sunt negustor, de baştină din Tyr.

Eram în trecere...

Enervat de zumzetul glasurilor din spatele lui, Pattig se întoarse, ridicând ameninţător mâna, gata să impună tăcere acelor nechemaţi care deranjau; mâna i se lăsă însă în jos când îl văzu pe acel gzyr în uniformă. Acesta îi porunci să se apropie.

— II cunoşti? Întrebă ofiţerul arătându-l pe Mani.

— Este fiul meu!

— Cum te numeşti?

— Pattig.

— E un nume de part, dacă nu mă înşel.

— Da, sunt part, originar din Ecbatana.

— Şi cum se face că fiul tău şi cu tine vorbiţi aşa de bine arameeana?

— Am venit de foarte tânăr în ţinutul Babei, iar fiul meu s-a născut aici, în satul Mardinu.

— Din ce neam te tragi?

— Din neamul Haskaniya, spuse Pattig, regăsindu-şi brusc mândria, de obicei bine ascunsă.

— Un neam de războinici viteji, de ale căror fapte de arme toţi îşi aduc aminte! Spuse ofiţerul, dintr-o dată cuprins de admiraţie şi extrem de politicos.

Dar politeţea lui fu efemeră, căci Pattig îşi afirmă pe dată credinţele, pe tonul cel mai puţin conciliant.

— În toată viaţa mea n-am luat parte la nici o bătălie.

Religia mea îmi interzice să port arme. Oricare ar fi motivul.

— Aşadar, în ochii tăi, dacă eu ridic sabia ca să stabilesc ordinea şi să lupt împotriva duşmanilor suveranului nostru, nu fac mai multe parale decât un ucigaş şi un tâlhar!

Malchos socoti că e momentul să intervină:

— Prinţul Pattig şi cu fiul său trăiesc dintotdeauna retraşi într-o grădină de palmieri, consacrându-se lecturii vechilor Cărţi sfinte, şi nu înţeleg mare lucru din ce se petrece în lumea asta.

Ofiţerul se lăsă înduplecat de explicaţie, ca şi de semnul complice cu ochiul pe care i-l adresa Malchos. Însă Pattig socoti indispensabil să adauge:

— Am trăit fericiţi în grădina aceea de palmieri până în ziua în care fiul meu s-a hotărât să vină la Ctesifon. A trebuit să-l urmez.

— Pentru ce a venit?

— Vrea să propovăduiască popoarelor o nouă religie.

— Doar atât?! Şi cât timp aveţi de gând să ne onoraţi cu prezenţa voastră?

Pattig vorbi cu voce scăzută, ca pentru sine:

— De n-ar fi decât după mine, aş pleca înapoi chiar acum.

Când ai norocul să trăieşti departe de depravarea asta, de putregaiul ăsta, de cârciumile astea...

— Era mult mai bine înainte, sugeră ofiţerul.

— Fără îndoială.

— Toate mergeau mai bine pe vremea părţilor.

În ciuda imensei lui naivităţi, Pattig îşi dădu totuşi seama că i se întindea o capcană. Numai că Malchos i-o luase deja înainte:

— Fie ca Providenţa să prelungească zilele divinului nostru stăpân, Ardaşir, şi ale mult-iubitului său fiu, divinul Şapur, cel cu care împarte puterea. Niciodată oraşul ăsta nu a fost mai prosper, mai civilizat ca acum, când se află sub protecţia lor. De-ar rămâne ei mereu ocrotitorii capetelor noastre!

Ofiţerul îşi înălţă nasul şi-şi răsuci mustaţa, având aerul că spune: „Văd, tyrianule, că ştii formulele de rigoare, dar nu va fi de ajuns ca s-o scoţi la capăt”. Trebui să debiteze însă la rândul său:

— Să trăiască veşnic!

O tăcere plină de veneraţie urmă replicii consacrate. Apoi ofiţerul reîncepu să-l măsoare pe Pattig de sus în jos, pregătindu-se să-i pună o nouă întrebare, care să fie o nouă cursă.

Dar se făcu auzită vocea lui Mani, aşa că rămaseră toţi numai ochi şi urechi.

— Dumnezeu, care este Lumină pură, nu cunoştea bine lumea Tenebrelor; a chemat atunci pe primul om pentru a-i spune: „Tu, în a cărui fiinţă stau alături Lumina şi Tenebrele, tu eşti cel mai bun aliat pe care l-aş putea avea.

Da, omule, tu eşti capcana întinsă de Lumină Tenebrelor. Ţie îţi încredinţez sarcina de a stăpâni Creaţia şi de a o apăra.” în timpul ăsta ofiţerul veni mai aproape. Legănându-şi silueta pântecoasă, având în mână un baston scurt, iar pe şold sabia, străbătu locul de trecere îngust şi pietros care-i despărţea pe cei prezenţi de Mani. Când ajunse în faţa lui, se opri, se scutură. Mesajul fu pe dată înţeles, deoarece ascultătorii, fără nici o excepţie, îşi luară privirile de la cel ce le vorbea pentru a se uita la gzyr, ridicându-se apoi unul după altul, retrăgându-se de-a-ndăratelea, mai întâi cu precauţii stângace, apoi, de îndată ce se putu, întorcându-se în grabă şi luând-o la goană.

Iar ofiţerul se aşeză, cu gura până la urechi, mândru că devenise, doar prin miracolul prezenţei sale, unicul ascultător.

O ultimă frază a lui Mani:

— Am să propovăduiesc religia frumuseţii noroadelor din toate patru zările.

Apoi rămase tăcut, fără să-şi părăsească locul; parcă ar fi continuat în sinea lui predica întreruptă. Ofiţerul îl privi cu atenţie, îl cântări, apoi se arătă preocupat, ca şi cum ar fi căutat în zadar cuvintele pe care i le-ar fi putut adresa acestui om ciudat. Dar, în cele din urmă, renunţă să-i mai vorbească, îl lăsă să se ridice şi să se îndepărteze cu mersul lui poticnit.

Ascultătorul unic rămase la locul lui, ţeapăn, gata parcă să aţipească, nevenindu-şi în fire decât atunci când Mani se făcuse deja nevăzut. Abia atunci se ridică şi fugi după Malchos, pe care-l ajunse din urmă la poarta casei.

— Spune-le acestor părţi că nu mai vreau să-i văd preumblându-se fără rost printre zidurile Ctesifonului. Să se întoarcă în satul lor şi să rămână acolo pentru totdeauna!

Mai spune-mi o dată cum îi cheamă!

— Pattig şi Mani.

— Iar pe tine te cheamă Malchos, nu-i aşa? Aici trăieşti?

Frumoasă locuinţă!

În timp ce ofiţerul plimba pe deasupra proprietăţii o privire lentă, plină de invidie şi ameninţătoare, Malchos se surprinse contemplând deja cu nostalgie zidurile casei sale, ca şi cum le-ar fi văzut pentru ultima oară în picioare.

După ce intră cu paşi nesiguri, se duse să se întindă în curtea interioară umbroasă, unde Chloe îi pregăti un sirop de mure. Îl bău dintr-o sorbitură şi mai ceru încă unul înainte chiar de a-şi şterge sudoarea. Dacă voia să-şi pună la adăpost bunurile şi familia, ştia ce-i rămânea de făcut, ştia ce rugăminte odioasă va trebui să-i adreseze lui Mani.

Dar cum ar putea cuvintele acelea să-i iasă de pe buze? Cu Pattig, care veni să-i ţină de urât, nu vorbi decât prin gesturi şi şuşoteli înăbuşite.

Mani avea să li se alăture abia un ceas mai târziu, proaspăt, senin, inspirat.

— M-am gândit, zise el. Trebuie să plec din acest oraş.

Malchos simţi pe moment o uşurare pe care se strădui să n-o trădeze. În vremea asta, fiul ţinutului Babei adăuga pe un ton cam afectat, dar nelipsit de maliţie:

— I-am cerut sfatul însoţitorului meu ceresc, iar el mi-a răspuns: „Ctesifon este o poartă gigantică – dacă nu poţi intra cu forţa, atunci încearcă să capeţi cheia.” Am să plec chiar în seara asta. Iar dacă mar Pattig o doreşte, poate să vină cu mine.

În chip de răspuns, tatăl se ridică şi-şi desfăcu centura veşmântului alb pentru a o înnoda mai strâns.

Malchos îşi regăsise formulele de politeţe.

— N-ar fi mai înţelept să aştepţi până în zori?

Dincolo de formula politicoasă, era sincer încurcat. Şi cu fiecare clipă mai mult. Îi era ruşine că dorise plecarea lui Mani, că fusese cât pe ce să i-o ceară. Scena pe care o trăia îl umplea de amărăciune, de o amărăciune pe care, simţea el bine, avea s-o tragă după el până la capătul vieţii. Nu păstrase oare în sinea lui, vreme de ani întregi, imaginea încurajatoare a prietenului său în timp ce acesta ascundea sâmburii de curmale, în trapeza grădinii de palmieri? Era convins acum că peste zece ani, peste douăzeci de ani, încă îşi va aminti cu o ruşine neştirbită şi cu aceeaşi amărăciune de ziua în care îl alungase din casa lui. Îl alungase? Nu-l alungase, iar ochii lui Mani nu exprimau nici un reproş; dar tyrianul ştia că nu-şi va ierta niciodată lipsa de mărinimie.

Ce să facă atunci? Să-i reţină pe fiu şi pe tată, să-şi asume riscul de a pierde tot, casă, negoţ, tot ce construise de când sosise la Ctesifon?

Astfel, treptat, fără să şi-o mărturisească, se năştea în mintea lui ideea stranie, ideea aberantă. Şi dacă el se grăbi s-o dea la o parte din minte, ea reveni, stăruitoare.

Malchos stătea acolo, livid, copleşit, privindu-şi oaspeţii cum îşi adună puţinele bagaje, când apăru Chloe. Dintr-o singură privire şi fără să fi auzit nici un cuvânt de explicaţie, ea pricepuse ce se petrecea: plecarea musafirilor şi dilema soţului ei. Îi învălui pe toţi într-o privire cuprinzătoare, încărcată de tandreţe, apoi îl trase pe bărbatul ei deoparte.

— Dacă ai de gând să-i însoţeşti o bucată de drum, nu şovăi. În ciuda vârstei, oamenii ăştia nu sunt decât nişte copii, habar n-au de drumuri şi de călătorii, fără tine ar fi pierduţi.

De parcă n-ar fi aşteptat decât aceste vorbe de încurajare, Malchos se pomeni că se ridică în picioare, plin dintr-o dată de energie. Şi vesel.

— Ei bine, s-o pornim! Am să le cer slugilor să pregătească şi caii.

O bucată de drum, aşa spusese soţia sa? Mulţi ani mai târziu, Malchos avea încă să se mai întrebe cum de putuse porni cu atâta uşurinţă în aventura aceea.

*

Mani nu părea să cunoască ţinta călătoriei. In fiecare dimineaţă îşi croia un traseu, neîngăduindu-şi niciodată să doarmă pe aceeaşi rogojină două nopţi la rând. Tovarăşi săi îl urmau. Spre Ganazak, în Atropatena, spre Armenia, în munţii Mediei, spre smârcurile Mesenei, în sfârşit spre Kaşkar, pe Tigru, unde se îmbarcară.

— Şi acum, încotro?

Malchos nu aştepta răspuns, după cum nu aşteptase nici la cele douăzeci de întrebări precedente. Se prăvălise la pupă, alături de Pattig, cu capul vârât într-o cârpă udă.

Soarele dogorea atât de aproape că i se părea că-l aude cum îi bate în tâmple. Doar Mani stătea drept, cu umbra adunată la picioare. Fără să se întoarcă, anunţă de parcă ar fi frunzărit jurnalul de bord:

— In noaptea următoare o să dormim la Charax. Apoi o corabie ne va duce pe Marea cea Mare. Până în India.

Malchos îşi pierduse obiceiul de a argumenta. Se culca, se scula, asculta, mergea. Cu toate astea, îndărătul pleoapelor lăsate peste ochii mult prea supuşi, nu se oprea niciodată din socotit. Suntem în ayar, ultima lună de primăvară, îşi spunea el, e începutul musonului, cel care împinge vasele spre Orient, marinarii ştiu asta, la fel ca neguţătorii porniţi la drum lung; dar cum poate Mani să aibă aceste cunoştinţe profane? Malchos îşi îndreptă spatele, rezemându-se într-un cot, dornic să vadă mai limpde. Să fi studiat prietenul lui mersul vânturilor? Să-l fi atras el în acest periplu rătăcitor prevăzând încă de la început să ajungă la Charax chiar în momentul în care se deschid drumurile sezoniere spre India? Sau poate cel care ştie şi-i conduce este „Geamănul” lui? „Geamănul” lui? Dar cine este Mani, şi cine este atunci „Geamănul” lui? Cu aceeaşi mână enervată, Malchos îşi alungă şi îndoielile şi ţânţarii mlaştinilor.

III La Charax, antrepozitul Mesopotamiei, călătoriile erau pregătite în cocioabele înşirate de-a lungul estuarului. Proprietari care-şi închiriau navele, mateloţi, zarafi, onorabili traficanţi, femei desfrânate, prezicătoare. De fauna asta care răsuna de râsete joviale, îmbibate de vin, şi de refrene deocheate, Mani şi cu Pattig

se ţinură departe. Ba chiar, din prudenţă, rămaseră afară, pe o uliţă circulată şi umbroasă.

Lui Malchos singur îi revenea rolul de face manevrele de apropiere, lui Malchos a cărui privire căuta deja un compatriot; era sigur că va da peste unul sau chiar mai mulţi, căci tyrienii umblau de veacuri pe drumul cuişoarelor şi al cardamei.

Descoperi de altfel într-un mic grup, unul dintre cele mai puţin zgomotoase, un chip, o anume barbă adusă din foarfece, o tichie, un inel. Se strecură, fu poftit să ia loc şi să bea bere de orz. Se vorbea despre drahme şi dinari, larini şi aurei, apoi de furtuni puternice, de recifuri şi de piraţi.

Malchos povesti despre Ctesifon, fălindu-se cu atelierele lui, cu buna lui reputaţie, cu isprăvile negustoreşti, cu clientela, ademenindu-şi interlocutorul cu perspectiva unor afaceri comune aducătoare de bani. Un ceas mai târziu, cei doi tyrieni cădeau la învoială, bătând palma.

— Când o să plecăm?

— Marfa e la bord, la fel şi apa dulce, nu aşteptăm decât semnalul augurilor. Noaptea trecută, dulgherul nostru a văzut în vis o turmă de capre, negre ca o furtună gata să izbucnească, aşa că marinarii n-au mai vrut să plece.

Mâine dimineaţă am să duc un taur să fie jertfit la templul Din capul digului. Dacă jertfa e primită, ridicăm pânzele după-amiază, înainte să se răzgândească zeii.

Se ridicară cu un zâmbet cam silit, căci nimeni nu pleacă vreodată pe mare cu inima uşoară. Malchos se duse apoi să-şi caute prietenii pentru a le vesti că totul era aranjat.

Mani şi cu Pattig erau înconjuraţi de un cerc de ascultători, la fel ca peste tot pe unde îi purtaseră paşii. Se cuvenea oare să-i întrerupă pentru a le trâmbiţa succesul?

La ce bun, le cunoştea dinainte reacţia, aveau să se uite la el cu nişte ochi ca de oiţe adormite, de parcă ar fi fost dintotdeauna stabilit că, intrând în cârciuma aia, va întâlni un armator tyrian care urma să plece tocmai spre India, care tocmai îşi amânase plecarea cu o zi şi care va accepta bucuros să-i ia pe tustrei la bord! Nu, Malchos nu va spune nimic, prefera să-i lase pe cei doi părţi să se îndeletnicească în voie cu celestele lor misiuni, ocupându-se la rându-i de o sarcină mai puţin înaltă: merindele. Căci, dacă acel compatriot descoperit stăruise curtenitor să-i transporte pe gratis, era de la sine înţeles că, asemenea tuturor pasagerilor, se cuvenea să-şi procure singuri hrana.

Se poate oare închipui muntele de provizii ce trebuia adunat pentru a hrăni trei bărbaţi de-a lungul călătoriei lor pe mare? Malchos se îndreptă cu paşi mari spre bazarul din port. Şi, în timp ce mergea, nu contenea cu bodogănitul, cuvintele urcându-i fără de veste dinlăuntrul lui, ca bulele de aer ale peştilor la suprafaţa apei. La plecarea din Ctesifon, plănuise să ia cu el, aşa cum ar fi procedat orice om chibzuit, una sau două slugi, dar Mani nici nu voise să audă.

— Cine o să stea să ne ridice corturile şi să ne facă de mâncare?

— N-o să avem cort şi nici n-o să ne facă nimeni de mâncare. La fiecare etapă, fiinţe generoase ne vor oferi adăpost şi ne vor da de mâncare.

— O să mergem pe drumuri singuri, ca cerşetorii?

Mani începu să râdă.

— Oare cine merită să conducă lumea mai mult decât un cerşetor?

Gândul ăsta era enervant pentru un om al negoţului.

— Sunt zile, Mani, când nu mai pricep nimic din ce zici.

Mă întreb dacă nu cumva vorbeşti aşa doar pentru că vrei să mă încurci.

Dar fiul ţinutului Babei îşi luase aerul cel mai serios pentru a explica:

— Cei care au ales să-i conducă pe ceilalţi trebuie să renunţe la orice putere şi la orice bogăţie, nu se cuvine să păstreze decât haina de pe ei, nimic altceva, nici măcar hrana pentru a doua zi. Doar astfel vor putea fi deosebiţi înţelepţii de falşii evlavioşi care vând credinţe.

— Dar înţelepţii ăştia cum vor supravieţui?

— Norodul îi va hrăni zi de zi.

— Oare norodul nu se va sătura într-o bună zi să-i tot hrănească?

— Atunci când pe toată suprafaţa Pământului nu se va mai găsi nici măcar o singură fiinţă care să vrea să hrănească un înţelept, înseamnă că lumea nu-i mai merită pe înţelepţi şi că a venit vremea ca ei să plece.

— Se vor lăsa oare să moară?

— Când lumea îi va fi abandonat pe înţelepţi, înţelepţii o vor părăsi. Atunci lumea va rămâne singură şi va suferi din pricina singurătăţii ei.

Malchos îşi învârtise de trei ori tichia pe cap.

— Dacă mă pricep eu să rezum, o să plecăm la drum fără hrană şi fără bani.

— Da, fără nimic din toate astea. O să plecăm ca nişte înţelepţi.

Tyrianul ar fi zis mai degrabă „ca nişte nebuni”. Dar când lipsa de înţelegere este atât de mare, cum să arunci nişte punţi? Cum să aduci argumente?

Aşadar o porniseră, Mani, tatăl lui şi prietenul său, fără nici un alt echipament în afară de cai. Malchos nu se putuse Totuşi împiedica să nu ia, pitită sub haină, o pungă. Dar, de-a lungul drumului, nu avusese niciodată prilejul să-i deznoade baierile. De cum treceau de poarta unui oraş, fie el Holvan, Kengavar, Artaxata sau târguşorul cel mai modest, oamenii se adunau în jurul lor, mai întâi din curiozitate faţă de un străin; apoi, de îndată ce Mani începea să predice, o mulţime de oameni se strângeau în jurul lui ca să-l asculte.

Când fiul ţinutului Babei nu cunoştea graiul locului, unul dintre cei de faţă se oferea să facă pe tălmaciul, iar la sfârşitul zilei, acelaşi om sau un altul se ruga de călători să-i facă cinstea de a-şi petrece noaptea în casa lui.

La vremea prânzului sau a cinei, oamenii de vază se ciondăneau pentru a-i avea oaspeţi la masă; iar pe tot cuprinsul zilei, în timp ce Mani vorbea, se perindau femei aducând fructe şi băuturi răcoritoare, pentru el, pentru însoţitorii lui, dar şi pentru cei ce stăteau să asculte.

Înainte de a frânge pâinea, Mani obişnuia să facă această scurtă rugăciune: „Doamne, cei ce au pregătit această cină au păcătuit faţă de pământ, de plante şi de alte făpturi. Dar cei ce au făcut-o nu voiau decât să hrănească Lumina care se află în om şi să lase cuvântul Tău să trăiască.”

Apoi împărţea mâncarea celor din jur, ca şi cum ar fi fost stăpânul casei, el mulţumindu-se doar cu o bucăţică de pâine şi cu câteva fructe. Îi plăceau îndeosebi pepenii verzi, iar dacă îl întreba cineva

de ce, explica pe îndelete că în nici un alt aliment nu se concentra atâta Lumină: „Uitaţi-vă la pepene, ochii voştri se bucură de culoarea lui, nasul vostru îi apreciază aroma discretă, mâna voastră mângâie pielea lui tare şi netedă, nici nu mai e nevoie să beţi când îl mâncaţi căci miezul lui e plin de apă, nu mai trebuie să-l puneţi pe farfurie, pentru că vi se oferă în propriul lui înveliş când se coace. Începeţi de la margini, apropiaţi-vă apoi de inima lui, iar cu fiecare înghiţitură veţi fi şi mai aproape de Grădinile Luminii.” îi mai plăceau pâinea caldă, castraveţii şi curmalele, mai ales cele transparente, prin care se vede lumina. În schimb, Îndepărta cu un gest abia politicos orice mâncare cu carne.

Nu se atingea de vin şi de băuturi fermentate; doar la începutul mesei se prefăcea că îşi înmoaie buzele pentru ca mesenii să nu se simtă stingheriţi dacă beau. Dar nu tolera beţia; era de ajuns ca un singur om dintre cei ce-l ascultau să dea semne de beţie pentru ca Mani să se ridice şi să se îndepărteze, fără să mai ţină seama de gazde.

Adesea, când trebuia s-o pornească iarăşi la drum, Mani deja câştigase câteva persoane care nu mai voiau să se despartă de el. Însă el le spunea: „Nu veniţi încă după mine, n-a sosit încă ceasul. Aşteptaţi-mă, fiţi speranţa mea în oraşul ăsta, răspândiţi mai departe cele auzite de la mine şi spuneţi tuturor că am să mă întorc.”

Alteori, oamenii de vază ai locului veneau să-i aducă daruri, veşminte noi şi bani de aur. Aceştia străluceau în ochii lui Malchos, dar Mani îi făcea semn să nu se atingă de ei. Apoi se adresa binefăcătorilor: „Darul vostru este primit cu recunoştinţă, păstraţi-l acasă la voi, la vedere, o să vă aducă aminte în fiecare zi că am trecut pe aici şi o să vă vestească întoarcerea mea.”

În felul acesta, ajunseseră până la Charax, hrăniţi, spălaţi în fiecare zi, dar nu mai bogaţi decât la plecare. Însă nici mai săraci, deoarece Malchos nu luase bani din pungă nici măcar o singură

dată. Ar fi recunoscut cu dragă inimă că precauţiile sale fuseseră de prisos, dacă nu era la mijloc proiectul de călătorie pe mare spre a ajunge în India. Pe drumurile pe uscat, poţi găsi adăpost şi ceva de mâncare la orice oprire, şi aici Mani avusese dreptate, iar îndoielile lui Malchos se dovediseră fără rost. Dar pe mare, lucrurile nu se puteau înfăţişa în acelaşi mod, fiecare venea cu proviziile de acasă; mai ales pe acest drum spre India, unde litoralul era adesea pustiu şi rareori primitor.

Oare pentru cât timp trebuia să prevadă aprovizionarea?

Se informase Malchos întrebându-l pe armatorul tyrian. Dacă navighezi de-a lungul coastelor atunci când nu e anotimpul Potrivit, călătoria se poate întinde pe mai multe luni; dacă te laşi dus de muson, poţi ajunge în valea Indului în doar trei săptămâni. Să zicem treizeci de zile, ţinând seamă şi de intemperii.

Treizeci de zile de merinde care să nu se strice, pentru trei persoane, socotea Malchos. Şi, îndreptându-şi privirea spre răspântia cea mai apropiată, chemă doi hamali care stăteau lângă o fântână. Erau deprinşi să-i servească pe călători, aşa că-l conduseră de la bun început la bazarul din port, la furnizorul lor, cel care practica desigur preţurile cele mai scăzute, un nabateean de obârşie din Petra, care confirmă hăitaşilor lui, făcându-le cu ochiul, obişnuitul comision.

După ce se informă asupra traseului, întocmi el însuşi lista proviziilor necesare. Pentru prima jumătate a călătoriei, ouă tari, pesmeţi din pâine, brânză, peşte uscat sau presat; pentru mai departe, orz, alac, un soi de grâu foarte rezistent, linte, bob, fasole, năut; şi, bineînţeles, două urcioare pline de curmale bine presate, funii de ceapă şi de usturoi, măsline, miere, caise uscate, ulei, sare şi diverse condimente; fără a uita, spuse el, vinul, va fi nevoie de câteva burdufuri pe care căpitanul, dacă vrea să fie amabil, le va ţine pe jumătate îngropate în nisipul umed ce

umplea fundul calei, şi pe care va fi bine să le beţi în compania lui.

— În ce priveşte ustensilele şi oalele, presupun că aţi cumpărat deja cele necesare pe drum.

— Nu, se vaită Malchos, n-aveam decât un urcior ca să bem apă.

— Şi cum v-aţi descurcat ca să mâncaţi?

— Nu va fi prea simplu să explic. Ne bizuiam pe bunăvoinţa Cerului.

— Un fel ca oricare altul de a călători, constată nabateeanul, deprins să aibă cea mai mare prudenţă în materie de credinţe. Luaţi totuşi cu voi o oală şi lemn de foc!

Când totul fu cumpărat în urma unei îndelungi târguieli, Malchos se văzu nevoit să apeleze la un al treilea, apoi la Un al patrulea hamal; el însuşi nu se mărginea să deschidă drumul, ci avea braţele încărcate până la bărbie atunci când se alătură tovarăşilor săi. Mani vorbea întruna, Pattig îl asculta de aproape. Ţyrianul le făcu semn hamalilor să aibă răbdare, ei îşi lăsară jos poverile fără să protesteze, contând pe o plată sporită.

Când discursul se isprăvi în sfârşit, Mani contemplă deloc entuziasmat marfa frumos rânduită.

— Te-ai ostenit degeaba.

Malchos preferă să tacă. Nu aşa cum ar fi tăcut un ucenic în faţa învăţătorului, ci dimpotrivă, ca un frate mai mare hotărât să nu-şi supere fratele mai mic şi mai necopt. Şi apoi, fără a fi mai superstiţios decât alţii, ştia că doi prieteni nu trebuie să se certe niciodată atunci când urmează să plece pe mare.

Oare ce marinar dezamăgit a dat într-o bună zi celor trei stânci, considerate cele mai primejdioase din Marea cea Mare, numele ăsta inimitabil: „Siguranţa mea şi Fetele ei”?

Denumirea trecuse dintr-o limbă într-alta, pătrunzând în legendele înfricoşate ale tuturor navigatorilor, de la Canton până la Scările Abisiniei. Este vorba despre trei vârfuri întunecate care ies la suprafaţa apei, furcă infernală adesea ascunsă de beznă şi de ceaţă. Joncile le ocoleau cu prudenţă, unele bărci cu pescaj mai mic strecurându-se printre ele cu o cutezanţă sinucigaşă, care păstra în străfundul ei amintirea atâtor epave.

Pentru însoţitorii lui Mani, trecerea mării nu era altceva decât un şir de spaime. Abia depăşiseră strâmtoarea care poartă divinul nume de Hormuz, că un urlet tulbură siesta călătorilor:

— Văl! Văl'. Văl!

Era un matelot din Susa care dăduse alarma, cu mâna întinsă spre larg. Stăpânul vasului veni lângă el, apoi căpitanul, grijuliu în primul rând să nu-i lase pe călători să Cedeze în faţa panicii, repezindu-se toţi grămadă în acelaşi loc şi dezechilibrând vasul mai ceva decât cele două balene care se năpustiseră în direcţia lor.

— Fiecare să rămână la locul său, pe primul care se ridică îl arunc peste bord!

Fără să se sperie prea tare de ameninţare, călătorii rămaseră totuşi nemişcaţi. Liniştit că i se dăduse ascultare, căpitanul mai adăugă:

— Nu vă pierdeţi cu firea, coca vasului e solidă, la fiecare călătorie suntem atacaţi de balene şi iată că nu ne-am scufundat!

Sfidându-l parcă, balenele atingeau nava, iar aceasta se legăna.

— Aduceţi toacele! Strigă căpitanul.

Toacele? Dintre toţi călătorii, cel mai nedumerit era Pattig.

Ştiind bine că acest tip de instrument se folosea în biserici în loc de clopoţei, căzu în genunchi cu mâinile împreunate şi şopti: „Să ne rugăm, să ne rugăm, doar rugăciunea ne mai poate ajuta!” Totuşi, cele douăsprezece toace aduse de dulgher slujeau desigur la cu totul altceva. Acesta le împărţi echipajului şi, cum îi mai rămaseră două, îi dădu una lui Malchos, arătându-i cum să se aplece peste bord bătând cu ciocănelul în toacă, pentru a face cât mai mult zgomot cu putinţă. Bucătarul căpitanului veni şi el în ajutor, ridicând în aer o tavă din aramă în care bătea de zor cu polonicul.

Încetul cu încetul, toată lumea se porni să bată, orice suprafaţă se transformase în gong, călătorii loveau, izbeau, băteau darabana, dar şi urlau, şuierau sau ţipau, cu o veselie pe măsura spaimei. Vacarmul se dovedi de folos. După câteva minute, văzură cum ţâşnea apa cam la o milă depărtare de tribord. Balenele o şterseseră, n-aveau să mai dea ochii cu ele.

Mult mai neliniştitoare se vădi a fi tromba de apă care se înălţă în amurgul celei de a treia zile. Nu văzură la început decât un nor alb, dar acesta crescu, se umflă, se îngroşă cât ai clipi, învârtindu-se tot mai iute şi luând înfăţişarea unui Uriaş corn gata să se afunde în valuri. Dar ceea ce se întâmplă fu exact contrariul, căci deodată, chiar în acel loc, marea începu parcă să fiarbă, ca o oală pusă pe foc, şi, minune! Suprafaţa apei se ridică, atrasă, aspirată de norul acela rotitor; o coloană de apă neagră se înălţase acum şi urca, urca vuind, de parcă toată marea era suptă de cer.

Călătorii rămăseseră înlemniţi. E adevărat că din pricina beznei tromba de apă amintea mai curând de un monstru apocaliptic, un soi de balaur uriaş suspendat între cer şi mare, decât de un banal fenomen acvatic. Însuşi stăpânul vasului fu înfricoşat şi se duse

să ia din cufărul său un şirag de monede de aur pe care şi-l petrecu pe după gât. Un tânăr matelot scoase din teacă un pumnal ascuţit, pe care-l îndreptă cu vârful spre propria-i beregată, aşteptând doar un semnal ca să şi-l înfigă. Iar Pattig, iarăşi prosternat, îşi continuă ruga.

În noaptea aceea nimeni nu dormi, oamenii ciuleau urechea, scrutau necontenit zarea, cercetând dacă primejdia se apropia. Doi oameni, doar doi oameni stăteau liniştiţi, fără urmă de spaimă. Mai întâi căpitanul, marinar bătrân din Charax. Dacă, pentru a îndepărta balenele, făcuse toată zarva cu putinţă, la apariţia trombei de apă se mulţumise să strângă pânzele, ce putea face mai mult? Ştia că tromba avea să se abată undeva, aproape sau departe, poate ca o cascadă care va face să se răstoarne vasul, poate ca o ploaie fină de picături, stropi nevătămători. Aşteptând ca lucrurile să se rezolve, mergea de colo-colo cu un pas liniştitor, în mijlocul agitatei sale turme. Oamenii se agăţau de hainele lui, îl implorau, se răsteau la el, dar el se mulţumea să le adreseze tuturor aceleaşi cuvinte, iar uneori câte o privire de semeaţă milă.

La un moment dat, paşii îl purtară către Mani, căruia se pregătea să-i adreseze o vorbă de îmbărbătare. Dar cel care l-a oprit a fost chiar Mani:

— Eşti oare singurul de pe vasul ăsta care îmi împărtăşeşte liniştea?

În ochii căpitanului se citi un soi de şovăială. Această inversare a rolurilor făcea să fie zadarnice toate formulele pe care le avea gata pregătite.

— Iată nişte vorbe pline de curaj şi de onoare! Cine eşti, nobile călător?

Numele acestui personaj îi fusese deja spus, ca şi acela al fiecăruia dintre cei douăzeci de călători, dar o astfel de întrebare era menită să dea importanţă celui care comanda.

Mani nu zăbovi cu prezentările.

— Am o misiune de îndeplinit în India, vasul ăsta mă duce într-acolo, nici o trombă de apă, nici o stâncă, nici o balenă, nici un vârtej nu mă va abate din drum. Uite aşa.

Marea nu poate face nimic.

— Ce fericire să auzi într-o asemenea noapte pe cineva atât de plin de încredere! Se spune prea des că marea este ucigaşă; mie nu mi-a fost niciodată frică. Când o fi să mor, asta se va întâmpla în casa mea de la Charax, doborât de nişte blestemate de friguri. Dar pe apă, eu stau în picioare, scuip pe toate primejdiile, ştiu că nu mi se poate întâmpla nimic.

Toată noaptea, rezemaţi de parapetul navei, fiul ţinutului Babei şi căpitanul depanară istorisiri ale oamenilor mării sau propovăduiri ale cărturarilor, fiecare ascultând neobosit spusele celuilalt. Şi amândoi le spuneau călătorilor care se apropiau de ei aceleaşi cuvinte de îmbărbătare. Căci pe punte, oamenii se agitau, încă erau speriaţi; primele licăriri ale zorilor aduseră însă liniştea, tromba de apă se făcuse nevăzută în depărtări, risipindu-se fără urmă şi fără nici o stricăciune, în sfârşit albastra pace a mărilor Sudului se înălţa peste licăritul valurilor, pocăite pentru o bucată de vreme.

Oamenii respirau în voie, limbile se dezlegau, îşi îngăduiau să pună acum întrebările care ar fi părut necuviincioase şi de rău augur în ajun. Stăpânul tyrian al navei dădu explicaţii în legătură cu salba de aur pe care o purta la gât:

— Când sunt în largul mării şi moartea dă târcoale, mă întreb mereu cu groază oare ce s-ar întâmpla cu trupul meu dacă din

nenorocire m-aş îneca. Desigur că ar fi azvârlit pe J ţărm, unde cineva ar da peste el şi n-ar şti ce să facă; dacă ar găsi atunci monedele astea de aur, s-ar socoti pe deplin răsplătit şi, din recunoştinţă, ar da rămăşiţelor mele un loc de îngropăciune cât mai potrivit.

Mai era şi tânărul matelot care părea hotărât să se omoare.

Era un tayyaye, un arab. Spunea că dacă ar fi să moară, prefera ca sufletul lui să fie eliberat în văzduh şi să se înalţe spre ceruri, decât să fie înghiţit de valuri, rămânând robul făpturilor răufăcătoare care domnesc peste adâncuri.

De acum Mani se bucura de toate atenţiile. Mai respectat decât în oraşele pe care le străbătuse, veşnic înconjurat, urmat, ascultat, era poftit să ia parte la toate mesele şi la toate serile de veghe ale căpitanului, cei doi însoţitori bucurându-se de aceleaşi favoruri. Până la capătul călătoriei, proviziile adunate de Malchos aveau să rămână aproape neatinse.

Şi doar lui Mani, însoţitorilor săi şi stăpânului vasului le destăinuia căpitanul uneori traseul. Astfel, atunci când Malchos îşi dădu seama că vasul, în loc să meargă drept spre soare-răsare, o lua spre miazăzi, căpitanul se învoi să-l lămurească:

— Cei care nu cunosc marea nu văd în ea decât un imens câmp de apă. Insă aici, ca şi pe uscat, există poteci, căi întortocheate, fundături, dar şi căi largi pe care le desenează curenţii şi vânturile. Precum cea care merge în anotimpul ăsta de la vârful Peninsulei Arabiei până în India. Noi trebuie să ţinem drumul spre sud ca să dăm de ea, apoi s-o pornim pe calea asta. Abia atunci ne vom îndrepta spre Orient cu toată viteza, ca pe drumul cel mai bine trasat. O să ajungem la Deb fără să fi acostat nici măcar o singură dată, fără să fi văzut uscatul, în afară doar de câteva insule bântuite de înspăimântătoare legende, insule pe care nici un marinar nu se încumetă să pună piciorul.

Deb, spunea căpitanul? Oraşul se înălţa în delta Iadului, pe un braţ pe care aluviunile cărate de pe munţii cei mai înalţi l-au împotmolit încetul cu încetul în nisip. De la an la an, navele în stare să ajugă până acolo se făceau tot mai rare. Într-o dimineaţă, portul s-a trezit în mijlocul uscatului, naufragiat. Atunci oamenii l-au părăsit, plecând în alte locuri din împrejurimi, Tatta, Sindi, Lahri, iar mai târziu Karachi.

Ce a rămas din Deb? Ce a mai rămas din palatele sale, din templele de pe coline, din vama cărămizie la culoare, clădirea aceea ascuţită pe care marinarii o pândeau de departe ca pe un far? Până în veacul al XVII-lea, călătorii încă îi mai semnalau existenţa. Apoi totul s-a pierdut. Nici un locşor celebru, nici măcar o ruină. Nimeni nu mai ştie nimic.

În clipa în care este scris acest rând, arheologii încă mai scotocesc gurile Indului în căutarea celui mai mărunt vestigiu.

Contemporanii lui Mani nu puteau să nu ştie de oraşul Deb. Mai ales cei mai aventuroşi. In urechile lor, numele ăsta răsuna ca o chemare surdă, făcând să se nască dorinţa de a o porni încotro vedeau cu ochii. Oamenii cunoşteau pe atunci lumea prin şoaptele ei, o străbăteau pe dibuite, planisferele erau cum nu se poate mai încurcate, în adierea istorisirilor ciudate insulele se umflau până la dimensiuni de continente, braţele de mare se făceau oceane din care se iveau monştri, pe care geografii îi desenau; pe muntele ce domină oraşul Deb, un conţopist meticulos scrisese, de parcă ar fi indicat izvorul unui fluviu: „In acest loc se pare că s-au născut scorpionii.”

La fiecare etapă a călătoriei, oamenii se aşteptau să dea de ciumă, de fiare sălbatice, de foamete, de război, de jefuitori şi, de asemenea, de ciclopi, de balauri şi de tot soiul de vrăji, dar nu renunţau cu una, cu două. Moartea era un necaz familiar. Aşa se trăia aventura asta. Spuneai adio şi o luai din loc. Fără să spui

când te întorci şi fără asigurare de întoarcere. Iar dacă aveai de partea ta cutezanţa, norocul şi vânt bun, ajungeai până la Deb.

Mani scrie că lumea era împărţită pe vremea lui în patru mari împărăţii: a romanilor, a perşilor sasanizi, a chinezilor şi a axumiţilor de la Marea Roşie, moştenitorii regatului Saba. În nici un alt port supuşii acestor împărăţii nu se întâlneau mai des ca la Deb; pentru joncile de la Canton, era ultima escală înaintea Arabiei; era poarta Indiei pentru cel care venea din Apus; acest ultim cuvânt era luat în sensul în care însuşi Mani îl folosea, cuprinzând Italia şi Grecia şi Cartagina, dar şi Egiptul, Fenicia şi tot ţinutul Aram, toate aceste pământuri pe care o alunecare a Istoriei ne face să le numim acum Orientul Apropiat.

Printre numeroasele povestiri de călătorie pe care fiul ţinutului Babei le citise în biblioteca Veşmintelor-Albe, era una care-i aprinsese imaginaţia: cea a lui Toma, numit geamănul lui Iisus şi care venise în India pentru a propovădui cuvântul Nazarineanului. Foarte probabil că Mani voise să-i urmeze exemplul atunci când se hotărâse să treacă marea.

Or, potrivit tradiţiei, Toma acostase la Deb.

IV în veacul lui Mani, toate bisericile din India purtau numele lui Toma, toate pretindeau că fuseseră întemeiate de apostol în persoană şi păstrau de la el tot felul de legende şi de moaşte. Aceste sanctuare erau adesea foarte modeste, unele îşi găsiseră adăpost în grotele din Gandhara, fiind de ajuns o cruce şi trei torţe pentru a da viaţă acestei evlavii încă noi.

Nu la fel stăteau lucrurile la Deb. Aşa cum i se cuvine unui oraş de neguţători, prosperitatea îşi punea pecetea peste locuri şi obiecte de cult, aurul cinstit curgea gârlă, din recunoştinţă, aurul îndoielnic, din căinţă. Biserica era împodobită şi mărită, orăşenii se întâlneau aici cu cei aflaţi în trecere, cutare matelot convertit

din Alexandria, cutare catecumen din Ostia, încântaţi că-şi pot în sfârşit trăi credinţa la lumina zilei.

Oraşul, se cuvine s-o spunem, trăise vreme îndelungată sub binevoitoarea autoritate a kuşanilor, moştenitorii marelui Kanişka, unul dintre regii cei mai drepţi cărora Orientul le-a păstrat amintirea, sublimul Kanişka, cel care, aflat în culmea puterii sale, socotea că e o mare cinste să primească sub acoperişul său pe câte un călugăr cerşetor. Principii kuşani avuseseră mereu grijă să nu strice renumele strămoşului lor, dovedindu-se în toate împrejurările generoşi şi drepţi, ocrotind toate credinţele. Monedele lor aveau pe revers simbolurile a douăzeci şi opt de culte diferite.

Pe o latură a pieţei rezervate neguţătorilor străini, se găseau astfel biserica Sfântului Toma, templele închinate lui Poseidon, Anahitei şi lui Vişnu, sanctuarul lui Aliat şi cel al Lui Yamm, o sinagogă construită, pare-se, pe vremea lui Alexandru, iar pe drumul spre Taxila, stupă budiştilor cu mânăstirea lor.

La sosirea lui Mani, aceste culte încă se puteau observa stând alături unele de altele, iar primul lui gest, când a pus piciorul pe uscat, a fost să se îndrepte spre biserică, vizibilă de pe chei. Era zi de duminică şi mulţimea se înghesuia spre intrare. Toma îi învăţase pe indieni ceea ce Iisus îi învăţase pe apostoli: să respecte în fiecare săptămână sabbatul cu o evlavie exemplară, iar a doua zi să se adune iarăşi pentru propriile lor rituri, mai cu seamă pentru învăţături, pentru citirea textelor sfinte, a comentariilor înaintaşilor, a epistolelor sosite de la comunităţile risipite prin lume; iar uneori, când se întâmpla ca un credincios de seamă să treacă prin oraş, să-l roage să le vorbească.

Prin felul lui de a-şi croi drum prin mulţime, prin şchiopătatul lui mândru, Mani izbuti să le apară încă din prima clipă ca un om demn de a fi ascultat. Preotul îi cedă amvonul cu amabilitate, chiar dacă rămânea vigilent, stând în picioare în absidă. Erau

atâtea voci eretice, dovedite sau prefăcute, încât trebuia să ştie să intervină la momentul potrivit, să impună tăcere, uneori chiar să-i dea afară pe corupătorii de suflete, cerând ajutorul acelor vajnici hamali din port aflaţi printre cei de faţă şi care s-ar fi devotat cu totul unei munci atât de cucernice.

Mani se exprima în arameeană şi nu erau prea numeroşi cei ce-l puteau înţelege: preotul, doi-trei cărturari... Şi totuşi, fiecare dintre cei prezenţi îl asculta. Căci se făcea auzită limba lui Iisus şi a lui Toma. Emoţia era puternică. Ceea ce spunea nu avea prea mare importanţă. Totul stătea în intonaţie, în câteva nume binecuvântate care se puteau desluşi, în chipul emaciat al acelui om cu piciorul strâmb venit de pe meleaguri sfinte.

La rându-i, nu încerca să fie aspru cu cei ce-l ascultau.

Socotindu-se un ucenic în dreapta tradiţie a lui Iisus, îi relua cu fidelitate cuvintele aşa cum fuseseră transmise de m Toma. Metoda sa nu era ceva nou. Creştinii din Imperiul Roman acţionau la fel în sinagogile din diaspora. Se înfăţişau spunând că veneau direct de la Ierusalim, evocau evenimentele recente din viaţa comunităţii, povesteau despre sărăcia şi aşteptările oamenilor din Iudeea, vorbeau despre Biblie, citând din memorie textele care îl vesteau pe Mesia, sugerau apoi că, poate, în suferinţa de atunci a evreilor, profeţiile erau pe cale să se împlinească. Cei mai ingenioşi izbuteau să vorbească mult, iar când, în cele din urmă, erau daţi în vileag, reuşiseră deja să câştige o parte dintre ascultători sau măcar să le trezească dorinţa de a afla mai mult.

Unele persoane îi urmau afară, uneori chiar îi pofteau să-şi continue propovăduirea în propriile lor case. Aşadar, prin îndemânare se deosebea un apostol de exaltaţii care, de cum intrau în sinagogă, îşi strigau noua credinţă, pomenindu-se imediat daţi afară, singuri, uneori snopiţi în bătaie, mai înainte

chiar să-şi fi dat seama cei de faţă pentru ce erau alungaţi oamenii aceia.

Potrivit acestui punct de vedere, Mani era din stirpea marilor apostoli, Pavel sau Marcu, sau Toma, acţionând în biserici la fel ca predecesorii săi în sinagogi. Şi cu tot atâta convingere. Aşa cum primii creştini din Palestina se socoteau mai buni evrei decât evreii, poate chiar singurii evrei adevăraţi, Mani era convins că venise pentru a împlini mesajul lui Hristos, a-l desăvârşi într-o credinţă universală capabilă să adune la un loc toate credinţele sincere ale oamenilor.

În biserica din Deb, în timp ce-şi începea predica, Malchos şi Pattig se uitau în jurul lor cu nelinişte, urmărind reacţiile unora şi altora, pândind cea mai imperceptibilă clipire din ochi a preotului, fie ea de mânie sau de aprobare. Avea să asculte oare până la capăt, n-avea să strige că aceasta este o erezie, o blasfemie?

În mod ciudat, nu se întâmplă nimic. Nici entuziasm, nici indignare. Şi nici indiferenţă. În toate privirile se putea citi fervoarea, dar era o fervoare amestecată cu tristeţe. Cât despre preot, acesta ascultă cu o neclintită gravitate până ce Oaspetele tăcu; atunci se ridică, rosti o formulă de mulţumire, lăudă erudiţia lui Mani, ampla cunoaştere a textelor de care dădea dovadă, apoi, după o scurtă rugăciune reluată în cor de către cei de faţă, îi lăsă pe credincioşi să plece, urându-le pace.

Cu genuflexiuni, cu închinăciuni, oamenii se retraseră mergând de-a-ndăratelea, în timp ce preotul îi poftea pe Mani şi pe însoţitorii lui, dimpreună cu unul dintre oamenii de vază ai comunităţii, să-l urmeze la el acasă, într-o modestă locuinţă de cărămidă alăturată bisericii.

— Iertaţi-ne, nobili fraţi, spuse el, dacă primirea pe care v-am făcut-o nu este demnă de rangul şi de ştiinţa voastră.

Cel mai mirat de acest preambul a fost Pattig.

— Comunitatea voastră pare totuşi fericită, faţă de altele.

I-am întâlnit pe fraţii voştri din Ctesifon, din Kaşkar şi din alte douăzeci de cetăţi, în niciuna din ele nu răsunau rugăciuni.

Malchos întări şi el:

— Fericirea pe care o cunoaşteţi e ceva rar. În provinciile romane, creştinii sunt prigoniţi, iar în imperiul sasanid cultul focului a devenit religia oficială, celelalte comunităţi nefiind îngăduite decât dacă au renunţat să mai facă adepţi.

Sunt îndeaproape supravegheaţi, sunt împovăraţi de biruri şi izolaţi în cartierele lor, siliţi să poarte veşmântul care îi deosebeşte.

Preotul se arătă emoţionat. Dar şi ruşinat.

— Cuvintele voastre reprezintă adevărul însuşi, poate că nu I-am mulţumit îndeajuns Părintelui ceresc pentru anii de îngăduinţă de care am avut parte… Într-adevăr, nimic din ce spuneţi nu exista la Deb. Trăiam în mijlocul oamenilor, purtam aceleaşi veşminte, vorbeam cu glas tare.

Spunând toate astea, vocea i se gâtui, iar din ochi începură să-i curgă lacrimi. Mani, Malchos şi Pattig se feriră să-l privească, descumpăniţi. Doar respectabilul său concetăţean îi puse pe umărul dintr-o dată gârbovit o mână alinătoare, precum acea a unui fiu. Când făcuse prezentările, preotul îl Numise Bar-Tuma, descriindu-l ca fiind neguţătorul creştin cel mai respectat din oraş. Avea pielea întunecată şi mată, iar lobii urechilor erau găuriţi ca la indieni; cu toate astea, după nume, tipic ţinuturilor arameene, era cu siguranţă vorba de un metis.

Stătuse tăcut până atunci, dar, ghicind confuzia care începea să domnească, se strădui s-o risipească.

— Nobili vizitatori, sunteţi oare singurii oameni din acest oraş care nu ştiţi că suveranii noştri, prinţii kuşani, tocmai au fost înfrânţi de armata persană şi că s-au retras dincolo de cele cinci fluvii?

Vorbea arameeana destul de sumar, rostind silabele cu accent greşit, ca atâţia alţi credincioşi care consideră că este de datoria lor să înveţe limba liturgică, dar care nu au deloc prilejul s-o folosească în conversaţiile de zi cu zi. Când nu nimerea vreun cuvânt, îl înlocuia cu uşurinţă prin echivalentul lui grecesc, convins că fiecare dintre persoanele de faţă îl înţelegea.

— Nobili fraţi, stărui el cu o nerăbdare ce rămânea totuşi politicoasă, n-aţi băgat de seamă că nu mai e nici un soldat pe străzile din Deb?

— Am observat, într-adevăr, răspunse Malchos, dar am văzut în acest lucru dovada că oraşul trăieşte în pace şi siguranţă.

— Seninătatea sufletului tău ţi-a ascuns întristătoarea realitate. Oraşul nostru este de fapt lăsat în voia soartei, garnizoana a plecat, ca şi cârmuitorul; înaintea plecării, el a chemat căpeteniile tuturor comunităţilor şi breslele pentru a le sfătui să arate supunere noilor stăpâni ai ţării.

— Şi unde se află aceşti noi stăpâni?

— Se zice că oastea lor a poposit la o zi de mers de aici, pe colinele de la Turan, şi că e condusă de un foarte tânăr prinţ, Hormizd, nepotul lui Ardaşir, regele regilor. Ce are de gând să facă oare? Când o să ne cucerească oraşul? De ce acest prinţ sasanid nu ne-a cerut încă să ne predăm, când trupele lor sunt atât de aproape? Cel de Sus n-a binevoit să Ne lumineze în problema asta. De aici, tulburarea care pune stăpânire pe noi toţi, până şi pe cei mai

credincioşi, pe cei mai încrezători în înţelepciunea Sa. Aţi umblat prin pieţele oraşului?

— Nu, răspunse Pattig, de cum am pus un picior pe chei, celălalt picior s-a îndreptat deja spre lăcaşul acesta sfânt!

Preotul, care-şi mai venise în fire, spuse cu avânt:

— Fiţi binecuvântaţi! Fie ca Tatăl Ceresc să umple pământul cu oameni ca voi!

Apoi Bar-Tuma continuă:

— După ce o să străbateţi oraşul, o să înţelegeţi. Tarabele sunt goale, aurul, ţesăturile de preţ, mirodeniile rare, nestematele, toate au dispărut. Hanul oamenilor din Canton e gol, joncile care acostează pleacă încărcate de mărfuri şi de neguţători, în cartierele mărginaşe, până şi săracilor le e frică.

Atât de tare, încât toţi bărbaţii şi-au luat nevestele înapoi.

Temându-se că nu se făcuse prea bine înţeles, se grăbi să adauge:

— Aşa e tradiţia aici. În fiecare lună, când femeia este impură, bărbatul ei o alungă de acasă, pentru a arăta tuturor că nu s-a atins de ea; ea se duce să stea în stradă, sub un adăpost înjghebat, timp de o săptămână. Dar acum, necurate sau ba, ele sunt aduse îndărăt acasă, de teamă că soldaţii, sosind, le vor lua captive.

— Teama asta mi se pare exagerată, se băgă în vorbă Malchos. Trupa nu poate intra într-un oraş cucerit fără să se dedea la jaf, n-aveţi de ales. Dar puteţi evita ce e mai rău. Nu lăsaţi tejghelele goale, altfel soldaţii dezamăgiţi se vor răzbuna pe locuitori. Lăsaţi-le de jefuit ceva care să nu vă sărăcească, arătaţi-vă mâhniţi fără să protestaţi. Dacă oraşul e hotărât să se predea fără luptă, dacă îi oferă daruri măreţe prinţului, vor fi puţine jafuri, iar foarte

curând mărfurile ascunse se vor putea întoarce pe tejghele. Eu însumi sunt negustor la Ctesifon, chiar în capitala lui Ardaşir, şi izbutesc să-mi ţin negoţul fără prea mare bătaie de caP. În cursul ultimilor ani, sasanizii au ocupat mai multe oraşe Portuare, precum Charax, din care venim; să ştiţi că oraşul n-a prea suferit de pe urma stăpânirii lor. Sunt oameni ai ordinii, au să vă pună să plătiţi taxe, dar au să vă lase să munciţi şi au să vă apere de piraţi.

Vorbele lui Malchos avură darul de a-i îmbărbăta pe vorbitori care, în loc să se lase în voia tânguielilor, începură mai degrabă să se gândească să trimită nişte soli înaintea cuceritorului. Preotul sugeră să fie neguţătorii cei mai de vază, încărcaţi cu daruri, iar unul dintre oamenii respectaţi să vorbească în numele orăşenilor.

— Ne putem gândi şi la soluţii mai bune, se răzvrăti politicos Bar-Tuma. Oare un grup de negustori rotofei, cu fâşii de brocart în jurul şoldurilor şi cu urechile alungite de greutatea perlelor şi a smaraldelor n-ar însemna un îndemn la jaf şi la crimă?

Preotul cugeta. Voia să se ducă el însuşi împreună cu cei care îndrumau celelalte comunităţi. Dar, dacă era adevărat că sasanizii ăştia arătau o asemenea duşmănie faţă de diferitele religii, se temea că prezenţa sa nu va face decât să-i irite.

De-a lungul acestor discuţii, Mani rămăsese tăcut, închis în el însuşi, atât de absent încât ceilalţi aproape că uitaseră de el. Poate că-l socoteau prea străin de acele prea pământeşti preocupări. De aceea au fost foarte miraţi să-l audă deodată spunând pe tonul cel mai nevinovat:

— Am să mă duc eu în întâmpinarea prinţului.

— A, nu, sări Malchos, nu, în nici un caz tu!

Căuta un argument demn de crezare şi care să-i acopere reacţia prea iute.

— Şi tu eşti un om al religiei şi, pe deasupra, abia ai sosit în oraş, cum ai putea să vorbeşti în numele lui?

— Mă trag din ţinutul Babei, reluă Mani de parcă nici n-ar fi auzit, oare n-ar fi un lucru înţelept ca omul care vorbeşte în numele acestui oraş să fie un supus al sasanizilor?

Şi să li se adreseze într-un grai pe care ei îl înţeleg?

Malchos deveni implorator. Încă avea în minte imaginea ofiţerului care îi dădea târcoale casei.

— Am părăsit Ctesifonul ca să scăpăm de soldaţii lui Ardaşir, iar tu ai vrea să dai fuga să-i întâmpini!

— Dar eu n-am avut niciodată de gând să fug! Spuse cu nevinovăţie Mani. Eu am venit cu o misiune.

— Pe lingă armata sasanidă?

Fiul ţinutului Babei nu-i răspunse imediat. Păru iarăşi absent, dar chipul lui trăda o imensă plenitudine.

— Până azi, zise el în sfârşit, nu ştiam încă pentru ce misiune fusesem călăuzit până în India. Acuma ştiu!

Â V Hormizd, nepotul stăpânului împărăţiei, trona pe un jeţ din lemn sculptat, într-o iurtă mare, un adevărat palat din pânză cu colţurile ridicate pentru a lăsa să pătrundă vântul şi lumina. Comandanţi şi grămătici foiau în jurul lui, dar cu capul plecat, cu braţele coborâte de-a lungul corpului, fără nici o notă nelalocul ei în glas.

Înainte de a-şi primi vizitatorul, secretarul său avusese grijă să-l informeze. „E un om cu piciorul strâmb, venit din ţinutul Babei. Vasul lui a acostat acum trei zile în portul Deb.”

— Ce marfă ai adus? Îl întrebă prinţul pe Mani.

— Cuvintele mele şi nimic altceva.

— Ciudată marfă!

Când Hormizd râdea tare, inelul de argint care-i strângea vârful bărbii începea să joace, iar curtenii se agitau fără să se lase totuşi în voia râsului, căci, de îndată ce acesta şi-ar fi reluat înfăţişarea serioasă, se cuvenea ca ei să-l imite întocmai, de teamă să nu pară prea liberi şi aroganţi. Prinţul însuşi nu râdea decât cu măsură, cu ochiul veşnic la pândă.

— Ciudată marfă, cuvântul, reluă el, ca şi cum expresia îi plăcea. Nu atârnă deloc greu în cala vasului, iar dacă te pricepi să-l pui la preţ, te poate face bogat.

Şi pentru ca nu cumva cei din preajma sa să nu-i înţeleagă aluziile, explică:

— Omul ăsta e un povestitor! Am să-l chem atunci când se adună seara căpitanii. Cunoşti vechile cântece de vitejie despre Cyrus şi Darius, isprăvile ahemenizilor şi cele ale dinastiei noastre?

— Ştiu şi alte poveşti, pe care nu le-a mai auzit nimeni până acum.

— Celelalte poveşti ale tale nu mă interesează. Oamenii mei nu vor să asculte decât epopeile pe care le cunosc. Sau poveştile vânătoreşti. Dacă ştii aşa ceva, dacă te pricepi să ne faci să le retrăim, n-ai să pleci de aici cu punga goală.

— Eu nu-mi vând cuvintele, eu le împart.

— Aşadar, nu eşti nici negustor, nici povestaş.

Prinţul începea să se enerveze că-l înţelesese atât de greşit pe vizitator, iar curtenii lăsau ochii în jos, când se apropie un om al cărui chip neted era împodobit cu o barbă blondă pieptănată cu

grijă; purta o mantie din mătase galbenă strălucitoare, lungă până-n pământ, înfrumuseţată cu broderii negre la guler. Aplecându-se încrezător spre Hormizd, şuşoti câteva cuvinte la urechea prinţului, întorcându-se apoi la locul său.

— Credinciosul meu sfetnic, respectatul mag Kirdir, socoteşte că eşti unul dintre nazarinenii care se înmulţesc pe meleagurile Mesopotamiei. Şi că ai venit la Deb că să-ţi răspândeşti erezia.

— N-am venit înaintea prinţului ca să vorbesc despre religie. E vorba despre oraş...

Hormizd îl întrerupse:

— Vreau mai întâi să ştiu dacă Kirdir a ghicit cu adevărat.

— Prea cinstitul mag nu s-a înşelat decât pe jumătate.

Eu îl venerez pe Iisus, dar şi pe Buddha, cât şi pe domnul nostru Zoroastru.

Kirdir tresări de parcă ar fi primit o palmă. Făcu un pas spre Mani.

— Cu ce aroganţă îşi permite nazarineanul ăsta să amestece numele sfântului nostru profet cu cel al şarlatanilor!

— Prea cinstitul nostru mag să se întoarcă la locul său, reluă Hormizd, cu siguranţă oaspetele n-a încercat să insulte pe cineva. Discuţia, de altfel, s-a încheiat, controversele religioase mă plictisesc şi mă întristează. Am avut o zi minunată, î Sunt în cea mai bună dispoziţie şi presupun că nimeni din jur n-ar dori ca dispoziţia mea să se strice.

Şi pentru că toţi curtenii se grăbiră să încuviinţeze, se lansă într-o istorisire amănunţită şi înflăcărată a vânătorii din ziua aceea.

— Le-am spus străjerilor: îndepărtaţi-vă, lăsaţi-mi mie leul, nu vreau să aibă pe trup alte urme decât cele făcute de lancea mea. Şi l-am urmărit de unul singur. Nu alerga iute şi, deodată, s-a oprit, îndreptându-se apoi spre mine. Iapa mea s-a speriat, iar eu am sărit atunci jos pentru ca ea să poată fugi.

Eram singuri acum, faţă-n faţă, fiara şi cu mine. Înaintam unul către celălalt, în linişte, niciunul dintre noi nu voia să scape de o moarte atât de nobilă. Ne despărţeau mai puţin de şaizeci de paşi. Atunci însoţitorii mei, neţinând seamă de poruncile mele, au venit să mă înconjoare cu lăncile lor. Fiara s-a oprit, apoi a întors spatele şi s-a îndepărtat fără să alerge, păstrându-şi demnitatea. Toţi voiau acum să-l prindă din urmă, dar am zbierat atât de tare că au rămas cu toţii înlemniţi: „Vă interzic să-l urmăriţi, venea către mine ca un viteaz, nu s-a îndepărtat decât pentru că ne-aţi stricat lupta. Lăsaţi-l să trăiască!”

Mani nu se gândise la o asemenea încheiere a vânătorii prinţului. Reacţia lui fu promptă:

— Iată o întâmplare pe care am s-o povestesc oamenilor din Deb! Ei au să ştie astfel că pot nădăjdui să aibă parte de mărinimia şi îngăduinţa cuceritorului, şi că el le va cuceri oraşul fără masacre şi distrugeri.

Absorbit încă în gândurile sale, Hormizd nu răspunse.

Dar îi răspunse lui Mani magul Kirdir:

— Leul a voit să se lupte, de aceea a meritat iertarea prinţului. Oamenii din Deb nu vor să se lupte, nu-s decât nişte oi, iar soarta oilor e să fie tunse şi ucise.

— Sunt neguţători cărora legea împărăţiei nu le îngăduie să poarte arme! Strigă Malchos care, împreună cu Pattig, Stătea la intrarea iurtei şi începuse să se îngrijoreze de întorsătura discuţiei.

— Oraşul nu avea garnizoană? Întrebă magul.

— Soldaţii au plecat o dată cu cârmuitorul! Mai spuse Malchos.

— Cetăţenii ar fi trebuit să-i oprească, n-au destul aur pentru a-i plăti? De ce ar trebui prinţul să se dovedească mărinimos faţă de nişte negustori unsuroşi care se tânguie?

— Când prinţul s-a arătat îndurător faţă de leu, întrebă Mani, cine s-a umplut de glorie, leul sau prinţul?

Ieşind în sfârşit din visare, Hormizd binevoi să arate, dând din cap, că lui îi revenea gloria. Dar Kirdir nu se lăsă:

— Prinţul este războinic, ca toţi membrii divinei dinastii.

Pentru el, fiecare luptă reprezintă un prilej de a-şi dovedi valoarea. Oamenii din Deb l-au dezamăgit. N-au meritat decât dispreţ.

În jur, o adevărată ovaţie îi salută vorbele. Mani nu pricepea nimic din înverşunarea aceea.

— Iată un oraş care acceptă autoritatea prinţului, care îi deschide porţile, care se pregăteşte să-l întâmpine cu supunere şi să-i ofere daruri. Şi se doreşte pedepsirea lui!

Numai că adevărul scăpă cu nevinovăţie din gura lui Hormizd:

— De când au pornit, soldaţilor noştri nu le stă gândul decât la bogăţiile din Deb, la târgurile sale, la magaziile de mărfuri, la femeile sale. De fiecare dată când trebuia ca ei să mai treacă peste un munte sau să străbată un deşert de sare, noi le vorbeam despre Deb.

— Dar, dacă oraşul îşi deschide porţile, legea împărăţiei cere ca el să nu fie jefuit!

Întocmai. Chiar în clipa când vorbea, Mani izbutise să priceapă. Nu laşitatea li se reproşa oamenilor din Deb, ci înţelepciunea. Refuzând să se lupte, îşi lipseau jefuitorii de pradă! Fiul ţinutului Babei simţi încă şi mai mult însemnătatea încercării sale în numele oraşului. Aşa că vorbi răspicat:

— Porţile oraşului Deb sunt deschise şi aşa vor rămâne.

Garnizoana a plecat şi nu va veni alta în locul ei. Nu există nici măcar o singură armă în oraş, până şi cuţitele de bucătărie au fost sfărâmate! Soldaţii pot intra, ei ar putea ucide, jefui, silui, ar putea da foc, dar ar fi o mişelie, potrivit legilor împărăţiei şi potrivit legilor Cerului. Iar eu nu-mi pot nici o clipă imagina că un brav fiu al marii dinastii va îngădui acest lucru.

Hormizd păru tulburat, iar Mani continuă:

— Oamenii din Deb nu doresc altceva decât să li se respecte privilegiile şi tradiţiile, iar vieţile şi bunurile să le fie cruţate. Ei nu

cer decât să trăiască în pace sub cârmuirea unui prinţ drept şi luminat. Este interesul lor, dar este şi cel al prinţului. Oraşul ăsta este giuvaierul ţării pe care are sarcina s-o cucerească şi s-o cârmuiască, de ce ar dori să-l prefacă în ruină?

Simţindu-şi stăpânul că şovăie, Kirdir răspunse:

— Nu negustorilor din India li se cuvine să-şi pună întrebări în legătură cu dreptatea principilor noştri, şi încă şi mai puţin cu interesele împărăţiei. Armata a luptat, i s-a făgăduit răsplată şi este drept să i-o acordăm.

Din rândurile mai-marilor oştirii izbucniră strigăte de sprijin.

— Degeaba îşi deschide oraşul Deb porţile şi îşi îngroapă armele, mai adăugă magul, el rămâne un oraş nelegiuit.

Trupele noastre victorioase au pornit în campanie pentru a supune ţinuturile necredincioase, pentru a le pedepsi, pentru a le impune Religia Adevărată. Acesta e un lucru drept şi plăcut Cerului. Deb va fi dat pe mâna soldaţilor vreme de trei zile, lăcaşele de cult nelegiuit vor fi toate distruse, apoi va fi organizată în port o ceremonie de mulţumire adusă zeilor, aşa cum a poruncit divinul Ardaşir, regele regilor, stăpânul nostru al tuturor.

Hormizd ştia că bunicul său, regele regilor, dorea această ceremonie, după cum la fel de bine cunoştea şi ce doreau Ofiţerii săi. Dar el nu rămăsese nesimţitor la argumentele lui Mani, căruia îi ceru discret sprijinul:

— Vorbele magului Kirdir mi se par cu judecată rostite.

Ce le-ai răspunde, omule din Babei?

— Ar trebui să fiu tare neruşinat ca să cutez a răspunde, eu nu-s decât un vizitator aflat în trecere pe aici, în vreme ce magul este, evident, un personaj de vază, din moment ce-şi îngăduie să-i arate

prinţului încotro să-şi îndrepte ostile şi în ce fel să se poarte în oraşele cucerite!

Kirdir sări, cu mâna pe inimă:

— Dacă e o crimă să oferi sfaturi regelui tău, atunci să fiu pedepsit! Eu n-am vorbit şi n-am acţionat niciodată decât spre binele divinei dinastii, pentru ca împărăţia şi religia ei să se întindă în toate zările şi să-i strivească pe toţi vrăjmaşii sub picioare ca şi cum n-ar fi decât şerpi, scorpioni, făpturi dăunătoare. Stăpânul meu, nepotul divinului Ardaşir, nu se va lăsa aţâţat împotriva mea, el nu poate să fi uitat de înţeleptele poveţe din Avesta. Că doar se spune în Carte că lupii cu două picioare se cuvine să fie nimiciţi cu mult înaintea lupilor cu patru picioare.

— Despre ce lupi e vorba? Întrebă cu naivitate Hormizd.

— Lupul cu patru picioare sare pe o oaie s-o sfâşie, lupul cu două picioare se slujeşte de vorbe spre a risipi neîncrederea ciobanului şi a atrage întreaga turmă pe drumul pierzaniei.

— Lupii cu două picioare, corectă Mani, sunt oamenii care îi consideră pe ceilalţi o pradă, cei ce încearcă necontenit să supună, să cotropească, să pedepsească, să umilească. Astăzi s-a făcut auzit un glas care a spus că locuitorii din Deb nu-s decât nişte oi şi că ar merita să fie măcelăriţi. Oare nu tocmai astea sunt vorbele unui lup cu două picioare? Oare nu gândindu-se la cei care îndeamnă la asemenea masacre s-a exprimat înţeleptul şi sfântul cioban Zoroastru aşa cum a făcut-o în Avesta?

— La urma urmei, fiecare tălmăceşte Avesta în felul său.

Hormizd încerca să îndulcească prin această observaţie efectul atacului îndreptat direct asupra lui Kirdir. Însă acesta izbucni furios:

— Despre ce tălmăcire se vorbeşte? Aşadar, oricine ar avea dreptul să tălmăcească după cum îi vine textele sacre?

Aşadar, tâlcuirea unui perfid nazarinean s-ar putea compara cu a mea? N-am studiat eu vreme de şaisprezece ani Religia noastră Adevărată? Nu-s eu aici păzitorul credinţei lui Zoroastru?

— Se întâmplă ca cineva să se creadă păzitorul unui mesaj, când de fapt nu mai e decât sicriul acestuia.

Lui Kirdir nu-i venea să creadă că astfel de cuvinte îi putuseră fi adresate tocmai lui. Puse pe cineva apropiat să i le repete la ureche, înainte de a se îndrepta spre stâlpul din centrul iurtei. După zarva iscată de cuvintele lui Mani, se lăsă o tăcere apăsătoare. În ochii tuturor, fiul ţinutului Babei citea ofensa şi indignarea. În afară de ochii lui Hormizd, poate, care lăsau să se vadă o lucire răutăcioasă, de care magul îşi dădu seama, din moment ce începu pe un ton de reproş:

— Stăpânul ştie cumva ce fel de neam sunt nazarinenii ăştia?

Nu avea să se bucure de răgazul de a continua. Primele silabe fură în chip providenţial acoperite de ţipetele unei tinere femei care dăduse năvală înăuntru, croindu-şi drum printre curteni pentru a se arunca la picioarele prinţului.

— Stăpâne! Fiica ta! Fiica ta!

— Vorbeşte, Denagh!

O scutura pe tânăra pe care o apucase de umeri şi care părea deodată lipsită de putere, ca un copil agăţat de rochia maică-sii.

— Alerga pe lângă pârâu, a căzut, nu mai mişcă!

— E rănită?

— Nu, nu curge sânge!

— Respiră?

— Da, îl asigură tânăra îngrozită. Respiră, dar nu izbutesc s-o readuc la viaţă.

Hormizd rămase înlemnit în jilţ, uitând de orice măreţie, cu mintea învârtejită într-un coşmar. Kirdir socoti că era momentul potrivit să întindă un deget acuzator:

— Necredinţa care a pătruns în locul ăsta atrage urgiile asupra noastră. Au fost rostite vorbe de hulă. Dacă i s-ar întâmpla vreo nenorocire fiicei prinţului, de vină o să fie blestematul ăsta de nazarinean şchiop.

Hormizd îşi pierduse atât capacitatea de a mai desluşi binele de rău, cât şi orice urmă de voinţă. Toţi cei din preajma lui ştiau cât de mult îşi iubea fetiţa. Soţia favorită a prinţului murise aducând-o pe lume, iar Hormizd strămutase asupra copilei întreaga afecţiune pe care o nutrea pentru mama ei.

Era de ajuns aşadar ca magul Kirdir să arate cu degetul către presupusul răspunzător de nenorocire pentru ca el să privească înspre Mani cu mânie. Însă acesta nu-şi pierdu cumpătul:

— Eu sunt medic. În loc să ne folosim de boala fetiţei pentru o ceartă de nimic, să încercăm mai curând s-o vindecăm.

Duceţi-mă la ea!

Nevoind să lase deoparte nici o speranţă, Hormizd îl însoţi pe Mani la căpătâiul copilei.

Era întinsă pe pat, cu părul atât de bine împletit, cu pliurile rochiţei atât de bine aşezate, de parcă era deja moartă.

Numai un sipet prost închis, din care se vedea ieşind o jucărie stricată, mai dădea încăperii o urmă de dezordine şi de viaţă.

Încăperea, care era doar o porţiune din iurta prinţului, avea în chip de uşă nişte şiruri de sfori trase în jos de greutatea unor scoici colorate, coborând până la doi coţi deasupra podelei. Astfel, doar prinţesa era cea care putea intra fără a le face să sune.

Mani îşi puse obrazul pe fruntea copilei, îi luă pulsul, îi ridică pleoapa, apoi îi ceru tinerei pe care prinţul o numise Â Denagh să decupeze cinci bucăţele de pânză albă şi curată, fiecare de mărimea palmei, şi să facă rost de un pic de praf de camfor. El însuşi ieşi ca să culeagă, printre copaci şi pe povârnişuri, tulpini, flori, ierburi de leac, bobite, pe care le alese una câte una, frecându-le fără grabă între degete pentru a le verifica soiul.

Întors în încăpere cu braţul ăsta de plante amestecate, se apucă să le frământe până ce obţinu o pastă de culoare pământie peste care presără din belşug pulbere de camfor, după care întinse tot amestecul ca o turbă groasă peste bucăţile de pânză. Le îndoi, le îndesă şi le netezi făcându-le iarăşi plate, aşeză una pe fruntea copilei, acoperindu-i şi urechile, înfăşură alte două în jurul încheieturilor de la mâini, iar ultimele două le puse pe extremităţile picioarelor, strângându-i bine degetele. Apoi, luând un urcior, lăsă să curgă un firicel de apă pentru a îmbiba compresele.

În jur, nimeni nu cuteza să facă nici cel mai mic zgomot.

Când vreuna din cârpe se usca, Mani o îmbiba iarăşi cu apă, iar când, un ceas mai târziu, urciorul se goli, îl întinse prinţului spunând:

— Trebuie umplut cu apă din pârâu.

Hormizd apucă vasul şi-l întinse cu un gest firesc de autoritate ofiţerului care-l slujea şi care stătea în picioare în spatele lui.

— Nu, prinţul, cu mâna lui! Spuse Mani, care grăise fără să-şi ridice privirea.

O clipă surprins, sasanidul luă urciorul şi merse să-l umple chiar el, sub ochii uluiţi ai soldaţilor şi ai curtenilor.

Se gândi desigur că, luată cu mâini princiare, apa va dobândi însuşiri tămăduitoare. În mulţime, tot asta se şuşotea; numai Malchos bănui că alta ar putea fi explicaţia. Îşi observase deja îndeajuns prietenul prin oraşele prin care se preumblaseră ca să ştie că atunci când o femeie umilă îi dădea să mănânce o strachină de fiertură şi o ceapă, le primea cu recunoştinţă, că atunci când soţia vreunui negustor prosper Îi oferea o mâncare pretenţioasă, arăta tot atâta gratitudine, chiar dacă nu gusta decât o înghiţitură, însă că, de fiecare dată când se înfăţişa câte o slujnică trimisă să-i ducă o tavă plină, Mani o trimitea înapoi: „Du-te şi spune stăpânilor tăi să-mi aducă ei înşişi de pomană, ca să-i pot binecuvânta şi să le pot mulţumi!”

Aşa că apa pe care o ceruse prinţului, de la prinţ voia s-o capete, nu de la ofiţerul aghiotant!

Iar Hormizd se întoarse, cărând urciorul cu amândouă mâinile. Era atât de neîndemânatic încât izbi cu piciorul într-unui din stâlpii iurtei, iar curtenii aflaţi cel mai aproape dădură să-i sară-n ajutor, întorcându-şi însă iute privirile de îndată ce prinţul îşi recapătă echilibrul, pentru ca acesta să nu bage de seamă că-l văzuseră poticnindu-se.

Erau deja în amurg, iar Mani, aşezat în stânga fetiţei, cu piciorul îndoit sub el, continua să supravegheze compresele, udându-le de îndată ce se uscau. Îngenuncheată lângă el, Denagh era îngrijorată, mereu gata să se scoale dacă i-ar fi cerut-o. Hormizd, cel mai agitat dintre toţi, stătea aşezat de cealaltă parte a copilei.

Deodată, în vreme ce fiecare stătea ferecat în tăcere, prinţul spuse:

— Dacă fiica mea se vindecă, fac jurământ că n-am să las ca oraşul Deb să fie jefuit. Locuitorii, casele, pieţele, lăcaşele de cult, totul va fi cruţat. Numai să-mi fie salvată copila.

Mani nu se mişcă din loc. Spuse doar, pe acelaşi ton ca de rugăciune:

— Să audă Cerul aceste vorbe înţelepte şi generoase!

Apoi se lăsă iarăşi tăcerea. Ceasurile se scurgeau şi, în pofida neliniştii, somnul punea stăpânire pe nepotul regelui regilor. Denagh îi şopti cu glas scăzut să se odihnească măcar un pic, făgăduind să-l trezească dacă era nevoie. Se lungi chiar acolo, cu cotul în chip de pernă.

Lumina zilei pătrundea deja printr-un colţ de pânză dat la o parte, când Hormizd se ridică. Trecuseră şase ceasuri, Denagh stătea aşezată în aceeaşi poziţie, iar Mani lăsa să se scurgă peste chipul fetiţei ultimul strop de apă.

— Vrei să-ţi umplu iarăşi urciorul? Murmură prinţul.

— Nu mai e nevoie, spuse Mani cu glas tare. Cerul te-a auzit. Copila ta e vindecată.

Ca şi cum ar fi răspuns chemării sale, fetiţa deschise ochii şi zâmbi.

— Ai trezit-o? Întrebă Hormizd, încă neîncrezător.

— I-am adormit răul.

Fără să se arate marcat de succes, Mani o ridică pe fetiţă, sprijinind-o cu spatele într-o pernă mare, apoi înlătură una câte una compresele şi i le întinse prinţului.

— Trebuie aruncate în pârâu, în locul unde a fost umplut urciorul.

Hormizd le primi pe palmele deschise, ca pe o ofrandă de mare preţ. Avea ochii împăienjeniţi de lacrimi şi un nod în gât.

— Ia-le într-o singură mână, iar cu cealaltă ia mâna fiicei tale, care doreşte să te însoţească.

Fetiţa era din nou în picioare, zâmbitoare, veselă, gata să ţopăie.

Afară, tatălui şi fetei li se aduceau ovaţii al căror ecou Mani îl asculta cu o senină delectare, continuând să şadă în acelaşi loc. Lângă el, Denagh, sfârşită de oboseală, tocmai aţipise. Pentru prima oară o putea privi. Petrecuseră o noapte întreagă stând alături, prezenţa ei devotată şi sprintenă fusese atât de liniştitoare, împărţiseră aceleaşi griji şi aceeaşi speranţă. Dar încă n-o privise. Nici măcar nu băgase de seamă cosiţa aceea unică, acea lungă şi neagră cosiţă împletită pe care şi-o trăsese acum peste piept şi al cărei capăt îi cobora până la genunchi. Mani se pomeni oarecum surprins să descopere cât era de tânără. In timpul veghii lor comune, gesturile ei fuseseră cele ale unui adult. Acum, nasul, bărbia, buzele, totul pe chipul ei părea copilăros, delicat. Şi mai era Şi atât de bine desenat! Doar pieptul, care părea să fi crescut prea repede pentru pânza care-l strângea, arăta că depăşise vârsta copilăriei. Câţi ani putea să aibă? Treisprezece ani, îşi spuse Mani, poate chiar doisprezece.

Încet, fără a face vreun gest brusc ce ar fi putut s-o trezească, îi înălţă capul ca să i-l sprijine pe o pernă plată.

VI Mani aşteptă ca aclamaţiile soldaţilor şi ale curtenilor să se potolească pentru a părăsi încăperea fetiţei şi a se duce, urmat cu mândrie de Malchos şi de Pattig, ca să-şi ia rămasbun de la prinţ.

— Binecuvântată fie ziua când mi-ai ieşit în cale, medicule din Babei.

Ochii lui Hormizd erau încă roşii de emoţie, iar glasul îi era nesigur.

— Îţi voi da destul aur cât să-ţi petreci toată viaţa departe de nevoi.

— Nu doresc nici un aur. Din moment ce am dobândit însuşirea de a vindeca, cum aş fi putut s-o las pe fetiţa asta să se stingă fără să încerc nimic? Dacă aş accepta răsplată pentru o astfel de faptă, m-aş simţi nevrednic de ştiinţa mea.

— Eu aş fi cel nevrednic de averea mea dacă te-aş lăsa să pleci nerăsplătit!

— Nu vreau nimic din bogăţiile tale şi nici din onorurile pe care le împărţi. Cu toate astea…

Se oprise deodată, ca şi cum o chemare urgentă i-ar fi ajuns la urechi şi vorbea acum sub înrâurirea ei îndepărtată.

— Am totuşi ceva să-ţi cer.

— Vorbeşte, e dinainte acceptat!

— O vreau pe cea mai blândă dintre fetele din casa ta.

— Denagh?

— Chiar pe ea.

Hormizd era surprins, desigur, şi vizibil necăjit. Dar cum s-ar putea descrie reacţia lui Malchos şi a lui Pattig? Şi Unul şi celălalt se uitară la Mani de parcă îi luase locul cineva care-i semăna leit, dar care era un mistificator.

— Am spus că nu-ţi voi refuza nimic, însă fata asta nu face parte dintre bunurile pe care le posed. Este fiica unui ofiţer la care ţineam şi care a murit acum patru ani luptând alături de mine. Mă aventurasem ca un nesăbuit chiar în mijlocul vrăjmaşilor, iar el a alergat să mă salveze. Am putut scăpa doar cu o rană uşoară, dar el şi-a pierdut viaţa din vina mea. Am hotărât aşadar s-o

primesc la mine pe unica sa fiică în vârstă de numai nouă ani, am luat-o sub protecţia mea, am tratat-o cu afecţiune. Dacă se ocupă uneori de copila mea, este pentru că sunt legate una de cealaltă.

Dar Denagh nu este nici slujnică, nici sclavă. Ea aparţine tribului Karen, unul dintre cele mai nobile din neamul nostru. În familia ei, ca şi într-a mea, o fată nu este dată împotriva voinţei sale. Va fi ea de acord să te urmeze?

— Cred că da.

— Ţi-a spus ea?

— Nu am întrebat-o.

— Chemaţi-o aici, am s-o întreb eu însumi.

Fiecare clipă de aşteptare părea că măreşte încurcătura lui Hormizd, care începu să cugete cu glas tare:

— Fratele meu mai mare, Bahram, mi-a făcut o vizită cu un an în urmă. A văzut-o pe Denagh, care i-a plăcut, şi mi-a vorbit despre acest lucru. Cum aveam pe atunci alte gânduri în legătură cu ea, i-am răspuns că nu e încă la vârsta de a se mărita. Ce-i drept, nu era! Dar când Bahram o să afle că am lăsat-o pe fata asta să plece cu altcineva, o să mă urască de moarte. El care deja se uită cu invidie la tot ce am…

Când îşi termină monologul, prinţul se arătă totuşi resemnat:

— Mi-ai redat propriul copil, medicule din Babei, datoria mea faţă de tine nu cunoaşte limite. Dacă ţi-aş fi putut-o plăti printr-un singur cuvânt spus vistiernicului meu, oare aş mai fi simţit că m-am achitat?

Abia ieşiseră din perimetrul taberei că Malchos se aplecă spre Mani. Ii pocneau obrajii de întrebări, dar toate se rezumau la una singură:

— Ce-o să facem cu ea?

Înclinându-şi capul, arătă spre Denagh care călărea chiar în spatele lui. Mani îi răspunse cu voce limpede, pentru ca ea să poată auzi:

— Peste tot unde mă voi duce eu, va veni şi ea. Cei ce mă vor găzdui o vor găzdui şi pe ea.

— O femeie! Oamenii vor pune o sumedenie de întrebări.

— Oamenii pun mereu o sumedenie de întrebări.

— Pentru că au nevoie să priceapă!

Să priceapă? Mani nu încercase să priceapă. Vocea aceea, din lăuntrul lui sau celestă, care vorbea uneori prin gura lui, îl făcuse s-o ceară pe fata aceasta. El ascultase. Denagh venise să se alăture caravanei sale.

Malchos, în ziua aceea, stătu ceva mai departe, cedându-i locul lui Pattig. Acesta îşi rumega propriile sale nelinişti.

— Fiule, te-ai hotărât cumva să te însori?

Pe dată chipul lui Mani se posomori.

— De ce s-ar însura un bărbat dacă mai apoi îşi părăseşte soţia?

Fraza nu admitea replică, iar tatăl nu cuteză să se apere.

Avea oare să încerce să justifice atitudinea lui faţă de Mariam, plecarea lui din Mardinu după întâlnirea cu Sittai la templul lui Nabu, avea să amintească jurămintele rostite în grădina de

palmieri? Ştia prea bine cum avea să reacţioneze fiul său. Aşa că preferă să se îndepărteze la rândul lui.

Calul lui Denagh veni atunci să-şi continue drumul lângă cel al lui Mani. Amândoi călăreţii priveau în depărtare. Cu mirare şi bucurie, dar şi cu un soi de mândrie. Fiul ţinutului Babei părea că îşi regăseşte, călărind, obârşia partă – poate din pricina piciorului strâmb care, când mergea pe jos, îl făcea să şchioapete, dar care îl făcea să se simtă uşor de Îndată ce se afla pe spinarea unui cal. Denagh părea şi ea mai frumoasă călare; bustul ei, de obicei încovoiat dintr-o pudoare de adolescentă, se îndrepta acum, parcă înflorind.

Pielea ei bronzată, cosiţa împletită pusă pe umăr şi profilul încordat privind în zare îi dădeau o înfăţişare de călătoare prin stepe. Mani cătă spre ea, iar calul lui se apropie şi mai mult. Aproape că li se atingeau scările şeilor.

Continuau să nu schimbe nici un cuvânt. Tăcerea lor se prelungi, deranjată uneori doar de strigătele soldaţilor din escortă sau de nechezatul vreunui cal.

În zare se învârtejea deja praful cetăţii.

De când fosta garnizoană părăsise fortăreaţa şi turnurile incintei, nu rareori se întâmpla să-i vezi pe copiii din Deb urcând pe drumul străjii, atât pentru plăcerea de a alerga de-a lungul unei cornişe cândva interzise, cât şi pentru a scruta, cât vezi cu ochii, în zare drumul spre miazănoapte de unde puteau da năvală cotropitorii. Or, în ziua aceea, un ştrengar se puse pe strigat şi oamenii dădură fuga, se urcară pe clădirile cele mai înalte, înghesuindu-se în număr atât de mare că acoperişurile ameninţau să se năruie. Se îngrămădeau şi pe uliţele din preajma porţii Paşkibur, care fusese ţinută larg deschisă, ca dovadă că nu se gândea nimeni la nici o rezistenţă.

Vestea ajunse mai iute decât călăreţii, care se găseau încă la distanţă bună. Astfel că fiica mai mare a bătrânului cizmar, ştiută că bate cu vederea până departe şi care fusese adusă în turnul cel înalt, nu desluşi nici tunici, nici steguleţe. Ea socoti doar, judecind după norul de nisip care se înălţa în văzduh, că nu era încă vorba de oastea sasanidă, ci doar de un simplu detaşament de iscoade sau de aducători de ameninţări.

Ce nu putea ea ghici era că norul acela ascundea tocmai trupa căreia Hormizd îi poruncise să-l însoţească pe Mani până la Deb. Cuprindea un ofiţer şi zece oameni, primii soldaţi sasanizi pe care-i vedeau cetăţenii oraşului de când se Socotiseră împresuraţi, chiar cotropiţi, şi de când tremurau de frica lor. Călăreţii se opriră de altfel la trei stadii de ziduri; căpetenia sări jos de pe cal ca să-l salute pe Mani şi, mult mai zorit, pe însoţitorii acestuia, după care puse piciorul înapoi în şa şi făcu cale-ntoarsă, fără ca privirea lui să mai zăbovească asupra oamenilor, crenelurilor sau porţii primitoare.

Poartă prin care Malchos, Denagh şi Pattig trecură călări agale, dându-se apoi la o parte ca să lase loc eroului zilei.

Sosirea prea puţin zgomotoasă a militarilor, atitudinea lor respectuoasă faţă de Mani, în sfârşit plecarea lor imediată, toate astea treziseră în mulţime o voioşie zeflemitoare şi neîncrezătoare. Pentru o bucată de vreme, teama le fusese parcă extirpată ca o aşchie din piele. Oamenii îl strângeau în braţe pe necunoscutul aflat cel mai aproape, aveau lacrimi în ochi, fiecare îl invoca pe zeul pe care-l considera răspunzător de înfăptuirea miracolului şi cu toţii îl binecuvântau pe cel care părea a fi instrumentul acestei minuni.

Mani pătrunse în cetate cu capul sus, senin, de parcă toată viaţa nu făcuse altceva decât să călărească triumfător, adunând cuceriri după cuceriri. Să fi fost din pricina trezirii târzii a sângelui princiar de care tatăl lui şi el însuşi se lepădaseră în mod

constant? Zeloşii le-au căutat mereu profeţilor obârşii regeşti, ca şi cum, pe pământ, recunoaşterea de către Providenţă n-ar fi conferit destulă legitimitate. N-a fost Iisus plasat în stirpea regelui David, n-a fost Buddha aşezat printre principii neamului Sakya? Dumnezeu întrupat şi, mai mult, vlăstar nu foarte sigur al unui satrap – s-ar părea că unii adepţi au nevoie de aceste palide surplusuri!

Pe acelaşi model, şi dacă trebuie să dăm crezare spuselor naive ale cronicarilor, Mani avea în el încă din copilărie, şi chiar şi în traiul umil din grădina de palmieri a Veşmintelor-Albe, acest atribut eminamente regal care este cutezanţa, trăsătură moştenită în mod evident de la suveranii părţi a căror împărăţie se întinsese odinioară până la Deb.

Altfel, cum ar fi avut el curajul de a i se adresa nepotului lui Ardaşir, iar mai târziu şi altor capete încoronate? Cum Ar mai fi mers el atât de semeţ şi de degajat prin oraşul acela în delir?

Oamenii oraşului veneau acum către el dinspre toate cartierele, nerăbdători să-i pună întrebări, fără ca totuşi vreunul dintre ei să se încumete să i se adresese, nici măcar cei ce-l cunoşteau, nici măcar cei care îi ascultaseră predica la biserică. Malchos presupuse că prietenul lui se îndrepta pur şi simplu spre casa acelui om de vază creştin pe nume Bar-Tuma, care-i găzduise în singura noapte petrecută de ei în oraş. Numai că Mani o luă pe alt drum, cel care ducea la reşedinţa fostului cârmuitor, pe poarta căreia trecu fără ca detaşamentul de pază din cetate să dea semne că ar avea de gând să-l oprească. Iar aici, ca şi mai înainte, în vreme ce toţi se aşteptau să-l vadă urcând treptele palatului, el se îndepărtă de aleea pietruită ca s-o ia prin grădină spre un dud alb, un dud care se pare că era, potrivit spuselor celor vârstnici, cel mai bătrân arbore din regiune şi care se înălţa singuratic pe un pământ uscat şi lipsit de vegetaţie, întinzându-şi la ceasul acela umbra chinuită spre Răsărit.

Mani descăleca, apoi îşi ridică braţele, pentru ca cei ce veneau după el cu alai să se oprească, iar el să poată merge singur spre dud, în faţa căruia se înclină, cu palmele sprijinite pe trunchiul acestuia. Cât timp va rămâne în cetate, acolo îşi va petrece, spuse el, zilele şi nopţile.

Atunci oamenii oraşului se apropiară, făcând cerc în jurul lui, iar de pe buzele cele mai puţin timide cutezară să-şi ia zborul întrebările îndelung aşteptate: Vorbise el cu cotropitorul? Ce fel de om era acest Hormizd? Când va pune stăpânire pe oraş? Ce avea de gând cu ei? Negoţul putea reîncepe? Religiile vor fi respectate?

— Prinţul care m-a primit, răspunse el, nu e lipsit de înţelepciune, şi nici de judecată. In orice om se ascunde o scânteie, sub coif, podoabe sau zale.

Dacă Mani nu voi să le făgăduiască nimic, aceste câteva cuvinte avură totuşi darul să liniştească, astfel că veniră şi mai mulţi în jurul lui. Cât de ciudat era să vezi venerabila Cetate a neguţătorilor recăpătându-şi liniştea în vecinătatea unui cerşetor de curând sosit! În realitate, oamenii din Deb aveau convingerea fermă că atâta timp cât Mani se afla acolo, rezemat de copacul lui, şi le vorbea, se ruga, se lăsa hrănit de femeile cele mai umile, nici o armie din lume nu se va atinge de cetatea lor. Astfel că, încetul cu încetul, cheiurile se reînsufleţiră. Se încărcau şi se descărcau iarăşi mărfuri, în pieţe oamenii se încumetau să-şi umple din nou cât mai frumos tarabele.

De acum, locuitorii cetăţii se strângeau, amestecaţi, sub dud, din toate clasele, de toate credinţele. Acolo se sfătuiau, îşi rezolvau problemele, glasurile se încingeau uneori, însă era de ajuns o vorbă rostită de Mani pentru ca liniştea să pogoare din nou, iar oamenii să-şi ciulească iarăşi urechile.

Pentru fiul ţinutului Babei, aceştia erau veritabilii ascultători însetaţi de adevăr pe care se pregătise îndelung să-i cucerească.

Fusese nevoit să vină până în India pentru a-i întâlni şi pentru a descoperi, în oglinda aceea cu multiple faţete, propria sa imagine de Trimis:

— Binecuvântaţi fie toţi înţelepţii vremilor trecute, prezente şi viitoare, binecuvântaţi fie Iisus, Sakyamuni şi Zoroastru, o Lumină unică le-a luminat vorbele, iar această Lumină este cea care străluceşte astăzi peste Deb. Acela dintre voi care îmi va urma învăţătura nu va trebui să părăsească nici templul în care s-a rugat mereu, nici altarul deasupra căruia cinsteşte sufletele strămoşilor săi.

La Deb, unde înfloreau atâtea credinţe, vorbele lui Mani răsunau plăcut în urechile oamenilor paşnici. În acele vremuri de restrişte, numeroşi au fost cei care s-au agăţat de credinţa lui generoasă. Dar, totodată, se făceau auzite printre ascultători şi glasuri care se porneau să protesteze, căci cuvintele lui Mani scandalizau, descumpăneau:

— Dacă spui aceleaşi lucruri ca Mesia sau Buddha, de ce încerci să mai construieşti o religie nouă?

— Speranţa celui care s-a ridicat în Apus n-a înflorit în Răsărit, iar glasul celui care s-a ridicat în Răsărit n-a ajuns În Apus. Trebuie oare ca orice adevăr să poarte haina celor care l-au primit şi să sune ca în graiul lor?

— Învăţătorule, ştiu bine că unele credinţe merită să fie respectate. Dar închinătorii la idoli, cei ce se închină soarelui?

— Crezi tu că un rege ar fi gelos dacă i-ai săruta poala veşmântului? Soarele nu e decât un firicel de aur strălucitor pe mantia Celui Preaînalt, numai că doar prin acest firicel de aur minunat pot oamenii contempla Lumina Sa.

Oamenii cred că se închină divinităţii, când ei n-au cunoscut de fapt decât întruchipările ei, întruchipări din lemn, aur, alabastru, zugrăvite în culori, în cuvinte, în idei.

— Dar cei care nu recunosc nici un Dumnezeu?

— Acela care refuză să-l vadă pe Dumnezeu în înfăţişările care îi sunt puse dinainte este uneori mai aproape decât un altul de adevăratul chip al lui Dumnezeu.

Într-o zi, cineva îl întrebă:

— Cum se numeşte cel care te-a trimis?

— Se numeşte „Regele grădinilor luminii”.

— Nu este el Tatăl, Atotputernicul, Cel nesfârşit de bun, Ziditorul tuturor lucrurilor?

— Cum ar putea fi el bun şi totodată atotputernic? Oare el a creat lepra şi războiul? Este el cel care a lăsat să moară copiii de foame şi nevinovaţii să fie chinuiţi? Este el cel care a creat Tenebrele şi pe Stăpânul lor? A îngăduit el oare ca acesta să existe? Dacă l-ar putea nimici doar cu un gest, de ce n-o face? Dacă nu vrea să nimicească Tenebrele, înseamnă că nu este nesfârşit de bun; dacă vrea să le nimicească, dar nu izbuteşte, înseamnă că nu este atotputernic.

După o scurtă pauză, adăugă:

— Creaţia, omului i-a fost încredinţată. Acestuia în primul rând îi revine sarcina de a îndepărta Tenebrele.

Fiul ţinutului Babei stătea de zece zile în preajma dudului alb când oastea sasanidă luă în stăpânire oraşul Deb. Se desfăşură peste tot, la porţi, în turnurile incintei, pe cheiuri Şi pe uliţele unde se făcea negoţ. Fără ucidere şi fără jaf.

Apoi, Hormizd veni să se instaleze cu toţi ai săi în reşedinţa fostului cârmuitor.

Mani mai rămase câteva zile în grădina de acolo, înconjurat de o mulţime plină de râvnă care se simţea îmbărbătată de prezenţa sa, dar care în curând avea să audă de la el vorbe de rămas-bun.

Într-adevăr, într-o noapte, Hormizd trimise după el în mare grabă. Mani stătea încă de veghe, rezemat de copacul lui; ofiţerul de serviciu îi întinse o mână ca să-l ajute să se ridice; în cealaltă mână ţinea o torţă.

Alături de prinţ se afla un scrib de rang înalt.

— Acesta este Nam-Veh, omul meu de încredere. Vine de la Ctesifon.

— O mare nenorocire s-a abătut asupra lumii. Stăpânul nostru al tuturor, marele Ardaşir, regele regilor, zeu printre oameni, om printre zei, a plecat să se alăture glorioşilor suverani..., începu scribul.

— Bunicul meu a murit, îl întrerupse Hormizd.

În ochii lui, o anumită spaimă dispăruse. În cei ai lui Mani, se desena drumul spre casă.

*

Întâlnirea cu acest prinţ sasanid n-a rămas fără urmări.

Între Mani şi dinastia cea mai puternică din vremea sa tocmai se născuse o relaţie ce avea să se dovedească agitată, intensă, uneori crudă. Şi în mod constant ambiguă, aşa cum se cuvine să fie raporturile între purtătorii de idei şi purtătorii de sceptre.

Existenţa fiului ţinutului Babei avea să fie tulburată de această relaţie. Dar şi existenţa împărăţiei.

Partea a treia

/S.

În preajma regilor „Am venit din ţinutul Babei ca să fac să răsune un strigăt în lume.”

Mani I în timp ce-şi aştepta rândul să pătrundă în sala Tronului, Mani nu-şi putea desprinde privirea de uşa monumentală în faţa căreia stăteau aliniate bonetele roşii ale soldaţilor de pază. Oare nu asta era uşa de care amintea „Geamănul” său atunci când vorbea de cucerirea Ctesifonului? Aşadar, trebuise să ajungă pe malurile Indului, să-l întâlnească pe acest prinţ sasanid, să-i vindece fiica, pentru a căpăta scrisoarea asta de recomandare adresată de Hormizd propriului său părinte, Şapur, noul stăpân al împărăţiei…

La intrare, ascultă încă o dată descrierea ceremonialului.

Pe buzele celui însărcinat cu eticheta, un cuvânt revenea necontenit ca un exorcism, padham. Aşa era numită, pe vremea sasanizilor, năframa albă pe care trebuia să şi-o pună în dreptul gurii oricine se apropia de obiectele sacre, de teamă să nu fie pângărite de suflarea unui muritor; aceea a magului atunci când oficia dinaintea altarului focului, sau a oricărui alt om care se adresa în audienţă publică persoanei regelui regilor.

Curtenii aveau astfel mereu un padham vârât în mânecă, iar vizitatorii străini primeau unul oferit de demnitarii palatului, care se îngrijeau totodată să-i înveţe gestul de veneraţie, cu arătătorul mâinii drepte întins înainte, ridicat şi uşor îndoit. Şi de asemenea să-i înveţe frazele cuvenite: la Ctesifon, ca şi în Egiptul dinastiilor, ca şi la Roma, dar într-un mod mai pretenţios, suveranul era o fiinţă augustă.

Pentru a i se adresa, nu se putea face uz nici de un nume, nici de un titlu. Îi erau consacrate formule de la care nimeni Nu avea voie

să se abată: „Voi, personaje divine!”, „Voi, zei nemuritori!” sau măcar „Divinitatea Voastră!”

Orice aşezare în rânduirea curţii urmărea să adâncească prăpastia dintre monarh şi restul muritorilor. Totul contribuia la făurirea acelei imagini de putere inumană, de pompă celestă şi de durabilitate. În sala tronului, bolta se înălţa atât de sus de parcă ar fi fost clădită pentru o adunare de uriaşi. Cât de departe bătea privirea de-a lungul zidurilor, nu întâlnea decât tapiserii, nici un centimetru nelăsând să se ghicească suprafeţele la început goale.

În fundul giganticei încăperi, nu se afla decât o estradă străjuită de o draperie în jurul căreia se orânduia adunarea curtenilor. La o distanţă de zece coţi, persoanele de sânge regesc; zece coţi mai încolo, intimii lui Şapur, regele regilor, comesenii săi, sfetnicii apropiaţi, demnitarii religioşi, comentatorii şi recitatorii textelor din Avesta, cât şi învăţaţii, astrologii, vracii renumiţi; la alţi zece coţi mai departe, saltimbancii regelui, bufoni, jongleri, acrobaţi, dansatori, cu toţii personaje care se bucurau la curtea sasanidă de mai multă trecere decât arhitecţii, pictorii şi poeţii; dar nici pe departe trataţi ca muzicienii. Potrivit dorinţelor întemeietorului dinastiei, devenite legi în toată regula, compozitorii şi meşterii recunoscuţi în mânuirea instrumentelor şi în cânt erau trataţi la fel ca prinţii de sânge regesc şi ca atare stăteau la zece coţi distanţă de draperie, dar pe partea stingă.

Îndărătul lor se rânduiau muzicanţii şi cântăreţii de a doua categorie, apoi, la zece coţi mai departe, masa cântăreţilor la lăută, zand sau mandolină.

Pentru a trezi asistenţa toropită, un duruit de tobe preceda strigătul ritual: „Oameni, fie ca limba voastră să vegheze pentru a vă ţine capul pe umeri, Stăpânul vostru se află printre voi.” Apoi, în vreme ce muzicanţii din rândul întâi executau aria pregătită pentru ziua respectivă, şi care nu avea să mai fie auzită până în

aceeaşi zi a anului următor, mâini nevăzute dădeau la o parte draperia.

Fiecare se prosterna cu fruntea până la pământ, aşteptând ca un nou strigăt să-i îngăduie să ridice ochii: suveranul se afla acolo, idol nemişcat, orbitoare revărsare de aur; aur ţesut în veşminte, perne, draperie, aur masiv pentru tron, aur cizelat în coliere, inele, fibule; până şi barba îi era pudrată cu aur, praf strălucitor care sclipea şi pe buze, pe gene, pe sprâncene.

Deasupra monarhului putea fi contemplată legendara coroană care cântărea mai mult decât greutatea unui om şi pe care nici un cap n-ar fi fost în stare s-o poarte, fie el şi împărătesc. Dar era nevoie să te apropii pentru a descoperi că era ţinută de un lanţ fin al cărui inel era fixat de boltă.

Astfel că atunci când regele se retrăgea, coroana rămânea atârnată, ca prin miracol, deasupra tronului gol; oamenii divinizaţi îmbătrânesc şi trec, maiestatea rămâne.

De departe, iluzia era desăvârşită, oamenii contemplau o fiinţă legendară, de neînchipuit, născută din toate spaimele muritorilor, din morbidele lor invidii, o apariţie somptuoasă care te încremenea, te fascina, îţi impunea supunere.

Şi pe acest monstru fabulos venise Mani să-l îmblânzească!

Deocamdată, fiul ţinutului Babei îşi tot repeta în minte fiecare pas sau gest pe care-l avea de făcut, îşi reamintea cuvintele pe care se hotărâse să le rostească, mai cu seamă pe cele dintâi, cele din clipele de zăpăceală, cele pe care în mod obişnuit oamenii le îngaimă sub privirile cercetătoare; pe acelea, dintre toate cele mai însemnate, pe acelea şi le repeta necontenit, cu nervozitate.

Apoi, o voce îi strigă numele. Se întoarse ca să se asigure că auzise bine. Prea târziu, uşa se deschisese deja, o mână îl împingea de la spate, vai de cel care l-ar face pe divinul Şapur să

aştepte! Mani înainta pe covorul cu chenare brodate care ducea spre treptele tronului, dar i se părea că se îndepărtează, într-atât pierduse orice noţiune a distanţelor.

Regele i se părea aproape – aşa cum putea fi soarele apropiat de Mardinu aproape dar gata să-ţi ia ochii cu strălucirea lui, Gata să te ardă – şi, cu toate astea, drumul lipsit de zgomot care ducea până la el i se părea nesfârşit, plin de bolovani, de povârnişuri, părând că se desfăşoară cu o imensă încetineală, cu gâfâieli şi opinteli. Era clipa îndoielii şi a părerilor de rău. Păreri de rău că nu ascultase de prudentele sfaturi ale lui Malchos, care, până la intrareaân palat, îl implorase să renunţe. Păreri de rău că nu rămăsese ascuns în grădina sa de palmieri – „ca un fir de isop printre pietre”, ar fi spus Sittai. Trecuseră de atunci doi ani. Doi ani, o veşnicie! Mani şi-i aminti, dar amintirile lui erau înceţoşate, de parcă aparţineau unei vieţi anterioare.

Îşi invocă „Geamănul”, Dublul său! Rogu-te, arată-te!

Avea nevoie să simtă că e acolo, cu el, că merge alături de el pe acel drum al încercării, că va vorbi în locul lui atunci când propria sa gură va da greş. „Păstrează-ţi seninătatea, Mani, uită de aur, nu da atenţie falei, nu lăsa nici o fiinţă omenească să-ţi ia ochii, fie ea rege sau profet. Soarta a pus în el ce a pus şi în tine, şi în oricare altul. Important e să devii conştient de acest lucru. Peste o mie de ani, nimeni nu va mai vorbi despre Şapur decât pentru că drumul tău a trecut pe la curtea sa.”

Ajunse în sfârşit în dreptul şambelanului. Acesta îi făcu semn să cadă la pământ, apoi îi şopti că avea voie să se ridice.

Înainte de a vorbi, Mani îşi scoase din mânecă năframa imaculată, padham-vX.

— Mă închin în faţa celui mai puternic dintre oameni!

Fie ca dorinţele sale cele mai nobile să se împlinească!

Formula era neobişnuită, demnitarul se încruntă, iar chipul semeţ al regelui lăsă să se vadă o uşoară uimire, pe potriva unui muritor de rând. Numai că nu fusese spus nimic nepoliticos. Mani se văzu în cele din urmă poftit, cu un gest, să se prezinte.

— Sunt medic din ţinutul Babei.

— Preaiubitul meu fiu mi-a trimis o epistolă plină de laude la adresa ta. Se pare că te-ai priceput să-i fii pe plac.

— Providenţa a voit ca eu să-i tămăduiesc fiica pe care o credea pierdută.

— Ce fel de îngrijiri aduci?

— Prin cuvânt şi cu ajutorul plantelor.

— Dar ce spui de cuţit? De foc? De lipitori?

— Există alţii mai îndemânatici ca mine în mânuirea lor.

Mani n-avea cum să ştie acest lucru, dar cuvântul „lipitoare” era o capcană, dată fiind aversiunea lui Şapur pentru acest mod de îngrijire şi pentru cei ce-l foloseau. Liniştit în privinţa asta, monarhul continuă:

— Fiul meu mai aminteşte şi de unele idei pe care ai vrea să le răspândeşti.

— Mi-a fost revelat un mesaj.

Printre curteni se auziră murmure, dar nimeni nu cuteza s-o ia înaintea reacţiei monarhului care, la rândul său, aştepta ca Mani să continue. Şi cum urmarea se lăsa aşteptată, îşi întrebă vizitatorul, oarecum agasat:

— Ce mesaj? Te ascultăm.

— A început o eră nouă care are nevoie de o credinţă nouă, o credinţă care să nu fie aceea a unui singur popor, a unui singur neam sau a unei singure învăţături.

Mani nu avea nevoie să precizeze la ce popor, neam sau învăţătură făcea aluzie. Printre demnitarii din rândul al doilea, o batistă începu să se agite.

— L-am întâlnit deja pe acest om!

Lui Mani i-a fost de ajuns să se întoarcă pentru a zări printre magi barba blondă a lui Kirdir.

— E un nazarinean, cel mai perfid duşman al religiei noastre. S-a nimerit în calea mea când eram în India, lângă oastea noastră victorioasă. Stăpânul nostru, divinul Ardaşir, îmi poruncise să aprind în regiunea aceea un imens foc sacru pentru a sărbători triumful glorioasei dinastii şi a înăbuşi vocile necredincioase. Dar nazarineanul ăsta şi-a înmulţit vrăjile ca să mă împiedice să împlinesc acest act cucernic.

Kirdir dăduse lovitura. Din acel moment cei de faţă se puteau arăta insultaţi de atitudinea acelui medic venit din Babei faţă de răposatul rege al regilor. Dintre toţi cei ce aveau acum privirile aţintite asupra lui Mani, Şapur părea cel mai puţin duşmănos, unul din puţinii care încă mai erau dispuşi să asculte ce avea acesta de spus întru apărarea sa.

— Nu mă aflu aici decât pentru a transmite un mesaj celui dintâi dintre oameni, continuă Mani. Cerul a dăruit judecăţii sale mai multă greutate decât tuturor părerilor noastre. Fie ca el să-mi primească vorbele cu seninătate, fără a se lăsa furat de duşmănia cu care vor unii să mă înconjoare!

— Dacă m-am învoit să te primesc, este pentu a-ţi asculta mesajul. Vorbeşte!

— Împărăţia voastră s-a întins, la Apus, spre ţinutul Aram, Adiabena, Osroena, unde nazarinenii sunt numeroşi; în Răsărit, spre Bactriana, India şi Turan, unde i se dă cinstire lui Buddha. Mâine, domnia dinastiei se va întinde spre ţinuturile unde nu există tradiţia închinării la AhuraMazda, va avea nenumăraţi supuşi care vor mărturisi tot soiul de credinţe. Ar fi oare un lucru înţelept ca ei să fie umiliţi şi trasformaţi în trădători? Cine este un mai bun aliat al dinastiei, cel care încearcă să-şi atragă oamenii sau cel care atrage asupra ei ura propriilor supuşi?

Pe chipul monarhului se putea ghici un început de încuviinţare, pe care Kirdir se grăbi s-o spulbere.

— Cel mai bun aliat al dinastiei! Îl zeflemisi el. Mă aflu în prezenţa divinului nostru stăpân şi mă văd silit să explic pentru ce un închinător la Ahura-Mazda este un mai bun aliat al dinastiei decât un nazarinean! Deoarece inimile nu mai pricep vorbele învăluite, am îngăduinţa să vorbesc fără ocolişuri? Am avut în mâini câteva dintre textele pe care nazarinenii le răspândesc prin oraşele împărăţiei; mi-au ajuns la urechi şi câteva dintre cuvintele care se spun la adunările lor. Divinul meu stăpân doreşte să afle în ce termeni vobesc ei despre religia noastră, legile noastre, tradiţiile şi M i Dinastia noastră? Oamenii ăştia pretind că toţi urmaşii sasanizilor sunt osândiţi.

Lui Şapur nu-i era deloc pe plac să audă rostindu-se astfel de cuvinte, fie ele şi puse pe seama nazarinenilor.

Mâna i se încorda pe minerul sceptrului. Kirdir nu se arătă însă deloc impresionat şi continuă cu glas şi mai puternic, mai plin de furie, dar o furie stăpânită:

— Nu se spune oare în Avesta că măreţia divină însoţeşte khvedodah, căsătoria între frate şi soră, care şterge păcatele strigătoare la cer şi alungă demonii? Nu e scris acolo că nici un alt act de evlavie nu este mai plăcut Cerului? N-am învăţat noi că,

după modelul marelui Darius, toţi divinii noştri suverani, precum şi magii şi războinicii trebuie să se unească cu fiinţa cea mai apropiată, sora, fiica sau mama atunci când aceasta rămâne văduvă? Divinul nostru stăpân n-a făcut din sora sa, divina regină Azur-Anahit, soţia favorită între toate? Ei bine, pentru nazarineni, noi toţi cei de aici suntem sortiţi Iadului, până şi dumnezeiescul nostru stăpân, la fel divina sa soră, căci ceea ce este pentru noi evlavia cea mai de preţ, pentru ei este nelegiuirea cea mai cumplită.

Kirdir îşi punea capul la bătaie rostind cuvinte atât de necuviincioase. Insă cutezanţa lui îşi atinsese scopul. Oricine putea ghici acum cine avea să fie ţinta şi victima mâniei care deforma chipul monarhului.

— Nenorocit vraci din Babei, astea sunt sentimentele pe care le arăţi tu fiinţelor divine din dinastia noastră? Vei avea soarta pe care legea le-o rezervă pângăritorilor.

Străjerii veniră în goană ca să-l înşface pe vinovat. Când le simţi mâinile aspre năpustindu-se spre braţele şi umerii lui, Mani avu impresia că toate imaginile din jurul său se înceţoşează. Neputincios, mut de groază, simţea că e gata să se prăbuşească. Un singur gând îl ţinea în picioare: „Geamănul”, însoţitorul lui celest, nu-l putea părăsi chiar atunci!

Închise ochii, încercând să-i revadă chipul liniştitor.

Deodată, o larmă începu să se răspândească, punctată de râsete abia reţinute. Extrema încordare care domnea peste curte slăbise ca prin minune. Un padham se tot agita şi, doar văzându-l, chipul lui Şapur păru că se destinde.

— Să vină mai aproape veşnic tânărul Juvanoe!

Veselia bruscă a suveranului se transmise cât ai clipi chipurilor celor de faţă. În afară de cel în cauză, care nu aprecia deloc

rânjetele pe care le provoca fiecare din intervenţiile sale. Preceptor al monarhului în copilărie, era cel mai vârstnic dintre magii de la curte, unde nimănui nu i-ar fi dat prin gând să-i pună la îndoială ştiinţa de carte şi mintea totdeauna limpede. Nu-i aducea ponoase decât numele de Juvanoe, „tânărul”, nume foarte răspândit printre cei de viţă nobilă şi printre magi, dar care se dovedea împovărător pentru un om de nouăzeci de ani. Astfel că bufonul regelui făcuse din bătrânul mag ţinta sa favorită, imitând de minune glasul gâjâit, umbletul crăcănat, mişcarea de du-te-vino a bărbii pufoase şi răşchirarea dezordonată a degetelor lui osoase. Oricare dintre curtenii care avuseseră în cursul ultimilor douăzeci de ani prilejul de a participa la una din petrecerile lui Şapur nu putea decât să pună alături de venerabilul preceptor imaginea bufonului, de al cărui nume nu-şi mai aducea nimeni aminte, într-atât se deprinseseră să i-l alipească pe cel al victimei sale.

Augustul elev zâmbi, la fel ca şi cei din jur, dar abia începuse să vorbească Juvanoe că şi încruntă din sprâncene pentru a-i face pe toţi să priceapă că momentul de glumă trecuse.

— Am avut în cursul prea îndelungatei mele vieţi privilegiul de a aminti divinului meu stăpân care sunt calităţile ce vor face din el un mare rege, după chipul glorioşilor lui înaintaşi: religia adevărată, bunul-simţ, puterea de a ierta, dragostea pentru supuşi, veselia, mărinimia, dreptatea…

— N-am uitat, îşi pierdu răbdarea Divinitatea Sa, care nu ignora nimic din nesfârşita listă.

— Omul ăsta din Babei a fost acuzat de lucruri grave, care ar merita pedeapsă. Dar dacă stăpânul meu nu vrea să Treacă drept tiran în ochii celor ce vor veni după noi, atunci are datoria să asculte ce are de zis în apărarea lui. Aşa sună legea noastră!

Şapur îşi învălui preceptorul într-o privire afectuoasă şi filială. Apoi, dând din umeri amuzat, chemă un scrib:

— Scrie că am hotărât să-i dăruiesc astăzi un veşmânt de onoare venerabilului mag Juvanoe, care m-a ferit să săvârşesc o nedreptate nedemnă de dinastia noastră!

Şi în vreme ce bătrânul preceptor, strălucind de încântare, vâslea de-a-ndăratelea spre locul său, suveranul se întoarse spre Mani, zicând că acum era gata să-l asculte, deşi călăul zăbovea încă prin preajmă.

Cuvintele fiului ţinutului Babei se împrăştiară precum suflul cuiva scăpat dintr-o nenorocire:

— Căutând să mă contrazică, respectatul mag Kirdir n-a făcut decât să-mi întărească vorbele prin exemplul cel mai cumplit. Fiecare dintre noi se simte zdruncinat, ameninţat, insultat, fiecare simte acum în ce măsură duşmăniile religioase îi pot afecta existenţa, la fel ca şi pe cea a împărăţiei.

Eu însumi ar trebui să fiu la fel de tulburat ca voi toţi, sunt de obârşie partă, strămoşii mei s-au căsătorit mereu frate cu soră, din fidelitate faţă de tradiţie şi din dorinţa de a face o faptă plăcută Cerului.

Da, nazarinenii sunt jigniţi de aceste căsătorii pe care ei le numesc incestuoase. Cu toate astea, stă scris în Biblia lor că Dumnezeu i-a zidit pe primul om şi pe prima femeie şi că doar începând cu ei a fost populat Pământul. A fost prin urmare nevoie ca să se unească între ei copiii acestei prime perechi! Omenirea întreagă a apărut din căsătorii incestuoase. Susţinătorii Avestei ar putea aşadar la rândul lor să-şi bată joc de susţinătorii Bibliei. Dar pentru ce toate aceste certuri, imprecaţii, zeflemeli? Fiecare popor are datini care s-au înscris în legile lui şi pe care el le pune pe seama voinţei divine. Să fie oare aceasta diferită pentru fiecare popor? Adevărul este că noi nu ştim nimic despre voinţa divină, nu ştim nimic despre divinitate, nu-i cunoaştem Numele, nici înfăţişarea, nici însuşirile. Oamenii îi dau lui Dumnezeu

nenumărate nume, toate sunt adevărate şi de asemenea toate-s false. Dacă El ar avea un nume, acesta nu s-ar putea scrie cu cuvintele noastre, nici n-ar putea fi rostit de gurile noastre. Se spune că El este bogat şi puternic?

Bogăţia şi puterea nu sunt calităţi decât la scara oamenilor, ele nu însemnă nimic la scara lui Dumnezeu. Sunt puse pe seama Lui dorinţe, temeri, iritări şi stări de spirit, unii II socotesc gelos pe o statuie, ofensat de un gest, preocupat de felul nostru de a vorbi, de a strănuta, de a ne îmbrăca sau de a ne dezbrăca. Eu, Mani, am venit să aduc un mesaj nou tuturor popoarelor. M-am adresat în primul rând nazarinenilor printre care mi-am petrecut copilăria şi tinereţea.

Le-am spus: ascultaţi cuvântul lui Iisus, este un înţelept şi un pur, dar ascultaţi şi învăţătura lui Zoroastru, învăţaţi să găsiţi Lumina care a strălucit în el înaintea tuturor celorlalţi, când lumea întreagă zăcea în ignoranţă şi superstiţie. Dacă speranţa mea ar învinge într-o bună zi, ar fi sfârşitul urii.

Îmi întorc aşadar privirea spre magul Kirdir şi îi spun cu tot respectul ce i se cuvine: tu ai ştiut cum să descrii răul care ameninţă împărăţia, iar eu am prescris leacul. Tu ai vorbit ca un pacient, eu am vorbit ca un medic.

— Omul ăsta se pricepe să ne adoarmă neîncrederea, zise magul. Dar tot n-a mărturisit cărei religii îi aparţine.

— Aparţin tuturor religiilor şi nici uneia. Oamenii au fost învăţaţi că trebuie să aparţină unei credinţe aşa cum aparţii unui neam sau unui trib. Iar eu vin şi le spun: aţi fost minţiţi. În orice credinţă, în orice idee, învăţaţi să găsiţi substanţa luminoasă şi să daţi la o parte cojile. Cel ce îmi va urma mie îi va putea invoca pe Ahura-Mazda şi pe Mithra, pe Hristos şi pe Buddha. În templele pe care le voi înălţa, fiecare va veni cu rugăciunile sale.

Eu respect toate credinţele, şi asta este de fapt crima mea în ochii tuturor. Creştinii nu ascultă binele pe care-l spun despre nazarinean, îmi reproşează că nu-i vorbesc de rău pe evrei şi pe Zoroastru. Magii nu mă ascultă când aduc J laude profetului lor, ei vor să mă audă blestemându-i pe Hristos şi pe Buddha. Căci atunci când îşi adună turma credincioşilor, n-o fac din iubire, ci din ură, doar în faţa celorlalţi regăsindu-se solidari. Nu se recunosc fraţi decât în interdicţii şi anateme. Iar eu, Mani, departe de a fi prietenul tuturor, voi deveni curând duşmanul tuturor. Crima mea este aceea de a vrea să-i împac. Am să plătesc pentru asta.

Căci îşi vor da mâna pentru a mă osândi. Totuşi, atunci când oamenii vor fi sătui şi de rituri şi de mituri şi de blesteme, îşi vor aminti că într-o zi, pe vremea domniei marelui Şapur, un smerit muritor a făcut să răsune un strigăt în lume.

Suveranul era intrigat.

— Religia pe care tu ai vrea s-o răspândeşti ar avea temple şi magi?

— Ar avea lăcaşe de cult şi Aleşi. Ei se vor consacra rugăciunii şi învăţăturii, artei şi scrisului, împărţirii dreptăţii, aşa cum o fac magii de astăzi. Cu condiţia doar să renunţe la a mai dori bogăţie, faimă sau putere.

Această precauţie îi trezi monarhului o satisfacţie evidentă. Kirdir îşi agită iarăşipadham-u dar Şapur se întorsese deja către khorram-bash, slujitorul care avea grijă de draperie şi care nu se clintea de lângă monarh, şi, dintr-o uşoară mişcare din degete, îi dădu o poruncă. În secundele următoare, doi grămătici dădură fuga şi se aşezară la picioarele monarhului. Era semnul că dezbaterea luase sfârşit, iar monarhul se pregătea să dea o lege, o procedură pusă la punct încă de pe vremea părţilor: regele regilor îşi dicta voia într-un limbaj simplu pe care unul dintre scribi îl

repeta cu glas tare, dar nu cuvânt cu cuvânt, ci tălmăcindu-l şi adaptându-l jargonului pompos al deciziilor oficiale, pe care celălalt scrib se ocupa să-l aştearnă cu o scriere frumoasă în catastiful care slujea acestui scop.

„Am hotărât azi...”, spuse suveranul. Scribul dădea amploare: „Noi, divinul Şapur, regele regilor din Iran şi din afara Iranului, zeu printre oameni, om printre zei...”

Şapur îi dădu timp să aştearnă totul în scris, după care continuă: „că îi îngăduim credinciosului nostru supus Mani să răspândească pe deplin liber în oraşele şi satele împărăţiei mesajul său celest, care a primit suverana noastră încuviinţare. Se dă poruncă tuturor regilor, satrapilor, cârmuitorilor, slujbaşilor să-i ofere sprijin ca şi cum pretutindeni ar fi trimisul nostru personal.”

II Părăsind palatul, Mani nu putu face altceva decât să meargă, să meargă drept înainte, bocănind cu unicul lui călcâi sănătos pe drumul prăfuit al Ctesifonului. Oamenii se întorceau după el, îl arătau copiilor cu degetul pe străinul acela ciudat şi cu un aer rătăcit, pe pirpiriul acela dizgraţios căzut din nori, căci ce altceva puteau ei gândi despre el în ziua aceea?

Numai că a doua zi, nu mai departe de a doua zi, toţi acei oameni vor pricepe. Încă din zori, crainicii vor veni să bată tobele vestind în pieţele publice edictul care menţiona numele lui, „Mani, vraci din ţinutul Babei”. Vor răspândi prin toată capitala poveştile înfrumuseţate ale primirii sale la palat, oamenii se vor distra descriindu-i îmbrăcămintea caraghioasă şi fiecare se va lăuda atunci că recunoscuse pe stradă mersul inspirat şi mantia în culorile curcubeului. Nici nu vor fi trecut bine zece zile şi trimişii vor pleca spre ţinuturile sasanide cele mai îndepărtate, ducând poruncile regelui regilor, copiate cum se cuvine şi pecetluite cu ceară şi cu sare.

Mani avea douăzeci şi şase de ani, iar străzile acelea, pământul Mesopotamiei, împărăţia aceea şi universul întreg erau prea mici pentru el. Ni-l putem oare închipui pe Iisus, pe Iisus pe care el îl iubea atât de mult, plecând spre Roma, după ce propovăduise prin târguşoarele Galileii, făcându-şi intrarea la Cezarul Tiberiu şi părăsind Muntele Palatin înarmat cu un edict care să-i dea voie să-şi răspândească învăţătura în Oraş şi în provincii, cu poruncă absolută către toţi Irozii, către toţi Pilaţii, să-i uşureze misiunea?

Căci asta era comparaţia pe care o avea Mani în minte în ziua aceea. Aparenţa lucrurilor îi întărea speranţele cele mai nesăbuite. Şi, nefiind în stare să-şi stăvilească ideile şi paşii, mergea, mergea întruna, ca îmbătat, transfigurat.

Prietenii săi îl aşteptau la grilajul palatului, dar el ieşi fără să-i vadă. Erau acolo Denagh, Pattig, Malchos şi Chloe, îl strigară, dar-era ca surd. Se repeziră după el, numai că era pornit deja pe traiectorie, ca un fragment de stâncă scăpat dintr-o catapultă. Femeile, sfârşite de puteri, se opriră, la fel şi tatăl lui. Doar Malchos se ţinu după el. Păstrase încă din perioada Veşmintelor-Albe încăpăţânarea de a-l prinde mereu din urmă.

Ajuns în dreptul lui, luându-i-o chiar înainte cu câţiva paşi pentru a încerca să citească dincolo de privirea-i rătăcită dacă fugea astfel de fericire sau de furie, Malchos, aşa cum era cu respiraţia tăiată, îl imploră să încetinească pasul, să se întoarcă spre el şi să-i vorbească. Dar Mani nu-i spuse nimic nici despre Şapur, nici despre sala tronului. II anunţă doar că avea de gând să plece.

— Să pleci? Am străbătut împărăţia, de la Ctesifon până la Deb, de la Deb înapoi la Ctesifon, pe drumuri, pe fluvii şi pe Marea cea Mare. Unde să mai mergem?

— Spre toate zările, până la cele mai îndepărtate câmpii, şi mai departe încă, tot mai departe, ca să ajungem la fiecare dintre fiinţele create! Ai să vii după mine?

Mai înainte chiar ca prietenul lui să-i răspundă, reîncepu de parcă nu se putea opri, de parcă vorbele sale căpătaseră aripi:

— Celor ce vor veni de acum înainte la mine, nu le voi mai spune să aştepte, îi voi pofti să se alăture alaiului meu.

Vom fi cu sutele şi cu miile, vom ridica mai mult colb decât o oaste întreagă, vom trage pe pielea lumii o brazdă care nu se va mai şterge.

Şi, zicând aceste cuvinte, grăbi pasul. Atunci Malchos nu mai încercă să-l ajungă din urmă. Se lăsă să cadă greu pe un pietroi, în vreme ce prietenul lui se îndepărta.

„Cum m-aş mai putea ţine după el?” se întrebă tyrianul.

Nu mai vorbea despre goana lui absurdă pe străzile capitalei, se gândea deja la călătoria aceea încă şi mai absurdă, la periplul înspre cele patru zări la care Mani tocmai îl invitase.

„II invitase... Oare ăsta era cuvântul potrivit?” se mai întrebă Malchos, iar zâmbetul pe care-l schiţă fu preschimbat de oboseală într-o strâmbătură de durere. De la prima lor întâlnire la sala de mese din grădina de palmieri, niciodată nu fusese în stare să-i refuze ceva lui Mani. I se întâmpla să discute, să bombăne, să tune şi să fulgere, să se jure că...

La ce bun, până la urmă făcea exact ce voia prietenul lui. Iar dacă, uneori, încerca să reziste, atunci Chloe, propria lui soţie, intervenea în favoarea celuilalt.

Cu toate astea, nici el, nici ea nu aveau să împărtăşească vreodată preocupările Mesagerului. Şi poate că tocmai asta era unic în prietenia lor. Să poată merge alături de întemeietorul unei credinţe fără ca el să caute să-i impună convingerile sale – un astfel de lucru nu putea fi conceput decât pentru că Mani era ceea

ce era, adică apostolul unei credinţe generoase. Şi pentru că zeul lui nu umbla după închinători.

Ţyrianului puţin îi păsa de ideile religioase, el dăduse pur şi simplu peste un înţelept, un înţelept îndrăgostit de frumuseţe, o fiinţă căreia orice om ar fi dorit să-i devină prieten. Nu putea da la o parte un asemenea privilegiu. Cât l-or ţine picioarele, îl va urma.

În vreme ce Malchos era cufundat astfel în gânduri, Mani era şi el absorbit într-ale sale. Mersese până la malurile Tigrului. Şi acolo, într-un loc mai puţin umblat decât altele, euforia i se risipise, lăsând loc neliniştii.

Pe vremea când nu se bucura nici de ocrotire, nici de prezentare la curtea regelui, visa să înşface lumea cu mâinile goale. Dar iată că lumea îi era oferită, căile se netezeau, cucerirea putea începe! Dar ce fel de cucerire, fără arme?

Să-şi târască piciorul infirm dintr-o ţară în alta, să înfrunte satrapii, noroadele, castele, sectele, confreriile, să hărţuiască Mulţimile înregimentate, ritualurile osificate, precum şi opacităţile pe care orice om le are? Să înveţe pe alţii, să scrie, să deseneze, să discute necontenit tot soiul de probleme, apoi să plece mai departe spre etapa de a doua zi, să adune alte mulţimi, să născocească pentru fiecare public tonul potrivit, care captivează, descumpăneşte, mângâie şi totodată biciuieşte, şi tot aşa până ce întreaga suflare omenească va fi replămădită?

După cum i se întâmpla uneori, cugetările lui, începute ca nişte monologuri, căpătară curând forma unui dialog cu alter ego-usău, „Geamănul”.

— Pentru toate câte am de făcut, cât timp mi se îngăduie?

„Despre asta n-ai să ştii nimic”, îi spuse Celălalt.

— Aş putea măcar să ştiu dacă mi se mai dau încă şapte ani, dacă voi ajunge la anii lui Hristos şi ai Iui Alexandru?

„Ai veşnicia şi clipa, ce mai contează altceva? Timpul este momeala Tenebrelor, nu te lăsa amăgit, nu te îngriji decât de misiunea ta, în fiecare zi!”

— Aş putea măcar să aflu dacă am să văd sfârşitul lucrării mele?

„Lasă viitorul în seama mea, soarta ta goneşte deja departe înainte-ţi. Oamenii aşteaptă cu nerăbdare la Beth-Lapat!”

De când fusese făcut public edictul imperial, nu era oraş în care Mani să nu fie aşteptat. Dar el nu-şi îngădui să şovăie. O luă înspre Beth-Lapat.

Nu era decât un sat mare din Susiana, fără trecut şi fără renume; numai că se povestea că Şapur, care poposise uneori acolo, se simţise bine datorită aerului şi apelor şi că-i însărcinase pe arhitecţi să facă lucrări de mărire; potrivit unor zvonuri, suveranul nutrea ideea de a-şi face acolo într-o bună zi reşedinţa de vară. Desigur că nădăjduia să profite de pe urma aşezării între Mesopotamia şi Persida şi, prin aceasta, între cele două laturi ale Imperiului Sasanid, Apusul semit şi Răsăritul de grai arian. Să fi fost acesta motivul Pentru care Mani se socoti silit să-şi înceapă periplul cu Beth-Lapat?

Deşi nu mai fusese niciodată în târguşorul acela, ştia că se dezvoltase acolo o activă comunitate creştină şi în primul rând ei avea de gând să i se adreseze. Numai că se văzu curând nevoit să accepte evidenţa: nu mai era ca pe vremea peregrinărilor lui anonime, nu mai avea, ca la Deb, libertatea de a-şi lăsa paşii să-l poarte spre clădirea pe care el ar fi ales-o.

Nici nu aflară bine de sosirea oaspetelui că mai-marii locului se grăbiră să vină, în frunte cu regişorul local; acesta, bombându-şi pieptul, pretinse privilegiul de a-l găzdui sub acoperişul său pe

protejatul divinului Şapur. Astfel că, atunci când Mani îi răspunse că el avea obiceiul de a-şi alege loc de şedere într-o grădină, la picioarele celui mai bătrân copac, omul se supără, îşi înşiră cu pompă întreaga spiţă, care cobora până la străvechii întemeietori de dinastii şi, în acord cu grămăticii care-l înconjurau, îşi îngădui să stăruie. Dacă îi era refuzată invitaţia, asta însemna că neamul îi era dispreţuit sau că evlavia casei sale era pusă la îndoială. Cu tot aerul încurcat al lui Denagh şi cu toată oboseala lui Pattig, Mani nu cedă. Oamenii aveau să vină să-i asculte învăţătura la picioarele copacului; acolo şi nu altundeva avea să-şi petreacă noaptea.

Atitudinea sa era prea puţin împăciuitoare, e adevărat, poate că era chiar în mod inutil ofensatoare, dar era totuşi singura înţeleaptă. Căci, de-a lungul tuturor călătoriilor sale, fiul ţinutului Babei avea să fie nevoit să ţină piept acestui gen de hărţuieli, uneori dictate de cele mai curate instincte de ospitalitate, dar cel mai adesea de considerente mai puţin demne de stimă, ca, de pildă, dorinţa unuia dintre mai-marii locului de a-şi arăta importanţa primind în casa lui pe un protejat al lui Şapur, de nu era cumva şi dorinţa de a-i iscodi pe Mani şi pe însoţitorii lui, dar şi pe localnicii care s-ar fi arătat primejdios de sensibili la învăţătura acestuia.

Într-adevăr, o situaţie neclară se ivi încă de la începutul periplului. Dacă demnitarii provinciilor nu puteau decât să manifeste supuşenie totală de îndată ce era vorba să asculte de poruncile regelui regilor, dacă trebuia aşadar ca ei să asigure cea mai bună primire persoanelor care avuseseră priceperea de a căpăta înalta bunăvoinţă a acestuia, ei ştiau totodată la fel de bine cât de trecătoare sunt favorurile, acelea ale suveranului mai mult decât oricare altele, iar dacă îşi contemplau oaspetele cu invidie, aveau mereu în minte posibila lui cădere în dizgraţie; la momentul cuvenit, trebuia ca ei să fie gata să facă dovada că rămăseseră mereu neîncrezători.

În legătură cu Mani, lucrul acesta era încă şi mai vădit.

Veştile circulau iute în împărăţie. Era de ajuns ca un curtean să şuşotească la urechea unui vitax, acesta să lase să plutească în aer câteva vorbe la un ospăţ al unor mărunţi nobili de ţară, pentru ca, trei săptămâni mai târziu, toată tărăşenia să fie discutată în piaţa satului. Astfel, discuţiile care avuseseră loc în sala tronului ajunseră să fie cunoscute, cuvintele lui Kirdir repetate, iar toate astea stârniră cea mai mare neîncredere faţă de medicul venit din Babei.

La Beth-Lapat, Mani fu aşadar întâmpinat cu politeţurile cuvenite, dar fiecare îşi menţinea rezerva. Când se instala spre sfârşitul amiezii sub un copac, un moşmon, pe deal demnitarii şi, fireşte, magii stăteau aşezaţi în primele rânduri ale mulţimii. În vreme ce soldaţii patrulau în jur. De altfel erau blajini şi respectuoşi faţă de evenimentul ce se desfăşura lângă ei.

Oaspetele socoti că este de datoria sa să spună, pentru început, cât de onorat se simţea de încrederea pe care i-o arătase regele regilor şi cât era de mişcat de primirea ce i se făcuse la Beth-Lapat. Apoi, după ce îşi prezentă acreditările folosindu-se de câteva formule, aminti de speranţa de a-i vedea pe toţi supuşii împărăţiei strânşi laolaltă şi reuniţi printr-o înţelepciune comună. „Aceeaşi scânteie divină sălăşluieşte în noi toţi, ea nu ţine de neam, de castă, nu e nici M masculină, nici feminină, fiecare dintre noi trebuie s-o hrănească dându-i frumuseţe şi cunoaştere; astfel ea ajunge să strălucească, pentru că doar prin lumina care luceşte în el un om este cu adevărat mare.”

Ascultătorii de vază care erau prezenţi schimbară priviri ofensate. In faţa lor, care erau atât de mândri de neamul din care se trăgeau, în faţa lor, cărora Ardaşir le dăduse îndatorirea de a face să fie respectată ierarhia castelor, astfel ca fiecare să privească plin de veneraţie spre cei pe care Providenţa îi făcuse să se nască mai presus de ei, şi cu milă spre cei pe care-i aşezase mai jos, în

faţa lor care fuseseră învăţaţi că aceasta era temelia rânduielii sasanide, precum şi a oricărei rânduieli pământeşti sau cereşti, în faţa lor venea acum vraciul ăsta din Babei, şi nu numai în faţa lor, ci, mai rău, în faţa gloatei supuşilor, în faţa oamenilor de rând, căldărari, prăvăliaşi, hamali sau legători de noduri la covoare, venea aşadar vraciul ăsta să proclame că trebuia să nu fie luate-n seamă castele, ba mai mult, să fie dispreţuită apartenenţa de neam! Omul ăsta, în alte vremuri, ar fi fost luat pe sus încă de la primele vorbe, zvârlit în lanţuri, snopit în bătaie, ba poate chiar i s-ar fi tăiat capul. Numai că iată, cel care le vorbea astfel era tocmai trimisul ocrotit al regelui regilor! Renunţând să mai priceapă ceva, unii dintre cei cu vază preferară s-o şteargă pe tăcute, dar nu la fel se petrecură lucrurile cu mai tinerii magi, unii plecând cu mare zarvă şi furioşi.

De-a lungul călătoriilor sale, Mani îşi croi până la urmă o reputaţie – greu de şters – de tulburător al ordinii. De fiecare dată când începea să vorbească, se făceau simţiţi diverşi provocatori care căutau sămânţă de gâlceavă, străduindu-se să-l facă să rostească frazele cele mai instigatoare. Nici el însă nu se da în lături în faţa provocării, căci ea făcea parte dintre uneltele pe care le mânuia, şi – cu toate că ştia uneori s-o tempereze, să îndulcească criticile, să pună surdină unor cuvinte ce ar fi putut semăna vrajbă -

De îndată ce era întrebat ceva mai stăruitor, răspundea, oricare ar fi fost intenţiile celui ce i se adresase. Fie că era vorba de spiritul de rasă, de barierele de castă, de ritualul magilor sau de divinităţi geloase, el vorbea drept, fără concesii! Iar dacă întâlnirea lua o întorsătură urâtă, se mulţumea să dea din umeri.

— Asta înseamnă că plesneşte vechea piele a lumii! Spunea el. Am să încep să-mi fac griji atunci când vorbele mele vor fi la fel de plăcute urechilor oamenilor pe cât sunt de moi fulgii unei perne.

De obicei, astfel de explicaţii erau pentru urechile lui Denagh. Ea era de acum fiinţa cea mai apropiată. La scăpătatul zilei, când Mani se întindea la poalele copacului sau când vremea rea îl silea să se adăpostească sub acoperişul câte unuia dintre fideli, Denagh nu era niciodată prea departe. Oricine dintre cei care-i făceau alai putea observa atenţia plină de zel cu care-l înconjura însoţitoarea lui, oricine ghicea locul deosebit pe care ea-l ocupa, deşi nimeni nu ştia cu certitudine ce erau unul pentru celălalt, nici cu ce cuvinte se adresau unul altuia, cu ce ochi se priveau, ce prietenie îşi arătau atunci când rămâneau singuri.

Cine ar fi avut de altfel curajul să-i întrebe? Într-o zi, Pattig încercă să ridice problema. Luând-o pe departe, cu multe precauţii.

— Fii binecuvântat, fiule, binecuvântată fie ziua în care Providenţa m-a împins pe urmele tale! Mi se umple inima de bucurie de fiecare dată când aud oamenii vorbind de meritele tale, de viaţa ta ascetică, de toate renunţările pe care le impui trupului tău de om tânăr.

— Ce merit ar putea fi în a te lipsi de o plăcere din care n-ai gustat? Îl întrerupse Mani.

Pattig preferă să se îndepărteze şi, ca să nu-şi piardă cumpătul, se mulţumi să îndruge o formulă de binecuvântare. Mani nici nu-l privise când îi zvârlise răspunsul, dar, după ce-l lăsă să facă vreo câţiva paşi, îl chemă înapoi în modul cel mai respectuos cu putinţă: i

— Mar Pattig!

Tatăl său veni repede îndărăt, din nou prevenitor. Numai că auzi:

— Mar Pattig, când ai de gând să nu te mai porţi precum Veşmintele-Albe?

Tonul dezamăgit şi chemarea respectuoasă făceau ca întrebarea să fie şi mai sfâşietoare pentru tatăl care voi să se apere:

— Am părăsit Comunitatea şi pe toţi fraţii mei ca să te urmez, am îngenuncheat în faţa ta, eu care-ţi sunt părinte, am ascultat smerit fiecare dintre predicile tale…

— M-ai ascultat în fiecare zi, mar Pattig, dar continui să vorbeşti precum Veşmintele-Albe. Iar vorbele tale mă insultă.

— N-am repetat decât nişte cuvinte care îţi laudă meritele!

— Acela care îşi impune renunţări spre a primi elogii nu merită nici un elogiu, căci este mai trufaş decât cel mai mare dezmăţat. Înţeleptul nu posteşte decât spre a fi mai aproape de sine însuşi, doar el este judecător, doar el este martor.

Dacă renunţi la ceva, n-o face pentru a te conforma cerinţelor unei comunităţi, nici din teamă de pedeapsă, nici în nădejdea că vei aduna glorie pentru a străluci într-o altă lume. Socotelile astea sunt, după părerea mea, josnice.

Pattig se sili să zâmbească.

— Fiule, dacă îmi spui că trebuie să faci binele pentru bine, fără a aştepta răsplată, meritul tău este încă şi mai mare.

Mani se uită în sfârşit la el, dar cu o privire plină de jale.

— M-ai auzit tu vreodată vorbind despre bine sau rău?

Cuvintele astea viciate nu fac parte din limbajul meu!

„Geamănul” meu ceresc m-a prevenit. Eu voi spune ceva, iar oamenii, chiar şi cei mai apropiaţi, vor înţelege altceva.

Eu am spus că în orice fiinţă se amestecă Lumina şi Tenebrele, şi că e nevoie de toată subtilitatea înţeleptului pentru a le descâlci.

Respiră apoi lung, ca şi cum aştepta să-şi regăsească seninătatea.

— De fapt, ai venit să mă întrebi ce este Denagh pentru mine.

Luat din scurt, Pattig îşi înălţă mâinile într-un gest ca de apărare. Fiul lui continuă:

— Veşmintele ei desenează contururile împărăţiei mele vagabonde.

Şi de data asta, Mani a fost cel care se ridică şi se îndepărtă, cu un mers mai săltăreţ ca niciodată, lăsându-şi părintele să rumege la nesfârşit în minte mărturisirea aceea cu două înţelesuri.

Nimeni nu mai cuteză să-i pună întrebări celui venit din Babei în legătură cu însoţitoarea sa. Cu atât mai puţin Chloe, deşi o rodea curiozitatea. Ea rămânea la Ctesifon ca să se ocupe de familie şi de treburile lui Malchos în vreme ce acesta bătea drumurile, dar, când Mani trecea prin capitala împărăţiei, în casa ei trăgea în gazdă, iar ea nu se putea opri să nu-l observe, gânditoare. De ce îi spusese el odinioară că nici o femeie nu-i va sta vreodată alături? Apăruse ea prea devreme în viaţa lui? O minţise pur şi simplu, din prietenie pentru Malchos? Erau întrebări în legătură cu care fata grecului nu-şi putea deschide inima nimănui, abia şi le putea mărturisi ei înseşi, întrebări pe care credea că le poate alunga din minte arătându-se tot plină de atenţii faţă de Denagh, dar care se întorceau s-o hărţuiască de fiecare dată când o vedea pe cealaltă femeie aşezată lângă Mani, nedezlipindu-şi privirea de buzele lui.

Denagh. Cosiţa ei împletită şi adusă peste umăr spre piept îi acoperea gâtul de un brun trandafiriu. Răspândea o tinereţe lipsită de aroganţă, o frumuseţe care n-avea nevoie de sulimanuri şi nici de oglindă, dar o frumuseţe definitivă, aşa cum este ultimul argument într-o dispută. Purta în jurul taliei un soi de cingătoare groasă din lână, răsucită şi înnodată, într-o după-amiază, când cerul se întuneca şi un vânt răcoros pornea să sufle, Denagh începu să tremure, îşi deznodă cingătoarea şi o desfăşură,

punându-şi-o pe umeri. Şi atunci văzură, zugrăvit în tuşe fine pe ţesătură, un chip, Chipul ei, încadrat de flori. Fiecare recunoscu penelul lui Mani, iar ţesătura se transformă pentru credincioşi într-o relicvă venerată. Cei ce se apropiau ca s-o atingă respirau aroma care se răspândea din ea, un amestec de lemn de aloe, ambră, nufăr şi mosc tibetan, pe care Mani îl alcătuise el însuşi.

Nu spusese el într-o zi că în Grădinile Luminii totul va fi parfum şi culoare, că nimic nu va rămâne materie?

În alaiul lui Mani, chiar dacă erau mereu luate în discuţie teme austere, domnea totuşi o atmosferă de sărbătoare paşnică. Fiecare se socotea obligat să cultive o artă, adesea muzica şi cântul, din moment ce erau la mare cinste în împărăţia sasanidă, la fel şi poezia, şi desigur pictura şi caligrafia, după modelul magistrului, magistru care le îngăduia să se adune în jurul său când întindea o bucată de ţesătură sau lustruia un pergament, când pregătea grundul şi vopselele, începând să picteze. Nu se lăsa niciodată furat de prezenţa ucenicilor, privirile lor nu păreau să-i îngreuneze mâna; şi adesea începea să vorbească în vreme ce desena, vorbele sale lăsându-se parcă punctate de tuşele penelului. Momentele acelea erau cele mai intense, ucenicii ar fi vrut ca ele să se lungească la nesfârşit, ar fi rămas ceasuri întregi în acelaşi loc, ţinându-şi respiraţia, de teamă să nu se rupă vraja.

În pofida veneraţiei mute cu care toţi ucenicii săi îl înconjurau, prezenţa lui Mani nu era niciodată apăsătoare. Dacă fiul ţinutului Babei le cerea celor mai apropiaţi ucenici ai săi, Aleşii, cei ce aveau să fie într-o bună zi numiţi Desăvârşiţii, să se dedice artei, învăţăturii, cugetării, şi să se dezbare de orice posesie, tot el repeta neobosit că oamenii puteau veni la el fără să-şi părăsească munca sau avuţiile, fără să renunţe la obiceiurile sau la modul lor de viaţă. Cu condiţia să nu facă rău făpturilor şi să nu-i lase pe înţelepţi să moară.

— Aşadar, se înspăimântă într-o zi unul din adversari, să fie oare în religia ta două morale?

Mani nu avu de gând să nege.

— Există o cale aspră pe care se încumetă cei care vor să atingă desăvârşirea. Şi mai există şi una netedă, pentru majoritatea muritorilor.

— Dar, dacă ambele căi duc la mântuire, ce avantaje aş mai avea dacă aş alege drumul anevoios?

— Dacă rosteşti cuvântul „avantaje”, înseamnă că deja ai ales.

De-a lungul etapelor, fidelii deveneau tot mai numeroşi, mai cu seamă în oraşe, printre meşteşugari, neguţători, străini, metişi. Fără doar şi poate, Mani îi atrăgea pe cei care trăiau sufocându-se în ordinea strictă a religiilor şi a castelor, cei care sufereau că sunt hărţuiţi între diverse apartenenţe, cei care nu se considerau aşezaţi dintotdeauna şi pe veci pe o pernă umplută cu privilegii.

Totuşi, cel mai lent învăţătura sa se răspândea în sânul celei mai defavorizate caste. Când spunea: „Nu ucideţi copacul, nu răniţi pământul!”, cum ar fi putut el obţine consimţământul entuziast al ţăranilor? In schimb, câştigă pentru cauza sa pe câţiva dintre iluştrii reprezentanţi ai castei războinicilor. Ca, de pildă, pe Peroz şi Mirşah, doi fraţi ai lui Şapur. Şi mai ales, în mod evident, pe cel care fusese premergătorul tuturor, fiul mai mic al regelui, Hormizd, care se proclama acum pe faţă discipolul lui Mani şi care, continuând să-l cinstească pe Ahura-Mazda, punea să fie bătute la Deb monede având chipul lui Buddha pe revers. E adevărat că majoritatea celor deopotrivă cu el îl blamau, la fel ca şi magii. Adunări înflăcărate se ţineau în locurile unde se aprindeau focurile sacre la Ctesifon, în Persida şi Atropatena. Buddha pe monede sasanide! Se auzeau exclamând. Şi de ce nu, mâine, şi crucea nazarineanului?

Exclamaţii şi întrebări care nu i se adresau, evident, lui Mani. Faptul că voia să dea peste cap ordinea împărăţiei, să zdruncine temeliile pe care fuseseră clădite dinastia sasanidă şi Religia Adevărată, iată ceea ce confirma în ochii lor judecata constantă a lui Kirdir, „un nazarinean din speţa Cea mai vicleană, un lup cu două picioare”. Dar Şapur?

Pentru ce divinul rege al regilor, stăpânul împărăţiei, ar fi vrut să distrugă cu mâinile sale ceea ce constituia temelia puterii lui?

În cursul discuţiilor tainice dintre nobili şi magi, preferau să creadă că acesta fusese dus de nas. De îndată ce avea să fie informat cum se cuvine despre ravagiile stârnite de eretic, cu siguranţă că îl va lipsi de ocrotirea de până atunci şi îi va da pedeapsa exemplară pe care legea o prevăzuse. Se alcătui un grup de soli cuprinzând principi de sânge şi magi cu înaltă demnitate, care se înfăţişară dinaintea tronului, încărcaţi de doleanţe.

— Mani ăsta conduce o hoardă de cerşetori care se năpustesc peste fiecare localitate din împărăţie ca lăcustele peste o oază, sfidează poruncile cereşti şi îi aţâţă pe oamenii de rând să-i dispreţuiască pe cei pe care obârşia i-a aşezat mai presus de capetele lor. Meşteşugarul vrea să se facă scrib, scribul vrea să devină cavaler, respectul şi autoritatea se pierd, ordinea dinastiei se prăbuşeşte, iar în împărăţie se răspândeşte zvonul că divinul nostru stăpân în persoană este cel care a dorit ca aşa să stea lucrurile…

Şapur ascultă. Rămase îndelung pe gânduri. Apoi se ridică într-un fel neaşteptat. Curtenii abia avură timp să cadă cu fruntea la pământ. Când cutezară să privească iarăşi spre tron, draperia era deja coborâtă.

Să fi fost regele regilor zdruncinat de cele ce-i fuseseră dezvăluite? Să-l fi deranjat tonul folosit de prinţi şi de magi? Oricum, nici o

pedeapsă nu îi fu dată grupului. Dar nici împotriva lui Mani nu a fost luată vreo măsură.

Mai trecură câteva săptămâni, nu se întâmplă nimic. Consfătuirile de taină şi discuţiile reîncepură. Deoarece divinul Şapur nu reacţionase, gândea Kirdir, însemna că el nu aprecia cum se cuvine amploarea primejdiei, sau că şovăia. Dacă s-ar produce însă un incident grav, monarhul ar fi silit să ia taurul de coarne.

III.

Kirdir nu avu nevoie să provoace un incident grav, pentru că Mani însuşi a fost cel care a creat condiţiile propice, hotărându-se deodată să meargă la Ecbatana, oraşul de unde se trăgea tatăl său, dar mai ales metropola Mediei şi domeniul de veacuri al magilor. Vizita avea un aer de provocare, cu atât mai mult cu cât fiul ţinutului Babei avu grijă să dea de veste cu mai multe săptămâni înainte într-o predică publică în piaţa mare din Seleucia, o periferie a Ctesifonului. Şi o făcu precizând că va fi anevoioasă călătoria şi că nu îndemna pe niciunul dintre fideli să-l urmeze. Numai că aceştia îl urmară, cu sutele.

Cel care se hotărî să se ducă în persoană la adversarii săi a fost chiar Kirdir, dar nu înainte de a-şi fi luat precauţia de a fi însoţit de Bahram, fiul mai mare al lui Şapur. Nici în casta magilor, nici în aceea a războinicilor nu avea Mani un duşman mai feroce. Kirdir vedea în omul din Babei o ameninţare pentru noua ordine religioasă pe care magii încercau s-o impună împărăţiei, iar Bahram vedea în el mai cu seamă un aliat al fratelui său mai mic Hormizd, de care-l despărţea o tenace rivalitate. Fireşte că soarta lui Denagh nu făcuse decât să învenineze şi mai mult lucrurile: faptul că o fată nobilă pe care Bahram pusese ochii preferase să-l urmeze pe vraciul din Babei în peregrinările sale, mai având şi încuviinţarea lui Hormizd pe deasupra, iată un afront ce nu putea fi uitat! Episodul de la Ecbatana nu avea decât să deschidă pofta pentru răzbunările viitoare!

Prima încercare pe care alaiul lui Mani a fost nevoit s-o înfrunte a fost frigul. Erau la sfârşit de toamnă. Zilele continuau să fie blânde atâta timp cât se găseau pe câmpiile Mesopotamiei, dar, de îndată ce o luară pe drumurile de munte, se făcu simţită nevoia de a pune mai multe haine groase. Cam la şase parasangii1 de Ecbatana, dădură peste cele dintâi porţiuni cu zăpadă, pe care cei ce se trăgeau din regiunea mlaştinilor veneau s-o pipăie fermecaţi.

Din fericire, alaiul nu semăna deloc cu „hoarda de cerşetori" pe care magii îi zeflemiseau. Printre fideli se aflau, într-adevăr, negustori prosperi care îşi făceau o datorie din a-i îmbrăca, încălţa şi hrăni pe asceţi. Unul dintre aceştia era nimeni altul decât Malchos, care, atunci când discuţiile religioase se însufleţeau, îşi găsea mereu ceva de meşterit în altă parte, de obicei pe lângă animalele pe care mergeau călări, şi asta pentru că îşi făcuse o îndatorire din a-l cruţa pe Mani de toate preocupările terestre. El, care avea experienţa caravanelor, se dovedi cel mai destoinic dintre organizatori. Puteau fi chiar văzute, stivuite pe spatele catârcilor, mantale şi pături din lână păstrate ca rezervă pentru friguri şi mai straşnice. Acestea nu erau deloc de prisos, după cum o dovedea şi leul uriaş de la intrarea în Ecabatana, care avea în creştetul coamei un smoc alb, minuscul, dar umilitor pentru statuia cea mai celebră din Imperiu, sculptată tocmai în chip de talisman care să apere oraşul de înzăpezire.

La sosirea lui Mani, străzile Ecbatanei erau pustii. Sau aşa păreau. Vântul matinal se potolise; soarele, în miezul cerului, era abia acoperit, razele-i tinere străduindu-se să încălzească atmosfera. Convoiul străbătu o uliţă mărginită de dughene, toate închise. Nu era totuşi nici ora mesei, nici cea a siestei. Ce alt moment ar alege oare norodul ca să muncească, să se plimbe, să facă târguieli şi diverse alte treburi?

1. Parasangie – măsură itinerantă a vechilor persani, având peste

5.000 m (N. Tr.).

— Unde-s oamenii? Murmură cu naivitate Denagh.

— Îndărătul grilajelor de la ferestre, pândindu-ne. Se pare că au primit poruncă să stea acasă.

Mani răspunsese dând totodată o palmă uşoară catârului, apoi o privi pe Denagh cu un aer vesel, care o făcu să simtă că va avea motive de îngrijorare. El continuă, de altfel, cu un accent de voioasă sfidare:

— La porţile oraşului, ne-au lăsat să trecem fără să ne întrebe nimic. Acum ne observă de departe, fără a ne pune stavilă. Încă nu ştiu care e locul pe care l-au ales ca să ne aştepte. Poate în faţa fortăreţei.

Denagh, la fel ca toţi cei din convoi, zărea deja pe deasupra caselor joase silueta întunecată a ceea ce fusese odinioară ultima linie de apărare a lui Darius. Pe când Alexandru cotropea Persia, regele regilor pusese să fie construit la Ecbatana un castel cu o mie de încăperi, mare cât o cetate, un soi de monstruos loc întărit unde să-şi poată închide, îndărătul a opt porţi grele din fier, nevestele, copiii mici şi comoara. Ansamblul era acum căzut în ruină, însă fusese reconstruită o aripă, unde câte un membru al familiei domnitoare venea la răstimpuri să locuiască.

În preajma citadelei patrulau soldaţi, în grupuri de câte zece, pedeştri sau călare, grăbiţi ca salahorii de pe un şantier, fără să arunce nici o privire caravanei care se apropia.

Denagh îl întrebă pe Mani dacă nu era mai cuminte să se întoarcă, dar el nici nu vru să audă. Chiar de ar fi fost ameninţat cu sechestrarea sau cu moartea, el îşi va petrece noaptea în oraş, nimeni neputând să ignore faptul că avea asupra lui cea mai înaltă împuternicire. Pentru a da mai multă greutate spuselor sale, sări de pe catâr şi dădu drumul frâului. Însoţitorii săi făcură

la fel. Astfel că soldaţii erau acum în mijlocul lor, în jurul lor, mişunând parcă printre ei, chiar dacă nu se atingeau de nimeni.

Mani se opri şi ridică mâinile, aşa cum făcea când dorea ca alaiul să se oprească. El însă reîncepu să meargă, de unul singur, pe esplanada care ducea la citadelă. Când, Deodată, ascultând cu siguranţă de un semnal dinainte convenit, cinci pilcuri de pedestraşi se năpustiră asupra lui, încercuindu-l complet şi alcătuind cu corpurile lor o barieră de netrecut. Unii dintre fideli şi mai ales femeile încercau cu o înverşunare caraghioasă să-i dea la o parte pe soldaţi pentru a-l elibera pe Mani, dar acesta le ceru să se îndepărteze. Doar Denagh se încăpăţână să forţeze linia militarilor, care, la un moment dat, îi făcură ostentativ loc, de parcă ar fi avut instrucţiuni speciale la adresa fetei cu cosiţa împletită. Aceasta alergă să i se alăture Trimisului.

Urcat împreună cu Kirdir în cel mai înalt turn de pază, Bahram observa scena cu satisfacţie: fără să fi fost molestat, fără să i se fi adresat nici un cuvânt de ameninţare, Mani era acum închis împreună cu însoţitoarea lui în acea temniţă ciudată, ale cărei ziduri se dublară curând prin alăturarea unui al doilea şir de soldaţi. Aveau să-şi petreacă noaptea, apoi ziua următoare şi iarăşi noaptea în acelaşi loc, lipsiţi de foc, fără apă sau hrană, fără pături, fiecare încălzindu-se doar cu prezenţa reconfortantă a celuilalt, în vreme ce oamenii de pază aveau să fie schimbaţi rând pe rând, la fiecare două ceasuri.

Abia în a treia zi, când i se spuse că „ereticul” tocmai leşinase în braţele lui Denagh, fiul mai mare al lui Şapur dădu poruncă să fie oprit chinul. Şi în timp ce fidelii se năpusteau să le dea îngrijiri sechestraţilor, grăbindu-se să-l scoată pe Mani din Ecbatana de teamă că, venindu-şi în fire, se va hotărî să-şi prelungească şederea acolo, Bahram se puse pe benchetuit, făcând să răsune cetatea de râsul lui.

Dacă Mani avea să se plângă regelui regilor, prinţul putea oricând protesta că nu făcuse altceva decât să asigure îndeaproape protecţia oaspetelui şi că nici o mână nu se ridicase asupra lui.

Numai că Şapur nu în felul ăsta privi toată tărăşenia. De îndată ce vestea se răspândi, îşi chemă fiul la Ctesifon unde, în faţa curtenilor uluiţi, îl acuză de neascultare, îi spuse că E un destrăbălat şi un incapabil, după care porunci ca acesta să fie închis în pavilionul de vânătoare.

În ziua aceea, în vreme ce un grup de călăreţi din garda imperială se ducea după Bahram, un alt detaşament o lua pe drumul spre Kengavar, unde se găsea Mani, pentru a-l aduce de urgenţă în capitală. De urgenţă şi singur. Şapur nu tolerase niciodată nici cea mai mică atingere adusă demnităţii funcţiei sale; aşa încât, după ce propriul său fiu fusese umilit în public, nimeni nu se încumeta să-şi închipuie ce tratament avea să-i fie aplicat aceluia care, potrivit părerii generale, se făcea vinovat de iscarea tulburărilor.

Înainte de a-şi părăsi tovarăşii, fiul ţinutului Babei le recomandă ce să facă mai departe pentru a continua lucrarea începută. Voia să-i spună câte o vorbă fiecăruia dintre apropiaţii săi, dar ofiţerul îl somă să-şi scurteze momentul de rămas-bun.

IV Când Mani se înfăţişă la palat, se văzu condus spre cancelaria numitului darbadh, care administra casa imperială.

Acesta îl lăsă să aştepte câteva minute, dispăru, apoi, la înapoiere, îl rugă să-l urmeze. Cu toate astea, nu spre sala tronului îl duse, ci, prin coridoare întortocheate şi grădini, spre o uşă scundă şi frumos cizelată, pe care o închise iute în urma lui.

În bărbatul care stătea aşezat în încăperea aceea lipsită de fast, lui Mani îi veni greu să-l recunoască pe Şapur. De data asta, nici vorbă de risipă de aur. Veşminte croite, desigur, din ţesături

nobile, punând în evidenţă armonia motivelor îngemănate, dar care nu ar fi părut nepotrivite pe umerii unui curtean, la fel ca părul lung şi buclat, parfumat cu santal. Gesturile erau lipsite de bonomia prudentă a audienţelor solemne, iar degetele, deprinse cu semnele scurte ale poruncilor, păreau să se împace cu inutilitatea de acum, tot frecând între ele boabele rozalii ale unor mătănii.

Descoperind, într-o străfulgerare târzie, că se afla în prezenţa monarhului divinizat, fiul ţinutului Babei puse genunchiul în pământ, scotocind de zor în mânecă pentru a scoate batista cerută de ritual.

— Lasă padham-u Mani, există răsuflări mai puţin pure ca a ta. Şi ridică-te, vino să te aşezi la dreapta mea, pe perna asta.

Chiar dacă tot continua să dea porunci, vocea se îmblânzise, fiind însoţită de un uşor tremur. Era, desigur, stinghereala actorului abia ieşit din rol.

— În informările care-mi vin din provincii, se afirmă că învăţătura ta se răspândeşte, că în oraşele mari comunităţi întregi se bizuie pe tine. În palatul ăsta, câteva persoane se bucură de izbânzile tale, altele încep să-şi piardă cumpătul sau sunt indignate din pricina incidentelor care se înmulţesc.

Mani nu încercă să se justifice. Suveranul nu părea să aştepte vreun răspuns, ci doar cântărea urmarea afirmaţiilor sale.

— Ceea ce s-a întâmplat până acum mă nelinişteşte prea puţin, mă temeam de rezistenţe mult mai brutale decât gesturile copilăreşti ale fiului meu.

— Eu am uitat deja această întâmplare, fiecare zi care mă îndepărtează de ea e cât un veac, nu voi păstra nici o supărare.

— Aici greşeşti, viaţa m-a învăţat contrariul. Existenţa nu e decât un şir de datorii, o succesiune de încheieri de socoteli, te poţi achita de ele în mod meschin sau mărinimos, dar ai datoria să te achiţi de ele. A rămâne la adăpost de pedeapsă mi se pare ceva greu de suportat, chiar atunci când eu sunt cel care profită. Iar în calitate de străjer al împărăţiei, nu am dreptul să tolerez aşa ceva. Fiul meu va plăti multă vreme slăbiciunea sa sufletească şi neascultarea.

Tonul ultimelor fraze îl readucea pe Mani în prezenţa lui Şapur cel din sala tronului.

— Nu vi se întâmplă niciodată să iertaţi?

— Doar pe aceia pe care milostivenia mea îi va copleşi mai amarnic decât pedeapsa. Fiul meu cel mare nu face parte din soiul ăsta. Şi ţie, de altfel, am să-ţi aduc reproşuri.

Trecerea era atât de bruscă, încât Mani tresări.

— Cum îl laşi pe Bahram să te umilească astfel? Ai uitat cumva că sub proteguirea mea călătoreşti şi îţi răspândeşti învăţătura în împărăţie, că duci cu tine încrederea şi autoritatea mea, şi că pe mine mă cobori lăsând ca acestea să fie călcate în picioare?

După ce trecu momentul de surpriză, fiul ţinutului Babei îşi îndreptă spatele, glasul lui exprimând mândrie şi sfidare:

I

— Mai am încă o împuternicire, din partea unui proteguitor ceresc care nu se teme de insulte.

Şapur lăsă să se audă un râs scurt şi afectat, care pe chipul lui căpăta valoare de scuză.

— Nu ca să te dojenesc te-am chemat aici. M-am înfuriat aşa cum mă înfurii de fiecare dată când ajung să vorbesc despre acest fiu. Sunt supărat pe el că şi-a bătut joc de protecţia pe care ţi-am oferit-o. Mă mâhneşte mai cu seamă să văd că devine o jucărie în mâinile magilor din Media.

Înţelege-mă, nu simt duşmănie faţă de magi, un om ca Juvanoe mi-a fost mai apropiat decât propriul meu părinte, m-a învăţat tot ce ştiu, nu afli la el decât puritate, loialitate şi înţelepciune. Dar nu sunt toţi de calitatea asta. Pentru un mag devotat, există patruzeci care visează doar puterea şi nu trăiesc decât din comploturi şi intrigi. Aceştia dictează oricui cum să se îmbrace, să mănânce, să bea, să tuşească, să râgâie, să plângă, să strănute, ce formulă să mormăie în orice împrejurare, ce femeie să ia de nevastă, când s-o evite şi când s-o strângă-n braţe, şi în ce mod. Îi fac pe toţi să trăiască, mari şi mici, în groaza de necurăţenie şi necuviinţă.

Au pus mâna pe cele mai bune pământuri din fiecare regiune, au adunat bogăţii, templele dau pe dinafară de aur, sclavi şi grâne; când bântuie foametea, ei sunt singurii care nu duc lipsă niciodată de nimic. De-a lungul domniilor, au acumulat privilegii. Nu există tânăr care să ştie să deseneze două litere pe o tăbliţă fără ca un mag să nu-l ţină de mână.

Nici un act de vânzare care să poată fi încheiat fără ca ei să nu-şi ridice partea. Nici un litigiu care să poată fi rezolvat fără arbitrajul lor. Tot magii decid dacă un decret regal este conform cu legea divină, lege pe care o interpretează, evident, după cum le convine. Dar mă resemnez, mă feresc să-i supăr, nu încerc să-i lipsesc de aceste privilegii scandaloase. Ţi-l puteai închipui pe regele regilor în stare de atâta răbdare?

Mani se surprinse schiţând un gest de compasiune, în vreme ce stăpânul Imperiului îşi continua violenţa-i critică.

— Crezi cumva că le ajunge? Ar însemna să nu-i cunoşti pe magii din Media! Tronul, tronul meu îl râvnesc, nimic mai puţin, şi dacă nu pot pune mâna pe el, ar vrea să-l înjosească şi să-l supună tutelei lor copleşitoare.

Într-o zi, când părintele meu, divinul Ardaşir, ars de febră, se simţea în pragul morţii, magii cei mai de seamă au venit la căpătâiul lui, purtând cu mare grijă câteva pagini copiate din Avesta, pe care au început să le recite cu mare pompă, într-un sufocant fum de tămâie. Ce crezi că voiau?

Să-şi mângâie stăpânul, să-i facă mai puţin cumplite orele acelea? Să-i descrie o lume mai bună unde suferinţele vor fi uitate, unde îşi va putea relua locul printre glorioşii suverani din vechime? Nu, nimic din toate astea nu i-ar fi făcut să dea fuga din cele patru zări ale împărăţiei. Dacă se deplasaseră, o făcuseră doar cu scopul de a-l convinge pe tatăl meu, îmbătrânit şi împuţinat la trup, să semneze un edict care să-i îngăduie mai-marelui magilor să-l desemneze pe urmaşul la tron! Bineînţeles, lucrurile erau altfel înfăţişate: potrivit Avestei, îngerii din Cer sunt singurii care au dreptul să-l numească pe viitorul rege al regilor, dar, potrivit unui alt pasaj din carte, alegerea îngerilor trebuie să fie comunicată mai-marelui magilor, care îşi ia asupră-şi sarcina de a-i informa pe oameni.

Fiind vorba de mine, nu se punea problema, am contribuit la fel de mult ca părintele meu la înălţarea acestei împărăţii, iar el, încă din viaţă, mă aşezase lângă el pe tron, împărţind domnia cu mine. Dar, când eu n-am să mai fiu aici, magii vor repune în discuţie această dispoziţie extravagantă. De altfel, se duc deja să şoptească la urechile fiilor şi ale fraţilor mei că oricine va avea ambiţia de a ajunge într-o bună zi la putere va trebui să se supună dorinţelor lor. Acum îmi înţelegi furia când propriul meu fiu nu-mi dă ascultare, atrăgându-şi-i de partea sa pe aceşti pretinşi făcători de regi? Îmi înţelegi mânia când văd pe unul dintre protejaţii mei umilit de Bahram sub privirea satisfăcută a Magilor? Tu ai poate

un alt protector, Mani, care pluteşte cu mult deasupra poftelor terestre, cu mult deasupra pizmelor.

Totuşi, mie mi-ai cerut ocrotirea, medicule din Babei. Ţi-am oferit-o. Te-ai folosit de ea în toate regiunile pe care le-ai vizitat. Nu mai ai dreptul să te dai la o parte! Nici să mă trădezi!

Să se dea la o parte? Să trădeze?

— Cerul a dorit ca eu să vin spre acest palat, ca speranţa mea să înflorească în sânul acestei împărăţii, sub această binecuvântată domnie. De ce aş dori să trădez?

— Nu ai, desigur, de gând să mă trădezi, şi totuşi mă trădezi.

Mani pricepe cu atât mai puţin cu cât tonul este binevoitor, aproape prietenos, oricum fără legătură cu o acuzaţie atât de gravă.

— Ai venit să-mi vorbeşti, Mani, despre o credinţă nouă care, respectând înţelepciunea lui Zoroastru şi cultul lui Ahura-Mazda, ar interzice oamenilor religiei să posede aur şi pământuri, şi i-ar izola în rugăciune, învăţătură şi cugetare. Credinţa asta ai vrea s-o vezi biruind, pentru că acesta este mesajul care ţi-a fost dezvăluit, iar eu doresc, la rândul meu, s-o văd răspândindu-se, pentru că acesta este interesul dinastiei. Tu propovăduieşti armonia între noroade şi credinţe, pentru a asculta de îndemnurile Celui Preaînalt, iar eu doresc aceeaşi armonie pentru că este necesară coeziunii împărăţiei şi prosperităţii ei. Cerul şi cu mine urmărim aceeaşi pradă, Mani, şi tu eşti cel care m-a făcut să înţeleg acest lucru. Cerul şi cu mine dăm peste aceiaşi duşmani în calea noastră. Aş vrea să lupt împotriva lor, să-i nimicesc; eu nădăjduiesc să găsesc în tine aliatul providenţial, iar tu te îndărătniceşti să mă trădezi.

Mani e dezorientat. De cum i se pare că pricepe ceva, Şapur încearcă să-l încurce. În faţa oricărei alte persoane decât regele

regilor, ar fi explodat. Dar, în această situaţie, trebuie să-şi manifeste mânia într-un fel mai ocolit.

— Tot nu înţeleg în ce fel am putut trăda, dar, dacă am făcut-o, pedeapsa mea nu poate fi decât moartea şi sunt gata s-o înfrunt.

Suveranul îşi dădu capul pe spate. Parcă ar fi luat martoră raza de soare care se strecura prin ferestruica în formă de trandafir. Îşi strânse şiragul de mărgele în jurul degetelor.

Apoi mărturisi:

— Am mai multă afecţiune pentru tine decât pentru propriii mei fii. Cât trăiesc eu, nici o mână nu se va ridica împotriva ta – nici a mea, nici a nimănui altcuiva. Dar de ce te încăpăţânezi să vorbeşti despre desfiinţarea castelor?

Deci, asta era, îşi spuse Mani, aproape vesel că în sfârşit pricepuse unde voia să ajungă Şapur. Îşi aduna deja ideile ca să se justifice. Dar monarhul îl scuti de explicaţie.

— E în zadar să-mi expui ideile tale în această privinţă, aş putea foarte bine să trec de partea ta. Sunt regele regilor, eu nu mai am nevoie să mă bizui pe caste, ele au nevoie să se bizuie pe mine. Dar, dacă ne batem împotriva magilor, nu ne putem înstrăina în acelaşi timp şi casta războinicilor.

Războinici sunt toţi cârmuitorii provinciilor, toţi comandanţii armatei, toţi principii! Dacă toţi aceşti oameni ar trece de partea magilor, ai fi strivit, speranţa ta ar fi spulberată, iar eu însumi, Şapur, regele regilor, stăpânul împărăţiei, n-aş putea face nimic pentru tine. Poate chiar aş fi târât în căderea ta. De fiecare dată când vorbeşti, câştigi pentru cauza ta cărturari, meşteşugari, târgoveţi, chiar şi sclavi, mi s-a spus, şi multe femei, şi mulţi străini. Numai că adepţii ăştia nu vor însemna nimic la ceasul marii înfruntări.

Apoi continuă, fără să-şi tragă sufletul, dar cu glasul dintr-o dată scăzut, temător parcă:

— Am dat nişte porunci azi-dimineaţă în ce te priveşte.

Va fi rezervat un loc pentru tine în fiecare din palatele mele. În sala de audienţă şi de asemenea la consiliul meu particular. Oriunde m-aş duce, tu mă vei însoţi.

— Am un mesaj de transmis noroadelor…

— O vor face discipolii tăi în numele tău. Tu faci de acum parte dintre apropiaţii mei. Periplul tău va fi un marş triumfal, fără incidente umilitoare, fără provocări, încăierări sau hărţuieli. Vreau ca în jurul tău să se adune oameni din toate castele şi din toate neamurile, dar mai cu seamă războinici, principi, satrapi. Şi chiar şi dintre magi vreau să-ţi câştigi adepţi. Dacă izbândeşti…

Şapur se opri, păru să şovăie o ultimă oară, apoi, dintr-un fel de pudoare sau dintr-un sentiment care se înrudea cu pudoarea, îşi plecă brusc ochii când conchise:

— Dacă izbândeşti, va fi dat un edict care va vesti că regele regilor s-a hotărât să îmbrăţişeze religia lui Mani.

De la cea dinţii vizită a sa la palat, care-i dăduse doar dreptul de a propovădui, Mani ieşise cu o înfăţişare exuberantă şi cu pas de cuceritor. De la cea de a doua întrevedere, la care regele regilor îi făgăduise să se convertească, rugându-l stăruitor să-i adune în jurul lui şi în jurul mesajului adus de el pe toţi supuşii, Mani ieşi copleşit, de parcă ar fi purtat în acelaşi timp atât crucea lui Hristos, cât şi coroana sasanizilor!

Oare ce i se întâmpla? Nu se apropia de izbândă speranţa lui cea de pe urmă de o sută de ori mai repede decât socotise?

Mâine, regele regilor, poimâine, împărăţia – ideile sale vor însufleţi în curând întreaga omenire. Nu mai era doar un vis solitar, ofăgâduială a „Geamănului” său pe marginea unuia dintre canalele Tigrului, el nu mai era vagabondul cerşetor şi semănător de cuvinte – triumful îi stătea acum la îndemână.

Cu toate astea, se duse să se izoleze în încăperea pe care încă o mai ocupa acasă la Malchos de fiecare dată când trecea prin Ctesifon. N-avea să mai iasă de acolo în ziua aceea, nici a doua zi, rămânând abătut, în post şi contemplaţie, nemaiadresând nici o vorbă împăciuitoare sumedeniei de adepţi care populau fiecare ungher al casei şi grădinii. Doar Denagh se încumetă să intre o clipă pentru a lăsa, fără zgomot, un urcior cu apă pe pervazul ferestrei închise.

Ciudată, e adevărat, şi descumpănitoare, această întâlnire între el, copilul şchiop din grădina de palmieri, şi Şapur, pe care inscripţiile îl numeau „coborâtor din zei, nobil frate al Soarelui şi al Lunii, stăpân al celor patru zări.”Ce rudenie Putea fi între ei, ce înţelegere tainică, ce gând comun? Totuşi, monarhul schiţase gesturi de scuză. Totuşi, roşise şi îşi întorsese privirea, apoi plecase iute pentru a-şi ascunde timiditatea, de îndată ce îşi mărturisise dorinţa de a-i îmbrăţişa credinţa.

Să îmbrăţişeze credinţa lui Mani? Să se convertească?

El, regele regilor, să pună genunchiul în pământ şi să-l roage pe Mani să-l binecuvânteze aşezându-şi mâinile pe creştetul său? Nu cumva era o uriaşă şi crudă înşelătorie?

O dată în plus, nedumerirea celui venit din Babei ajunse la un schimb de gânduri cu „Geamănul” său, care-i spuse pe tonul cel mai sigur: „Şapur are mai multă ambiţie în ce te priveşte decât ai tu pentru tine însuţi! El este acum omul cel mai puternic de pe pământ, armatele lui sunt capabile să le înfrângă pe cele ale Romei şi ale Chinei, se intitulează deja suveran al Răsăritului şi al

Apusului, se vede urmaşul lui Alexandru. Iar tu, Mani, ai venit să-i vesteşti că a început o nouă eră. Ar vrea atât de mult să fie adevărat! Faptul că Revelaţia a putut să coincidă cu începutul domniei lui nu este oare un semn pe care Cerul i l-a adresat lui Şapur, pentru a-l asigura că ambiţiile sale sunt legitime şi conforme planurilor Providenţei?

El vrea să creadă în tine, vrea ca tu să fii demnul urmaş al celor mai sfinţi profeţi, să fii egalul lui Zoroastru şi mai mare chiar decât Zoroastru. La urma urmei, prinţii care domneau pe vremea lui Zoroastru nu erau mai mari decât Şapur!”

— Vot fi aşadar podoaba domniei lui Şapur!

„De ce n-ar fi el instrumentul domniei tale? Şi de ce vorbeşti de podoabă? De ce te arăţi atât de amar şi dispreţuitor?

Monarhul ăsta vrea să-l ajuţi să reducă puterea magilor.

Şi, pentru a stabili armonia între comunităţile pe care le cârmuieşte, are nevoie de tine. Când va fi cucerit toate pământurile pe care le râvneşte, când va avea sub autoritatea sa atâtea noroade diferite, cum ar putea menţine coeziunea împărăţiei? Impunând tuturor religia ancestrală a perşilor, construind pretutindeni temple ale focului pentru ca aroganţa Magilor să se arate încă şi mai făloasă? Lăsând să se înmulţească sectanţii zeilor unici, toate acele religii geloase şi certăreţe care pun la cale pentru împărăţie, pentru toate împărăţiile, milenii de foc şi de sânge? Doar tu, Mani, poţi evita această rătăcire a oamenilor.”

— Regele ăsta ar vrea să cucerească lumea cu armele, iar eu ar trebui să mă alătur lui, eu care nu suport să rănesc scoarţa unui smochin?

Când, după trei zile, ieşi în sfârşit din izolare, Mani nu mai păstra nici în cuvinte, nici în glas vreo urmă din îndoielile care-l

chinuiseră. Veni să le vestească fidelilor care-l aşteptau, încă numeroşi, că triumful era aproape, că împărăţia era pe cale să fie cucerită şi că, tocmai având în vedere această speranţă, mesajul trebuia să ajungă cât mai repede la noroadele cele mai îndepărtate. Le ceru celor mai buni dintre discipolii lui să împânzească provinciile celor patru Imperii, din China până în Egipt şi Axum, şi de la Roma până la Palmyra. „Religiile de dinainte se adresau unei singure regiuni, într-o singură limbă. Religia mea e făcută să se manifeste în toate regiunile şi în toate limbile în acelaşi timp."

El însuşi, mai puţin liber acum să se deplaseze, a început să scrie cu frenezie. Sute de epistole, imnuri, psalmi, cărţi, pe care nu se mulţumea să le caligrafieze cu propria-i mână, ci le mai şi ornamenta, le ilustra, le acoperea cu aurituri, unica împrejurare în care degetele lui se învoiau să atingă aurul.

Din această perioadă datează una dintre lucrările cele mai uimitoare ale tuturor timpurilor, o carte pe care Mani a intitulat-o simplu Imaginea şi în care explica ansamblul credinţelor sale printr-o suită de picturi, fără a recurge la cuvinte. Ce mijloc mai bun avea el la îndemână pentru a se adresa tuturor oamenilor, dincolo de barierele limbajului?

Silueta lui Mani făcea de acum parte din peisajul Curţii.

Dacă i se întâmpla să absenteze pentru vreuna dintre întâlnirile cu fidelii săi, Şapur trimitea după el, chiar şi de trei ori în decursul aceleiaşi zile, spre a-l consulta în legătură cu absolut tot ce îi preocupa mintea de om şi de suveran, fie că era vorba de sănătate, aştri, toanele surorii sale, Azur-Anahit, care îi era şi soţie, perfidiile zilnice ale magilor sau legăturile dintre împărăţie şi celelalte puteri, vasale ori vrăjmaşe.

În fruntea acestora se găsea Roma, veşnica rivală a părţilor, apoi a sasanizilor. Istoria ei nu era făcută din avânturi dinastice, însă cei

mai mari dintre împăraţii ei nutreau ambiţia – la fel ca Şapur, la fel ca părintele lui, Ardaşir, mai înainte – să reunească sub acvilele de bronz cele două părţi ale lumii.

Romani şi perşi, două valuri inamice pe care o obsesie comună le condamna să se năpustească unul spre celălalt, să se spargă unul de celălalt.

Sasanizii, ale căror pământuri se pierdeau departe în stepele Asiei, voiseră ca oraşul-capitală să rămână situat în latura cea mai dinspre Apus a domeniului lor, într-o regiune străină culturii şi cultelor lor, acea Mesopotamie semită şi deja în parte creştinată, visul lor fiind să-şi desfăşoare flamurile pe totalitatea pământurilor situate între Tigru şi fluviul Strymon, în preajma căruia văzuse lumina zilei Alexandru cel Mare. Şi asta, pentru ca odată şi odată, Ctesifon să nu mai fie o provincie de graniţă a Imperiului, ci taman centrul acestuia.

Tot atunci, Roma era în întregime întoarsă spre Orient, acel Orient pe care-l idolatriza, îl diviniza, de la care aştepta glorie şi mântuire. Aşa se explică faptul că aducea la putere pretorieni veniţi din Siria sau din Arabia, că rarii ei filosofi erau formaţi în Egipt, că acele credinţe pe care accepta să le vadă răspândindu-se erau cele închinate lui Adonis, lui Hermes Trismegistul, lui Mithra indo-iranianul, Soarelui de Neînvins de la Emesa şi chiar – cea mai improbabilă dintre toate – aceea a unui agitator evreu cândva răzvrătit împotriva Romei! Pe deasupra, deja circula ideea ridicării, nu departe de Pontul Euxin, la locul de întâlnire al Europei cu Asia, pe amplasamentul fostei colonii greceşti de la Byzantion, a unei a doua capitale pentru Imperiu, o metropolă a viitorului pe care unii cutezau deja s-o numească – nelegiuită îngâmfare!

— Noua Romă.

Dintre cele două puteri care-şi disputau lumea, care va şti cum să învingă? Valul sasanid avea şansele lui. In timp ce autoritatea

„divinei dinastii” se întărea sub egida regilor întemeietori, Roma se dezmembra în anarhie. Doar în cursul domniilor lui Ardaşir şi Şapur se înşiruiseră douăzeci şi patru de Cezari, ca şi cum şi-ar fi transmis un mâner de pumnal în chip de sceptru. Cetăţenii ajungeau să nu mai cunoască numele suveranului din momentul respectiv, legiunile nu ştiau cui să se supună; de îndată ce Oraşul aclama un nou împărat, un alt militar, în Galia, în Dacia sau chiar în Italia, se răzvrătise deja. Apele Rubiconului nici nu-şi mai aminteau de perioada când nu fuseseră încă trecute.

Dacă nişte barbari ca hunii, sarmaţii sau alanii ameninţau vreo provincie sasanidă, regele regilor trimitea împotriva lor un cavaler de neam înalt, un viteaz spahdar care, după ce-şi încheia misiunea, se grăbea să vină să se prosterneze cu mândrie la picioarele suveranului său pentru a primi laude şi un veşmânt de mare cinste. La capătul celălalt, când limes-vl Imperiului Roman era luat cu asalt de aceiaşi barbari sau de perşi, împăratul simţea deja că alunecă de pe tron. Nu era greu de prevăzut că, atunci când Legiunile îi vor fi respins pe duşmani, comandantul lor, aureolat de tânăra-i glorie, va merge drept asupra Romei pentru a pune mâna pe putere. Iar dacă, în mod excepţional, el n-ar fi avut nici cheful, nici îndrăzneala s-o facă, atunci centurionii săi aveau să-l proclame imperator fie şi împotriva propriei sale voinţe. Singura soluţie pentru orice succesor prudent al lui Augustus era de a se pune în persoană în fruntea trupelor sale, cu speranţa că va culege cu propriile-i mâini laurii triumfului. Dar, abia ieşit din Roma, comploturile se ţeseau deja.

Şi nici pe câmpul de luptă nu era mai la adăpost. Istoricii încă se mai întreabă dacă împăratul Gordianus, al treilea cu acest nume, adolescentul care se războia în nordul Mesopotamiei, a fost rănit mortal de vreun trăgător mercenar aflat în solda sasanizilor sau de graba propriului său prefect al pretoriului, Marcus Iulius Philippus. Oricum, zvonurile propagate dinspre Urbs i-au imputat acestuia crima.

Ceea ce făcea din el, potrivit moravurilor constituţionale ale epocii, cel mai logic moştenitor al răposatului. Pe lista împăraţilor romani, el apare sub numele de Filip Arabul, fiind născut în mijlocul unui trib nomad de la marginile deşertului Arabiei.

Un trib foarte curând atras la credinţa nazarineanului.

Episcopul Eusebiu din Cezareea, istoric al Bisericii, afirmă că Filip a fost, cu mult înaintea lui Constantin, primul împărat creştin, că se ducea în taină în catacombe, că se spovedea laolaltă cu toţi penitenţii; că doar fragilitatea poziţiei sale în fruntea Imperiului l-ar fi împiedicat să proclame sus şi tare ceea ce se şoptea în cartierele modeste de dincolo de Tibru, ca şi pe aleile Capitoliului.

A cârmuit cinci ani, din 244 până în 249. Astfel spuse, potrivit tardivei datări creştine, cifrele astea rămân anonime. Trebuie să le transpunem în calendarul roman pentru a le înţelege importanţa. 244 corespunde anului 996 de la întemeierea Romei, 249 corespunde anului 1001. Sub augustul patronaj al lui Filip Arabul s-a celebrat aşadar, cu un Fast nemaiauzit, mileniul Oraşului. Colosale distracţii care s-au întins pe mai multe zile, jocuri în arenă, parăzi, triumfuri, sacrificii, neobosite festivităţi în pieţele publice, în jurul unei teme necontenit trâmbiţate, poate pentru a conjura evidenţa: imortalitatea Imperiului şi a legii sale.

O scurtă clipă de domnie pentru acest enigmatic războinic beduin. Dar ce clipă!

Dornic s-o savureze din plin, voind să vegheze el însuşi organizarea sărbătorilor Mileniului, preocupat de asemenea să-şi îndepărteze rivalii şi să ţină la respect turbulentele hoarde ale goţilor, Filip Arabul avea nevoie de un lung răgaz în conflictul cu sasanizii. Aşa că l-a trimis la Ctesifon pe propriul său fiu, având pe atunci cam douăzeci de ani.

Primindu-l pe sol în solemnitatea impunătoare a sălii tronului, ascultându-l vorbind în greceşte, cu prestanţă, dar şi cu un soi de nerăbdare tinerească, despre arzătoarea dorinţă de a se cădea la o pace nelimitată, regele regilor se gândi mai întâi la Armenia. Aceasta era, încă din epoca părţilor, veşnicul teren de înfruntare între Roma şi Ctesifon, principii ei fiind siliţi să manevreze jalnic între'cei doi uriaşi prădători. In Armenia se situa braţul balanţei care separa marele Imperiu al Răsăritului de cel al Apusului. Aşa că Şapur pretinse Armenia ca preţ al păcii.

Fiul lui Filip admise tot, şi chiar mai mult decât atât.

Legiunile se vor retrage din Armenia, iar nobilimea locală va fi poftită să accepte de acum înainte suzeranitatea regelui regilor, cu speranţa că „basileus" – după cum îl numea el – „în nemărginită-i mărinimie", nu va ţine duşmănie nimănui pentru loialitatea de până atunci. Şapur încuviinţă cu un gest binevoitor. Apoi, mişcându-se cu toată încetineala cerută de demnitatea sa, îşi aşeză cele două mâini pe umeri, cu coatele încrucişate, ceea ce era la el semnul unei cugetări intense. Dacă arabul ăsta de roman, îşi spuse el, a renunţat în doar câteva clipe la nişte pretenţii de veacuri, înseamnă că e gata să plătească scump, extrem de scump, pacea pe Care o cerşeşte! Pentru a-l cerceta şi mai mult, sasanidul se încumetă să formuleze o cerere excesivă. Fără îndoială că fiul Cezarului avea să se simtă ofuscat, însă acest lucru va permite să se contureze mai apoi termenii unei înţelegeri.

Nevoind să implice din capul locului divina sa persoană, căci atunci nu va mai fi oportun să cadă la învoială asupra nici unui amănunt al negocierilor, Şapur îi făcu semn şambelanului său să se apropie şi îi dictă la ureche poziţia pe care acesta avea sarcina s-o exprime.

Armenia, spuse el în esenţă, n-a fost niciodată pentru noi un obiect de litigiu. Dacă legiunile s-ar retrage de acolo, asta nu ar fi o mărinimie din partea lor, ci pur şi simplu înţelepciune, deoarece

bravele noastre armate se pregătesc, cu sabia în mână, să restabilească drepturile noastre eterne asupra acestei porţiuni incontestabile a domeniului nostru.

Nu, dacă Cezarul de la Roma doreşte cu adevărat pacea, cu inimă sinceră şi fără dorinţă de înşelăciune, el trebuie să aleagă calea pe care au urmat-o atâţia alţi regi care au ştiut să ne câştige bunăvoinţa.

Solul aşteptă, cu padham-în mână, ca şambelanul să dea glas voinţei stăpânului.

— Roma va trebui să verse în fiecare an divinului Şapur, regele regilor, fratele Soarelui şi al Lunii, suveranul Răsăritului şi al Apusului, o sută de mii de monede de aur.

Un tribut! Împăratul roman va plăti sasanidului un tribut anual! Va deveni vasalul acestuia, cot la cot cu hanul sacilor, cu marele şaman al verţilor şi cu marzpanul gedrosienilor! Tânărul sol se făcu stacojiu, unghiile i se înfipseră în carne, pumnul strânse cu furie batista albă – simţea o poftă nebună s-o azvârle, făcută ghem, în obrazul celui care tocmai îl insultase. Curtenii îşi ţineau respiraţia, aşteptându-se să-l vadă pe roman luându-şi tălpăşiţa spre a da fuga să-şi informeze părintele despre afrontul ce-i fusese adus. Atunci să te ţii războaie, care se vor porni şi mai amarnic. Însă fiul lui Filip nu se clinti din loc; pumnul i se descleştă în cele din urmă, obrajii i se descongestionară Până ce se făcură livizi. Izbuti să-şi recapete cumpătul, ba chiar să schiţeze un zâmbet. Iar când, după secunde de tăcere ce păreau că nu se mai sfârşesc, se auziră din gura lui câteva fraze cu noimă, el nu încercă să respingă ideea unui tribut, mărginindu-se doar să negocieze suma şi modalităţile de plată.

Şapur nu-şi putea crede urechilor. Puse acest episod nepotrivit pe seama lipsei de experienţă a solului. Cu siguranţă că la întoarcerea la tatăl său, va fi dojenit, apoi dezavuat.

Şi cu toate astea, nu, Filip avea să plătească. An de an.

Suma convenită. Precauţia luată era doar de a se transporta aurul cu ajutorul unei caravane de bărbaţi din tribul său, pentru ca numele Romei şi uniforma legionarilor ei să nu fie expuse umilinţei. Aparenţele fiind astfel salvate, el puse să se publice, încă de la urcarea sa pe tron, un edict în virtutea căruia îşi acorda, pe lângă titlurile de imperator şi de augustus, pe cel de persicus maximus, „mare învingător al perşilor".

Evident, Şapur n-avu habar de aceste fanfaronade, iar a doua zi după armistiţiu jubila. Dacă va fi avut vreodată cea mai măruntă îndoială în legătură cu gloriosul lui destin, acum îndoiala se risipise. Nimic nu-l mai împiedica să se gândească la faptul că fusese ales dintotdeauna de Providenţă pentru a cârmui totalitatea fiinţelor. Cum ar fi putut fi condamnat? Ce ar fi putut spera mai mult decât să se pomenească suzeranul unicului său rival? În fiecare an, în fiecare iarnă, când sosea caravana ce căra la Ctesifon aurul aservirii romane, se ţineau trei zile de sărbătoare, templele aduceau jertfe, iar vase mari din lut umplute cu merinde erau împărţite nevoiaşilor. În capitală, apoi în provinciile şi regatele asociate, vestea fusese răspândită cu mare zarvă de către crainici, pentru ca oricine s-o poată auzi, de la satrapul cel mai puternic până la cea mai modestă căpetenie de sat.

Acest lucru îi asigura lui Şapur supunerea tuturor: ce muritor ar fi cutezat să-i ţină piept omului căruia Cezarul de la Roma îi plătea tribut?

VI Regele regilor părea pe deplin satisfăcut. Chiar dacă, la răstimpuri, câte o vorbă plictisită îi trăda frustrarea crescândă. Din moment ce romanii ajunseseră să fie atât de descumpăniţi şi de vulnerabili, nu era oare o uşurătate din partea sa să se mulţumească să perceapă tribut, când ar fi putut să-l doboare o dată pentru totdeauna pe duşmanul muribund? De ce să le lase

romanilor timpul de a-şi veni în fire, pierzând el însuşi ani preţioşi? Trecuse deja binişor de patruzeci de ani, trebuia să aştepte oare să ajungă bătrân pentru a porni la cucerirea Apusului? Dar pactul este pact, Şapur nu era omul care să-şi trădeze cuvântul şi pecetea. El, a cărui autoritate era făcută din mii de jurăminte de credinţă, ar fi greşit dând o asemenea pildă de mişelie.

Dilema sa păru să se rezolve în ziua în care află de moartea lui Filip, măcelărit, după obicei, de legiunile răzvrătite, o dată cu fiul lui şi cu majoritatea ajutoarelor sale. Şi, de asemenea, o dată cu un mare număr de creştini, vinovaţi de a-l fi sprijinit.

Convocându-i pe principalii dregători ai împărăţiei sasanide şi pe câţiva dintre bunii săi sfătuitori, Şapur le ceru părerea sinceră asupra căii de urmat. Primul care-şi mişcă padham-a fost Kirdir.

— Stăpânul nostru, zise el, s-a dovedit de o mărinimie extremă faţă de romani. El, ale cărui armate victorioase i-ar fi putut umili pe necredincioşi şi le-ar fi putut nimici Imperiul, a dat dovadă de o răbdare, de o bunătate, de un scrupul moral care îi fac cinste, dar pe care duşmanii noştri nu le Meritau! A existat un pact între stăpânul nostru şi Cezarul Filip. Dacă acesta s-a conformat pactului, n-a făcut-o din simţ al onoarei, ci din viclenie, ştiută fiind groaza pe care i-o inspira puterea divinei dinastii. Acum, când Filip s-a întors în lumea Beznei lui Ahriman, Roma va putea gusta din dreapta noastră mânie, aşa cum a gustat mult prea mult timp până acum din mărinimia noastră.

Fie şi învăluită în elogii, critica adusă politicii urmate până atunci nu scăpă nimănui. Ea nu îi aparţinea doar lui Kirdir, deoarece toţi cei care se manifestară, magi, prinţi sau secretari, recomandau recurgerea la arme.

Deşi era interzis să priveşti direct în faţă persoana regelui regilor, câte unul sau altul mai ridica uneori o privire furişă, încercând să-i ghicească sentimentele şi dispoziţia.

Fără doar şi poate, ceea ce spuneau dregătorii răspundea celor mai intime preocupări ale sale. Războiul împotriva Romei fusese mult timp, mult prea mult timp, amânat. De acum el se impunea, iar motivul era găsit. Suveranul se pregătea să vorbească şi îşi căuta doar cuvintele potrivite, nevoind să dea impresia că cedează la îndemnurile magului, când Mani, care rămăsese discret până atunci, îşi agită năframa. Sprijinindu-se pe braţul drept pentru a se extrage din perna groasă care-i servea ca jilţ, el începu să înşire avantajele pe care le obţinuse regele regilor „datorită abilei politici de armistiţiu", vorbind despre anii de prosperitate pe care îi străbătuse Imperiul Sasanid şi despre locul precumpănitor pe care-l dobândise în ochii tuturor naţiilor „cel dintâi dintre oameni". Introducerea era ingenioasă, căci atenua remuşcările lui Şapur şi-l plasa într-o mai bună poziţie în faţa tuturor celor care dădeau lecţii. Apoi veni şi avertismentul:

— Dacă trupele dinastiei pleacă să ia cu asalt Imperiul Roman, fără îndoială că vor câştiga victorii, dar vor sili legiunile să se unească sub acelaşi comandant. În loc să dăm gata duşmanul, cum cer unii, îi vom administra mai degrabă un leac viguros, dureros, dar eficace, iar pentru el salvator. Să fie acesta ţelul spre care ţintesc cei care au vorbit înaintea mi'

Mea? Prin această nebunie ar dori ei să înlocuiască înţeleaptă politică urmată de stăpânul împărăţiei?

Şapur păru tulburat, i se citea foarte limpede şovăiala pe chip, iar năframele începură să se agite în dezordine în jurul lui. Dar nu avea să mai lase pe nimeni să vorbească, era timpul să-şi recapete autoritatea şi să rostească vorbe decisive:

— Pentru noi, nimic nu s-a schimbat în ce priveşte tratatul cu romanii. Când un Cezar îl înlocuieşte pe celălalt, este obligat să respecte angajamentele asumate de predecesorul său. În care caz, şi Noi înşine vom continua să ni le respectăm în mod loial pe ale noastre. Dacă însă plata tributului ar fi întreruptă, Noi am răspunde acestui lucru cu toată forţa de care suntem îndreptăţiţi să Ne folosim faţă de mişei.

Spre a Ne pune la adăpost de orice eventualitate, Noi avem de gând să sunăm adunarea tuturor vasalilor, populaţiilor supuse şi soldaţilor mercenari. La primul act de trădare, neînvinsele Noastre armate vor da năvală spre ţărmul Apusului, spre Anatolia şi Cappadocia. Şi, încă mult mai departe, ele vor continua să pustiască provinciile romanilor până ce acestea vor veni să-şi reînnoiască în faţa Noastră jurământul de umilă supunere.

Liberi să plece, dregătorii se risipiră pe coridoarele palatului, criticând viclenia înnăscută a duşmanului, laşitatea proverbială a trupelor şi a comandanţilor săi, dar dându-şi cu părerea şi despre invincibilitatea dovedită a regelui regilor. Doar Mani stătea deoparte, întunecat, uitat curând de toţi. De îndată ce se goli sala de consiliu, se duse la şambelan pentru a-i cere o întrevedere între patru ochi cu Şapur.

Acesta îl primi neîntârziat.

— Aş mai fi avut ceva de spus, dar îi venise deja rândul să vorbească celui care se exprimă cel din urmă.

Monarhul îi făcu semn să continue.

— Stăpânul împărăţiei a precizat că îi va pedepsi pe romani doar în cazul în care aceştia ar înceta să mai plătească tribut. Am priceput bine?

— Ştii doar că adversarii lui Filip i-au reproşat că semnase un acord nedemn şi înjositor. Poate că l-au ucis chiar din pricina asta.

— Poate. Dar dacă, dintr-un motiv pe care eu nu-l cunosc, noul Cezar ar alege să plătească în continuare, îi vom declara totuşi război?

— Am fost foarte limpede în legătură cu acest lucru.

Dacă ei îşi respectă cuvântul, mi-l voi respecta şi eu!

— Dar atunci pentru ce să expunem vistieria, vasalii, cavalerii, precum şi toţi supuşii, uriaşelor cheltuieli pe care le implică mobilizarea înainte de a cunoaşte poziţia Romei? O dată ce armata va fi strânsă, o dată ce vor fi angajate triburile vasale şi trupele mercenare, toţi vor dori să se bată, să dea de pradă, nu vom mai putea să îi trimitem acasă cu mâinile goale. S-au mai văzut deja asemenea situaţii: sunăm adunarea din pricina unei ameninţări cu războiul, apoi, chiar dacă ameninţarea este îndepărtată, facem până la urmă război pentru că a fost strânsă armata.

— Nu se va pune problema. Oricine ştie care va fi atitudinea romanilor. Şi apoi, mi-am anunţat deja hotărârea, nu mai pot da înapoi.

— Stăpânul nu are nevoie să dea înapoi. El a spus că îşi va aduna trupele; o poate face, dar nimeni nu-l poate sili să-i convoace în acelaşi timp pe toţi satrapii, toate triburile, pe toţi vasalii. Pregătirile se pot face încet. Iar dacă romanii ar alege sfidarea, mobilizarea ar putea fi grăbită.

— Nu asta era intenţia mea, dar vreau să-ţi accept argumentele şi să-ţi urmez sfaturile. Nădăjduiesc să nu-mi dea Cerul motive să mă căiesc. Ştii, Mani, dintre toate persoanele care au fost de faţă la Consiliu, niciuna nu m-ar fi putut face să-mi schimb părerea. Dacă stau acum şi te ascult, dacă cedez în faţa părerii tale, este

pentru că tu deţii pe lângă această dinastie, şi în propriul meu destin, un loc pe care nici măcar tu nu-l bănuieşti.

În săptămânile ce urmară, Şapur se feri să aducă aminte de pregătirile militare; cu toate astea, pe culoarele palatului, rari erau cei care ghiceau vreo schimbare de politică; oamenii îşi explicau atitudinea regelui regilor prin dorinţa sa de a părea senin şi dispreţuitor în faţa riscului unui război pe care fiecare, la Ctesifon, îl socotea câştigat dinainte. Se spunea deja că suveranul va comanda el însuşi marea armată, secundat de unul dintre fiii săi. Dar care din ei? Cel mare, Bahram, reintrat în graţiile regelui, pe care majoritatea magilor şi războinicilor îl favorizau? Sau poate Hormizd, considerat a fi cel mai viteaz şi cel mai chibzuit, dar pe care relaţia cu Mani şi cu ideile lui l-ar fi înmuiat, zice-se?

Speculaţiile au secat atunci când a sosit pe neaşteptate un ambasador de la Roma, purtător al unei misive a noului împărat, Decius, adresată „fratelui său, divinul Rege al regilor”, prin care-l asigura pe acesta că pactul încheiat cu Filip va fi respectat, chiar şi în clauzele sale nemărturisite; de altfel, aurul era deja pe drum, escortat de data asta nu de grija discretă a caravanelor beduine, ci, în modul cel mai deschis, de un detaşament de pretorieni!

La Ctesifon, s-ar fi cuvenit ca oamenii să se bucure. Până atunci, jurământul de credinţă admis de Filip era gestul unui om singur, un uzurpator ajuns prin capriciile soartei în fruntea Imperiului şi gata să scoată la vânzare vistierie şi provincii spre a-şi păstra puterea. Acum, Roma întreagă era cea care recunoştea întâietatea regelui regilor!

Cu toate astea, la curtea sasanidă, starea de spirit nu era veselă. Cei care doreau înfruntarea se simţeau frustraţi, unii se gândeau chiar să organizeze o ambuscadă solului roman, în speranţa că vor provoca astfel ireparabilul. Totuşi, partida războiului, oricât de puternică ar fi fost, se temea că prin asemenea acţiuni îşi va atrage asupră-şi mânia lui Şapur. Acesta continua să rămână

îndoit. Dacă acţiunea militară încă îl atrăgea, măsura totuşi semnificaţia noului Jurământ de credinţă roman, iar acesta îl măgulea şi mai cu seamă îl liniştea în privinţa slăbiciunii persistente a inamicului.

Numeroşi erau cei care, ca şi Kirdir, explicau nehotărârea suveranului prin influenţa sporită a „blestematului de nazarinean din Babei”. Nimeni nu putea spune că n-avea habar de întrevederile zilnice între patru ochi dintre cei doi.

Şapur, care nu putea uita că Mani fusese singurul care prevăzuse comportamentul romanilor, se încredea pe deplin în judecata acestuia; de fiecare dată când pritocea idei de război, i se destăinuia acestuia. Iar fiul ţinutului Babei se pricepea cum să găsească argumente care aveau efect.

— Fără îndoială că romanii sunt îngroziţi la ideea de a vedea armata voastră cotropindu-le provinciile şi ameninţându-le metropola. Teroarea care a pus stăpânire pe ei este o sursă de mari avantaje pentru domnia voastră. Faceţi să dureze situaţia asta, obţineţi de la duşmanul vostru tot ceea ce slăbiciunea sa îl sileşte să vă acorde, lăsaţi-l să confirme, an după an, în ochii tuturor noroadelor, întâietatea dinastiei şi a persoanei voastre. De ce şi-ar părăsi cel dintâi dintre oameni poziţia providenţială pe care o deţine astăzi pentru a se supune hazardurilor unui război?

Monarhul acceptă să se mulţumească deocamdată cu aceste argumente, mai ales că duşmanul continua să plătească tribut. Numai că la Roma nimic nu părea să se stabilizeze. La doi ani de la moartea lui Filip, succesorul său fu la rându-i ucis. Nu mai puţin de patru pretendenţi îşi disputau acum puterea. Când şi când, câte unul dintre ei trimitea un sol la regele regilor spre a-şi atrage bunăvoinţa acestuia şi a-i solicita favorurile. Ceea ce îl amuza foarte tare pe Şapur. Suzeran al Romei şi, pe deasupra, arbitru al certurilor dintre generalii ei? Sasanidul nu visase nicicând un privilegiu atât de straniu.

Doar că la scadenţa din iarna următoare, aurul n-a mai venit. Nu că ar fi existat la Roma o voinţă deliberată de a denunţa pactul încheiat la Ctesifon; numai că niciunul Dintre cei patru Cezari nu era în măsură să efectueze o asemenea plată. În lupta împotriva rivalilor săi, fiecare dintre pretendenţi avea mare nevoie de aurul de care dispunea.

La curtea sasanidă, războiul reveni la ordinea zilei. Magi şi războinici se agitau, Şapur nemaiîncercând să le ţină piept. Iar când, în învălmăşeala aceea, el se izola din nou cu Mani, n-a fost ca să-l audă predicându-i iarăşi despre binefacerile păcii.

— Te-am ascultat în mod constant, medicule din Babei, într-atât încât ţi-am urmat sfaturile în ciuda propriilor mele înclinaţii. Acum e rândul tău, protejatul meu, însoţitorul meu, să îmbrăţişezi cauza mea; vreau ca în această bătălie care va începe, să fii alături de mine, total, cu tot sufletul şi cu toată inteligenţa ta, tu cel din care eu am făcut un stâlp al domniei şi al dinastiei mele.

Războiul ăsta îmi este impus. M-am arătat îndelung răbdător şi mărinimos, n-am vrut să rup pacea, când mi-era uşor s-o fac, când magii îmi dădeau asigurări, în numele Avestei, că va fi un lucru legitim şi meritoriu. Te-am ascultat aşadar, am renunţat să-mi mai mobilizez armatele spre a le da romanilor o şansă de a-şi respecta angajamentele. Acum au încetat să mai plătească tribut, au încălcat ei înşişi pactul care-i ocrotea. Oricare ar fi motivele acestei trădări, n-o pot îngădui fără să pierd stima şi supunerea propriilor mei supuşi. Severitatea pedepsei se cuvine să fie pe măsura răbdării şi mărinimiei mele.

Dacă izbutesc să dobor Imperiul Cezarilor, războiul ăsta va fi cel din urmă. O epocă de pace se va instala printre oameni.

Ştiu că ai oroare să verşi sânge, fie el şi acela al duşmanilor mei. Dar, alături de mine fiind în această bătălie, nu-ţi vei trăda

niciunul dintre principii; căci, prin pierderea câtorva vieţi, altele, mult mai numeroase, vor fi cruţate.

Mulţi oameni m-au avertizat împotriva ta, Mani, de-a lungul anilor. Invidioşi, geloşi, dar şi unii pe care îi cred devotaţi şi sinceri. „Partul ăsta, mi-au tot repetat ei, va rămâne alături de tirie atâta timp cât vei amâna. De cum va Veni însă clipa cuceririlor, te va părăsi. Cum poţi socoti printre apropiaţii tăi o fiinţă care se bucură de tărăgănelile tale şi care se va întrista mâine la vestea victoriilor pe care le-ai obţinut?” Grăit-au ei adevărat? Habar n-am. Cu toate astea, eu sprijinul tău îl aştept, cu tine alături vreau să merg spre această cucerire.

Niciodată încă nu i se mai adresase Şapur pe tonul ăsta; nici lui, nici nimănui altcuiva. Nicicând nu aşteptase el cu atâta nerăbdare reacţia unui om cu care stătea de vorbă. Iar primele fraze ale lui Mani îl liniştiră.

— Este adevărat că detest vărsarea de sânge, dar nu detest cucerirea. Ba chiar visez cuceriri; dacă stăpânul împărăţiei se gândeşte astăzi să cotropească ţinutul Aram sau Cappadocia, sau Iberia, ambiţia mea, Mani, este de a cuceri Roma, nimic mai puţin decât Roma, Roma împreună cu tot Imperiul ei; nu mă voi mulţumi cu nici o provincie, oricât de mare şi de înfloritoare ar fi. Vreau să cuceresc Roma şi o ştiu coaptă pentru a fi cucerită. Am acum în acel oraş zeci de discipoli care îmi relatează în epistolele lor tot ce se face sau se spune acolo. Roma e însetată după o credinţă nouă. Multă vreme a fost convinsă că Imperiul ei era de neclintit, că legea ei era eternă, că Pământul şi Marea îi vor aparţine pe veci şi că Cerul o va ocroti negreşit. Astăzi, Roma se îndoieşte de ea însăşi, de suveranii ei efemeri, de Imperiul ei asaltat la toate fruntariile, de zeităţile ei care uită s-o mai ocrotească; se îndoieşte de opulenţa ei când îşi priveşte cartierele care se umplu de nevoiaşi. Roma aşteaptă de la ţinuturile Răsăritului un cuceritor, aşa cum o femeie coaptă aşteaptă

amantul; nu prin paloş va fi ea cucerită, ci prin cuvântul vrăjit; da, cuvintele de dragoste o vor face să-şi deschidă braţele.

Sunt gata să merg la Roma. Aşa cum am izbutit odinioară să-i adun la Deb pe închinătorii lui Buddha şi pe cei ai lui Ahura-Mazda, îi voi aduna pe adepţii nazarineanului şi pe cei ai lui Mithra, fără să-i prigonesc pe filosofi şi nici să-l ponegresc pe Jupiter. Voi propovădui o credinţă pentru toţi Oamenii, o credinţă al cărei centru va fi Ctesifon, al cărei umil sol am să fiu şi căreia regele regilor îi va fi protector.

Nu va fi aceasta o mare cucerire, demnă de Darius şi de Alexandru, şi chiar şi mai mare, mai nobilă şi, mai cu seamă, mai durabilă decât cuceririle trecutului?

Şapur era nedumerit. Dar nu voi să se oprească la nişte neînţelegeri. Preferă să-l ia pe Mani în serios.

— Tu vorbeşti de cucerire, eu vorbesc de cucerire, e normal ca noi să nu ne folosim de aceleaşi arme, dar avem aceleaşi ambiţii. Putem, împreună, să clădim în această lume ceea ce nici o altă fiinţă n-a putut clădi mai înainte. Au existat regi cuceritori, preocupaţi să-şi conducă oamenii, pe toţi, spre o soartă mai bună, dar nu aveau alături un Mesager; au existat profeţi sfinţi şi convingători, capabili să le descrie oamenilor un viitor plin de speranţă, dar nu aveau alături un suveran puternic şi nutrind aceleaşi ambiţii. Pentru prima oară, un mesaj ceresc coincide cu o mare domnie!

O lume nouă va căpăta formă sub ochii noştri. Împreună, regele regilor şi Trimisul Luminii, vom merge în Armenia, în ţinutul Aram, în Egipt, în Africa, în Cappadocia, în Macedonia, la Roma chiar, unde voi stabili domnia dinastiei drepte, iar tu vei proclama credinţa universală care va cuprinde toate crezurile. Fii aşadar părtaş la visul meu, aşa cum eu năzuiesc să fiu părtaş la al tău;

eu voi reuni universul întreg prin puterea mea, tu îl vei armoniza prin cuvântul tău.

Magii se înghesuie la uşa mea, ar vrea ca războiul ăsta, cucerirea asta să le aparţină. Ar vrea, în fiecare dintre ţările cotropite, să nimicească credinţele care le displac şi să impună tuturor religia arienilor. Pe alte meleaguri, sectanţii zeilor geloşi se pregătesc să dea năvală peste lume pentru a stabili pretutindeni domnia intoleranţei. Doar noi singuri, eu şi cu tine, tu şi cu mine, mai putem încă să-i împiedicăm.

Vino, fii alături de mine în fruntea armatelor care înaintează, doar o vorbă să spui şi-i voi lăsa pe blestemaţii de magi în lăcaşurile lor cu foc sacru, şi te voi arăta vasalilor Mei, cavalerilor mei, tuturor supuşilor mei, vestindu-le că această cucerire se va face în numele tău, în numele credinţei noi al cărei Mesager eşti tu.

Suveranul era acum exaltat, aproape implorator. Mani rămăsese ţintuit locului din pricina surprizei şi a emoţiei.

Nici un cuvânt nu-i ieşea din gură. După ce tăcuse câteva secunde, Şapur continuă, pe tonul maiestăţii regăsite:

— Ştiu că nu iei nici o hotărâre fără să consulţi vocea celestă care-ţi vorbeşte. Du-te, reculege-te, cugetă, stai de vorbă cu îngerul tău. Apoi vino să-mi aduci răspunsul.

*

Astfel plecă Mani să colinde de unul singur prin grădinile palatului. Gărzile îi recunoşteau acum şchiopătatul, mantia albastră, toiagul, îl lăsau să-şi vadă de treabă potrivit ritualului vizitelor lui obişnuite. Avea aici într-adevăr propriile sale obiceiuri, potecile pe care se preumbla mai des, arborii alături de care se oprea mai frecvent, şi îndeosebi un iaz pe malul căruia se ducea să se aşeze, cu un picior îndoit sub el şi cu celălalt întins, la fel cum trona, copil fiind, pe marginea canalului Tigrului, regăsind,

până şi în sălaşul celui mai puternic suveran al lumii, acel amestec de linişte şi de furtună care îi îngăduia să se cufunde în meditaţie.

Pentru ca vocea lui interioară să se poată face auzită…

„Există astfel de momente, Mani, când descoperi că ai o sabie în mână. Ţi-e ruşine să te slujeşti de ea, şi cu toate astea ea se află lângă tine, rece, tăioasă, promiţătoare. Iar calea e gata trasată. Şi alţi Mesageri înaintea ta s-au pomenit în situaţii asemănătoare. Fiecare a fost nevoit să aleagă singur.

Iar tu eşti singur. Mai mult ca oricând. Singur împotriva părerii lui Şapur şi a curtenilor săi. Singur împotriva scutului Providenţei. Fără alt felinar decât fărâma de lumină care sălăşluieşte în tine, vei fi nevoit să deosebeşti şi să alegi.”

— Ar fi de ajuns să spun „da” pentru ca spada regelui regilor să-mi deschidă drumurile marelui univers.

„Numele tău va fi atunci venerat de oameni veac după veac, se vor înălţa rugăciuni către Mani, se vor aduce jertfe în numele său, se va cârmui în numele său, oamenii vor ucide fără remuşcări invocându-ţi numele.”

— Mai pot încă refuza…

„Dacă refuzi, îţi aşezi trupul tău perisabil şi naivităţile de-a curmezişul drumurilor războiului, te pui la mijloc, te încăpăţânezi, te agăţi de orice zdreanţă de pace sau de repaus. Numele îţi va fi atunci blestemat, şters, iar mesajul desfigurat.”

— Pentru multă vreme?

„Poate până la stingerea focurilor din univers. Şi nu vei pătrunde în Roma. Şi vei fi nevoit să fugi din Ctesifon. Ce alegi?”

Răspunsul, Mani îl dădu stând în picioare şi privind Cerul drept în faţă:

— Vorbele mele nu vor vărsa sânge. Mâna mea nu va binecuvânta nici un paloş. Nici cuţitele sacrificatorilor. Nici măcar securea unui tăietor de lemne.

Partea a patra Izgonirea înţeleptului „Priviţi-mă bine, priviţi-mi chipul pe săturate, căci sub această înfăţişare nu mă veţi mai vedea.”

Mani I Fără Mani, regele regilor plecă în campanie. Cu patruzeci de mii de braţe de arcaşi, cu Nemuritorii gărzii sale care aliniau, la rândul lor, zece mii de tichii sângerii din fibre vegetale împletite, cu nobila cavalerie împlătoşată, călăreţi şi cai, în carapace cu solzi din metal, laolaltă cu pedestrimea noroioasă a ţăranilor buni de corvoadă, desculţi, cu mâinile goale, fără alt scut decât o piele de capră întinsă peste două trestii încrucişate, cu trupa pestriţă a populaţiilor îmblânzite, geli, cadusieni, verţi, dailamiţi, huni, albani, cu elefanţii şi conducătorii acestora, cu toboşarii, suflătorii din corn şi purtătorii de flamuri, Şapur se urni din loc, aburcat de şaizeci de umeri pe tronul său de luptă, luându-şi cu sine femeile, muzicanţii, medicii, bucătarii, măscăricii, ghicitorii, scribii, linguşitorii, sfătuitorii. Dar fără Mani.

Oastea o luă mai întâi pe drumul către miazănoapte, înspre Armenia. Nu era încă vorba de un război în afara hotarelor, în sensul deplin al cuvintelor; autoritatea asupra acestei ţări era cedată perşilor de către Cezarul de la Roma, iar nobilimea locală se supusese. Armenia rămânea totuşi un regat, vasal, dar distinct, şi raliat perşilor doar în aşteptarea zilei în care menghina sasanizilor îşi va slăbi strânsoarea.

Vechea epopee a armenilor istoriseşte în ce împrejurări venerabilul lor rege Khosrov, aflat în cel de-al patruzeci şi nouălea an de domnie, a fost atras în afara palatului său din Khalkhal sub

pretextul unei vânători cu gonaci şi ucis mişeleşte cu lovituri de pumnal de către doi agenţi în solda Ctesifonului; mai povesteşte, de asemenea, despre sângeroasele disensiuni ce au urmat mai apoi, şi cum Şapur, cu Trupele deja aflate în mod cât se poate de inspirat la hotare, s-a văzut silit să cotropească teritoriul pentru a pune capăt dezordinii intolerabile; cum dinastia domnitoare a fost deposedată, iar fieful ei iute anexat domeniului sasanid; mai spune totodată cum magii din Atropatena, înarmaţi cu vase ambulante pentru focul sacru, montate pe care de rugăciune, au pătruns în ţinut în urma călăreţilor şi cum, străbătând una câte una satrapiile armene, s-au înverşunat să stingă credinţele locale şi să umilească zeităţile de altă religie.

Cum, în sfârşit, cele mai ilustre familii ale ţării au ales atunci calea surghiunului, ajungând mai întâi la Melitene, apoi la Pont, apoi chiar la Roma, pentru a încerca să înduioşeze cu povestirea suferinţelor lor pretoriul şl senatorii.

Le-au fost ascultate păsurile, au fost compătimiţi, s-au exprimat opinii indignate, li s-au făcut făgăduieli. Dar nici o lance nu s-a clintit.

De acest lucru voia Şapur să se asigure mai înainte de a-şi târî oamenii prin munţii Amanus şi pe la izvoarele Eufratului, până în Cappadocia, Cilicia şi Siria romană. A cucerit lesne de la romani treizeci şi şapte de oraşe, împreună cu ţinutul lor de la şes, printre care Batna, Barbalissos, Hierapolis, Alexandretta; şi deopotrivă Hama, Chalcis, Germanikeia; şi mai cu seamă Antiohia, cel mai forfotitor dintre oraşe, cel mai prosper dintre toate, care a fost prădat din greu, cu livezile-i devastate, femeile tinere răpite şi meşteşugarii duşi cu miile la Ctesifon, unde li se stabili un cartier la marginea oraşului.

Un proconsul roman care n-avusese vreme să se îmbarce spre Egipt a fost nevoit să apară cu lanţuri la picioare în alaiul triumfal pe care regele regilor l-a pus să străbată străzile împodobite de

sărbătoare ale oraşului. Dinspre toate zările împărăţiei sasanide veneau numeroase delegaţii, împovărate de daruri, pentru a-l aclama pe învingător.

Mani nu luă parte la sărbătoare. De-a lungul acestor ani de război, el mergea pe propriile sale poteci, însoţit de propriile sale trupe, purtat de ambiţia unei cuceriri diferite.

Mai târziu istoricii vor face presupunerea că el era preocupat pe atunci să-şi clădească piatră cu piatră Biserica. Un cuvânt care îl deranja. Spunea de preferinţă „Speranţa mea", „ai mei", în mod afectuos „Caravana mea" sau „fiii Luminii".

Pentru cei care-l observau din afară, era vorba totuşi de o Biserică, având ca păstori Aleşi şi o turmă aflată în ucenicie; dar autoritatea le aparţinea doar celor care trăiau ca nişte cerşetori şi celor ale căror mâini şi minte împărţeau neprecupeţit frumuseţea. O ierarhie a sărăciei lucii şi a inspiraţiei excluzând orice alt merit, aşa era, aşa ar fi trebuit să se perpetueze Biserica gândită de Mani.

Speranţa fiului ţinutului Babei înflorea pe atunci de-a lungul drumurilor, iar credinţa sa se vădea plină de izbândă fără foc, fără sabie, fără pedeapsă. Când prinşii romani originari din Noricum, Mauritania sau Galia erau duşi pe pământul sasanizilor, ucenicii Mesagerului veneau în întâmpinarea lor pentru a le vorbi despre zădărnicia norocului la război, pentru a-i oferi fiecăruia împăcare în omenească zăpăceală a divinităţilor şi a limbilor. Şi mulţi oameni, meşteşugari, femei, numeroşi legionari înfrânţi, îmbrăţişară credinţa cea generoasă.

Printre supuşii lui Şapur, deopotrivă, erau mulţi care sufereau de pe urma războiului, care pierduseră pe cineva apropiat ori pe care-i supăra blocarea prelungită a căilor de transport pentru caravane. Şi în aceştia cuvântul lui Mani avea ecou. Erau nişte ani ciudaţi, în care regele regilor era mereu în campanie, în vreme

ce protejatul lui aducea în provinciile Imperiului un elogiu păcii şi proslăvea nu mai puţin decât „dispreţul pentru săbii şi pentru braţele care le-au ridicat”. O afirmaţie instigatoare, de nesuportat pentru urechile cavalerilor şi magilor. Ce era însă de făcut? „Fiecare rege cu nebunul lui”, persifla Kirdir în atmosfera discretă a templelor focului. „Cu cât regele este mai mare, cu atât mai mare este şi nebunia lui!” Căci Şapur refuza să sancţioneze, fie şi printr-un reproş public, rătăcirile lui Mani.

Dacă cineva îndrăznea să atingă subiectul în faţa lui, se arăta În chip ostentativ contrariat şi dintr-o dată ameninţător; atunci, cutezătorul curtean amuţea, făcându-se cât mai mic la adăpostul padham-ului care începea să tremure.

Aşa stând lucrurile, era de la sine înţeles că în acei ani de război, fiul ţinutului Babei nu-şi mai avea locul la curte.

Monarhul luase act de acest lucru şi renunţase să-l mai consulte, fără a-i răpi totuşi protecţia. Din fidelitate faţă de cuvântul dat? Nu era unicul motiv. De când se lansase în campaniile sale, suveranul se vedea înconjurat de magi mereu gata să plece la război; aceştia ocupau în jurul său totalitatea spaţiului respirabil, îi împresuraseră consiliul privat, cancelaria şi casa militară, în care părerile lui Kirdir, devenit mobedhan-mobedh, adică şef suprem al magilor, se impuneau de acum fără nici un fel de dezbateri, cavalerii şi scribii încumetându-se rareori să le contrazică. Dacă, în ochii lui Şapur, Mani era vinovat, atunci vina lui era că-l lăsase singur alături de nişte personaje pe care le detesta şi că nu se mai afla alături de el pentru a echilibra lucrurile şi pentru a-i da ocazia să asculte uneori şi o voce diferită.

I se întâmpla monarhului, atunci când, între două expediţii, îşi acorda câteva săptămâni de răgaz, să-l întrebe pe câte unul dintre apropiaţii săi, pe fiul său Hormizd sau pe fratele său Peroz, sau chiar pe Zerav, cântăreţul la lăută favorit, tustrei fideli admiratori ai lui Mani, dacă vreunul dintre ei avusese de curând vreo veste

de la acesta; ei răspundeau de regulă că Mani peregrina dimpreună cu adepţii lui prin Characene, Persida sau spre Abarşar. Trebuia să trimită pe cineva să-l aducă? Suveranul îndepărta întrebarea printr-o pocnitură degajată din degete, după care se întorcea cu spatele la cel cu care stătuse de vorbă, începând să discute despre altceva, ca şi cum drumurile celui venit din ţinutul Babei nu-l interesau deloc, ca şi cum n-ar fi pus niciodată nici cea mai măruntă întrebare despre acel personaj.

Cam prin al patrulea an de război, regele regilor primi de la una dintre iscoadele sale, care străbătuse deghizat în Negustor câteva provincii romane, un raport neliniştitor.

Legiunile care se băteau până atunci pentru a-l impune fiecare pe acel imperator pe care-l alegea, îşi rezolvaseră, pare-se, dintr-o dată rivalităţile ucigaşe; dintre cei patru pretendenţi la tron, trei ar fi fost masacraţi de propriile lor trupe. Stimulat de umilinţele îndurate în Orient, Imperiul Roman se regăsea, de la o zi la alta, miraculos sudat în jurul unui Cezar unic, un patrician pe nume Valerian, bărbat de şaptezeci de ani, fost conducător al Senatului, om politic prudent, dar totodată soldat cu recunoscute calităţi, care, de îndată ce-şi arogase demnitatea imperială, îşi fixase drept sarcină să pună capăt înaintării sasanide.

În speranţa că va descuraja la inamicii săi orice încercare de revanşă, Şapur îşi îndreptă trupele pentru a doua oară spre Siria romană, ocupă alte oraşe, devasta unele regiuni cruţate până atunci şi întări garnizoana din Antiohia. Apoi, reîntors la Ctesifon, îşi făcu din nou apariţia triumfală cu mare alai. De data asta, expuşi privirilor ca trofee, erau şase sute de legionari legaţi în lanţuri, doi câte doi, în urma carului învingătorului.

Mai încrezător ca oricând, regele regilor plănui atunci să se lanseze fără zăbavă în cucerirea Greciei sau poate a Egiptului, dar un acces de friguri îl sili să-şi amâne proiectele până în anul

următor. In acest interval, se hotărî să-şi lase oamenii să se întoarcă la vatră.

Tocmai trimisese acasă trupele auxiliare, sătule şi bogate în pradă, expediase de asemenea unele regimente de elită spre Drangiana pentru a pune la respect câteva localităţi conduse de şefi turbulenţi, când îi parveniră noi mesaje de la iscoadele sale: Valerian se apropia în fruntea celei mai puternice armate romane strânse vreodată! Trecuse de Cornul de Aur şi înainta prin Asia Mică. Avangarda sa era semnalată în Comagena. Legiunile căutau să se grupeze sub zidurile S^imosatei, de unde, peste zece zile, puteau să dea năvală peste câmpiile de pe coastă sau chiar să urce spre văile Caucazului.

Şabur încă se mai întreba cât preţ putea pune pe nişte rapoarte atât de alarmante, când i se vesti căderea neaşteptată a Antiohiei şi măcelărirea garnizoanei sasanide. Convocă pe dată consiliul mai-marilor împărăţiei, stăruind de data asta să-i fie adus omul din Babei.

Pajul care se duse în litieră oficială la locuinţa lui Malchos află de la vecini că Mani plecase chiar în dimineaţa aceea spre satul natal. Tatăl său, Pattig, murise în cursul nopţii, după ce-şi exprimase dorinţa de a fi înmormântat la Mardinu, în grădina casei părăsite, alături de aceea care fusese, pentru prea scurt timp, soţia răsfăţată, apoi victima cucernicelor sale ţâcneli. Mani avea aşadar să revadă satul copilăriei lui îndepărtate, pelerinaj intim la care mulţi dintre fideli doriseră să se alăture.

Derutantă împrejurare, la drept vorbind, pentru un mesager, un profet, un întemeietor de credinţă, faptul că-şi avusese părintele alături vreme atât de îndelungată. În viaţa lui Moise, Buddha, Iisus sau Zoroastru, părintele este absent, fantomatic sau foarte repede eclipsat, ca şi cum tâmpla orfanilor ar fi mai aptă să primească ungerea Cerului. Nu şi în cazul lui Mani. Tatăl Iui i-a fost constant apropiat, urmându-l îndeaproape până la vârsta

adultă; aventurier al unei credinţe rigide, apoi ucenic şi apostol, parcursul lui îl instituie, explică şi ilustrează pe acela al fiului şi magistrului său.

În picioare lângă cavoul lui Mariam şi Pattig, nu fără să arunce uneori câte o privire, la câteva brazde mai încolo, căutându-i privirea credincioasei şi uitatei Utakim, Mani părea despuiat de felul lui firesc de a fi, nemaiavând nimic dintr-un conducător sau dintr-o călăuză. Gândul lui, firavă barcă, era năpădit de valul haotic al senzaţiilor şi amintirilor, astfel că de abia izbuti să îngaime câteva vorbe pentru a-l ruga pe Alesul aflat cel mai aproape de el, un ucenic din Edessa pe nume Sissinios, să conducă rugăciunea în locul lui şi să rostească predica. O elegie scurtă şi sobră, dar pe Care omul din Babei n-o putu urma până la capăt, căci simţea că-şi pierde cunoştinţa. Denagh veni în grabă, apoi Malchos şi Chloe, apoi Sissinios şi alţi câţiva, care-l sprijiniră, trăgându-l cu precauţii până în casă, până la patul care fusese cel al părinţilor lui şi unde se întinse, încă nedumerit, cu conştiinţa la fel de greoaie precum ceţurile zorilor deasupra mlaştinilor Mesenei.

A doua zi, în pofida unei nopţi agitate, Mani stărui să plece. Ţinea a părăsi cât mai repede locul acela unde se simţea atât de vulnerabil, atât de puţin stăpân pe sine însuşi, liniştindu-şi prietenii că avea să suporte fără probleme cele două zile care îi despărţeau de Ctesifon. Numai că după trei ceasuri de mers pe drumuri pline de pietre, leşină iarăşi şi se văzu nevoit să-şi continue călătoria culcat într-un car, sub un baldachin precum cele sub care femeile se adăpostesc de soare şi de privirile însoţitorilor. Singură Denagh rămânea la căpătâiul lui, stropindu-i necontenit fruntea, ceafa şi buzele cu apă rece şi parfumată.

Cu mult înainte să ajungă în apropierea capitalei, emisarul palatului veni în întâmpinarea lor pentru a-i aduce la cunoştinţă lui Mani convocarea împărătească. Omul din Babei îl rugă, cu o voce pierită, să-i transmită suveranului scuzele sale, precum şi

făgăduiala că-i va da ascultare de îndată ce se va fi refăcut cât de cât spre a fi în stare să i se înfăţişeze regelui regilor. Pajul se pregătea să insiste, dar, văzând cu ochii lui starea de sfârşeală în care se afla Mani, făcu stânga-mprejur şi se îndepărtă, atât de contrariat încât uită să-şi ia politicos rămas-bun.

Când, după câteva ceasuri, caravana ajunse în cele din urmă în faţa casei lui Malchos, emisarul palatului aştepta din nou. Însă nu mai era singur. Şapur îl trimisese împreună cu solul şi pe drusbadh, mai-marele medicilor împărăţiei, demnitar de seamă, ţeapăn în veşmintele de rigoare, însoţit de o întreagă armată de vraci care luau sânge, spiţeri, afumători, ajutoare care puneau lipitori, fiecare ţinând la vedere instrumentele de îngrijire sau de cazană. Stăruind până la Limita farsei, monarhul mai alăturase acestui alai şi trei prezicători sacrificatori, precum şi corul recunoscut al celor care rosteau rugăciuni tămăduitoare.

Mani ar fi trebuit să-şi dea seama că atunci când eşti chemat înaintea divinului Şapur, regele regilor, zeu printre oameni şi om printre zei, fratele Soarelui şi al Lunii, nici doliul, nici boala, nici infirmitatea nu constituie scuze ce pot fi acceptate... Aşa că primi tot acest cortegiu cu un zâmbet livid, dar curtenitor.

— Duceţi-vă de spuneţi stăpânului Imperiului că grija sa m-a vindecat fără să mai fie nevoie să cer ajutorul leacurilor voastre. Voi merge să mă prosternez chiar în seara asta la picioarele tronului. Dar voi avea poate nevoie de doi soldaţi zdraveni ca să mă ajute să mă ridic.

II înainte de toate, Şapur porunci să fie lăsat singur cu Mani. Mani pe care-l fixa la nesfârşit cu privirea din înălţimea jilţului monumental, într-o tăcere de niciunul întreruptă. Apoi zise:

— Aveam odinioară un prieten, rosti regele regilor, întorcându-şi privirea de la palidul său oaspete din pragul serii.

Începusem să ţin la el, îl tratam cu consideraţie, deşi avea vârsta fiului meu. Dar când mi s-a întâmplat într-o zi să nu-i urmez unul dintre sfaturi, m-a părăsit, a fugit, a uitat de mine ca şi cum nu l-aş fi iubit şi ocrotit niciodată, ca şi cum acest palat ar fi fost ocupat de uzurpatorul barbar al unui regat fără de lege.

Tăcu. Tăcerea ocupă spaţiul. Apoi răspunsul lui Mani se făcu auzit. Abia auzit.

— M-am rugat neîncetat, în cursul acestor ani, pentru ca Cerul să-i acorde viaţă îndelungată stăpânului împărăţiei.

Şapur lăsă să se audă din fundul gâtului un fel de ricanare aspră:

— Ruşine ţie, care te pretinzi trimisul păcii! Te rogi ca să trăiască cel care comandă tuturor săbiilor împărăţiei, te rogi să se prelungească zilele mele, când ştii bine că voi continua războiul şi că, din pricina mea, mii de oameni au să piară? Nu e potrivnic credinţei tale să contribui astfel, prin rugile tale, la continuarea măcelului?

Tonul lui Mani se făcu neutru şi didactic, ca şi cum se străduia să răspundă preocupărilor sincere ale unui discipol plin de scrupule:

— Un medic care îngrijeşte un pacient, fie el rege sau îngrijitor de cămile, nu trebuie să se preocupe de ce va face acel om odată repus pe picioare. La fel se întâmplă şi cu rugăciunile mele.

— Te rogi aşadar pentru sănătatea mea, dar n-ai merge până acolo încât să te rogi să pot respinge duşmanul care ameninţă astăzi împărăţia!

— Dorinţa mea este ca toţi cotropitorii să fie respinşi, ca pretutindeni în acest univers, casele, templele, oamenii, copacii, la fel şi toate corpurile cereşti să fie cruţate de orice brutalitate şi de orice înjosire, ca suveranii să regăsească drumul spre pace,

pentru ei înşişi, ca şi pentru cei a căror soartă depinde de acţiunile lor.

— La ce sunt bune dorinţele tale când inamicul este la porţi?

— La ce au fost bune acţiunile războinice dacă inamicul este acum la porţile noastre?

Şapur avu o strâmbătură de durere, un tremur străbătându-i trăsăturile chipului subţiate de febră. Expresia însă i se îmblânzi.

— E adevărat că dintre toţi cei pe care i-am consultat, ai fost singurul care a prezis că romanii nu vor întârzia să-şi vină în fire şi că atunci se vor înverşuna să se răzbune pentru umilinţele înghiţite. Te poţi lăuda acum că ai avut dreptate!

Mani făcu o mutră dezamăgită.

— Că am avut sau nu dreptate, ce importanţă mai are acum? Abia îmi amintesc de sfaturile pe care le-am putut da. Sfătuitorii nu fac decât să pălăvrăgească, numai stăpânul decide şi porunceşte.

— Adu-ţi aminte, medicule din Babei, că am şovăit îndelung, am cântărit, am amânat. Stăruinţa ta m-a făcut să revin asupra unor decizii pe care deja le vestisem. Am tergiversat atât de mult, încât autoritatea mea a fost pe punctul de a fi compromisă, curtea se trezea şi se culca în Sunetul nemulţumirii mele. Am fost nevoit să tranşez, era datoria mea de suveran şi prerogativa mea. Datoria ta era de a rămâne alături de mine.

Ridicase vocea rostind ultimele cuvinte, apoi glasul îi coborâse iarăşi, ostenit parcă.

— Da, Mani, nu te-am ascultat îndeajuns înainte de a mă angaja în aceste perioade de război, dar tu ar fi trebuit să mă urmezi la fiecare etapă a drumului meu, căci în Armenia şi în faţa Antiohiei poate că te-aş fi ascultat mai bine, datorită ţie aş fi putut probabil

să stăpânesc zelul demolator al lui Kirdir, i-aş fi împiedicat pe magi să tortureze populaţiile şi să le ridice împotriva mea. În absenţa ta, fiul meu Hormizd şi toţi curtenii care aveau obiceiul să te asculte erau ca nişte orfani după tine, rămaşi fără grai. Şi eu ţi-am regretat glasul răspicat şi drept. Naiba să te ia, Mani, aşa îţi arăţi tu recunoştinţa faţă de cel care te-a ocrotit mereu şi care te ocroteşte încă, în pofida trădării tale? Dacă un altul dintre supuşii mei s-ar fi purtat astfel, dacă un alt om ar fi rostit frazele instigatoare pe care le răspândeşti în împărăţie, aş fi pus să fie tras în ţeapă! Pentru ce trebuie să fiu atât de slab când e vorba de tine, medicule din Babei?

Tăcu, surprins parcă de propria sa interogaţie, ca şi cum un străin tocmai i-ar fi pus o întrebare la care nu se gândise niciodată. O întrebare tulburătoare. Şi sfidătoare. „Poate că...”, începu el. Încă o dată se întrerupse. După care reluă pe un ton sacadat:

— Când eşti aşezat pe tronul ăsta, printre mii de priviri care te ţintuiesc sau care se feresc, există mereu una în care te regăseşti muritor. Pentru mine, privirea asta este a ta.

Cei doi oameni se priviră îndelung, părând şi unul şi celălalt îmbătrâniţi şi livizi. Atât de apropiaţi. Şapur îi făcu semn prietenului său să urce primele trepte ale tronului monumental şi să vină să se aşeze pe perna îmbrăcată în mătase pe care o ocupa de obicei slujbaşul care avea grija draperiei atunci când suveranul dorea să-i spună mai multe La ureche. Cu un gest pe care nu-l mai făcuse niciodată până atunci, regele regilor puse mâna pe umărul Trimisului. Pentru a-i mărturisi:

— Atâţia oameni încearcă să măgulească apucăturile mele cele mai rele, iar vocile prietene se sting.

Vorbele sale rămaseră suspendate. Stătea cu bustul îndoit, oarecum prăvălit peste piedestalul său.

— Am pierdut Antiohia, unde îmi lăsasem singura garnizoană importantă. De acum romanii vor recuceri unul câte unul toate oraşele pe care le-am cucerit; chiar astă-seară mi s-a adus la cunoştinţă că avangarda romană a trecut Eufratul şi că se află deja în nordul Mesopotamiei! Peste douăzeci de zile, Valerian ar putea năvăli chiar aici, sub zidurile Ctesifonului!

Omul din Babei nu credea că situaţia era atât de neagră.

Întoarse ochii, de teamă că Şapur avea să ghicească în ei o compasiune lipsită de politeţe. Monarhul continuă, cu respiraţia precipitată:

— Trebuie să conduc armata cât mai repede spre Edessa.

Trebuie cruţată Mesopotamia şi, pe cât posibil, păstrată Armenia. Chiar şi acum, dacă m-ai însoţi, poate m-ai ajuta să iau hotărârile cele drepte.

Mani avu un gest imperceptibil, vrând parcă să se desprindă, dar trupul lui Şapur se lăsa tot mai greu pe umărul lui.

— În dimineaţa asta, spuse regele regilor, am semnat un decret care încredinţează fiului meu Hormizd cârmuirea Armeniei, cu titlul de mare rege. Va porunci magilor să părăsească regatul. Toate credinţele vechi sau recente vor fi iarăşi respectate. Nu este ceea ce doreai?

Tonul lui Mani deveni vag întrebător:

— Lăcaşele de cult vor fi toate reclădite? Şi divinităţile vor fi repuse pe soclurile lor?

— Aşa va fi.

Regele regilor făcu o nouă strâmbătură de durere, păru că se clatină şi că nu poate să reziste decât sprijinindu-se de vizitatorul său. Glasul îi era la fiecare cuvânt tot mai ostenit.

— Oamenii mă venerează dimineaţa şi seara ca pe o fiinţă divină. Spune-mi, Mani, oare potrivit hotărârilor Cerului suferă fiinţele divine de friguri?

Mani avu un suspin de neputinţă.

— Vracii ăştia care se ocupă de mine, cotinuă Şapur, se adună câte şapte-opt în jurul patului meu, răspândesc fum de camfor şi de tămâie, mormăie câteva formule sacre, apoi îmi tot iau sânge până ce mă fac livid. Oare aşa trebuie tratate frigurile?

Mani fu cuprins de indignare.

— Despre ce leacuri este vorba aici? In ce manual de vrăjitorie sunt recomandate astfel de practici?

— Cum aş putea şti? Kirdir îmi tot repetă că leacul ăsta e singurul conform cu Legea şi că doar asta mă poate vindeca. Dar eu mă simt pe zi ce tece tot mai slăbit. Ah, Mani, medicule din Babei, tu care cunoşti tainele plantelor, dacă ai vrea să rămâi alături de mine, dacă ai putea să-mi acorzi îngrijirile tale, m-aş descotorosi pe dată de toţi otrăvitorii ăştia.

— Stăpânul se poate îndoi măcar o clipă de răspunsul meu?

Abia rostise Mani aceste cuvinte că Şapur se îndreptă, regăsindu-şi brusc statura imperială. Dar şi tonul.

— Ştiam că mă pot bizui pe devotamentul tău. Mâine în zori am să plec spre miazănoapte să-i întâlnesc pe romani, iar tu ai să fii unicul medic din suita mea.

Mani înţelese abia în clipa aceea unde voise monarhul să-l atragă. Dar era prea târziu pentru a se mai dezice.

Trebuia să facă impresie bună.

— Umila mea ştiinţă medicală n-a fost oare mereu în slujba dinastiei?

Şapur se ridicase deja şi se îndrepta spre uşa care dădea către apartamentele soţiilor lui.

— Cât de supusă ţi-e vorba, Mani, şi cât de răzvrătite ţi-s gândurile!

*

Dacă, pe durata unei audienţe imperiale, Mani se străduise să uite de propria-i boală, pentru a se arăta preocupat doar de aceea a lui Şabur, simţi însă de cum ieşi o slăbiciune accentuată, astfel că fu nevoie să fie susţinut, aproape dus pe sus până la litieră, el care cu câteva minute mai devreme îl susţinea pe monarh. Iar când ajunse acasă la Malchos, a fost nevoie să fie dus tot astfel până în camera lui, unde dormi un somn înfierbântat şi agitat, fără să fi putut spune o vorbă măcar despre întrevederea avută.

Când tyrianul veni după veşti a doua zi, uşa camerei era întredeschisă. O împinse uşor cu mâna, ciocănind timid cu cealaltă, în vreme ce ochii lui surprindeau o scenă ce nu avea să i se şteargă niciodată din minte.

Denagh stătea îngenuncheată, aşezată pe călcâie, cu spatele întors spre Mani care, cu o mână deja deprinsă, îi împletea cosiţa despletită. Malchos rămase fără grai. De obicei, îşi spuse el, fetele sunt cele care împletesc cozile războinicilor; ce fel de descendent din războinici părţi este acesta care se ocupă cu împletitul cosiţei unei femei! Se cunoşteau de mai bine de treizeci de ani, iar Mani încă izbutea să-l uluiască! Când Denagh îi remarcă prezenţa, roşi;

el însuşi se dădu un pas înapoi, dar Mani îl chemă, aproape silindu-l să se aşeze şi să-i pună întrebări, cărora le răspunse continuându-şi, ca din bravadă, ciudata îndeletnicire.

— Până la urmă, Şabur a obţinut de la mine, prin vicleşug, ceea ce i-am refuzat mereu: să-i urmez armata în campanie. Şi de acest lucru, vezi tu, mi-e mai ruşine decât că împletesc acum cosiţa asta.

Malchos nu se putu împiedica să nu povestească scena asta fidelilor; aceştia manifestară de atunci faţă de Denagh şi de pletele ei un respect care, la unii, aducea a veneraţie.

Şi tot contemplând cosiţa aceea zi de zi, descoperiră că ea Avea un limbaj al ei: când însoţitoarea lui Mani era liniştită, senină, îşi aducea instinctiv cosiţa peste piept, dinspre dreapta; când trăia o bucurie, dar o bucurie amestecată cu aşteptare, cu nerăbdare, o trimitea înapoi spre spate, peste umărul stâng; în sfârşit, când era neliniştită, îngrijorată, nefericită, cosiţa rămânea pe spate.

În perioada ce avea să urmeze, cosiţa lui Denagh n-avea să mai rămână multă vreme în acelaşi loc.

III Faţă-n faţă în ţinutul Edessei, cele două mari imperii se pândeau, romanii ţinând cetatea fortificată, sasanizii asediind-o de la distanţă, fără să se hotărască să dea asaltul, având ei înşişi pe legionarii lui Valerian pe laturile dinspre miazănoapte, miazăzi şi apus. Legionari care se deplasau permanent, mascându-şi astfel intenţiile şi numărul.

Era la sfârşitul toamnei; oamenii îngheţau peste noapte, atât de departe de orice mare, atât de aproape de munţi.

Merindele se împuţinau, pământurile din jur erau aride, sau pârjolite, sau cu recolta deja strânsă. Şabur simţea cum creşte nerăbdarea cavalerilor, aşa că la răstimpuri provoca ici-colo câte o încăierare savant restrânsă. Era adus în tabără câte un cadavru

eroic şi imberb, în jurul căruia se adunau pentru o ceremonie funerară. Porţia zilnică de război era servită, minotaurul era hrănit. Mâine, dacă va fi nevoie, îl vor hrăni din nou, şi de fiecare dată sângele războinicilor va fi gata să se verse. Dar nimeni nu-l putea constrânge pe regele regilor să pornească o luptă înainte de clipa aleasă după multă chibzuinţă. Deocamdată îşi menţinea trupele pe dealuri, în poziţie de apărare. Strângea laţul în jurul Edessei. Şi aştepta.

Ce aştepta el de fapt? Chiar şi printre cei apropiaţi, nimeni n-o ştia cu certitudine. E adevărat că urcase spre miazănoapte cu singurele trupe disponibile, cărora li se alăturase şi Hormizd în fruntea cavaleriei armene. Fără îndoială că suveranul aştepta întăriri. Dar nimic nu spunea că Valerian nu va primi şi el întăriri, dinspre Emesa, Gaza, Palmyra sau Pont. Şabur ştia toate astea. Încerca să desprindă o Strategie, cântărind şi judecind diversele păreri care i se ofereau. Rarele momente în care o lumină de excitaţie îi însufleţea privirea erau când şambelanul introducea în iurtă un ofiţer de cercetaşi sau vreun spion deghizat în păstor de capre din Osrohena. Cu ei, suveranul putea petrece ceasuri nenumărate între patru ochi, neîntrerupându-le decât rareori sporovăială, punându-le întrebări cu febrilitate, cinstindu-i uneori chiar cu un prânz la masa lui.

Mani nu-l văzusese niciodată până atunci pe Şabur în campanie. El care-l urmase pentru a veghea în principiu asupra sănătăţii acestuia, îl descoperea dintr-o dată revigorat, întinerit, fără accese de friguri. Regele regilor dădea tuturor impresia că stăpâneşte cel mai mărunt element al situaţiei şi că ştie în fiecare zi cu certitudine ce se va petrece a doua zi. Impresie excesivă, desigur, dar aşa îl vedeau toţi luptătorii în clipa aceea, aşa îl recunoşteau ca şef şi se lăsau în seama lui pe viaţă şi pe moarte. Mani îl observa aşadar, nu fără admiraţie. Şi, deşi îl întâlnea pe suveran cu diverse prilejuri, îndeosebi la ceremonia trezirii, rar i se cerea sfatul.

Într-una din zile, totuşi, la ceasul obişnuit al siestei, un soldat din gardă veni să-l cheme de urgenţă în iurta imperială. Acolo erau deja adunaţi, în jurul lui Şabur şi al celor doi fii ai săi, Vahram şi Hormizd, camandantul călăreţilor cu platoşe, şeful arsenalului, principalii demnitari ai Cancelariei, Kirdir, şeful magilor, iar în mijlocul acestui consiliu, un roman, ofiţer de rang înalt, centurion sau poate chiar tribun de cohortă, îmbrăcat în haină militară.

Toate privirile erau aţintite asupra acestuia din urmă, iar limbile rămâneau nedezlegate, aşteptând să fie dezvăluite identitatea şi motivul prezenţei sale. Prima idee care le veni tuturor în minte a fost că Valerian trimisese un emisar, pentru o somaţie sau vreo propunere de armistiţiu. Insă omul nu adoptase atitudinea afectată a ambasadorilor; stătea alături de demnitarii sasanizi ca şi cum ar fi fost unul de-ai lor.

Regele regilor începu de altfel să vorbească fără să-şi mai dea osteneala să-l prezinte pe intrus. Şi, dată fiind Natura problemelor pe care le evoca, cei de faţă rămaseră împietriţi. Căci Şabur anunţa pe tonul cel mai liniştit din lume că avea de gând să-i atace pe romani, luându-i prin surprindere, chiar în noaptea aceea, la revărsatul zorilor, şi că-i convocase pe oamenii de rangul cel mai înalt şi pe sfătuitorii cei mai buni pentru a le asculta părerile. Se exprima cu atâta seninătate, încât nimeni nu cuteză să întrebe, nici măcar printr-un semn, cine naiba putea fi ofiţerul acela roman pe care suveranul îl includea astfel printre apropiaţii săi şi mai-marii împărăţiei, şi cu care împărţea o taină atât de gravă.

Odată dezvăluită hotărârea sa, monarhul preciza locul atacului, un teren mai înalt pe drumul spre Harran, un loc pe care militarii îl numeau „platoul turnului de pază”, pentru că romanii construiseră acolo o schelărie din înaltul căreia observau mişcările trupelor sasanide. Şabur mai preciza că doar călărimea împlătoşată va ataca, arcaşii neavând alt rol decât de a bara drumul oricăror întăriri inamice.

După ce furniza aceste informaţii, monarhul se întoarse spre Kirdir:

— Ce spun astrele?

Răspunsul veni imediat:

— Noaptea asta, şi ziua de mâine, şi toată săptămâna următoare vor fi faste pentru încercare.

— Şi augurii?

— În fiecare dimineaţă aduc jertfă, pentru cazul în care stăpânul ar pune această întrebare atât de aşteptată, iar astăzi augurii n-au fost nicicând mai limpezi: se pare că toate căile se netezesc în faţa armatelor lui Ahura-Mazda şi ale divinei dinastii.

— Dar ţie, Mani, ce ţi-au spus vocile acelea cereşti care-ţi vorbesc?

— Nu le-am întrebat.

Pe chipul lui Kirdir se citi o bucurie copilărească văzându-şi rivalul surprins astfel în flagrant delict de indiferenţă faţă de problemele împărăţiei. Şabur veni însă în ajutorul protejatului său:

— Dacă medicul din Babei are nevoie să se retragă pentru câteva momente spre a solicita un răspuns, noi îl vom aştepta.

Nu era o sugestie, aşa că Mani fu nevoit să se execute imediat.

Odată ajuns afară, descoperi o potecă ducând spre un copac solitar, sub care merse să se aşeze. Era genul de loc în care izbutea de obicei să lase deoparte zgomotele apropiate, la fel ca şi zarva mai îndepărtată, spre a-l invoca pe cel pe care-l numea „Geamănul” său.

Dar nici un chip nu apăru în ziua aceea. Nici o voce familiară.

De la întâlnirea lor iniţială, faţă-n faţă în apa canalului, pe vremea grădinii de palmieri, cu treizeci de ani în urmă, însoţitorul lui ceresc îi răspunsese în mod constant. Intre Mani şi alter ego-ul lui puteau exista crize, hărţuieli, dublul său îi putea ascunde anumite adevăruri, până la limitele înşelăciunii şi ale mistificării. Dar apărea mereu, fără greş, în clipa în care Mani îl chema.

Până în ziua asta, în ţinutul Edessei.

Lipsit de reflexul său ceresc, Trimisul avu senzaţia că el însuşi încetase să mai existe. Totul i se păru dintr-o dată derizoriu, de prisos, nici măcar nu-şi mai amintea întrebarea pe care venise să i-o pună. Rămase pe stâncă, nemişcat, în stare de prostraţie, distrus. Până ce un soldat din gardă veni să-l scuture, să-l tragă de braţ. Suveranul începea să-şi piardă răbdarea.

— Spune, medicule din Babei, ai răspunsul?

— Nu.

Şapur aşteptă urmarea. Nu era nici o urmare.

— Ce a răspuns vocea celestă?

— Nimic. N-a vrut nici măcar să-mi asculte întrebarea.

— Am aşteptat atâta timp pentru atât de puţin!

În pofida importanţei personajelor care-l înconjurau, Mani îşi vorbea în primul rând lui însuşi.

— Tăcerea asta! Nimic nu mă nelinişteşte mai mult decât tăcerea asta. O tăcere de beznă şi de nesfârşită mânie.

Nu se manifesta în felul lui obişnuit, părea speriat; celor care-l priveau le dădea, fără îndoială, impresia că avusese viziunea unei nenorociri pe care nu cuteza s-o descrie. Şapur, până atunci încrezător, rămase zdruncinat de descumpănirea Trimisului.

Ascultând de un îndemn discret din partea lui Kirdir, Bahram încercă să-şi readucă părintele la starea de spirit de mai înainte.

— Prezicătorii şi astrologii au simţit cu toţii binecuvântarea lui Ahura-Mazda pentru această încercare. Medicul din Babei are oare un Cer diferit de al nostru?

Şapur nici măcar nu-l auzi. Preocupat, tulburat, îl fixa pe Mani, îi scruta chipul şi se tulbura tot mai mult.

— Crezi că trupele noastre vor cădea în vreo capcană?

Mani se grăbi să reacţioneze, aproape la fel de confuz:

— Nu ştiu nimic, n-am nici un răspuns, Cerul a refuzat să mă asculte, nu am nici o certitudine, nici un argument, nici o părere, nu am decât temeri.

Romanul, până atunci tăcut, socoti necesar să intervină.

O făcu într-o limbă greacă îngrijită.

— Dacă divinul stăpân se teme de vreo capcană, răspund cu viaţa mea. Am să rămân aici cât se va desfăşura atacul şi, la cea mai mică bănuială de trădare din partea mea, voi plăti cu capul.

Alăturând cuvântului gestul, îşi cuprinse capul cu cască cu tot în mâini, întinzându-l spre suveran, ca pe un urcior.

Gestul era grotesc, comic, dar cine avea chef să zâmbească?

Şapur îşi pusese mâinile pe umeri, cu coatele încrucişate, şi, în vreme ce-şi punea întrebări, cântărea situaţia şi şovăia; toţi cei din jur stăteau reculeşi, abia respirând. In sfârşit, hotărârea fu rostită:

— Atacul nostru nu va fi amânat. Să fie desfăşurate flamurile stacojii, dar pe suliţe înfipte la nivelul solului. Nu trebuie ca duşmanul să le poată vedea de departe.

Ofiţerul roman redeveni ţinta unor priviri îngrijorate.

Insă Şapur nu le dădu importanţă. Adresându-i-se lui Hormizd, spuse:

— Tu, care ai atâta prietenie pentru medicul din Babei, care îi împărtăşeşti atât de des părerile, nu te simţi tulburat de frământările lui?

— Ele mă vor face şi mai vigilent, dar nu mai puţin îndrăzneţ. Mă voi bate aşa cum m-am bătut mereu, aşa cum divinul meu părinte m-a învăţat s-o fac.

Şapur dădu de câteva ori din cap, încet, ca şi cum încă stătea pe gânduri, luând totuşi în considerare argumentele fiului său mai mic.

— Mâine, îndrăzneala îţi va fi mai utilă decât vigilenţa, căci tu vei conduce primul atac. Te vei întoarce triumfător sau martir. Pune să li se împartă tuturor soldaţilor tăi o raţie dublă de pâine, lapte şi carne, apoi adună-i pe cavalerii de rang înalt, căci am să le vorbesc. Cât despre tine, Bahram, fiul meu cel mare, vei ocupa jilţul meu pe estrada imperială pentru a supraveghea numărătoarea oamenilor.

După cum o cerea ritualul luptelor, războinicii sasanizi defilară pe dinaintea reprezentantului suveranului, aruncând fiecare, unul după altul, câte o săgeată în nişte uriaşe panere din răchită, imediat mai apoi închise şi pecetluite.

După luptă, aveau să fie deschise, în cadrul unui ceremonial asemănător, fiecare soldat venind să ia câte o săgeată, lucru care-i

permitea monarhului să cunoască foarte precis numărul oamenilor săi ucişi sau prinşi.

Pierderile n-au fost grele la lupta de la Edessa. Se aşteptau la o înfruntare titanică între cele două mari imperii ale veacului, între cele două armate considerate drept cele mai temute, între doi oameni excepţionali. Nu era Şapur adevăratul constructor al Imperiului Sasanid, stăpânul tuturor teritoriilor care se întindeau de la deşertul Arabiei până în India? Nu era Valerian unificatorul providenţial al romanilor, salvatorul care trebuia să înlăture decadenţa, să refacă legătura cu epoca glorioasă a cuceririlor şi a prosperităţii?

Totul s-a rezolvat printr-o acţiune îndrăzneaţă, minuţioasă şi norocoasă: când călărimea împlătoşată condusă de Hormizd Se năpusti asupra taberei romane situate pe drumul spre Haran, una dintre primele capturi a fost Valerian în persoană, cules chiar din cortul lui împreună cu prefectul pretoriului, cu tezaurul campaniei, cu floarea statului-major, dar şi cu câţiva senatori care se alăturaseră suitei sale. Rămasă fără şefi, armata romană era înfrântă mai înainte chiar de a fi luptat, iar când câteva cohorte, câteva centurii au venit în goană, au fost făcute bucăţele una după alta, pe măsură ce apăreau; restul preferară să treacă Eufratul cât mai iute spre a scăpa de dezastru.

Şapur puse să fie săpată în stâncă, prin cuvinte şi imagine, amintirea triumfului său. Textul precizează anume că trupele Cezarului Valerian veneau „din Germania, Rhetia, Noricum, Istria…” şi de asemenea din „Frigia, Fenicia, Iudeea, Arabia, o forţă de şaptezeci de mii de oameni” pe care regele regilor o măcelărise. Un basorelief îl reprezintă pe Şapur călare, cu mâna stângă pe minerul unui paloş încă în teacă, cu braţul drept întins în semn de clemenţă spre Valerian, înfăţişat în genunchi, implorator, îmbrăcat în mantia romană şi cu capul încă încins de cununa de lauri.

Alături de Cezarul învins, un alt roman, în picioare, cu înfăţişare mândră, deşi supus regelui regilor. Este vorba de ofiţerul transfug, un anume Cyriades. A meritat să figureze pe stela triumfului, căci lui i se datorează încercuirea lui Valerian şi obţinerea unei victorii atât de uşoare.

În schimbul preţioasei sale trădări, ceruse să fie recunoscut de Şapur ca noul împărat al Romei. Promisiunea fiind ţinută, a fost înscăunat foarte solemn la Edessa, de îndată ce oraşul a capitulat. Iar când, pe urmele victoriei sale, Şapur a cotropit pentru a treia oară provinciile romane din Răsărit, a încercat să-i câştige romanului jurământul de credinţă al autorităţilor locale. Osteneală de prisos, căci Cyriades n-a izbutit niciodată să fie acceptat. De îndată ce trupele sasanide s-au întors – câteva luni mai târziu – s-a retras prudent o dată cu ele.

Avea să-şi continue cariera într-o vilă din Ctesifon, înconjurat de un simulacru de curte, înainte de a cădea în cotloanele uitate ale Istoriei.

Valerian avea să-şi încheie şi el viaţa pe pământ sasanid.

Şapur ar fi vrut să negocieze scump eliberarea lui, cu atât mai mult cu cât, la Roma, puterea era deţinută chiar de fiul împăratului captiv, Gallienus. Dar acesta refuză orice negociere, afirmând că nu se va coborî la nici o târguială, că nu va accepta niciodată să cedeze vreo provincie sau să golească tezaurul Imperiului pentru a plăti răscumpărarea unui om, fie el şi propriul său părinte. Ceea ce le-a înfăţişat el senatorilor drept culmea abnegaţiei a fost totuşi interpretat de majoritatea romanilor ca un odios abandon, aproape un paricid.

Când Şapur îşi pierdu speranţa că va obţine vreun profit de pe urma capturii sale, îl mută pe Valerian în Persida împreună cu restul prizonierilor, fără prea multă consideraţie, dar şi fără cruzime excesivă. Acolo avea să-şi petreacă împăratul decăzut

ultimele anotimpuri din viaţă, mai binevoitor, pare-se, faţă de învingătorul său decât faţă de fiul nedemn.

Regele regilor îi încredinţa construcţia unui baraj pe fluviul Karun, nu departe de Beth-Labat, având ca mână de lucru pe legionarii prinşi o dată cu el. S-a înhămat la lucrarea asta cu rigoare şi devotament. Şaptesprezece veacuri mai târziu, lucrarea stă încă în picioare. Poartă numele de Band-e-Kaisar, Digul lui Cezar.

*

Celălalt perdant al bătăliei de la Edessa a fost Mani.

Şapur îi oferise şansa ultimă, dar el n-o folosise. Când trebuise să-i spună monarhului că norocul era de partea lui, că victoria îi era făgăduită şi că putea fără teamă să dea porunca de asalt, glasul profetic din el preferase să tacă.

Existau concesii pe care nu şi le îngăduia, nici măcar prin Subterfugiul comod al astrelor şi augurilor. Nu-i învăţa el pe discipoli: „Fii trădător faţă de împărăţie, dacă trebuie, şi răzvrătit faţă de hotărârile Cerului, dar credincios ţie însuţi, Luminii care sălăşluieşte în tine, bucăţică de înţelepciune şi de divinitate”?

Idealurile mor totuşi pentru că n-au fost călcate-n picioare, doctrinele supravieţuiesc şi prosperă în mijlocul lumii şi al principilor ei prin pudice compromisuri ale învăţaţilor şi prin trădarea discipolilor.

Fiecare religie îşi va fi avut legiunile ei. Nu şi cea a lui Mani. Se înşelase el în privinţa epocii? Să se fi înşelat oare în privinţa planetei?

IV Mai mult chiar decât titlul de cuceritor, marii regi sasanizi îl râvneau pe acela de constructor, grijulii să imite în acest domeniu, ca în atâtea alte acţiuni, nemuritorul exemplu al lui Alexandru. Nu semănase el pe pământul din vechime nenumărate

„Alexandrii”? Şapur ar fi dorit să-şi perpetueze gloria în acelaşi mod, umplând ţinuturile supuse cu cetăţi purtându-i numele, toate închinate lui. De obţinea cumva vreo victorie, ţinea s-o comemoreze pe loc, punând în iarba atât de recent devastată prima piatră a unei cetăţi, pe care o boteza „Triumful lui Şapur”, „Cinste lui Şapur” sau „Viteazul Şapur”. Celor ce doreau să se stabilească acolo, le dăruia titluri, privilegii şi dispense, iar dacă i se întâmpla să treacă iarăşi prin acel loc un an-doi mai târziu, turba văzând că cetatea „sa” creştea prea încet, ca şi cum augustul nume cu care o gratificase era garanţia unei imediate prosperităţi.

Cu toate astea, fiecărei campanii îi urma o alta. Victoriile se ţineau lanţ. Asemenea unor amante, fiecare era geloasă pe splendorile celei care o precedase. Abia întemeiate şi deja părăsite, multe oraşe făgăduite perenităţii redeveneau livezi sau păşuni. Marcate doar de vreo stelă, aveau să aştepte în imobilitatea timpului lopata savantă a vreunui arheolog.

Aceasta a fost soarta noii metropole proiectate în vecinătatea Edessei, chiar pe locul unde fusese prins Valerian.

A doua zi după luptă se desfăşură o ceremonie pentru consacrarea terenului. Ea îl avu, ca invitat fetiş, pe însuşi Cezarul captiv, legat de un stâlp, năuc, tremurând de frig, Neavând habar de epilogul soartei ce-l aştepta, temându-se poate că ceremonia va fi preludiul jertfirii persoanei sale.

Un lanţ argintiu i se încolăcea în jurul gâtului, pierzându-se apoi sub estrada pe care trona Şapur.

Veniţi în procesiune, magii oficiau. Fumuri, dansuri, psalmodii avestice pentru urechile iniţiate, murmure incantatorii pentru îmblânzirea celor profane – fiecare suflu era înscris în tăbliţele precursorilor. Publicul se lăsa vrăjit.

Kirdir, primul dintre magi, a fost cel căruia i-a revenit cinstea de a rosti predica. El înălţă mulţumiri lui AhuraMazda pentru că acordase victoria închinătorilor săi, şi celui dintâi printre ei, celui mai nobil, mai cucernic, mai înţelept.

— Slavă fiinţei divine care a condus neamul nostru către acest triumf şi i-a umilit pe necredincioşi!

— Slavă! Urlau toate piepturile.

— Veşnic fie cel ce s-a ridicat prin această victorie la rangul celor mai majestuoşi suverani ai trecutului!

— Veşnic fie!

Monarhul era radios, semeţ, încrezător că meritase acel triumf şi acele ovaţii.

Intre timp, predica se transformase însă în discurs dojenitor.

— Ce victorie am fi câştigat oare dacă, ferească Cerul, divinul stăpân al împărăţiei, în loc să fi dat ascultare vocilor înţelepte ale Religiei Adevărate, ar fi plecat urechea la sporovăielile ereticilor, ale renegaţilor şi ale trădătorilor?

Binecuvântată fie urechea care ştie să deosebească în toate lucrurile adevărul de înşelătorie!

— Binecuvântată!

Ochii lui Mani îi căutară pe cei ai ocrotitorului său – doar el putea, cu un singur gest sau cu o singură grimasă agasată, să-l facă pe Kirdir să tacă. Însă ochii lui Şapur erau aţintiţi asupra magului; părea că de data asta îl asculta fără neplăcere.

Încurajat, predicatorul se înverşuna:

— Blestemată fie gura veninoasă care a încercat să semene tulburare în minţile nobile în clipa hotărârii supreme!

— Blestemată!

În continuare, nici un semn de iritare pe chipul monarhului. Omul din Babei il privea acum drept în faţă, cu o rămăşiţă de implorare şi un început de revoltă. Aşa cum la ceasul morţii se perindă amintirile, atâtea imagini ale prieteniei lor îi treceau acum prin minte, confesiuni, făgăduieli, confidenţe, o lume de construit împreună, împreună împotriva magilor. Iar acum tăcerea asta. Şi ochii aceia care renegau.

— Osândit fie trădătorul eretic, duşman al dinastiei şi al Religiei Adevărate!

— Osândit!

— Să fie nimicite animalele răufăcătoare care se târăsc pe sub picioarele fiinţelor divine!

Deodată răsună o voce, ca un tunet:

— Magule din Media, trebuie oare să te pun să-ţi înghiţi padhamul ca să nu-ţi mai aud imprecaţiile?

Nu Şapur era cel care vorbise. Încă şi mai puţin Mani – limbajul acela nu era limbajul său. Kirdir se opri brusc din peroraţie. Privirea îi umbla de colo-colo.

— Nu căuta în stânga şi-n dreapta, spuse vocea, eu, Hormizd, te-am făcut să taci! Iar ieri, în zori, eu, Hormizd, fiul divinului Şapur, m-am luptat. Victoria asta cu care te făleşti, eu am câştigat-o, cavalerii mei, tovarăşii mei de arme sunt cei care au murit ca nişte martiri. Iar tu te slujeşti de sângele lor ca să-ţi potoleşti setea de răzbunări meschine.

Aşa sunteţi voi, magii din Media, la fel ca păsările care se hrănesc cu mortăciuni, aşteptaţi ca războinicii să fie expuşi pe turnurile mortuare ca să vă hrăniţi din cadavrele lor.

Cum îndrăzneşti să ofensezi urechile stăpânului nostru prin aceste vorbe infame la adresa unui om pe care l-a luat sub divina sa ocrotire?

Era acum rândul lui Kirdir să implore din priviri o reacţie din partea lui Şapur. Acesta se decise în sfârşit să intervină.

La un semn al său, slujbaşul ce avea grijă de draperie se Aplecă, ascultă. Apoi se ridică pentru a comunica spusele suveranului.

— Nu este momentul pentru ceartă, ci pentru sărbătoare.

Am câştigat o victorie pe care copiii noştri o vor aminti cu mândrie până la a treizeci şi treia generaţie. Stăpânul porunceşte să se ţină sărbătoare vreme de zece zile în armată şi în întreaga împărăţie. Fiecare să uite de rivalităţile zadarnice şi de orice vorbă jignitoare ce a putut fi rostită într-o clipă de delăsare. Stăpânul nostru s-a arătat milostiv faţă de fiecare dintre voi în această zi de fericire, dar fie ca limbile voastre să nu-i mai ofenseze urechile.

Curtea întreagă era cu faţa la pământ. Singur Valerian stătea în picioare, în picioare în lanţuri.

Faptul că Mani fusese cât pe ce să-l lipsească de cea mai frumoasă victorie a domniei lui, Şapur nu i-l iertă niciodată.

După cum nici Mani nu-i iertă lui Şapur mutismul în faţa invectivelor lui Kirdir. Între ei, prietenia era ruptă. Fireşte că ea era ceva nefiresc, fireşte că ea nu fusese niciodată ferită de calcul. Ar fi totuşi abuziv să se creadă că regele regilor rămăsese constant nesimţitor la idealurile omului din Babei. Convergenţă de interese? Dar şi întâlnire de speranţe. Şi o afecţiune adevărată.

Se mai păstrau de altfel câteva rămăşiţe. În ciuda rupturii, suveranul nu le retrase lui Mani şi alor săi protecţia sa. Când un Ales era condamnat după un scurt proces de erezie sau de apostazie în faţa unui tribunal al magilor, când susţinătorii erau alungaţi dintr-un oraş, iar locuinţele le erau arse, ceea ce se întâmpla tot mai des, fiul ţinutului Babei îl însărcina pe unul dintre cei apropiaţi să facă un demers urgent la cancelarie sau pe lângă darbadh-ul care conducea casa imperială. Imediat ce-i parvenea mesajul, regele regilor reamintea în public edictul său de protecţie.

Atunci represiunea se potolea. Înainte de a reizbucni, sub alte forme, în alte regiuni ale împărăţiei. Fără îndoială că suveranul ar fi putut acţiona mai sever, prin vreo pedeapsă Exemplară, precum aceea dată cândva fiului său Bahram, punând astfel capăt prigoanei, în loc să se mulţumească s-o tempereze. Însă avântul său protector slăbise, lucrul acesta putând fi pus atât pe seama bătrâneţii, cât şi a resentimentului.

Mani însuşi nu se mai ducea la palat. Rămânea de altfel rareori la Ctesifon. Îşi reluase periplurile sale de Mesager prin împărăţie. Era adesea în Armenia, unde Hormizd îi arăta aceleaşi atenţii filiale. Regelui regilor, omul din Babei nu-i mai ceru niciodată vreo audienţă. Iar Şapur nu-l mai convocă nici el.

Cu o singură excepţie, totuşi. Trecuseră unsprezece ani, Mani se găsea la Susa, când un emisar veni să-l cheme la monarhul care îşi stabilise tabăra de iarnă în reşedinţa sa de la Beth-Lapat.

Mani reintră nu fără o oarecare nostalgie în oraşul de unde îşi începuse periplul prin împărăţia sasanidă. Orăşelul avea pe atunci vechiul lui nume biblic şi derizoria lui incintă din noroi întărit care trebuia consolidată după fiecare ploaie.

Dincolo de ziduri se întindeau cât vezi cu ochii câmpurile cu arbori de fistic, ce constituiau modesta lui bogăţie. Proiectele

stăpânului Imperiului nu mai erau decât un zvon, locuitorii îl făceau să circule cu încântare şi orgoliu, fără a îndrăzni să dea prea multă crezare unei asemenea binecuvântări.

Când omul din Babei se duse iarăşi acolo, locul era de nerecunoscut. Ce mai rămânea din vechiul târg? O amestecătură de cărămizi ciobite şi întunecate, chircită parcă, roasă de peste tot, desfundată. Jur-împrejur, un şantier nesfârşit, palate, menajerii, locuri pentru focul sacru, străzi pavate, mărginite de arbuşti firavi, cantonamente pentru trupă, ansamblul fiind înconjurat de un zid cu turnuri crenelate, nou şi dat cu var ca pentru paradă.

Oraşul se numea de acum Gundeşapur. Asta era însă denumirea oficială, băştinaşilor neplăcându-le să-l numească astfel. Pentru ei, cetatea avea să rămână mereu Beth-Lapat.

Cât despre oraşul nou, unde nu se aventurau decât de nevoie, îl numeau „Bir, după numele arhitectului care-l gândise.

Denumire batjocoritoare şi rebelă, pe care nimeni n-ar fi cutezat s-o repete la urechile regelui regilor.

Dacă mândria ospitalieră aoamenilor din Beth-Lapat se transformase în ostilitate, era pentru că locul lor de baştină ajunsese acum să fie călcat în picioare de două rase de jefuitori. Soldaţii mai întâi – cum putea cineva să crească o familie, să facă un negoţ cinstit în vecinătatea barăcilor care aruncau seară de seară pe străzi cohorte de beţivi? Şi apoi, mai-marii oraşului – nici nu-şi dezvăluise bine suveranul intenţiile privind oraşul, că prinţii, miniştrii, secretarii, marii eunuci, bătrânii castelor dăduseră năvală, punând mâna, la preţuri de nimic, pe cele mai bune pământuri. Capitala se afla acolo unde se afla suveranul; după el veneau curtenii, cu zumzetul, cu intrigile şi întâietăţile lor.

Palatul comandat de Şapur a fost isprăvit în douăzeci de luni. Este adevărat că mii de prizonieri erau trimişi pe şantier – salahori, dar şi pricepuţi meşteşugari, meşteri zidari, meşteri mozaicari, tâmplari în abanos, gravori, tapiţeri, luaţi prizonieri majoritatea la Nisibe, Hâtra şi Singare, ca şi în alte oraşe negustoreşti, în cursul diverselor campanii purtate de trupele sasanide la hotarele Imperiului Roman.

Datorită acestor constructori impuşi prin forţa lor, dar şi conştiincioşi, palatul putea sta fără ruşine alături de acela din Ctesifon. Poate sala tronului avea bolta mai puţin înaltă.

Era însă mai delicat ornamentată, iar deschizăturile prin care pătrundea lumina erau o minune de fineţe şi de îndemânare, distilând la fiecare ceas al zilei razele cele mai strălucitoare, înviorând toate culorile fără să ia totuşi ochii, iluminând fără să încălzească, lăsând să plutească în permanenţă o adiere foşnitoare şi răcoroasă.

Înainte de a se duce la palat, Mani începu prin a vizita în oraşul vechi lăcaşul de cult unde se adunau acum credincioşii. Zidurile fuseseră zugrăvite de artişti ai locului în Stilul Mesagerului, a cărui artă făcea deja şcoală. Iar în absidă, în chip de altare, trei cărţi aşezate pe trei strane, ca nişte mâini cu palma deschisă spre cer. De îndată ce Mani îşi termină rugăciunile şi predica, oamenii se grăbiră să vină să-i înfăţişeze şirul de doleanţe, pentru ca el să le pună în atenţia suveranului. Mani fu de acord cu ei, oftând neputincios. „Dragostea regilor nu este mai puţin distrugătoare decât ura lor, murmură el. Fericită apa pe care nimeni n-o bea! Fericit copacul care înfloreşte departe de drumuri, dar cum îşi va cunoaşte el fericirea?”

Monarhul îl primi pe Mani într-o încăpere cu uşă joasă, replică fidelă a aceleia în care se văzuseră pentru prima oară între patru ochi. Avea o cuvertură pe genunchi. Pletele buclate şi barba aveau nuanţa roş-negricioasă a bătrâneţii deghizate. Primele sale cuvinte

degajau o solemnitate mai potrivită cu limbajul scribilor decât cu acela al regelui regilor; era poate modul său de a masca emoţia regăsirii.

— Obiceiul nostru, din timpuri străvechi, cere ca fiecare suveran să pună să i se facă portretul de către cel mai priceput dintre pictorii domniei sale. Mi s-a spus că tu eşti acela, medicule din Babei. Mai ai încă mâna sigură?

— Mâna mea mă ascultă încă.

— Am pus să fie adusă aici cartea care reuneşte chipurile înaintaşilor mei, ca să vezi în ce mod trebuie să procedezi.

— Am propriul meu mod de a picta.

— Mi s-a părut că aud că mâna ta încă te ascultă?

— Capul meu desenează, iar mâna mea ascultă. Orice pictor s-ar pricepe să imite maniera celor vechi, dar atunci n-am mai putea deosebi un suveran de un altul decât prin mărimea bărbii sau a coroanei. Dacă stăpânul doreşte să-l zugrăvesc aşa cum este, pentru a-i fi recunoscute pe veci trăsăturile sale, dar şi valoarea care se ascunde sub aceste trăsături, îl voi zugrăvi în modul meu.

— Cum doreşti! E nevoie să pozez sau încă mai ţii minte trăsăturile mele?

— Memoria mea a păstrat imagini, dar nu sunt cele pe care le văd ochii mei.

— Poate că ar fi fost mai bine să mă înfăţişezi potrivit imaginilor din amintire, dar nu asta este tradiţia divinilor mei strămoşi. Voi poza.

Astfel, timp de şapte zile, câte două ceasuri pe zi, Şapur poză în veşmânt de ceremonie. Nemişcat. Şi mut. Nici Mani nu rosti nici o

vorbă. Odată isprăvită opera, i-o arătă suveranului, care avu un zâmbet înciudat.

— Din păcate, chiar aşa arăt acum.

La această etapă a parcursului lui Mani, trebuie să deschidem o paranteză. Enigmatică prin ea însăşi, dar poate cheia unei enigme vechi.

Era odată o regină, nu aşa se povestesc legendele? Frumoasă, bogată, cultivată, ambiţioasă foarte şi înzestrată cu o puternică inteligenţă, dar roasă de o boală pe care nici un leac nu izbutea s-o vindece. Se plânse într-o bună zi surorii ei, care îi povesti ce istoriseau conducătorii de caravane despre minunile înfăptuite de un medic din ţinutul Babei.

Regina îşi exprimă dorinţa fierbinte de a-l întâlni, şi chiar în noaptea aceea îi văzu chipul în somn şi-i auzi glasul. La trezire, era vindecată. Şi convertită.

Aceasta este istoria consemnată în scrierile maniheene.

Mii de miracole asemănătoare sunt presărate pe drumul profeţilor, adesea fiind transmise aceleaşi povestiri despre diverse personaje, ca şi cum miturile ar aparţine unui fond comun din care oamenii se inspiră de la un secol la altul, de la un popor la altul, de la o credinţă la alta. Numai că uneori putem găsi aici un grăunte de realitate, imaginea înfrumuseţată a unui eveniment adevărat.

Se ştie astăzi că regina se numea Zenobia, că regatul ei era Palmyra, că a îmbrăţişat credinţa lui Mani, preocupându-se s-o difuzeze spre Egipt, şi chiar mult mai departe.

Vom cunoaşte oare vreodată datorită cărei întâlniri? Oricum ar sta lucrurile, alte taine s-au risipit. Astfel, oamenii s-au întrebat multă vreme care puteau fi credinţele marii doamne A deşertului, ce primea la curtea ei filosofi, evrei, nazarineni, şi îngăduia să fie

cinstite în templele capitalei sale divinităţile tuturor neamurilor. Acest suflu de toleranţă era acela al lui Mani.

Palmyra era în veacul ei mult mai mult decât o cetate bogată aflată în calea caravanelor. Avea ambiţia să devină metropola universală şi, în răstimpul unui deceniu, ea a fost pe punctul de a eclipsa şi Roma, şi Ctesifonul. În persoana Zenobiei, Mani o câştigase pentru cauza lui pe rivala comună a împăraţilor Răsăritului şi Apusului. Regină liberă a unui oraş liber, ea avea să suporte, la sfârşitul itinerariului, legea celor doi coloşi.

Însă numele ei a rămas, mai luminos decât cel al învingătorilor.

Câteva săptămâni au despărţit căderea Zenobiei de dispariţia lui Şapur. Dacă Mani avusese vreodată de ales între două lealităţi, dilema era acum închisă.

Era în anul 272. Fiul ţinutului Babei avea pe atunci cincizeci şi şase de ani. Era oare încercat? Fragil? Mâhnit?

Avântul lui era neştirbit.

V Când crainicii veniră să strige pe străzile Ctesifonului că nici un locuitor nu trebuia să ceară ajutor de vindecare în cursul zilelor următoare, pentru ca Cerul să nu fie solicitat şi pentru alte vindecări în afară de aceea a regelui regilor, iar Harul să nu se împrăştie, oamenii înţeleseră că Şapur era pe moarte.

A doua zi, era proclamat doliul. Solemn şi plin de respect, dar fără lacrimi şi tânguiri, fără tristeţe vizibilă. A plânge un mort, potrivit Avestei, înseamnă a te îndoi de Mântuire, iar asta este cea mai comună expresie a necredinţei. Oamenii cucernici îşi impuneau chiar să-şi arate bucuria, deoarece suveranul, ca fiinţă divină, va avea în Lumea de Dincolo mai multe privilegii decât în aceasta de aici. Monarhul zăcea încă lângă tron, într-un fum dens de ienupăr, considerat plăcut nărilor celor răposaţi. Înainte de lăsarea serii, avea să fie condus în vârful unui turn din cărămidă

şi lăsat în voia păsărilor de pradă, pământul netrebuind să sufere vreodată pângărirea unui trup în descompunere. Când oasele defunctului stăpân al împărăţiei aveau să fie complet dezgolite şi albe, magii aveau să le depună în urna care ţinea loc de sicriu.

Mai înainte chiar ca suveranul să-şi fi părăsit pentru ultima oară palatul, trei bărbaţi se adunară într-o încăpere vecină cu sala tronului. Reprezentau cele trei caste care se ocupau de treburile statului: magii, războinicii şi scribii.

Fiecăruia, suveranul îi înmânase o scrisoare în care-şi exprima dorinţele în ce priveşte transmiterea tronului. Trei Documente presupuse a fi identice şi copiate unul după altul, spre a se evita falsificările.

Mesajul rămânea până în ultima clipă un secret. Căci dacă formularea se conforma întotdeauna unor convenţii de stil, conţinutul se supunea dorinţelor suveranului. Care se putea mărgini să enumere calităţile cerute urmaşului său, „spirit de dreptate”, „bravură”, „cucernicie”, fără a numi pe nimeni; conducătorii castelor se trasformau atunci în electori, pentru a-l alege pe acel membru al dinastiei pe care-l socoteau cel mai potrivit cu aceste vagi cerinţe; dacă nu izbuteau să se pună de acord, mai-marele magilor avea ultimul cuvânt, „după consultarea îngerilor”. Aceasta era tradiţia consemnată în scrierile sfinte şi întărită de întemeietorul Imperiului.

Fiind vorba de Şapur, era de aşteptat ca el să-şi desemneze succesorul încă din timpul vieţii, asociindu-şi-l chiar la cârmă, aşa cum procedase Ardaşir cu el. N-o făcuse. Fără îndoială pentru că păstrase o amintire amară din vremurile acelea, când o aversiune ascunsă se instalase între tatăl său şi el; abia îl numise, că Ardaşir începuse deja să-l urască, de parcă ar fi citit în privirea lui propria-i moarte. Şi se poate lesne închipui că Şapur se temuse să trăiască aceeaşi experienţă cu propriul lui moştenitor.

Poate că şovăise până la capăt asupra persoanei pe care urma s-o indice. Nu se spunea oare că-i convocase, cu prilejul ultimei maladii, pe cei trei viitori electori pentru a le cere înapoi mesajele pe care li le încredinţase cu câţiva ani mai înainte, spre a le înlocui cu altele, mai potrivite cu recentele schimbări de dispoziţie?

În sala tronului, draperia fu trasă spre a ascunde coroana suspendată. În locul unde se prosternau de obicei vizitatorii fu ridicat un soclu funerar în pantă, pentru ca suveranul mort să fie expus cu capul ridicat. Jur-împrejur stăteau magii care răspândeau fum aromat şi se rugau. Iar la locurile lor obişnuite, oamenii curţii. Adevărata mulţime era afară, în grădinile palatului şi la poartă. Norodul oraşului contempla Agitaţia tăcută a celor puternici, distrându-se să ghicească numele viitorului său stăpân.

Sala consfătuirii se deschise în sfârşit. Cei trei demnitari ieşiră în ordinea cuvenită rangului, mai întâi marele mag Kirdir, apoi cel mai bătrân dintre războinici, la urmă maimarele peste scribi. Fiecare ducea pe palmele deschise un sul de pergament cu peceţile scoase. Le desfăşurară la unison, dar numai Kirdir citi cu voce tare, partenerii săi mulţumindu-se să verifice copia de sub ochii lor.

— Eu, adoratorul lui Ahura-Mazda, Şapur, regele regilor Iranului şi a tot ce e în afara Iranului, fiul divinului Ardaşir, am cucerit mai multe ţinuturi decât pot număra şi am slujit dinastia cu devotament. Fie ca amintirea mea să dăinuie prin voia Cerului.

În acest ceas când mă pregătesc să întâlnesc copia celestă a împărăţiei mele, alături de slăviţii mei înaintaşi, am ales să încredinţez sceptrul şi coroana celui mai merituos dintre membrii dinastiei, preaiubitului meu fiu...”

Magul îşi drese glasul, iar liniştea, deja totală, păru şi mai răsunătoare.

— Preaiubitului meu fiu, divinul Hormizd, mare rege al Armeniei. Fie ca el să dobândească acelaşi renume de vitejie…”

Ultimele cuvinte se pierdură în vacarmul aclamaţiilor.

Curtenii nu mai avură ochi decât pentru locul unde stăteau aliniaţi principii – mai întâi noul suveran, care făcu, instinctiv, doi paşi în afara şirului. Apoi fratele lui mai mare Bahram, care se sprijini de umărul cel mai apropiat. O scurtă privire fu schimbată între el şi Kirdir, care schiţă o strâmbătură de neputinţă.

Mani, la rându-i, se găsi pe punctul de a-şi pierde cunoştinţa, dar din cu totul alte pricini. Până în clipa aceea, era convins, ca toţi supuşii împărăţiei, că tronul îi va reveni lui Bahram, care se apropiase recent de tatăl său şi se mai bucura şi de susţinerea magilor, în vreme ce Hormizd trăia în semidizgraţie în îndepărtatul lui regat al Armeniei, în Relaţii atât de proaste cu regele regilor încât nici nu s-ar fi gândit să vină să-l vadă dacă n-ar fi ştiut că acesta era pe moarte.

În chiar dimineaţa aceea, aflând de dispariţia bătrânului suveran, Mani avusese impresia că lumea se întuneca în jurul lui. Prigoana se înteţise în cursul săptămânilor precedente, inclusiv în capitală, profitându-se de boala lui Şapur, cel care rămăsese, în faţa fanaticilor, ultimul sprijin, puţin îndatoritor, dar mereu loial făgăduielii de ocrotire.

Înainte de a se duce la palat, omul din Babei îşi împărtăşise neliniştea „Geamănului” său ceresc, iar acesta nu încercase deloc să-l liniştească. „Dacă sfârşitul e aproape, îi spusese el, trebuie să te resemnezi şi să-ţi pregăteşti discipolii să-l înfrunte. Oare doar pentru contemporanii tăi ai scris, ai zugrăvit şi ai învăţat?”

Şi iată că acum coşmarul se risipea, iată că speranţa renăştea, datorită cuvintelor ieşite, ce ciudăţenie, chiar din gura lui Kirdir: „…Preaiubitul meu fiu, divinul Hormizd…”

Magul înciudat îşi continua de altfel îndatorirea, fără să se îndepărteze de la ritualul consacrat.

— Îngerii au încuviinţat să fie suveran divinul Hormizd, fiul divinului Şapur, supuneţi-vă lui, făpturi, şi să ne bucurăm!

Îi făcu semn principelui ales să se apropie şi-l apucă de mână, întrebându-l cu glas tare:

— Accepţi de la Cel de Sus religia lui Zoroastru, pe care a întărit-o Viştasp şi pe care a reînsufleţit-o Ardaşir?

— Voi sluji divinitatea şi voi face bine supuşilor mei.

Noul suveran fu condus până la tron, într-o ceremonie grăbită, fără mare pompă, menită doar să scurteze perioada de vid de putere. Adevărata solemnitate urma să aibă loc în ziua încoronării, mult mai târziu, şi în altă parte. Tradiţia cerea ca aceasta să se desfăşoare cu ocazia viitoarei sărbători de Noruz, începutul anului nou. Departe de Ctesifon, într-un loc consacrat din Persida, leagănul dinastiei sasanide.

Pentru Hormizd, totuşi, puterea era deja un lucru dobândit. Supuşii se năpustiră la picioarele lui. Bahram însuşi se Sili să se prosterneze, iar fratele său îl pofti să urce treptele tronului pentru a-l îmbrăţişa în ovaţiile celor prezenţi. În înghesuiala urărilor curtenilor, Mani nu se clintea de la locul lui. Fidelii lui de pretutindeni şi toţi cei însufleţiţi de aceeaşi speranţă ar fi avut totuşi dorinţa de a se veseli, de a cânta şi de a sărbători. Denagh, pentru care suveranul era un al doilea părinte, şi-ar fi adus pe piept, peste umărul stâng, cosiţa presărată acum cu lungi fire argintii... Chiar aici, la palat, printre demnitarii împărăţiei, fericirea prietenilor Trimisului avea accente deosebite.

Hormizd în persoană, ieşind din vârtejul ce-l înconjura, îl căută din ochi pe cel pe care-l numea în particular „învăţătorul”, îl fixă

cu privirea o clipă, încercă să-i facă discret semn, dar omul din Babei nu privea decât în el însuşi.

Îngrijorat, în acea clipă de fericire, şi chinuit parcă.

Paşii îl purtară spre trupul neînsufleţit al lui Şapur, de care toţi se îndepărtaseră, cu excepţia celor ce ardeau substanţe aromate. Ar fi vrut să descopere pe trăsăturile rigide ale celui căruia îi fusese atât de apropiat, cheia misterului care se desfăşura sub ochii săi. Zăbovi în această contemplare, surd la toate, absent. Apoi, fără a arunca nici o privire către noul rege al regilor, se strecură spre ieşire.

Slujbaşul ce avea grijă de draperie îl ajunse din urmă, gâfâind, la capătul coridorului de aşteptare. Suveranul dorea să-l primească a doua zi, la răsăritul soarelui.

— Să-mi fi pierdut deja învăţătorul şi prietenul? Spuse Hormizd întâmpinându-l. Ieri, s-ar fi zis că şi chipul de măgar sălbatic al lui Kirdir era mai vesel decât al tău, iar fratele meu Bahram mai puţin amărât. Să-ţi fie oare teamă de toate victoriile? Eşti neîncrezător faţă de orice fericire?

Mani se arătă mâhnit. Şi era într-adevăr, căci de la prima lor întâlnire, pe malurile Indului, cu aproape treizeci de ani în urmă, Hormizd nu avusese pentru el decât cea mai dreaptă afecţiune, chiar de ar fi fost să se certe din pricina asta cu lumea întreagă.

— Atitudinea mea nu se explică decât prin extrema surpriză pe care am avut-o. Mie, lui Denagh, tuturor alor mei, ca şi întregii împărăţii, Cerul ne-a făcut un dar. Ne temeam de domnia prigoanei, o căpătăm pe aceea a mărinimiei. Nu este aici ceva ce ne poate zăpăci de fericire?

— Prin urmare, însoţitorul tău celest nu te-a avertizat!

— Nu m-a lăsat să nădăjduiesc nimic.

— Probabil că nu voia să-ţi răpească bucuria surprizei.

Deşi trecuse de cincizeci de ani, Hormizd avea în ochi o candoare de copil care trezea în omul din Babei o nesfârşită tandreţe.

— Acum că surpriza a trecut, îţi poţi manifesta bucuria!

— Stăpânul împărăţiei se mai poate îndoi?

Hormizd îşi plimbă în mod făţiş privirea de jur-împrejurul încăperii goale.

— Mie îmi vorbeşti astfel, Mani? Stăpânul împărăţiei! În adunările publice e convenabil să mi te adresezi cu aceste cuvinte, dar când suntem singuri îţi poruncesc, în calitate de stăpân al împărăţiei, să-mi vorbeşti aşa cum ai făcut-o mereu.

Pe toţi zeii, tu chiar încerci să te îndepărtezi de mine în momentul în care am cel mai mult nevoie de prezenţa ta, de prietenia ta şi de sfaturile tale? Tatăl meu avea dreptate să te numească dezertor, asta eşti. Numai că eu nu voi avea atâta răbdare ca el, nici aceeaşi stăpânire de sine. Vreau să-mi spui chiar în clipa asta, pe onoarea ta, şi în numele Aceluia care te-a făcut Mesager, dacă vei fi sau nu, până în ultima clipă a vieţii, prietenul, sprijinul, inspiraţia, Lumina domniei mele. Răspunde-mi sau, dacă nu, dispari pe veci şi să nu mai aud niciodată numele tău şi nici pe cele ale apropiaţilor tăi!

— Hormizd, tu eşti prietenul care m-a apărat împotriva nedreptăţii lumii. Chiar dacă mâna ta m-ar lovi de moarte, eu n-o voi blestema.

— Să te lovească? Mâna mea?

Regele regilor avea ochii umezi.

Îi luă mina lui Mani şi o duse la buze, cum mai făcuse deja de câteva ori odinioară. Dar pe atunci, nu era regele regilor!

— Însoţitorul tău celest ţi-a spus cumva să te fereşti de mine?

— Nu, Hormizd, dacă măcar ţi-ar fi menţionat numele, neliniştea mea s-ar fi potolit.

— Acum s-a potolit?

— De tine nu m-am îndoit niciodată.

— Vremea îndoielii a trecut, Mani. La fel şi vremea nehotărârii. Avem de construit împreună. Încă din seara asta voi anunţa prin glasul crainicilor că regele regilor îmbrăţişează credinţa lui Mani.

— Nu, Hormizd! Tot aşa am luat-o pe un drum greşit tatăl tău şi cu mine. Eu am aşteptat prea mult de la el, el a aşteptat prea

mult de la mine. Nu asta este calea înţeleaptă, într-o bună zi ai să vrei să mă faci să iau hotărâri de rege, iar eu voi vrea să te fac să împărtăşeşti scrupulele unui Mesager. Şi atunci se va instala amărăciunea, vom deveni străini unul faţă de celălalt, poate chiar duşmani.

Fără s-o fi dorit vreodată, te vei pomeni că-l ucizi pe cel pe care-l iubeşti. Apoi vei plânge cu lacrimi sincere. Nu, Hormizd, nu mă împinge să comit de două ori aceeaşi greşeală, Cerul nu mi-ar ierta un nou eşec.

— Mi-ai spus cândva că domnia Luminii n-a putut coincide cu aceea a lui Şapur; nădăjduiam că va coincide cu domnia mea.

— Nu este vorba de tine, Hormizd, nici de Şapur, nici de mine. Greşeala sălăşluieşte în acest veac. Pretutindeni se înalţă în jurul nostru sectanţii zeilor geloşi, iar eu reprezint glasul divinităţii generoase. Credinţa mea va fi, încă mult timp de acum înainte, aceea a unei mâini de Aleşi desprinşi de lucrurile acestei lumi. Ea nu poate fi îmbrăţişată de Imperiu. Putem însă clădi multe lucruri împreună, dacă fiecare dintre noi îşi respectă rolul. Dacă vei cârmui cu Dreptate, dacă vei acţiona spre binele supuşilor tăi, aşa cum ai jurat, şi dacă vei păstra pentru toţi libertatea de credinţă.

Şi dacă, la rândul meu, împreună cu discipolii care s-au alăturat Speranţei mele, mă voi strădui să învăţ noroadele ce este Lumina.

— Asta ne-ar interzice oare să rămânem prieteni?

— Am fost prietenul marelui rege al Armeniei, de ce nu aş fi prietenul stăpânului împărăţiei? De fiecare dată când ai s-o doreşti, ne vom întâlni, doar noi doi, ca în această dimineaţă, vom vorbi despre lume şi despre Grădinile Luminii, despre pictură, medicină şi armonie. Dar în clipa în care voi părăsi palatul, voi redeveni Mesagerul şi nimic altceva, tu vei redeveni regele regilor,

fiecare cu drumul său, cu propriile sale arme şi cu propriile sale poveri.

În lunile care urmară, credinţa lui Mani cunoscu, pretutindeni în împărăţie şi dincolo de hotarele ei, dezvoltarea cea mai spectaculoasă. Cavaleri în număr mare, magi ostili dogmelor lui Kirdir, oameni din toate castele li se alăturară Aleşilor, adepţilor sau simplilor ascultători. Mesagerul nu-şi explica valul ăsta neaşteptat. Simpatia evidentă a lui Hormizd juca desigur un rol important, însoţită de afecţiunea oamenilor pentru noul lor suveran, care se dovedise îndurător fără slăbiciune şi a cărui prezenţă pe tron părea că răspândeşte, ca printr-o vrajă binecuvântată, belşug şi fericire. Nici o epidemie, nici o foamete, nici o inundaţie devastatoare, niciuna din acele calamităţi care făceau de obicei ravagii. Domnia aceasta se anunţa sub semnul celor mai favorabile stele.

Pregătirile de încoronare fuseseră generoase, sigur costisitoare, dar norodul nu se plângea, căci stăpânirea avusese grijă să le împartă săracilor îndeajuns pentru a o sărbători cu demnitate. În apropierea sărbătorii de Noruz, Hormizd devenise nerăbdător. În fiecare dimineaţă, înainte de audienţe, îl chema pe Mani pentru a-i împărtăşi entuziasmul său din ajun şi aşteptările. Ar fi dorit foarte mult ca acesta să facă alături de el călătoria în Persida. Dar omul din Babei îl Convinse să-l cruţe de acest drum, nu avea ce căuta la o astfel de ceremonie.

Locul se înfăţişa ca un defileu între două faleze; acolo Ardaşir, apoi Şapur puseseră să fie săpate în stâncă imaginile încoronării lor. La câţiva paşi de întemeietori, o suprafaţă nelucrată încă şi netedă era gata să păstreze amprenta noului suveran, al treilea din descendenţa sasanidă. De la un capăt la altul al coridorului sacru, solul pietros fusese acoperit cu tapiserii, iar peretele stâncos, până la înălţimea a trei oameni, fusese învelit în mătăsuri având imprimate emblemele dinastiei: soare, foc, lună, ţapi, onagri, câini, lei, mistreţi. În mijloc, acolo unde defileul se lărgeşte

şi se luminează, era înălţată o estradă ale cărei margini se înclinau în pantă uşoară spre sol. Iar pe estradă, un tron neocupat.

Dinspre fiecare zare înainta un cortegiu. Unul condus de Hormizd, călare. Părul lung şi buclat ieşea de sub o coroană în formă de cască, având deasupra o sferă de care erau legate panglici colorate ce zburau îndărăt; inelul care-i încercuia barba era acum din aur şi mărgăritare. Îl urmau, la distanţă, ofiţerii din garda sa, principii de sânge, apropiaţii, muzicienii, apoi grosul curtenilor; din cealaltă parte soseau magii, în frunte cu Kirdir. El era cel care, cât dura ungerea, avea să se substituie Celui de Sus, lui Ahura-Mazda, pentru a-i conferi monarhului demnitatea supremă.

Cele două cortegii mergeau la pas, încetineala lor făcând să dureze mai mult ceremonia. Farduri, fum de substanţe aromate, parfumuri, cântări. Cânturi epice în urma suveranului, dansuri sacre îndărătul marelui mag. La extremitatea procesiunii, câteva excese prevăzute, încăierări inofensive, beţii. Fast cu valtrapuri de carnaval.

Şi totul a mers aşa până la întâlnirea cailor din frunte pe estradă. Până la tăcerea bruscă. În mâna dreaptă, Kirdir ţine inelul cu panglici, simbol al regalităţii divine, iar în stânga sceptrul. Hormizd ia atunci inelul cu mâna stingă şi întinde dreapta înainte, cu arătătorul îndoit în semn de supunere Faţă de Ahura-Mazda; apoi apucă sceptrul, şi este acum rândul lui Kirdir, redevenit simplu muritor, să săvârşească gestul de supunere în direcţia aceluia care este de acum un învestit al divinităţii.

Regele regilor lasă atunci să cadă frâul calului, mai-marele magilor sare jos din şa, îl ridică şi-l face pe Hormizd să se răsucească uşor în toate direcţiile, în aclamaţiile supuşilor.

Apoi suveranul merge să se aşeze pe tron. Kirdir îi oferă cu o extremă solemnitate un rhyton, o cupă din aur în formă de cap de

berbec, pe care suveranul o duce la buze. Este gestul din urmă al ceremoniei publice. Cele două cortegii se retrag, de data asta în grabă. Locul redevine pustiu. Monarhul rămâne singur. Cu rhytonul său. Având drept unic însoţitor un bătrân sclav surd care poartă o apărătoare de muşte.

Iar în faţa lui, pretutindeni în jurul lui, şi curând în el însuşi, strămoşii şi divinităţile.

Căci rhytonul conţine băutura zeilor, haoma, pregătită în ajun de Kirdir şi de ajutoarele lui potrivit unui ritual milenar. Ramurile plantei haoma au fost purificate, transformate în pulbere într-o piuliţă care a fost binecuvântată, apoi amestecate cu lapte şi cu ierburi a căror taină şi-o transmit doar magii de rang superior. Băutură sacră a Indiei antice şi a Persiei, ea face ca fiinţa divină care o bea să intre în starea de extaz mistic prin care se uneşte cu celelalte divinităţi Sub efectul haomei, suveranul este scuturat de convulsii, dar nici un muritor n-are voie să întrerupă aceste excese miraculoase. Suveranul se lasă în voia delirului, dar nici un muritor n-are voie să audă ce urlă sau îngaimă acesta; credincioşii spun că el stă la sfat, sibilinic, cu strămoşii săi.

Regele regilor şi-a dat duhul în exerciţiul divinităţii sale, sub ochii impasibili şi binevoitori ai bătrânului servitor surd.

În cursul nopţii, în timp ce poporul şi demnitarii încă se mai îmbătau în sănătatea divinului Hormizd, cei trei şefi ai castelor reuniţi în conclav au desemnat un nou rege al regilor. Pe Bahram. Cel pe care-l preferau magii.

Cine se mai putea înşela asupra identităţii otrăvitorilor?

Dar, pe de altă parte, cine îi putea pedepsi sau cine putea aduce dovada vinovăţiei lor? S-a declarat că suveranul nu suportase băutura zeilor, poate că nu era demn să o bea, poate că îngerul haomei nu fusese de acord cu încoronarea lui. Evidenţa crimei le

oferi chiar un argument ucigaşilor: dacă Kirdir ar fi vrut să ucidă, ar fi acţionat el cu propriile sale mâini dinaintea ţării adunate?

VI Dacă Hormizd a fost ucis, acest lucru s-a întâmplat pentru că urcarea sa pe tron le apărea magilor şi războinicilor ca un preludiu la triumful lui Mani. Însă acesta nu voise niciodată să creadă într-un astfel de miracol. Când Denagh se arăta îmbătată de speranţă şi de fericire, el se străduia s-o facă să priceapă că perversitatea lumii n-avea să se lase doborâtă astfel, îi vorbea despre suferinţă, răbdare şi încercări, îndelungaţii ani petrecuţi în preajma lui Şapur îl învăţaseră să se înarmeze împotriva tuturor amăgirilor. La ce-i folosise alianţa promiţătoare cu marele sasanid, din moment ce Mesagerul nu putuse împiedica nici războaiele, nici persecuţiile, din moment ce suveranul cel mai puternic din veacul său nu avusese curajul să sfideze castele şi nici să-şi ţină făgăduiala de a se converti?

Era multă amărăciune în sufletul lui Mani în anul acela frământat. Şi, de asemenea, oboseală. Şi o constantă luciditate. Domnia lui Hormizd nu fusese niciodată în ochii lui decât o înseninare tardivă şi efemeră într-un cer de tenebre.

Iar dacă a fost întristat, îndurerat şi revoltat aflând de dispariţia lui, a vrut să-şi împiedice apropiaţii să se lase pradă tânguielilor.

— Va începe marea încercare, le spuse el. Dorinţa mea este ca niciunul dintre voi să nu mă însoţească pe acest anevoios capăt de drum pe care trupul meu mai trebuie să-l străbată.

Malchos nu voia să se îndepărteze de Mani. Dar Mani îi ceru ferm s-o ia pe Chloe, împreună cu toţi copiii lor şi să se ducă să trăiască la Tyr. Numeroşi au fost cei care s-au întors astfel în ţara lor de baştină.

R

¦i I Când Bahram, încoronat, s-a întors la Ctesifon, un paj veni să-i anunţe Trimisului edictul care îl privea. „Mani, fiul lui Pattig, din neamul părţilor şi din casta războinicilor, medic de felul lui, pentru că a profesat diverse păreri contrare Religiei Adevărate, va fi, începând din această zi, surghiunit din ţinuturile Mesopotamiei, Armeniei, Persidei...”

Surghiunit? Doar sughiunit? Denagh şi toţi cei care aleseseră să rămână alături de Mani veniră să-l atingă pe umăr şi pe genunchi, apoi îşi duseră degetele credule la buze. Ei, care petrecuseră zile întregi implorându-l să fugă, ei, care-l vedeau deja măcelărit de monarhul fratricid, îl regăsiseră.

Şi, mai cu seamă, el le spunea vorbe provocatoare care îi bucurau. Să părăsească Mesopotamia, Armenia, Persida, pentru ce doar acele ţinuturi? Lansă el întrebarea. De împărăţia întreagă avea să se îndepărteze! Zăbovise deja prea mult în umbra sasanizilor, vârsta îl ajunsese din urmă pe pământurile lor! La Palmyra nu voise să se ducă, spre a nu-l irita pe Şapur. Nici la Roma, unde se simţea totuşi chemat.

Nici în Egipt, nici în ţinutul axumiţilor. De acum nu se va mai lăsa împiedicat de făgăduielile regilor, va pleca! Şi mai întâi spre India, al cărei pământ plin de promisiuni nu făcuse decât să-l atingă. Apoi spre Tibet, Turfan, Kaşgaria, China.

Surghiunit? Mai degrabă eliberat de greutăţile ascunse care-l legau de un singur imperiu, de o dinastie.

Urmat de fideli, porni din nou la drum. Nu ca un condamnat care fuge, ci mergând cu pasul unui învingător. Nu se oprea decât pentru ceasurile de somn, găsind la fiecare etapă, la fel ca odinioară, o casă deschisă, mândră să-i ofere adăpost, recunoscătoare.

Se îndrepta spre Răsărit, lăsase în urmă Kengavar şi Ecbatana, mergea pe drumul caravanelor spre Abarşar, când, în plină zi, la o oprire lângă un curs de apă, stând să cugete, se pomeni faţă-n faţă cu „Geamănul” său.

„Alergi, alergi mereu, îi spuse Celălalt, aşa tragi nădejde să scapi de oboseală?”

— Abia aştept să descopăr toate acele noroade cărora nu le-am dus încă mesajul meu. Nu mi-ai spus tu…

„Nu, Mani, e târziu. Drumul tău s-a pierdut. Trebuie să te întorci.”

— Spre ţinuturile din care tocmai am fost gonit?

„Vei străbate oraşe în care numele tău este cel mai venerat, Kerkha, Susa, Gaukhai, Kholasar… Pretutindeni oamenii se vor grăbi să-ţi iasă în întâmpinare, mii de bărbaţi şi de femei vor dori să se alăture cortegiului tău. Le vei spune însă doar atât: Priviţi-mă bine, priviţi-mi chipul pe săturate, căci sub această înfăţişare nu mă veţi mai vedea!”

*

Sub zidurile Kholasar-ului, de ambele laturi ale porţii spre Susa, stătea mulţimea. Gloata de zi cu zi venită să-şi ia rămas-bun. Ovaţiile din ajun deveniseră acum lacrimi demne. Mesagerul trecu, apoi suita lui. Un pâlc de călăreţi îi aştepta din zori. Ofiţerul se apropie.

— Am poruncă să-l duc pe Mani, fiul lui Pattig, la divinul Bahram, regele regilor.

— Unde se află stăpânul tău?

— La reşedinţa sa de vară.

— La Beth-Lapat? Tocmai acolo mi se încheie călătoria.

Mergi şi spune stăpânului tău că Mani e pe drum!

Fiul ţinutului Babei vorbise pe un ton ce nu admitea replică.

Dând o palmă uşoară peste crupa calului, îşi reluă drumul, fără să se mai sinchisească de cel cu care vorbise. Acesta, uluit, avu o inutilă clipă de şovăială, după care îşi întoarse calul împreună cu oamenii săi. Venit să-l prindă pe Mesagerul rebel, iată că se mulţumise cu o promisiune din gura lui.

Aşa că Mani ajunse liber la Beth-Lapat. Liber străbătu străzile pline pe margini de fideli, liber până la poarta palatului, până în apartamentele monarhului. Un scrib bătrân de la cancelarie se mulţumise să-i deschidă drumul pe coridoarele păzite; apoi, cu o voce respectuoasă, îl rugă să se aşeze, cât să-l înştiinţeze pe rege de prezenţa sa.

Bahram era la masă pentru cina de la asfinţitul soarelui, împreună cu apropiaţii săi. Slujbaşul se înclină până la lespezile din marmură.

— Fie ca Divinitatea Sa să ierte intrarea mea. A sosit Mani.

Prima mişcare a monarhului a fost să se sprijine de braţul jilţului ca să se scoale. Dar ochii săi îi întâlniră pe cei ai lui Kirdir, sfetnicul său dintotdeauna, aşa că se lăsă să cadă la loc.

— Ştiu că stăpânul şi-a exprimat dorinţa să-l primească.

Trebuie să-l aduc aici?

— Să-l aduci? Să-l obligi să se deplaseze până aici, pe el, un personaj atât de renumit? Ce greşeală de judecată absolut de neiertat! Am să vin eu însumi să-l văd!

Şi pentru ca scribul să nu se lase înşelat de tonul lui aparent blând, adăugă:

— Omul ăsta să aştepte acolo unde se află! II voi vedea când îmi voi fi terminat masa. Şi nu mă voi grăbi deloc.

Când veni în faţa lui Mani, monarhul avusese deja timp să mănânce şi să bea prea mult. Anii îl făcuseră să se îngraşe, îngreunându-i mersul, fără să-i confere totuşi demnitatea spontană pe care o avusese Şapur şi nici dezinvoltura fermecătoare a lui Hormizd. Braţul stâng cuprindea umerii ţiitoarei sale adolescente, cea pe care cronicile o numesc „regina triburilor Saka”, cu patruzeci de ani mai tânără ca el şi măritată prin grija sa cu propriul lui nepot.

La doi paşi mai în urmă, se profila roba galbenă a mai-marelui magilor.

— Nu eşti binevenit aici!

Acestea au fost primele vorbe rostite de Bahram. Mani îi inspira în chip evident o adevărată spaimă, pe care o depăşea sporindu-şi agresivitatea. Omul din Babei cătă îndelung la acel copil bătrân, gras şi lipsit de iubire, pe cât de crud, pe atât de jalnic. Şi îi răspune fără supărare:

— Unele persoane s-au arătat mereu duşmănoase faţă de mine, fără ca eu să fi pricinuit vreun rău.

— Mai înainte de a vorbi despre rău, spune-mi ce bine ai făcut vreodată dinastiei noastre? Nu eşti de nici un folos nici la război, nici la vânătoare! Pretinzi că eşti medic, şi n-ai vindecat niciodată pe nimeni!

— Oricine ştie că am îngrijit şi vindecat…

— Tatăl meu, divinul Şapur, te numise medicul palatului, dar n-ai izbutit să-l fereşti de friguri şi nici de suferinţe. Iar când te-a chemat, pe patul de moarte, n-ai binevoit să vii!

Aşadar, Şapur ar fi dorit să-l mai vadă o ultimă oară, iar cineva intervenise pentru a împiedica să-i parvină mesajul.

Cine putuse înfăptui o atât de abjectă mişelie, dacă nu Kirdir, Bahram şi complicii lor? Mani simţi cum urcă în el un dezgust şi o furie pe care se strădui din răsputeri să şi le înfrâneze. Tăcu. Monarhul se simţi încurajat să continue:

— Iar fratele meu, divinul Hormizd? Erai medicul lui, pretindeai că îi eşti prieten, dar când s-a simţit rău, nu erai alături de el, pentru că n-ai socotit util să-l însoţeşti, aşa cum ţi-a cerut-o. Poate că te-ai fi priceput să-i uşurezi durerile.

Până şi Kirdir se arătă încurcat de aluzia asta, o nouă mărturisire deghizată, dar Bahram îi făcu încrezător cu ochiul. De ce anume s-ar fi putut ei teme? Unul era mai-marele magilor care conducea mersul justiţiei; iar celălalt era suveranul.

— Nu răspunzi!

Mani oftă.

— Alţii decât mine au răspunsurile. In inimile şi în mâinile lor.

Nu spuse mai mult. Dacă trebuia făcut procesul ucigaşilor lui Hormizd, nu în faţa unui astfel de tribunal se cuvenea a-l face! Bahram păru dezamăgit că Mani se mulţumise cu o replică atât de aluzivă. Îi azvârli o privire în care încercă să pună tot dispreţul de care era în stare. Apoi se orienta spre alte reproşuri.

— Când regele regilor trimite după tine, nu eşti niciodată aici. Dar când îţi interzice să mergi în cutare sau cutare regiune, atunci te duci de îndată chiar în locurile de unde ai fost alungat. Ciudat mod de a-ţi sluji stăpânii!

Mani îl lăsă să vorbească. Avea din nou în minte imaginea obsedantă a lui Şapur pe moarte şi murmurându-i numele, în

vreme ce la căpătâiul lui fiinţe de umbră se prefăceau că n-au auzit. Imagine neliniştitoare, dar şi intens reconfortantă, în clipa aceea, omul din Babei nu mai regreta anii risipiţi în preajma marelui sasanid.

În timpul ăsta, Bahram continua să bombăne:

— Am decis să te surghiunesc, dar tu n-ai dat ascultare!

— Am ascultat de un glas celest care mi-a poruncit să fac o ultimă călătorie.

— Un glas celest! Asta pretinzi dintotdeauna! Pentru ce ţi-ar fi vorbit Cerul tocmai ţie? Pentru ce să fi ales din toată această împărăţie pe un nenorocit de supus cu piciorul strâmb, în loc să se adreseze direct regelui regilor?

Încă de la începutul întrevederii, la fiecare întrebare a lui Bahram, Mani aşteptase câteva clipe înainte de a răspunde.

Era modul lui de a arăta că autorităţii terestre dorise el să se predea, şi nu jalnicului personaj care o întruchipa. De data asta, însă, aşteptă mai mult, cu privirea aţintită în ochii monarhului.

— Cerul are cu siguranţă motivele sale, El care cunoaşte oamenii dincolo de podoabe.

Bahram nu reacţiona. Părea dintr-o dată zdruncinat, dezamăgit. Kirdir vru să-i aţâţe mânia:

— Nu cumva omul ăsta încearcă să spună că el e mai demn de cinstire decât divinii membri ai dinastiei?

Monarhul nu zise nimic. Stătea absorbit în gânduri. Magul se apropie de el şi, ca din neatenţie, îl atinse cu umărul.

Mani zâmbi. Nimeni n-ar fi cutezat vreodată să acţioneze astfel cu Şapur sau cu Hormizd! Dar Bahram scutură din cap de parcă se

trezea dintr-o siestă. Şi reluă interogatoriul de acolo de unde-l lăsase:

— Aşadar, glasul acela ţi-a poruncit să nu dai ascultare regelui regilor. Şi să te răzvrăteşti.

— Nimeni n-a înălţat vreodată sabia răzvrătirii în numele meu!

— Ai semănat tulburare, ai întors războinicii de la rostul lor şi meşteşugarii de la meseria lor. I-ai chemat pe oameni să nesocotească barierele de castă şi de rasă. Negustorii se uită acum ţintă în ochii cavalerilor. Magii nu mai sunt ascultaţi. Asta nu se numeşte răzvrătire?

— Divinul Şapur n-a socotit învăţătura mea nefastă din moment ce mi-a îngăduit s-o răspândesc, din moment ce le-a scris demnitarilor din toate provinciile pentru ca aceştia să-mi dea tot ajutorul. Ar fi favorizat el oare fapte contrare intereselor împărăţiei şi dinastiei?

— I-ai adormit neîncrederea.

— I-am adormit neîncrederea timp de treizeci de ani? El, cuceritorul, monarhul cel mai temut din vremea sa, s-a lăsat dus de nas de vorbele mele timp de treizeci de ani? Apoi, pe patul de moarte, a cerut să vin? Cu ultimul suflu de viaţă şi de putere pământească, l-a desemnat ca urmaş legitim pe fiul pe care oricine-l cunoştea ca fiind prietenul şi ocrotitorul meu, cel de care duşmanii mei se temeau? Oare numele meu se încearcă a fi murdărit astăzi sau cel al marilor suverani?

— Să nu mai scoţi o vorbă!

Bahram înainta spre Mani vrând parcă să-l înşface, apoi, aducându-şi aminte de demnitatea lui imperială, se mulţumi să scuipe o imprecaţie greu de desluşit.

Aşteptând să se calmeze monarhul, Kirdir prelua atacul.

Formulă o acuzaţie precisă:

— Mani, fiul lui Pattig, abandonând Religia Adevărată, care era cea a strămoşilor tăi, te-ai făcut vinovat de apostazie.

Propovăduind idei înnoitoare, care i-au tulburat pe credincioşi, te-ai făcut vinovat de erezie. Două crime împotriva Cerului.

— Sunt, cu siguranţă, departe de părerile lui Kirdir, dar îi rămân fidel lui Zoroastru.

Monarhul redevenise brusc stăpân pe sine.

— Cele ce am auzit acum pentru mine sunt de ajuns.

Acuzaţia este limpede, iar apărarea aşijderea. Dacă Mani Este recunoscut vinovat de erezie şi de apostazie, pedeapsa lui este moartea. Dacă mai este credincios învăţăturii lui Zoroastru, aşa cum afirmă, renunţ să-l mai pedepsesc şi mă angajez să-i iert nesupunerea faţă de mine. Nu este conform legii noastre?

Kirdir încuviinţă. Omul din Babei nu spuse nimic. Nu înţelegea care este târgul ce i se propunea. De altfel, monarhul nici nu-i aşteptă consimţământul.

— Să judecăm, spuse el.

Apoi se duse să se aşeze. Şi-l pofti pe Mani să ia loc pe un divan în faţa lui. Persoana pe care scena începea s-o distreze era tânăra ţiitoare a regelui. Veni să se lipească de acesta, cerându-i să-i explice cum aveau să se desfăşoare lucrurile.

— Cinstitul medic din Babei îşi va expune ideile şi, dacă ele sunt socotite loiale Religiei Adevărate, va ieşi de aici liber şi se va bucura de protecţia noastră. Mani, te ascultăm.

Dar adolescenta tot nu pricepuse.

— După ce omul ăsta o să vorbească, cine va judeca dacă este dreptcredincios sau eretic?

— Singura persoană care are calitatea de a tranşa în aceste chestiuni este marele mag Kirdir, pe care avem norocul de a-l avea printre noi.

Mani mai avu putere să râdă.

— Decât să mă supun mascaradei voastre, prefer să primesc din mâinile voastre o cupă de haoma otrăvită cu antiaris. Sau era cumva cucută?

— Cuvintele astea te-au condamnat, decretă Kirdir.

— Pentru că, înainte de a le rosti, eram achitat?

— Nu, recunoscu Bahram fără ocolişuri, am jurat pe strămoşii mei că vei muri. Numai că perfidia ta îţi va aduce suferinţă.

VII Mani a fost supus la supliciul lanţurilor. Un lanţ greu strâns în jurul gâtului, alte trei în jurul bustului, trei peste fiecare picior şi încă trei la fiecare braţ. Fără nici o altă violenţă, nici maltratări, nici temniţă. Era doar ţinut într-o curte cu lespezi, lângă postul de pază. Sub greutatea lor, viaţa lui avea să se stingă picătură cu picătură. Se dăduse poruncă să fie hrănit ca să supravieţuiască mai mult. Ca să sufere timp mai îndelungat.

Vizitele nu îi erau interzise. Abia ajunse să fie cunoscută sentinţa în cartierele din Beth-Lapat, că şi începu o lungă perindare. Erau discipolii, care se apropiau atâta cât le dădeau voie străjerii, pentru a arunca la picioarele Mesagerului o floare. Dar era mai cu seamă, ca de fiecare dată când era vorba de o suferinţă publică, mulţimea curioşilor. Nici un locuitor al oraşului sau din împrejurimile lui n-ar fi vrut să piardă spectacolul unui om supus

chinurilor. Veneau familii întregi, iar dacă totuşi copiii mici se speriau, părinţii îi linişteau cu un râs uşor.

Unii îşi făceau o datorie din a-l ocări pe condamnat sau din a-i face morală. Din zel, din duşmănie înnăscută, câte unii din simplu scrupul de onestitate, nu se puteau hotărî să profite de distracţia oferită de rege fără să-şi aducă şi ei obolul.

În a treia zi a ultimei pătimiri a lui Mani, oamenii cetăţii încă se mai perindau. Până la asfinţitul soarelui, când fu închisă poarta de lemn a temniţei sale aflate sub cerul liber.

Mani rămase în paza a doi soldaţi spânateci care îl încadrau De aproape, ferindu-se să-i întâlnească privirea. Deodată, se aruncară amândoi cu faţa la pământ, atât de violent că îşi juliră palmele. În faţa lor îşi făcuse apariţia monarhul însuşi.

Singur.

Dregându-şi glasul, le porunci să plece. Apoi, după câţiva paşi şovăielnici, veni să se aşeze pe marginea unei frize din piatră, care se iţea din zid deasupra lui Mani şi a lanţurilor lui.

— Am vrut să-ţi vorbesc, medicule din Babei. Mă frământă o întrebare încă de la întâlnirea noastră.

În mod ciudat, tonul lui Bahram părea lipsit de ţâfnă.

Prietenos, sau aproape. Prizonierul găsi de cuviinţă să-şi ridice ochii.

— Glasul acela celest care-ţi vorbeşte, Mani…

Se simţea încurcătura în cuvintele lui, precum şi un fel de implorare copilărească.

— Mi-ai răspuns deja alaltăieri. Dar curiozitatea mea nu s-a potolit.

Mani îl privi în continuare, fără consideraţie, dar şi fără urmă de ostilitate. Apoi, cu răbdare, porni să-i povestească începuturile misiunii lui, istorisind despre „Geamăn”, grădina de palmieri, India, până la cea dintâi întâlnire cu Şapur.

Avea vocea istovită a celui care duce crucea. Monarhul veni mai aproape şi se aplecă pentru a auzi mai bine. Iar când îl întrerupse, o făcu şoptind ca pentru cineva foarte apropiat:

— Dar pentru ce tu, Mani? Pentru ce n-ar fi vorbit Cerul direct divinului Şapur?

— Cum ar mai fi înţeles oamenii că măreţia care emană de la el vine din partea Cerului şi nu de la propria sa putere pământească? În vreme ce omul umil, când străluceşte, poartă o mărturie.

Bahram dădu din cap, reînseninat. După care continuă:

— Mă mai frământă o întrebare. Ce le-ai putut spune tatălui meu, fratelui meu Hormizd, unchilor mei şi femeii aceleia, Denagh, de-au ajuns să te venereze astfel? Nu le-ai dezvăluit cumva vreo taină a universului?

— Au auzit din gura mea adevărurile care erau în ei. Nu ne ascultăm de obicei decât propria noastră voce.

Mani şoptise acele ultime cuvinte pe tonul mărturisirii, iar Bahram se aplecă şi mai mult. Aveau aproape aceeaşi vârstă, dar omul din Babei rămăsese fragil. Văzându-i depănând astfel, cum ar fi putut cineva bănui că acela care cerşea mângâiere era tocmai temnicerul? Şi că victima lui îi putea răspunde cu atât de puţin resentiment? Fără îngăduinţă totuşi, fără nici un cuvânt care să stârnească mila. Şi nici iertarea. S-ar fi putut spune că între cei doi oameni, în seara aceea, supliciul lui Mani nu era un subiect demn de a fi abordat.

În a opta zi, Mesagerul primi vizita lui Zerav, cântăreţul din lăută, care fusese vreme de patruzeci de ani muzicantul favorit al lui Şapur, iar mai înainte, al lui Ardaşir. Era un bărbat mândru, înalt, zvelt, iar degetele-i de octogenar erau tare noduroase. Dar la atingerea corzilor, îşi regăseau vigoarea.

Apreciase întotdeauna înţelepciunea omului venit din Babei, avusese cu el odinioară lungi discuţii senine. Condamnarea lui îl ofensa. În chip de protest, venise cu lăuta sa. Îşi făcuse o intrare remarcabilă. Se duse ţintă la Mani, îi sărută mâna încătuşată, apoi, aşezat pe genunchi cu picioarele adunate sub el, începu să cânte câteva note tânguitoare.

Mulţimea rămase tăcută.

Descumpăniţi de înfăţişarea sa princiară, tinerii soldaţi nu cutezaseră să intervină. Sări însă pe dată în ajutorul lor un demnitar al curţii. Era el însuşi stingherit în faţa acestui monument viu al împărăţiei. Nu se cade, îngăimă el, ca un om cu faima lui Zerav să vină să cânte într-un loc atât de degradant.

— Nu mă aflu în incinta palatului? Se miră bătrânul muzicant.

— Desigur. Dar aceasta este curtea supliciilor!

— Pentru mine, locul ăsta este azi cel mai respectabil din tot palatul, şi cel mai parfumat.

— Cel care a cântat pentru regi nu poate cânta pentru un om supus la chinuri!

Mai înainte ca Zerav să răspundă, se auzi vocea gâfâită a lui Mani. Nu intervenea în discuţie. Nicidecum. Nici măcar nu dădea impresia că ascultase. Părea să continue cu muzicantul o discuţie de demult.

— Ştii, Zerav, în zorii universului, toate fiinţele se scăldau într-o melodie sublimă; haosul creaţiei ne-a făcut s-o uităm. Dar o lăută acordată după sufletul artistului poate trezi acele armonii de la începuturi…

— Plăcute sunt urechilor mele vorbele înţeleptului! Strigă Zerav.

Şi, uitând de ameninţări şi discuţii subtile, reîncepu să cânte, plin de râvnă şi inspirat, până seara.

Se spune că Bahram era în ziua aceea la vânătoare, iar în absenţa lui, nimeni nu se încumetă să-şi asume maltratarea venerabilului muzicant al regilor.

Când, la întoarcerea monarhului a doua zi, soldaţii se duseră la cântăreţul din lăută ca să-l ia la rost, descoperiră că acesta se stinsese, ca un ultim protest, în îngusta seninătate a patului său.

În a paisprezecea zi, curioşii se plictisiseră, iar fidelii se adunară mai numeroşi. Străjerii nu le dădură voie să se aşeze, silindu-i să se perinde în tăcere – lungă veghe diurnă, în timpul căreia Mani părea agitat. Aţipea, apoi se trezea, se mişca, încercând să-şi deplaseze membrele anchilozate.

Dar abia găsea o poziţie că şi încerca să se întoarcă la cea de mai înainte.

La un moment dat, li se păru că-l aud spunând:

— Tu ai scris, ai scris, dar ei n-au citit. Tu ai spus un lucru, dar ei au înţeles altceva. Oamenii au vrut altceva.

Îi curgeau lacrimile, iar fidelii se uitară unul la altul întrebându-se dacă despre ei vorbea.

În a şaptesprezecea zi, crezură că sfârşitul era iminent, aşa că paznicii îi lăsară pe discipoli să se apropie. Trebuia Pusă o

întrebare mai înainte de toate, dar bătăile inimii lui Mani făceau să i se zbată buza inferioară, astfel că fidelii renunţară să-l mai pună să vorbească, pentru a nu-l face să gâfâie şi mai mult.

Deschise ochii, ca şi cum le-ar fi auzit grija căreia nu îndrăzneau să-i dea glas, şi murmură pe tonul unei convingeri:

— Apoi? Cele ce erau în mine Tenebre se vor alătura Tenebrelor, ceea ce era în mine Lumină va rămâne Lumină.

Fiecare dintre cei de faţă ar fi vrut să audă mai mult.

Dar vorba Mesagerului era şovăielnică, aşa că discipolii se resemnară.

După-amiază, cu puţin timp înainte de închiderea porţilor, se simţi brusc mai înviorat. Ţinea capul ridicat, iar glasul i se făcea auzit. Sau poate că era glasul „Geamănului”?

— Când vei închide pentru ultima oară ochii, ei se vor deschide pe dată, fără ca tu s-o fi vrut. Iar prima ta clipă va fi una a neîncrederii. Oricare ţi-a fost credinţa. La credincioşii cei mai tari stăruie îndoiala; iar în necredinţa cea mai puternică sălăşluieşte speranţa nemărturisită. Faţă-n faţă cu Lumea de Dincolo, oamenii nu fac altceva decât să joace nişte roluri, credinţa lor comună este înscrisă în osteneala trupurilor lor.

Se aşteptau să-l vadă trăgându-şi anevoie sufletul, dar el continuă:

— Apoi vine încercarea.

Cineva din preajmă şoptise „Judecata”; Mani tresări ca în faţa unei ofense.

— Ce Judecată? Când închizi ochii, sentinţa a fost deja rostită! De propriile tale buze!

Întreg chipul i se însufleţise. La fel şi palmele, degetele, gâtul, bustul.

— După clipa de neîncredere, fiecare îşi regăseşte cusururile, năravurile. Iar trierea se face între oameni. Nu e nevoie de tribunal. Cel ce a trăit pentru a stăpâni va suferi că nu mai este ascultat; cel ce a trăit pentru părelnicie pierde orice aparenţă; cel ce a trăit pentru a poseda nu mai posedă Nimic, mina i se închide peste neant. Ceea ce era al lui aparţine de acum altora. Ca un câine la capătul lesei, va bântui veşnic locurile şederii lui pământeşti, dar legat. Cerşetor neştiut acolo unde fusese stăpân.

„Grădinile Luminii aparţin acelora care au trăit desprinşi de toate."

Tăcu. Ochii i se închiseră din nou. Apoi, ca şi cum predica sa continua de la sine, reîncepu să-şi mişte buzele, cu chipul iluminat. La răstimpuri, câte un crâmpei de frază scăpa, incoerent.

„. Soarele nu-ţi va mai răni ochii... Tu care ştii să contempli fericirea celorlalţi... Toate parfumurile iubitei... Femeia aceasta nu va îmbătrâni... O piramidă al cărei vârf se pierde... Vei găsi acolo toate cărţile... Şi pe cele pe care nimeni nu le-a scris... Vei afla vârstele universului... Vei merge spre Egiptul de Dincolo..."

Discipolii săi erau aplecaţi asupra lui pentru a culege aceste crâmpeie. Toţi tânjeau după clipa când el începuse să trăiască.

În a douăzecea zi, le porunci fidelilor săi să plece. Toţi bărbaţii tineri şi toate femeile tinere, cei asupra cărora se putea abate prigoana.

Atunci începu acea sublimă agitaţie. Nişte cuvinte se răspândiră, fără să fi ştiut cineva vreodată ce gură le şoptise.

Nu era aceea a omului din Babei, acesta murmurase doar: „îndepărtaţi-vă, risipiţi-vă, lăsaţi să treacă şuvoiul răzbunării, mai târziu o să vă ridicaţi.” Dar adepţii răspândiră un alt consemn: „Scrieţi numele lui Mani peste tot!”

Se scria cu cărbune, cu cretă, dar mai mult decât atât, se scrijelea. Literele corozive erau adânc scrijelite în lemn, în fier, în piatră. Pe pietrele de hotar de la răscruci, pe zidurile oraşelor, pe toate clădirile împărăţiei, temniţe, palate, cazărmi, în toate lăcaşele de cult, nenumărate mâini au trasat, fiecare pe limba ei, numele lui Mani. Cu fervoare, pentru a nu putea fi şters.

Aceasta a fost imensa furie a oamenilor paşnici. Împotriva veacului lor şi împotriva mileniilor care aveau să vină.

Împotriva zeităţilor geloase şi a spadelor iertate de păcate.

Împotriva celor patru imperii, a celor patru caste, a raselor, a sângelui, împotriva magilor prădalnici şi a suveranilor călăi.

Împotriva morţii. Împotriva lanţurilor. Împotriva lanţurilor lui Mani.

*

În a douăzeci şi şasea zi s-a încheiat ultimul act al pătimirii lui. Curând discipolii aveau să vorbească despre supliciu, martiriu, crucificare; Mani ar fi spus, simplu, „izgonirea mea”.

Îl mai vegheau doar femeile cu păr cărunt. Uluite, mute, copleşite, deja cufundate în doliul ce avea să vină. Nu se mai putea mişca, respira cu zgomot, dar privirea îi era încă vie.

O întâlni pe aceea a lui Denagh. Ea pricepu şi se duse să şoptească ceva la urechile femeilor. Care se ridicară. Care îşi aranjară înfăţişarea.

Printre ele se găsea o adeptă pe care oamenii o numeau fiica lui Athimar. Cu o voce dulce, începu să cânte cuvintele învăţate.

Nobilul Soare care dăruieşte căldură Dăruind totodată şi umbra ce ţine adăpost Soarele care face să se coacă ciorchinii şi trupurile pentru sărbătoare Apoi se retrage lăsându-ne să petrecem Soarele care închide ochii la necumpătarea noastră, la nebuniile noastre de muritori Şi care a doua zi e tot acolo, mereu stăpân pe sine, mereu la fel de generos El nu aşteaptă de la noi nici recunoştinţă, nici supunere Nobil este Soarele nostru când răsare Şi nobil când apune…

Fiica lui Athimar ajunsese la aceste cuvinte când Mani încetă să mai sufere. Denagh, care se afla cel mai aproape, îi închise pleoapele. Apoi puse pe buzele lui un ultim sărut al vieţii. Celelalte femei o imitară.

Era în anul 584, după astronomii din Babei, a patra zi a lunii Addar – pentru era creştină, 2 martie 274, o zi de luni.

Pătimirea lui Mani se confundă de atunci cu a noastră.

Epilog Monarhul refuză ca trupul lui Mani să fie încredinţat alor săi, de teamă ca mormântul să nu devină loc de pelerinaj; mai porunci ca înainte de a face să dispară rămăşiţele lui pământeşti, trupul să-i fie atârnat vreme de trei zile la intrarea în Beth-Lapat, împăiat şi gol, uşor de recunoscut după piciorul strâmb. Pentru a le arăta tuturor dovada că era mort.

Numai că bucata aceea de zid se transformă ea însăşi în loc de pelerinaj, gigantică piatră de mormânt de care umbra mesagerului nu putea fi desprinsă. Şi, pentru a sfida moartea, fidelii săi jurară că nu-l vor mai numi altfel decât „ManiHayy”, Mani cel Viu. Termeni deveniţi de nedespărţit atât în istorisirile, cât şi în rugăciunile lor, astfel că grecii nu vor auzi decât un cuvânt unic, pe care îl vor transcrie „Manikhaios”.

Alţii vor spune „Manichaeus” sau „Manicheu”.

Nume deformat?

De n-ar fi decât asta!

Din cărţile lui, obiecte de artă şi de fervoare, din credinţa sa generoasă, din căutarea sa pasionată, din mesajul lui de armonie între oameni, natură şi divinitate, nu mai rămâne nimic. Din credinţa sa despre frumuseţe, din subtila religie a clar-obscurului, n-am păstrat decât aceste cuvinte, „manihean”, „maniheism”, devenite în gurile noastre nişte insulte.

Căci toţi inchizitorii Romei şi Persiei şi-au dat parcă mâna pentru a desfigura mesajul lui Mani, pentru a-l stinge. Prin ce era el atât de primejdios, încât să fi fost nevoie să-l urmărească până şi în memoria noastră?

„Am venit din ţinutul Babei, spunea el, ca să fac să răsune un strigăt în lume.”

Vreme de o mie de ani, strigătul lui a fost auzit. În Egipt era numit „apostolul lui Iisus”; în China era poreclit „Buddha al Luminii”; speranţa propovăduită de el înflorea pe malurile a trei oceane. Dar curând a apărut ura, înverşunarea.

Principii acestei lumi l-au blestemat, pentru ei el a devenit „demonul mincinos”, „vasul umplut cu Rău”, iar în umorul lor plin de furie, „maniacul”; glasul lui, „o vrajă perfidă”; mesajul lui, josnică superstiţie„, „erezie pestilenţială”. Apoi rugurile au intrat în acţiune, mistuind în acelaşi foc tenebros scrierile lui, icoanele lui, pe cei mai desăvârşiţi dintre ucenicii lui, precum şi acele femei semeţe care refuzau să scuipe pe numele său.

Cartea aceasta este închinată lui Mani. Şi-a propus să-i povestească viaţa. Sau ceea ce se mai poate încă ghici după atâtea veacuri de minciună şi de uitare.

SFÂRŞIT